

УКРАЇНЬСЬКА ПРИЗМА: ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

19

УДК 327(477)»2019» (048.83)

ББК 66.4(4Укр)

I-У45

Редакційна колегія: к.політ. н. Бурейко Н., Максак Г., к.політ. н. Шелест Г.

Українська призма: Зовнішня політика 2019. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. — Київ, 2020. — 390 с.

ISBN 978-617-7574-10-0

Аналітичне дослідження є системним та комплексним аналізом зовнішньої політики України за 2019 рік. Проаналізовано п'ятдесят напрямів — від співпраці з ключовими партнерами та міжнародними організаціями до публічної дипломатії. Застосовано п'ять критеріїв оцінювання — індикаторів, які базуються на новій моделі методології дослідження. Широким колом експертів досліджено і проаналізовано діяльність Президента, МЗС України та інших відповідальних міністерств та відомств, відповідних комітетів Верховної Ради України, заподіяних у формуванні та реалізації зовнішньої політики нашої держави. Дана публікація є п'ятим щорічним дослідженням.

За повного або часткового відтворення тексту аналітичного дослідження посилання на автора і видання є обов'язковим.

© Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні, 2020.

© ГО Рада зовнішньої політики «Українська Призма», 2020.

Вступ	3
Методологія дослідження	6
Зовнішня політика у 2019 році	16
Співпраця з країнами Групи Семи	56
Велика Британія	58
Італія	64
Канада	70
Німеччина	76
США	82
Франція	90
Японія	96
Європейська інтеграція	102
Європейський Союз	104
Політичний діалог	106
Економічна співпраця	109
Східне партнерство	113
Європейське енергетичне співтовариство	118
Євроатлантична інтеграція	124
Двосторонні відносини	134
Білорусь	136
Грузія	141
Ізраїль	147
Іран	152
КНР	156
Литва	160
Молдова	165
Польща	170
Румунія	175
Словаччина	179
Туреччина	185
Угорщина	191
Чехія	196

Росія	201
Політичні відносини	203
Економічні відносини	207
Енергетичні відносини	210
Регіональна співпраця	214
АТР	216
Близький Схід	222
Західні Балкани	228
Країни Балтії	234
Вишеградська група	240
Латинська Америка	245
Північна Європа	253
Південна Азія	258
Субсахарська Африка	264
Центральна Азія	271
Чорноморський регіон	276
Міжнародні організації	282
ОБСЄ	284
ООН	290
Рада Європи	297
Ініціативи багатостороннього характеру	304
Захист прав людини	306
Зміна клімату	311
Нерозповсюдження ядерної зброї	316
Питання міжнародної безпеки	322
Формування міжнародної підтримки протидії російській агресії	328
Економічна дипломатія	334
Публічна дипломатія	339
Закордонне українство	346
Зведена таблиця оцінок реалізації напрямів зовнішньої політики у 2019 році	352
Рекомендації	354
Список скорочень	378
Автори	380
Про Раду зовнішньої політики «Українська призма»	386
Про Фонд ім. Фрідріха Еберта	388

Дорогі друзі!

Маємо приємність представити Вам вже п'яте щорічне дослідження «Українська призма: зовнішня політика 2019», в якому ми оцінили реалізацію зовнішньої політики України за різними показниками — від політичного інтересу до досягнутих результатів.

2019 рік став особливим роком для України як у зовнішньополітичному вимірі, так і у внутрішньополітичних процесах. На стратегічному рівні Україна продовжує рух у європейському та євроатлантичному напрямках, протидіє російській агресії та намагається посилити зовнішньоекономічний спектр дипломатичної роботи. Проте зміна підходів та тактики у реалізації зовнішньої політики, окремі міжінституційні та міжособистісні непорозуміння призвели до втрати набраної протягом 2017–2018 рр. динаміки. Загальні оцінки виконання завдань зовнішньої політики українськими владними інституціями опустились на рівень 2015–2016 рр., не в останню чергу через зниження політичного інтересу до сфери міждержавних відносин.

Експерти Ради зовнішньої політики «Українська призма» та наші колеги з найкращих українських аналітичних центрів проаналізували 50 напрямів зовнішньої політики України. Цьогорічне дослідження надає можливість дізнатися ситуацію у 2019 році та простежити динаміку п'яти років, побачити успішні приклади зосередження зусиль українських органів влади, а також, на жаль, появу зворотних тенденцій.

Хоча ми щороку давали рекомендації щодо посилення ефективності зовнішньої політики України, п'ять років аналізу діяльності українських інституцій (2015–2019 рр.) у рамках цього проекту дали нам можливість цього року більш ґрунтовно підійти до розробки рекомендацій урядовцям і парламентарям щодо того, як не втратити досягнутого темпу та поліпшити ефективність реалізації зовнішньополітичних задач. Зниження цьогорічної оцінки є недвозначним сигналом до більш уважного підходу до здійснення як дипломатичної роботи, так і її політичного супроводу.

Від імені команди «Української призми» та нашого стратегічного партнера — Регіонального представництва Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні — запрошуюю до ознайомлення з результатами дослідження.

Геннадій Максак,
виконавчий директор Ради зовнішньої політики
«Українська призма»

Методологія дослідження

При розробці методології оцінювання зовнішньої політики України робоча група «Української призми» уважно вивчила досвід і практики подібного аналізу зовнішньої політики окремих країн та міжнародних інституцій, виконаного деякими закордонними аналітичними центрами. Особливу увагу було приділено проектам Європейської ради з міжнародних відносин (European Council on Foreign Relations, ECFR) та Асоціації міжнародних справ, Чехія (Asociace pro mezinárodní otázky, AMO), які фокусувалися відповідно на особливостях функціонування окремих держав-членів у зовнішній політиці ЄС (ECFR) та внутрішніх закономірностях врядування Чеської республіки (AMO). Жодна із застосованих методологій не є універсальною, а принципи аналізу прямо залежать від особливостей досліджуваного об'єкта. Тому після проведення методологічних консультацій з експертами Європейської ради з міжнародних відносин робоча група «Української призми» вирішила розробити власну модель з огляду на українські реалії, залучаючи при цьому окремі елементи вже існуючого методологічного доробку західних колег.

Запропонована методологія дослідження зовнішньої політики України враховує наявні зовнішньополітичні обставини, недоліки та переваги конституційного розподілу повноважень у частині реалізації зовнішньополітичного курсу, усталені політичні та інституційні практики у сфері міжнародних відносин, документи стратегічного та операційного характеру у сфері зовнішньої політики та безпеки України, офіційні аналітичні матеріали, які лягають в основу зовнішньополітичної позиції вищих посадових осіб, офіційні звіти, а також відображення зовнішньополітичних пріоритетів у релевантних матеріалах ЗМІ.

Представлене дослідження охоплює період 2019 року у розділах щодо політичного інтересу, міжінституційного співробітництва, діяльності та результатів по кожному з обраних напрямів. Оцінка стратегічного бачення базується на всьому загалі відповідних документів, які є дійсними на момент її виставлення. Цього року також представлений огляд п'ятирічного періоду за кожним напрямом.

Напрями зовнішньої політики України

Для оцінювання зовнішньої політики України у 2019 році було обрано 50 напрямів, які були розділені на тематичні блоки:

- співпраця з країнами Групи семи (Великобританія, Італія, Канада, Німеччина, США, Франція, Японія);
- європейська інтеграція (співпраця з ЄС в економічній та політичній сферах, Східне партнерство, Європейське енергетичне співтовариство);
- євроатлантична інтеграція;
- двосторонні відносини (Білорусь, Грузія, Ізраїль, Іран, КНР, Литва, Молдова, Польща, Російська Федерація (політика, економіка, енергетика), Румунія, Словаччина, Туреччина, Угорщина, Чехія);
- регіональна співпраця (АТР, Близький Схід, Західні Балкани, країни Балтії, Вишеградська четвірка, Північна Європа, Південна Азія, Латинська Америка, Субсахарська Африка, Центральна Азія, Чорноморський регіон);
- міжнародні організації (ОБСЄ, ООН, Рада Європи);
- ініціативи багатостороннього характеру (міжнародна безпека, нерозповсюдження ядерної зброї, захист прав людини, зміна клімату);
- формування міжнародної підтримки протидії російській агресії.
- економічна дипломатія;
- публічна дипломатія;
- закордонне українство.

Індикатори оцінки зовнішньої політики України за окремими напрямами:

Враховуючи вищенаведене, були розроблені п'ять індикаторів оцінювання стану реалізації зовнішньої політики за кожним із вказаних напрямів:

- (1)** політичний інтерес або залученість акторів до певного напрямку зовнішньої політики України;
- (2)** ефективність взаємодії та координації між українськими інституціями у сфері зовнішньої політики;
- (3)** стратегічне бачення реалізації окремо взятого напрямку;

- (4) конкретна діяльність за вказаним напрямом протягом року, який оцінюється;
- (5) результати та досягнення за напрямом протягом року, який оцінюється.

Кожен із п'яти основних індикаторів оцінюється за п'ятибальною шкалою, де 1 бал — мінімальна, а 5 балів — максимально можлива оцінка. Кожен бал в оцінюванні напряму за конкретним індикатором прив'язано до наявності чи відсутності певного стану, який можна зафіксувати. Для кожного індикатора визначено необхідну для формування оцінки нормативну та фактологічну базу.

1. Політичний інтерес

База для аналізу: програми політичних партій, представлених у Верховній Раді України, передвиборні програми парламентських партій у разі, якщо вибори проходять у досліджуваний період, заяви фракцій, заяви лідерів політичних партій, Коаліційна угода, Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України, заяви Глави уряду, інтерв'ю голів фракцій, Голови ВРУ, Президента України, передвиборні програми кандидатів у президенти у разі, якщо вибори проходять у рік оцінювання, Порядок денний Комітету у зовнішніх справах ВРУ та наявні парламентські слухання за тематикою, слухання відповідних комітетів ВРУ.

Бали:

- 1 бал** — відсутність згадування відповідного напряму зовнішньої політики в офіційних або неофіційних заявах, політичних документах та маніфестах головних політичних суб'єктів;
- 2 бали** — згадування у неофіційній формі зовнішньополітичного напряму, яке не набуло форми політичної позиції, інтерв'ю, блоги чи статті у ЗМІ на відповідні теми;
- 3 бали** — наявність офіційних заяв щодо подій чи окремих аспектів діяльності у досліджуваному напрямі у деяких політичних партій, згадування в щорічному Посланні Президента;
- 4 бали** — наявність офіційних позицій різних політичних суб'єктів,

представлених у вищих органах влади, але не узгоджених між собою, включення до порядку денного Комітету у зовнішніх справах ВРУ або інших відповідних комітетів за напрямом, проведення комітетських слухань та круглих столів;

5 балів — наявність політичного консенсусу щодо діяльності України в обраному зовнішньополітичному напрямі, спільні офіційні заяви (зокрема, заяви більшості, міжфракційні заяви, заяви парламентських делегацій при парламентських асамблеях міжнародних організацій, постанови та звернення ВРУ), проведення парламентських слухань.

2. Інституційна співпраця

База для аналізу: заяви та рішення голови Верховної Ради України, керівників парламентських комітетів, керівників фракцій, рішення Президента України, РНБО України, Кабінету Міністрів України, МЗС України та інших міністерств у разі залучення до виконання певного напрямку, прес-релізи за результатами розробки чи проведення спільних ініціатив.

Бали:

- 1 бал** — зафіксовані факти протидії одних інституцій іншим під час вироблення політики чи конфлікти між українськими органами влади або різними гілками влади під час здійснення політики у певному зовнішньополітичному напрямі, зрив роботи координаційних органів;
- 2 бали** — відсутність співробітництва, координації між окремими органами влади, які залучені до реалізації зовнішньої політики у певному напрямі, але без проявів конкуренції чи конфліктів;
- 3 бали** — поодинокі факти несистемної співпраці, яка не базується на наявності узгоджених позицій, координаційних документів та відбувається поза межами координаційних структур;
- 4 бали** — наявність задекларованих узгоджених позицій суб'єктів реалізації зовнішньої політики щодо дій у визначеному напрямі, створення

спеціальних координаційних органів, прийняття відповідних документів з метою координації роботи;

5 балів — повне узгодження діяльності профільних інституцій, створення та функціонування спеціальних координаційних органів з метою реалізації зовнішньої політики у певному напрямі.

3. Стратегічне бачення

База для аналізу: Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегія національної безпеки України, Военна доктрина України, Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», Енергетична стратегія України на період до 2035 року, інші національні стратегії та концепції, двосторонні угоди стратегічного характеру, плани дій, операційні плани на виконання вказаних стратегій, інші документи, які потенційно можуть бути прийняті.

Бали:

- 1 бал** — повна відсутність згадок зовнішньополітичного напрямку у стратегічних документах, чинних на момент проведення дослідження, та двосторонніх програм співробітництва;
- 2 бали** — згадки наявні, але вже не відповідають зовнішньополітичному курсу країни або не враховують нові умови міжнародного середовища;
- 3 бали** — згадки відповідають поточним інтересам та завданням, які стоять перед суб'єктами реалізації зовнішньої політики України, але сформульовані в загальних рисах у переліку з іншими пріоритетами, що не дозволяє виділити відповідний напрям як пріоритетний;
- 4 бали** — наявність деталізованих незастарілих або оновлених під час періоду дослідження двосторонніх (багатосторонніх) документів середньострокового характеру;
- 5 балів** — наявність згадок у загальних стратегічних документах поряд з наявністю актуальних двосторонніх (багатосторонніх) документів середньострокового характеру, які мають між собою узгоджений характер та відповідають поточним інтересам.

4. Діяльність

База для аналізу: звіти МЗС України та інших міністерств, залучених до виконання завдань за напрямом, заяви та прес-релізи Адміністрації (Офісу) Президента України, Кабінету Міністрів України, Прем'єр-міністра України, Верховної Ради України, двосторонніх комітетів та робочих груп, інформація про діяльність дипломатичних установ України за кордоном.

Бали:

- 1 бал** — фактична відсутність роботи, пов'язаної з реалізацією відповідного напрямку зовнішньої політики, відсутність інших форм співпраці чи офіційних контактів;
- 2 бали** — поодинокі несистемні види активності, які не базуються на наявних стратегічних чи операційних документах у сфері реалізації відповідного напрямку зовнішньої політики, підтримання діалогу виключно через наявні ЗДУ, відсутність посла України у відповідній країні протягом більше ніж півроку;
- 3 бали** — поряд з підтриманням дипломатичних, торгово-економічних відносин відбувались зустрічі в рамках багатосторонніх форматів або «на полях», реакційність у реалізації відповідного напрямку зовнішньої політики;
- 4 бали** — візити рівня керівництва МЗС, Голови парламенту, Прем'єр-міністра України у відповідну країну або візити іноземних представників в Україну, робота міжвідомчих та інших комісій і робочих груп відповідно до планів дій, дорожніх карт двостороннього (багатостороннього) характеру на середньострокову перспективу, спільні військові навчання, співробітництво на міжвідомчому рівні;
- 5 балів** — спільні міжнародні ініціативи, візити на рівні президентів та голів міжнародних організацій, укладення міжнародних угод, головування в міжнародних організаціях чи ініціативах, проведення спільних двосторонніх або багатосторонніх форумів.

5. Результати

База для аналізу: міжнародні угоди та меморандуми, укладені за відповідним напрямом зовнішньої політики, інформація щодо діяльності Кабінету Міністрів України, Адміністрації (Офісу) Президента України, МЗС України та інших відповідних міністерств і відомств, Верховної Ради України, статистика торговельно-економічних відносин, інформаційні та аналітичні матеріали за результатами зустрічей, засідань тощо.

Бали:

- 1 бал** — розрив дипломатичних відносин, вихід з міжнародної організації, припинення співпраці в рамках ініціативи, відкрита військова агресія чи офіційна підтримка агресора, торгіві, енергетичні війни;
- 2 бали** — зниження рівня дипломатичного представництва чи наявність дискримінаційної політики в торговельній сфері, відсутність значних спільних проектів економічного, енергетичного характеру, відсутність динаміки в політичному діалозі;
- 3 бали** — незначна позитивна динаміка на рівні політичного діалогу, економічних контактів, наявність співпраці на міжвідомчому, недержавному та транскордонному рівні, підписання планів дій щодо співробітництва на міжвідомчому рівні;
- 4 бали** — активний політичний діалог, часткова підтримка позиції України, підписання двосторонніх та багатосторонніх угод, імплементація рішень, прийнятих під час попередніх візитів на вищому рівні;
- 5 балів** — повна підтримка позиції України, збільшення товарообігу, відповідність результатів наявним стратегічним та операційним, програмним документам щодо реалізації відповідного напрямку зовнішньої політики, державні та офіційні візити Президента України, наявність масштабних проектів в економічній, енергетичній, військовій сферах.

Загальна оцінка за окремим зовнішньополітичним напрямом (рейтинг напрямку)

Після виставлення балів за усіма індикаторами вираховується загальна оцінка напрямку шляхом визначення середньо-арифметичного показника. Загальна оцінка (рейтинг) потім зазначається у формі латинських літер (A, B, C, D, E) з арифметичними знаками дії (+/-) залежно від значення отриманого показника.

Рейтингова оцінка:

A

A-

Значення показника:

5

4,6–4,9

B+

B

B-

4,1–4,5

4

3,6–3,9

C+

C

C-

3,1–3,5

3

2,6–2,9

D+

2,1–2,5

D

2

D-

1,6–1,9

E+

1,1–1,5

E

1

Загальна оцінка (рейтинг) успішності реалізації зовнішньої політики України упродовж досліджуваного року

Загальна оцінка успішності реалізації зовнішньої політики України визначається шляхом отримання середньо-арифметичного показника від загальних оцінок за всіма напрямками зовнішньої політики, які аналізувались. Загальний рейтинг виставляється шляхом підрахунку аналогічно до оцінки окремих напрямів зовнішньої політики.

Зовнішня політика України у 2019

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	3+	3+	4-	4-	3+
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4-	3+	4-	4-	3+
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	3+	3	3+	3+	3+
ДІЯЛЬНІСТЬ	4-	4+	4+	4+	4-
РЕЗУЛЬТАТИ	4-	3+	4-	4-	3+
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B-	C+	B-	B-	C+

Політична залученість

Політичний інтерес до зовнішньополітичної проблематики у 2019 р. мав свої виразні особливості. В першу чергу, неабиякий вплив на зміст та динаміку політичного інтересу основних акторів зовнішньої політики країни мали президентські та парламентські вибори.

Пріоритети зовнішньої політики, що їх було визначено Президентом П. Порошенком під час передвиборчої кампанії у 2019 р., зосереджувались на напрямках, традиційних для його п'ятирічного терміну перебування на посаді. Зважаючи на збройну агресію РФ, а особливо на події кінця 2018 р. у Керченській протоці, тематика консолідації міжнародної підтримки протидії російській агресії була однією з наріжних. Також акцент робився на європейській та євроатлантичній інтеграції, насамперед прийнятті в лютому 2019 р. Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)». Ця тематика залишалась у топ-3 як під час президентських, так і під час парламентських перегонів. Водночас під час передвиборчої кампанії дещо неоднозначними були зовнішньополітичні заяви кандидата на посаду Президента України В. Зеленського¹, зокрема щодо європейських та євроатлантичних прагнень України. У своїх виступах він здебільшого звертався до питання припинення російсько-українського конфлікту. Вже в інавгураційній промові у Верховній Раді України новообраний Президент України В. Зеленський, крім необхідності завершення війни з Росією, також назвав серед пріоритетів своєї майбутньої політики розширення зовнішньоекономічних зв'язків та посилення контактів із закордонним українством.

Перший закордонний візит новообраного Президента В. Зеленського до Брюсселя у червні 2019 р. додав чіткості щодо розуміння його позиції за такими зовнішньополітичними напрямками, як боротьба з російською агресією, стратегічний курс на зближення з ЄС та НАТО, а також відновлення добросусідських відносин, зокрема з Польщею. Політичною декларацією

---

¹ Тут і далі зазначено посади, що їх обіймали згадані особи на момент проведення зустрічей.

на продовження та посилення європейської інтеграції та імплементації Угоди про асоціацію можна вважати змістовне наповнення підсумкової спільної заяви за результатами Саміту Україна–ЄС у липні. Текст заяви містить перелік напрямів для поглиблення секторальної співпраці України з ЄС, більшість з яких просувались попереднім главою держави П. Порошенком та очільником уряду В. Гройсманом.

У 2019 р. Президентом України В. Зеленським не проводилось програмних виступів перед українським та закордонним дипломатичним корпусом. Також не відбулося традиційного щорічного Послання Президента України до Верховної Ради про внутрішнє та зовнішнє становище України. Не пролунало програмних засад під час представлення нового Міністра закордонних справ України В. Пристайка колективу МЗС у вересні 2019 р. Тому виразом програмного бачення В. Зеленського як посадової особи, яка здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, можна вважати лише Указ Президента України № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави».

Хоча документ має загальний характер і торкається різних сфер державної політики, у зовнішньополітичній сфері пріоритетними виділено такі напрями: консолідація міжнародної підтримки щодо відновлення територіальної цілісності та суверенітету України; стратегічний курс на набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО; партнерські відносини з державами Групи семи та Групи двадцяти; добросусідські відносини із сусідніми державами; розвиток економічної дипломатії; просування іміджу України, захист українських громадян та організацій за кордоном; посилення співпраці із закордонними українцями. Загалом, на рівні декларавання більшість пріоритетів відповідає попередньому курсу зовнішньої політики, що реалізовувався під час президенства П. Порошенка. Більше уваги, у порівнянні з попередніми роками, було звернуто на партнерські відносини з державами-сусідами, роль дипломатичної служби у створенні сприятливих умов для посилення української економіки, а також роботу з українською діаспорою.

На рівні політичних заяв В. Зеленський більше уваги приділяв питанням врегулювання конфлікту на Донбасі та відносинам зі стратегічними партнерами (США, Німеччина, Франція, Польща, держави Балтії).

Під час проведення позачергових виборів до ВРУ питання зовнішньополітичного характеру зайняли своє місце у деклараціях та заявах політичних партій. Утім, передвиборним програмам і маніфестам у виокремленні зовнішньополітичної проблематики бракувало системного підходу.

Передвиборна програма партії «Слуга народу» не мала чіткої зовнішньополітичної складової та повністю кореспондувалась із позицією Президента В. Зеленського. У контексті вирішення російсько-українського конфлікту був визначений лише законодавчий супровід ініціатив В. Зеленського щодо відновлення територіальної цілісності та суверенітету без змістовного наповнення. Також у загальних фразах йшлося про прийняття законів, необхідних для імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. За євроатлантичним напрямом постулювалося ухвалення законодавчих актів, що сприятимуть розширенню співпраці з НАТО, а також реформуванню ЗСУ за стандартами НАТО. Програма також звертала увагу на розвиток комерційної дипломатії з метою освоєння глобальних ринків та посилення контактів із закордонними українцями.

Партія «Опозиційна платформа — за життя» (ОПЗЖ) представляла ідеологічну опозицію та несприйняття поточних зовнішньополітичних пріоритетів держави. Передвиборна програма серед головних зовнішньополітичних ідей містила бачення відновлення миру на Донбасі через запровадження діалогу між Києвом, Москвою, Донецьком та Луганськом, зняття двосторонніх санкцій між Україною та Росією, нейтральний статус України.

Партія «Європейська солідарність» основний акцент у своїй програмі зробила на європейську та євроатлантичну інтеграцію з максимальною деталізацією кроків та цілей, що визначені у партійному маніфесті «Євроатлантична хартія». Цей маніфест головною метою визначає подання заявки на членство в ЄС у 2023 р., а також можливість отримання ПДЧ у НАТО у 2023 р. Передвиборна програма пропонувала продовжити побудову потужної міжнародної коаліції протидії російській агресії, а також окремі кроки щодо деокупації українських територій.

Партія ВО «Батьківщина» також звертала увагу на необхідність продовження європейської та євроатлантичної інтеграції України на рівні

виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також на підготовці до отримання ПДЧ в НАТО. У передвиборній програмі зазначалося, що деокупація Донбасу та Криму можлива лише при зміні переговорного формату з Нормандського на «Будапешт +» (Україна, Росія, США, Велика Британія, Франція, Німеччина, Китай, ЄС). Значну увагу партійного маніфесту «Новий курс України» приділено міжнародній торгівлі.

На те, що основою зовнішньої політики України має стати набуття членства в ЄС та НАТО, вказувала і політична партія «Голос». Крім того, серед пріоритетів партією визначалося посилення міжнародного тиску на Росію задля повернення контролю над окупованими територіями Донбасу та анексованим Кримом, активізація дипломатичної роботи на міжнародних майданчиках, посилення санкційного впливу на агресора та сприяння його міжнародній ізоляції. Міжнародну торгівлю пропонуване спростити шляхом збільшення прозорості митних і супутніх процедур.

Формування більшості (т. зв. монобільшості) лише з представників фракції політичної партії «Слуга народу» виключило необхідність підготовки коаліційної угоди, а відтак — пошуку спільних точок дотику між різними парламентськими партіями, зокрема, у зовнішньополітичній сфері. Водночас партія «Слуга народу» не вважала за доцільне запропонувати розширену програму, яка б відобразила бачення щодо зовнішньополітичних питань державного порядку денного.

Голова ВРУ і його заступники під час свого призначення оминали питання зовнішньополітичного спрямування. Те, що зовнішньополітичні питання не були пріоритетними під час парламентських виборів, зокрема і для партії-переможниці, призвело до зниження загального політичного інтересу та залученості у 2019 р. Загалом, ВРУ VIII скликання виявляла значно більший інтерес до зовнішньої політики, ніж ВРУ IX скликання. Найбільш активними у ВРУ IX скликання у 2019 р. були представники опозиційної партії «Європейська солідарність» (І. Климпуш-Цинцадзе, І. Геращенко, В. Ар'єв та О. Гончаренко). Зміна керівників парламентського комітету та централізований підхід до формування позиції більшості не сприяли активній артикуляції візії щодо основних питань зовнішньополітичного порядку денного.

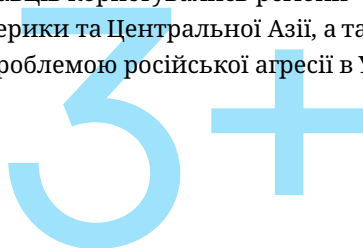
Програма діяльності КМУ на п'ять років, яка була схвалена ВРУ у жовтні, визначила політичні цілі уряду О. Гончарука, в т.ч. і в зовнішньополітичній площині. Щоправда, попри усвідомлення наслідків російської агресії в Україні, програма майже не ставить завдань у контексті консолідації міжнародної підтримки щодо протидії. Водночас урядовий документ містить окремі цілі щодо досягнення Україною членства в ЄС та НАТО, які переважно пов'язані з проведенням внутрішніх реформ. Економічна дипломатія також виділена серед пріоритетів. До безпосередніх повноважень МЗС програма відносить посилення консульської підтримки українців за кордоном, розширення переліку безвізових країн, а також забезпечення підтримки бізнесу, культури і спорту за кордоном. Фактично завдання не містили політичних питань двосторонніх відносин, регіональної політики та участі у міжнародних організаціях, а концентрувався на прикладних, переважно консульських питаннях. Це відповідає логіці Президента В. Зеленського, який у 2019 р. менше зосереджувався на європейській інтеграції як зовнішньополітичному пріоритеті, а більше — на внутрішніх реформах соціально-економічного характеру.

Прем'єр-міністр О. Гончарук у своїх публічних заявах звертав увагу на питання економічної співпраці, розвиток міжнародної торгівлі та залучення іноземних інвестицій. Питання порядку денного, зокрема і перспектив європейської та євроатлантичної інтеграції, також активно коментували деякі члени КМУ (наприклад, Д. Кулеба, В. Пристайко, Т. Мілованов, Т. Качка, О. Оржель та ін.).

Загалом за 2019 р. найбільший політичний інтерес був проявлений до Канади, Польщі, США, Франції, держав Балтії, ЄС, напряму економічної дипломатії та співпраці з Радою Європи. Питання країн-сусідів також не зникало з порядку денного, але дещо змінило акценти.

Найменшою увагою політичних гравців користувались регіони Субсахарської Африки, Латинської Америки та Центральної Азії, а також питання міжнародної безпеки (поза проблемою російської агресії в Україні) і нерозповсюдження ядерної зброї.

Загальна оцінка за розділом:

Інституційна співпраця

У 2019 р. координація спільних намірів і дій між різними владними інституціями зазнала певних трансформацій. Система взаємовідносин, яка діяла до того часу у розподілі повноважень та відповідальності за реалізацію окремих напрямів зовнішньої політики, змінювалась через політичні обставини — проведення президентських і парламентських виборів в Україні та їх результати, а також деякий перехідний період. На формування нового алгоритму співпраці впливали чинники як міжособистісного, так і політичного характеру.

Обрання Президентом України В. Зеленського, який не мав великого досвіду у зовнішньополітичній сфері, супроводжувалось формуванням його команди, яка мала вести міжнародну діяльність. В Офісі Президента це відбувалось на фоні збереження старого керівництва МЗС та Урядового офісу з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, а також відповідного комітету ВРУ, представники яких належали до колишньої урядової команди Президента П. Порошенка. Зокрема, В. Зеленському не вдалося у червні і липні замінити очільника МЗС, оскільки парламент двічі не проголосував за звільнення з посади П. Клімкіна. У кінці червня відбувся публічний конфлікт між Президентом В. Зеленським та Міністром закордонних справ П. Клімкіним через неузгодження позицій щодо відповіді Міністерством на ноту РФ стосовно полонених українських моряків. Президент піддав критиці позицію керівництва МЗС, на що П. Клімкін констатував розбіжності у позиціях відносно протидії російській агресії.

Були й інші політичні конфлікти, які відбувалися під час передвиборної кампанії до ВРУ. Зокрема, у липні на засідання Саміту Україна–ЄС не була допущена Віцепрем'єр-міністерка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції І. Климпуш-Цинцадзе.

Більш-менш стабільна координація між різними державними інституціями (ОПУ, КМУ, МЗС, ВРУ та ін.) розпочалась лише восени після формування парламентської більшості, обрання очільників парламентських комітетів і призначення нового складу КМУ.

Ще влітку існували побоювання щодо можливого скасування посади профільного Віцепрем'єр-міністра з питань європейської

та євроатлантичної інтеграції, що могло мати серйозний негативний ефект на координацію зусиль всіх урядових інституцій за цими напрямками. Збереження посади та призначення відомого своєю проєвропейською позицією Д. Кулеби стало позитивним сигналом збереження курсу держави та продовження координації процесів інтеграції до ЄС та НАТО.

У жовтні було оновлено склад Комісії з питань координації євроатлантичної інтеграції України, допоміжного органу при Президентові України.

Під час зміни урядової команди співробітники Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату КМУ розробили позиційну книгу «Європейська та євроатлантична інтеграція» з метою збереження темпів реформ і продовження державної політики у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції новою урядовою командою та парламентом. Утім, з осені 2019 р. посада генерального директора Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції залишається вакантною, що негативно вплинуло на його діяльність.

Водночас позитивно можна оцінити налагодження співпраці між профільним Віцепрем'єром Д. Кулебою і профільним комітетом ВРУ з інтеграції з ЄС, який очолює І. Климпуш-Цинцадзе, неурядовими мережами громадянського суспільства (наприклад, Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства, Українська частина Платформи громадянського суспільства Україна–ЄС, Реанімаційний пакет реформ тощо).

У жовтні відбувалось активне перепризначення українських частин двосторонніх міжурядових комісій, які відповідають за активізацію економічної співпраці. Очікування призначення нового складу уряду та відповідно оновлення українських частин комісії вплинуло на перенесення дат засідань самих двосторонніх комісій на кінець 2019 р. та початок 2020 р.

Окремо слід зупинитися на відносинах між ОПУ та МЗС України. Попри наявність досвідчених кар'єрних дипломатів в урядовій команді, необхідно зазначити, що частину зовнішньополітичних та безпекових питань В. Зеленський делегував до виконання членам Офісу Президента, зокрема своєму помічнику А. Єрмаку. До питань, якими опікувався А. Єрмак, відійшли переговори з Росією, членами Нормандської четвірки,

США. Акцент на неформальній дипломатії та виокремлення зазначених питань із загальної зовнішньополітичної роботи впливали на рівень координації та залученості профільного Міністерства. Намагання діяти поза протоколом та усталеними дипломатичними практиками призвело у 2019 р. до міжнародних скандалів, як, наприклад, зі США в контексті внутрішньополітичної боротьби Президента США Д. Трампа з його політичними опонентами.

Серед позитивних змін варто відзначити Указ Президента № 740/2019, яким В. Зеленський повернув до повноважень Міністра закордонних справ право призначати без погодження з ОПУ кандидатів на низку посад дипломатичної служби. Таким чином стало можливим більш ефективно проводити ротацію старших дипломатів, яка до цього часто затягувалась.

У другій половині 2019 р. відбувалась активна заміна керівників закордонних дипломатичних установ, у т.ч. Посла України у США В. Чалого. У вересні В. Пристайко погодив з Главою держави 20 нових керівників закордонних місій, які були призначені до кінця року. Водночас велика кількість посольств все ще залишаються без очільників.

У 2019 р. Міністерством закордонних справ було організовано куцзову нараду керівників ЗДУ у країнах Західної і Північної Європи у Берліні, а на початок 2020 р. було заплановано аналогічні наради у Чехії для послів України у країнах Південної й Центральної Європи та в Сінгапурі для послів у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Такий підхід дозволяє швидше та економніше проводити наради з послами.

У 2019 р. продовжувалась активна співпраця МЗС з Громадською радою при МЗС, а також окремими аналітичними центрами щодо підготовки та проведення двосторонніх експертних форумів і візитів іноземних журналістів до України. У 2019 р. було проведено форуми з Білоруссю, Молдовою, Румунією, Словаччиною, Угорщиною. Діяла програма МЗС України щодо відрядження українських незалежних експертів за кордон для участі у тематичних публічних заходах. Цікавим прикладом координації зусиль було проведення спільного засідання Комітету з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва та Комітету з питань інтеграції України з ЄС. Крім членів комітету у засіданні взяли участь Міністр закордонних справ України В. Пристайко і Віцепрем'єр

з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Д. Кулеба, Заступник голови ОПУ І. Жовква, а також низка представників аналітичних центрів. На засіданні обговорювались питання європейської та євроатлантичної інтеграції, а також перспектив Мінського процесу.

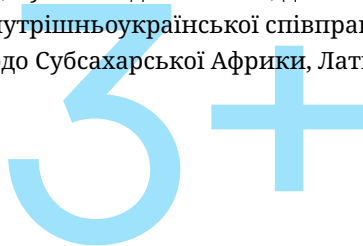
Крім позитивних форм співпраці комітетів можна відзначити і факти домінування політичних інтересів над питанням європейської інтеграції. Зокрема, очільниця профільного комітету І. Климпуш-Цинцадзе неодноразово зазначала, що представники провладної партії схильні голосувати за законопроекти своїх однопартійців попри те, що вони не відповідають зобов'язанням України у контексті імплементації Угоди про асоціацію України та ЄС.

Спостерігалася певна некоординованість діяльності нового складу делегації ВРУ у ПАРЕ щодо участі в осінній сесії ПАРЕ 2019 р.

Було затягнуте фракцією «Слуга народу» призначення наступника Б. Яременка на посаду голови комітету з питань зовнішньої політики і міжпарламентського співробітництва. З середини листопада 2019 р. до кінця року комітет був без очільника.

Загалом, за результатами представленого дослідження експерти визначили, що найбільш скоординовано зовнішня політика України реалізовувалась за такими напрямками: Білорусь, Велика Британія, Ізраїль, Німеччина, економічна співпраця з ЄС, публічна дипломатія, діяльність у рамках ОБСЄ та Ради Європи. Брак внутрішньоукраїнської співпраці спостерігався у зовнішній політиці щодо Субсахарської Африки, Латинської Америки, Ірану.

Загальна оцінка за розділом:

Стратегічне бачення

У 2019 р. нормативно-правова база, в якій закріплені стратегічні засади зовнішньої та безпекової політики України, зазначала певних змін. Частина таких змін стала результатом раніше визначеної політики, яка отримала своє оформлення у 2019 р., але водночас мала і певну політичну окрасу. Інша частина відбулась через зміну президентської та урядової команди після виборів, що вимагало нового визначення системи зовнішньополітичних координат та завдань.

Головною подією року щодо стратегічного закріплення зовнішньополітичного курсу держави стало ухвалення ВРУ у лютому Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)». Ініціатива Президента П. Порошенка щодо внесення змін до Конституції України була запропонована ще у середині 2018 р. Закон передбачає внесення змін до низки статей Конституції, які визначають повноваження ВРУ (ст. 85 КУ), Президента України (ст. 102), а також КМУ (ст. 116). Зокрема, парламент уповноважується на реалізацію стратегічного курсу на набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО, а уряд має забезпечити реалізацію зазначеного курсу. Президент України виступає гарантом реалізації стратегічного курсу.

Водночас даний законопроект та зміни, які були ним внесені, мали скоріш політичний ефект (як внутрішньополітичний, так і у спілкуванні з міжнародними партнерами). Співробітництво як з ЄС, так і НАТО продовжилось, базуючись на угодах, планах дій і дорожніх картах, які були дійсними вже декілька років. Оновлена Річна національна програма Україна-НАТО, в якій було змінено методологію розробки на вимірювальні показники, (results based management) стала важливим внутрішнім доповненням зовнішніх зобов'язань.

Крім того, Президент П. Порошенко підписав Указ № 155/2019, яким запропоновано План з реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. Указ було підписано 20 квітня за день до голосування у другому турі президентських виборів, що, на думку експертів,

було політично мотивованим. Однак влада пояснювала необхідність цього кроку у зв'язку з невизначеністю позицій можливого нового президента щодо стратегічних напрямів зовнішньої політики України. У зовнішньополітичній царині, зокрема, вказаним указом пропонується здійснювати діалог з ЄС у відповідних сферах (політичний діалог, економічне співробітництво, безпека та оборона) з метою набуття повноправного членства в ЄС. План заходів також визначає пріоритети України у розвитку політики «Східного партнерства», виокремлення та посилення формату співпраці трьох держав-партнерів, які підписали угоди про асоціацію з ЄС (Україна, Грузія, Молдова). За євроатлантичним напрямом найамбітнішим заходом, передбаченим у документі, є підготовка та подання пропозицій щодо звернення до Північноатлантичної ради та Генерального секретаря НАТО щодо приєднання України до Плану дій щодо членства в НАТО.

Загалом, станом на квітень 2019 р. (на момент обрання В. Зеленського на посаду Президента України), крім вищезазначеного, нормативно-правова база, що визначає зовнішньополітичні цілі, принципи та напрями, складалась з таких документів:

- Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (2010);
- Закон України «Про дипломатичну службу» (2018);
- Закон України «Про національну безпеку України» (2018);
- Стратегія національної безпеки України (2015);
- Военна доктрина України (2015);
- Стратегія сталого розвитку «Україна–2020» (2015);
- Доктрина інформаційної безпеки України (2016);
- Енергетична стратегія України до 2035 року (2017);
- Експортна стратегія України — Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі 2017–2021 рр. (2017);
- Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028 року (2018);
- Національна стратегія у сфері прав людини (2015);
- Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року (2016);
- Концепція популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі (2016);

- Стратегія миротворчої діяльності України (2009);
- Державна програма співпраці із закордонними українцями на період до 2020 р. (2017);
- Угода про асоціацію між Україною та ЄС (2014);
- Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО (1997);
- Річна національна програма Україна–НАТО (2019).

Частина з наведених документів вже втратила актуальність або не виконувалась відповідальними владними інституціями в обсязі, який би давав можливість говорити про їх повноцінну імплементацію (наприклад, Стратегія сталого розвитку «Україна–2020», Доктрина інформаційної безпеки України, Експортна стратегія України, Концепція популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі).

Першим документом команди В. Зеленського, який може претендувати на стратегічний характер і в якому містяться пріоритети за окремими напрямами зовнішньої політики, можна вважати середньострокову Програму діяльності Кабінету міністрів України на п'ять років, запропоновану урядом О. Гончарука й ухвалена ВРУ у жовтні. Програма побудована за принципом вимірюваності поставлених урядових цілей. Водночас, ті питання зовнішньої політики, які не можуть бути виміряні кількісно, залишились поза Програмою. Особливо впадає в очі відсутність цілей щодо протидії російській агресії та консолідації міжнародної підтримки.

Відповідно до Програми діяльності КМУ за профільним Віцепрем'єр-міністром Д. Кулебою були закріплені цілі 17.1 «Україна відповідає критеріям членства в Європейському Союзі» та 17.2 «Україна відповідає принципам та критеріям, необхідним для набуття членства в Організації Північноатлантичного договору».

За МЗС України закріплено три цілі: 16.1 «Українці задоволені тим, як держава захищає їх за кордоном», 16.2 «Українці вільно подорожують світом без віз» та 16.3 «Український бізнес, культура та спорт отримують гідну підтримку за кордоном». Таким чином, фокус у рамках урядової програми зосереджується не на стратегічних завданнях, а на функціональних питаннях захисту інтересів громадян України за кордоном, розвитку інструментів економічної, публічної та культурної дипломатії, а також

активізації проведення іміджевих заходів за кордоном з метою формування позитивного образу країни та протидії дезінформаційним кампаніям Росії.

Утім, на відміну від попередньої урядової програми В. Гройсмана до 2020 р., нова програма має позитивний підхід до визначення стратегічних і тактичних кроків досягнення цілей, а саме передбачає, що урядові інституції мають підготувати концепції державної політики щодо досягнення цілі, а також детальний середньостроковий план їх досягнення до 2024 р.

До стратегічних документів 2019 р. із важливим зовнішньополітичним компонентом треба віднести підписаний у листопаді Указ Президента України № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави». Зовнішньополітичний блок вказаного документа став відповіддю на суспільний запит щодо позиції Президента В. Зеленського і його команди на предмет пріоритетів зовнішньої політики України. Поява указу мала заповнити прогалини в урядовій програмі щодо питань зовнішньої політики та міжнародної безпеки. Так, Указ окреслив дев'ять пріоритетних завдань, які мають бути реалізовані урядом у зовнішньополітичній сфері до кінця 2020 р.:

- 1 — посилення міжнародної підтримки України у відновленні територіальної цілісності та суверенітету;
- 2 — знаходження підтримки міжнародних партнерів у реалізації курсу на набуття членства в ЄС та НАТО;
- 3 — розвиток партнерських відносин з державами-членами Групи семи та Групи двадцяти;
- 4 — розвиток партнерських відносин із сусідніми державами;
- 5 — ефективний зовнішньополітичний супровід економічного розвитку (економічна дипломатія);
- 6 — сприяння формуванню позитивного іміджу України у світі, у т. ч. інструментами культурної дипломатії;
- 7 — посилення захисту громадян України та українських юридичних осіб за кордоном;
- 8 — співпраця із закордонними українцями;
- 9 — посилення можливостей дипломатичної служби, її ефективності та результативності.

Можна говорити про збалансування Програми діяльності уряду

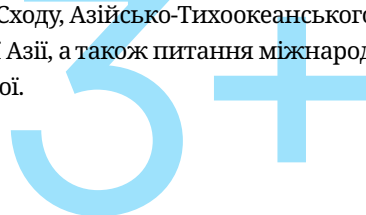
додатковими напрямами, які дають більш системне уявлення про позицію нової зовнішньополітичної команди. Саме тому наприкінці 2019 р. МЗС України звітувало не лише за виконання трьох цілей урядової програми, але й надало додатково інформацію щодо взаємодії з ключовими міжнародними партнерами з метою протидії агресії Росії, притягнення РФ до міжнародно-правової відповідальності, а також щодо відносин із країнами-сусідами. У такий спосіб наприкінці 2019 р. на рівні середньострокових документів вдалося отримати узагальнене бачення й осмислення спрямування зовнішньополітичних зусиль Президента України і його зовнішньополітичної команди (в ОПУ та МЗС).

Зважаючи на той факт, що значна частина повноважень щодо перемовин з Росією у контексті виконання Мінських угод була розподілена між помічником Президента України А. Єрмаком та МЗС України, гостро відчувалась відсутність загальної стратегії команди В. Зеленського у питанні політики деокупації Донбасу та Криму, а також протидії російській гібридній агресії. Брак публічно представленого бачення призвела до складних моментів як у середині країни, так і у зовнішніх зносинах, наприклад, під час обміну полоненими (ситуація з В. Цемахом та Нідерландами) та напередодні Паризького саміту Нормандської Четвірки.

Окремої Стратегії (концепції, доктрини) зовнішньої політики України, яка б чітко передбачала пріоритети, задачі, засоби їх досягнення та ресурси, протягом 2019 р. прийнято не було. На рівні окремих країн, регіонів, як і на рівні окремих функціональних напрямів, традиційно був помітний брак регіональних чи тематичних стратегій (державних політик).

Протягом року відбувалось підписання окремих документів двостороннього рівня з країнами світу, здебільшого функціонального рівня. У контексті вже існуючого масиву стратегічних документів найбільш присутніми у текстах є такі зовнішньополітичні напрями: ЄС, НАТО, США, Велика Британія. Найнижчі показники стратегічного бачення мають відносини із Францією, Угорщиною, Іраном, Туреччиною, країнами Близького Сходу, Азійсько-Тихоокеанського регіону, Латинської Америки, Центральної Азії, а також питання міжнародної безпеки та нерозповсюдження ядерної зброї.

Загальна оцінка за розділом:

Діяльність

Попри зміну владних команд в Україні внаслідок президентських та парламентських виборів і, як наслідок, перезавантаження парламенту й уряду, у 2019 р. вдалося втримати високу динаміку міжнародного політичного діалогу та розширити співпрацю з окремими країнами світу. Відповідно до пріоритетів зовнішньої політики, які визначались президентами П. Порошенком та його наступником В. Зеленським, зберігалась висока активність українських владних інституцій, які залучені у процес реалізації зовнішньої політики.

Інтеграція України з ЄС традиційно отримує найвищі оцінки у розділі зовнішньополітичної діяльності. На початку 2019 р. спільними зусиллями Президента України та МЗС вдалося привернути увагу європейських партнерів до необхідності надання Україні політичної та фінансової підтримки, зокрема, через акти російської агресії в Керченській протоці та економічної блокади приазовського регіону. В Україні працювала моніторингова місія ЄС, яка визначала параметри європейської допомоги українському Приазов'ю.

У контексті діалогу на найвищому рівні необхідно зазначити, що перший закордонний візит новообраного Президента України В. Зеленського відбувся до Брюсселя вже в червні. А в липні до України прибули вищі посадові особи європейських інституцій для участі у 21-му Саміті Україна–ЄС. У контексті планової роботи двосторонніх інституцій високого рівня у рамках Угоди про асоціацію було проведено 5-те засідання Комітету асоціації Україна–ЄС (листопад). У 2019 р. офіційним Києвом ініційовано переговорний процес щодо оновлення Угоди про асоціацію, а також щодо можливих форматів розширення і поглиблення секторальної співпраці між Україною та ЄС. Питання співпраці протягом року розглядалися на двосторонніх та багатосторонніх робочих групах, спільних комітетах і підкомітетах у рамках УА.

Діяльність України у форматах **двосторонньої співпраці з країнами Групи семи** була досить різноплановою та формувалась відповідно до магістральних зовнішньополітичних пріоритетів, зокрема у контексті консолідації міжнародної підтримки щодо протидії агресії Росії, підтримки

стратегічного курсу України на набуття членства в ЄС та НАТО, а також посилення торгово-економічного та безпекового співробітництва. Загалом, у 2019 р. Україні вдалося утримати позитивний для національних інтересів баланс рішень країн Групи семи, так само як і подовжувати конструктивну налаштованість на співпрацю у двосторонніх відносинах.

Найбільшою насиченістю політичних контактів і використанням інших форматів кооперації характеризувались відносини з Канадою, Німеччиною, Францією та Японією. Хоча треба відзначити, що з іншими державами Групи семи діяльність теж відзначалася проактивністю.

У відносинах зі США увага у 2019 р. була зосереджена переважно на безпековому вимірі. На порядку денному були питання закупівлі Україною високоточного озброєння, а також отримання інших форм безпекової та оборонної допомоги. Окремим вагомим напрямом була співпраця щодо проведення США санкцій проти Росії. Відбулися контакти на найвищому рівні між Президентом України В. Зеленським та Президентом США Д. Трампом. Однак, попри інтерес української сторони, повноцінний візит В. Зеленського до США не відбувся. Цьому, зокрема, завадило використання неофіційних каналів комунікації поза МЗС України та внутрішньополітична боротьба в США.

У рамках відносин із Францією та Німеччиною Україна була зацікавлена у збереженні підтримки політики санкцій ЄС проти Росії, а також утримання проукраїнського порядку денного переговорного формату Нормандської четвірки, який був відновлений у другій половині 2019 р. Контекст Мінських угод і необхідність відновлення Нормандського формату були домінантними під час візиту до України міністрів закордонних справ Франції та Німеччини (травень), а також у ході візиту Президента України В. Зеленського до Парижа та Берліна (червень). Крім червневої зустрічі Глава держави мав три телефонні розмови з Е. Макроном, а також сім телефонних розмов та робочу зустріч з А. Меркель (вересень). Для українсько-німецького діалогу у 2019 р. притаманною була і тема енергетичної безпеки на тлі підтримки Берліном проекту «Північний потік-2», який суперечить національним безпековим та енергетичним інтересам Києва.

Політичний діалог з Канадою також зберіг позитивну динаміку й орієнтованість на економічну та безпекову співпрацю. Спільні зусилля

української сторони були зосереджені на підготовці і проведенні Міжнародної конференції з питань реформ в Україні в м. Торонто (липень). Численну українську делегацію очолив Президент України В. Зеленський, який під час візиту провів зустрічі з Прем'єр-міністром Канади Д. Трюдо, Міністеркою закордонних справ Х. Фріланд, а також українською громадою Канади.

Головним лейтмотивом політичного діалогу України з Великою Британією була спрямованість на укладення двосторонньої всеохоплюючої угоди, яка б унормувала двосторонні відносини після завершення процесу виходу Британії з ЄС, включаючи вільну торгівлю. Крім Брекзиту, на динаміку українсько-британських відносин впливали внутрішньополітичні події в обох країнах та посилення протистояння Лондона і Москви. Хоча за звітний період зустрічей на найвищому рівні не відбулося, але продовжилась активна співпраця на рівні міністерств, а українські високопосадовці неодноразово відвідували Лондон, у т. ч. і Прем'єр-міністр.

Українсько-японські контакти мали позитивну динаміку на рівні політичного діалогу. Вперше український Президент взяв участь у церемонії інтронізації Імператора Японії. Під час робочого візиту до Японії (жовтень) Президент України зустрівся з Прем'єр-міністром С. Абе, керівництвом парламенту. Активні міжурядові контакти протягом року фокусувалися на реалізації в Україні проектів у сферах енергетики, транспорту, сільського господарства, охорони довкілля.

Українсько-італійський двосторонній трек не мав значних позитивних зрушень, зважаючи на проросійську налаштованість частини урядових політичних сил в Італії. У 2019 р. на полях ГА ООН відбулася робоча зустріч Президента України В. Зеленського та Прем'єр-міністра Дж. Конте, що стосувалася, передусім, долі засудженого в Італії українського ветерана АТО В. Марківа. На тлі відсутності значних перспектив для розвитку політичного діалогу була зроблена спроба активізувати економічну співпрацю шляхом збільшення контактів на урядовому рівні, а також посилити міжпарламентське співробітництво.

Насиченим у 2019 р на події був і **євроатлантичний напрям** зовнішньої політики України. Протягом року обидва очільники держави П. Порошенко (лютий, травень) та В. Зеленський (червень, вересень, жовтень) мали

неодноразові зустрічі з Генеральним секретарем НАТО Є. Столтенбергом. У жовтні на запрошення української влади Північноатлантична рада прибула з візитом до України, у рамках якого пройшло засідання Комісії Україна–НАТО під головуванням Президента України та Генерального секретаря НАТО (на рівні послів).

Інтенсивна співпраця йшла у форматі спільних робочих груп Україна–НАТО, а також участі української сторони у роботі тематичних комітетів та інших органів НАТО. До співпраці та реалізації спільних проєктів долучались МО, Генеральний Штаб та окремі підрозділи ЗСУ. Внутрішня робота з провадження реформ за євроатлантичним напрямом зосереджувалась на виконанні Річної національної програми Україна–НАТО на 2019 р., а також низки інших імплементаційних документів.

Питання протидії російській гібридній агресії, а також консолідації підтримки з боку ключових міжнародних партнерів — зовнішньополітичний пріоритет України, який тісно переплетений з реалізацією інших географічних та функціональних напрямів. Українська сторона проводила активні консультації з партнерами щодо засудження військової агресії проти України в акваторії Чорного моря та Керченської протоки, продовження агресивних дій РФ на окупованих територіях Донбасу та Криму, мілітаризації цих територій та порушення прав людини. Протягом року активно використовувались майданчики міжнародних організацій (ЄС, НАТО, ОБСЄ, ООН, РЄ) для привернення уваги та просування українських ініціатив, спрямованих на посилення міжнародного тиску на РФ та відновлення суверенітету і територіальної цілісності України.

У другій половині 2019 р. зовнішньополітичною командою В. Зеленського було активізовано роботу з перезапуску та відновлення діяльності Тристоронньої контактної групи в Мінську. Проведена значна підготовча робота до зустрічі Нормандської групи на рівні голів держав у грудні в Парижі. Кроки, які здійснювались В. Зеленським та українською переговорною командою за нормандським треком, неоднозначно сприймались в українському політичному та громадському середовищі. Зокрема, занепокоєння викликали кроки щодо впровадження т. зв. «формули Штайнмаєра» у політичну частину реалізації Мінських угод.

Тривала робота з утримання солідарної позиції щодо збереження санкційного режиму проти Росії. МЗС України через мережу закордонних дипломатичних установ на двосторонньому та багатосторонньому рівні активно проводило роз'яснювальну роботу в політичних, дипломатичних та експертних колах, а також безпосередньо з населенням іноземних держав. До активної участі в інформаційних кампаніях залучались і неурядові експерти, науковці, митці. Позитивним кроком, який став можливий у результаті звільнення українських політичних в'язнів у вересні 2019 р., стала низка їх подальших адвокаційних до країн ЄС та міжнародних інституцій з метою пояснення фактів порушення прав людини на окупованих територіях та репресій проти громадян України (Німеччина, Франція, Латвія, інституції ЄС, ОБСЄ).

Важливим напрямом протидії агресії було продовження роботи українських інституцій щодо притягнення Росії до міжнародно-правової відповідальності. МЗС України у координації з іншими інституціями активно готувало правові позиції (меморандуми України), а також стратегії відповіді (контрмеморандуми) до Міжнародного суду ООН та Арбітражного трибуналу.

Магістральним зовнішньополітичним пріоритетом командою В. Зеленського було оголошено «**економізацію зовнішньої політики**», що окрім політичних заяв вилилося у відповідний перерозподіл урядових повноважень і закріплення відповідних задач за МЗС у Програмі уряду О. Гончарука. Протягом осені КМУ здійснював аудит поточних можливостей щодо активізації зовнішньоекономічної діяльності. Оголошено про наміри щодо внесення змін до прийнятої наприкінці 2017 р. Експортної стратегії України. Президент України у публічних заявах неодноразово обіцяв першочергову увагу приділяти захисту іноземного бізнесу та інвесторів в Україні. У жовтні у м. Маріуполь організовано Перший інвестиційний форум під егідою Президента України «RE: THINK. Invest in Ukraine», спрямований на залучення фінансової підтримки Приазов'я.

Прем'єр-міністр України О. Гончарук зосередився на політичному супроводі нових інвестиційних проектів, які фінансуються міжнародними фінансовими інституціями (СБ, ЄБРР, ЄІБ). Активною на урядовому рівні також була діяльність Торгового представника України Т. Качки як за європейським напрямом (оновлення додатків Угоди про асоціацію

та просування т. зв. «промислового безвізу»), так і на інших стратегічних ринках (КНР, США). У 2019 р. було проведено 15 двосторонніх міжурядових комісій економічного спрямування. Офіс просування експорту України організував шість торгових місій до іноземних держав (Велика Британія, Грузія, Індія, Ізраїль, Німеччина, ОАЕ). У звітний період МЗС розпочало модернізацію Ради експортерів та інвесторів, а також переглянуло функціональне навантаження ЗДУ з метою підтримки українських суб'єктів ЗЕД, пошуку та залучення іноземних інвестицій.

На зовнішньополітичному порядку денному перебували й питання **відносин із сусідніми державами**. Нова політична команда В. Зеленського під час проведення виборчих кампаній 2019 р. критикувала підхід П. Порошенка до формування взаємин із сусідами, передусім з Польщею та Угорщиною. Президент України В. Зеленський двічі за півроку відвідав Польщу. Вже під час першого візиту була проведена робоча зустріч з Президентом А. Дудою, де досягнута домовленість про перезапуск відносин і зменшення впливу історичних подій та їх інтерпретації на поточний двосторонній порядок денний.

За угорським напрямом, попри декларування готовності шукати компроміс у питаннях захисту прав національних меншин в Україні, офіційний Київ не поспішав з подальшим оголошенням бачення взаємин. У травні Президент України В. Зеленський зустрівся з Президентом Угорщини Я. Адером, а у вересні на полях ГА ООН відбулася робоча зустріч на рівні керівників зовнішньополітичних відомств. Утім, на кінець 2019 р. не було чіткого бачення щодо часу проведення зустрічі В. Зеленського з В. Орбаном, так само як і дорожньої карти виходу з непростої ситуації.

Позитивну динаміку мали відносини України зі Словацькою та Чеською Республіками, незважаючи на різновекторні погляди їх політичної еліти. Зі Словаччиною протягом 2019 р. крім двосторонньої співпраці на порядку денному були важливі питання багатосторонньої регіональної співпраці (головування в ОБСЄ у 2019 р., а також головування у В4 у першій половині 2019 р). Протягом року Міністр закордонних справ і європейської інтеграції Словаччини М. Лайчак неодноразово відвідував Україну як діючий Голова ОБСЄ. Восени з офіційним візитом в Україні перебувала Президентка СР З. Чапутова та Прем'єр-міністр ЧР

А. Бабіш. До Братислави робочий візит здійснив Прем'єр-міністр України В. Гройсман. Також було проведено Українсько-чеський бізнес-форум в Києві. Однак, попри насичений графік обміну робочими та офіційними візитами на двосторонньому рівні, низькою залишалась співпраця з Вишеградською четвіркою як регіональною ініціативою.

Політичні кризи в Румунії та Молдові, а також вибори в Україні впливали на інтенсивність контактів та їх результативність. Відносинам з Румунією не вдалося вийти на відновлення значної динаміки. Хоча до позитивів слід віднести робочу зустріч на полях ГА ООН Президента України В. Зеленського та Президента Румунії К. Йоганніса, де глави держав підтвердили необхідність активізації політичного діалогу.

Стабільним та інституційно насиченим був діалог з Республікою Білорусь. Найбільший наголос було зроблено на економічну співпрацю. Зокрема, у жовтні 2019 р. у Житомирі було проведено масштабний Другий форум регіонів України та Білорусі, у якому взяли участь близько тисячі учасників з обох сторін. На полях форуму відбулась зустріч очільників держав.

У рамках оголошеного В. Зеленським пріоритету посилення співпраці з країнами Групи двадцяти доцільно окремо виділити відносини з Туреччиною та Китаєм.

До Туреччини традиційно зберігалась висока увага з боку України, попри відносно зменшення кількості контактів високого рівня. У серпні Президент В. Зеленський відвідав Туреччину з офіційним візитом та провів зустрічі з керівництвом держави. Хоча сторони так і не вийшли на анонсоване укладення угоди про ЗВТ, зберігалась висока динаміка економічної та військово-технічної співпраці.

У відносинах з Китаєм, попри відсутність сталого політичного діалогу на найвищому рівні, українська сторона вживала заходів щодо посилення економічної кооперації. Президент В. Зеленський неодноразово проводив зустрічі з китайськими дипломатичними та бізнесовими колами з метою заохочення розширення двосторонньої торгово-економічної співпраці. На урядовому рівні відбувалися традиційні контакти, які дозволили вийти на підписання Меморандуму про взаєморозуміння щодо початку підготовки двостороннього плану співробітництва зі спільного будівництва «Економічного поясу Шовкового шляху» та «Морського Шовкового шляху XXI століття».

Попри загальне зниження політичної активності щодо Ізраїлю у порівнянні з попередніми роками, необхідно відмітити перший за останні 20 років візит Прем'єр-міністра Ізраїлю до України, під час якого, зокрема, обговорювалась можливість розширення зони вільної торгівлі та посилення співпраці у сфері інновацій.

У загальному **регіональному підході при реалізації зовнішньополітичного курсу** найбільш активною була політична та дипломатична співпраця з країнами Балтії та Північної Європи. Восени 2019 р. відбулися офіційні візити Президента України В. Зеленського відразу до трьох держав Балтійського регіону. До України здійснили офіційні візити Президент Фінляндії С. Ніністьо (вересень) та Прем'єр-міністр Швеції С. Льовен (грудень). На полях ГА ООН пройшла зустріч В. Зеленського з Прем'єр-міністром Норвегії Е. Солберг. Висока динаміка, перш за все, була пов'язана з необхідністю консолідації позиції країн навколо протидії російській агресії, підтримкою реформ в Україні та виробленням спільних позицій на рівні міжнародних організацій.

Низка важливих ініціатив і спільних проєктів реалізовувалась з країнами регіону Чорного моря з огляду на пріоритетне значення регіону для безпекових та економічних інтересів України. З початку 2019 р. українська сторона прикладала зусилля для створення міжнародної спостережної місії, яка сприяла б відновленню судноплавства та унеможливила подальшу агресію Росії проти України в Азовському і Чорному морях, однак це не вдалося зробити. Активною була співпраця з НАТО щодо розвитку програм посилення присутності Альянсу в Чорному морі.

Україна продовжила співпрацю у рамках існуючих у регіоні міжнародних організацій. Акцент робився на активну діяльність у рамках ГУАМ, оскільки ОЧЕС через присутність РФ не є в пріоритеті. У 2019 р. Україна головувала в ГУАМ. Як результат, у грудні в Києві проведено Саміт ГУАМ на рівні голів урядів, де прийнята спільна заява та протоколи про наміри подальшої лібералізації торгово-економічної співпраці (створення ЗВТ, розвиток транспортних коридорів, лібералізація ринку послуг). Окрема увага в регіоні зверталась на співпрацю з Чорноморським банком торгівлі та розвитку, а також Форумом Чорноморського прикордонного співробітництва.

У 2019 р. проявився більш активний інтерес України до країн Латинської Америки. Регіон має значний невикористаний потенціал економічної співпраці, розширення ринків для українського експорту. Президенти П. Порошенко та В. Зеленський на полях міжнародних заходів мали робочі зустрічі з Президентом Бразилії Ж. Босонару. Значно активізувались контакти та політичні консультації на рівні МЗС.

Західні Балкани у 2019 р. не отримали великої уваги від України. Більшість контактів проходила на міжурядовому та міжвідомчому рівні. Серед українських інтересів у регіоні пріоритет становила економічна кооперація. Найбільш активно економічне співробітництво відбувалося зі Словенією.

Близький Схід як регіон також був обділений політичною увагою високого рівня з боку України. Основний орієнтир у співпраці з країнами регіону становила торгово-економічна співпраця, а також реалізація проектів у сфері енергетики, сільського господарства, ВТС, освіта. Найбільш активною була робота з Катаром та ОАЕ. Іран залишився серед аутсайдерів української зовнішньої політики через розширення американських санкцій проти нього.

Азійсько-Тихоокеанський регіон представляв помірний зовнішньополітичний інтерес. На порядку денному домінували питання безпеки (Австралія, Нова Зеландія та Малайзія у контексті розслідування катастрофи Боїнга МН17) та формування договірно-правової бази двосторонніх відносин (лібералізація візового режиму, уникнення подвійного оподаткування тощо).

У Південній Азії найбільш активно українська політика була помітна в Індія, де зосереджені значні економічні інтереси. Періодичні українсько-індійські міжурядові контакти були спрямовані на просування інвестиційної привабливості України, співпраці у космічній галузі, освіті, візовій лібералізації. Однак, спостерігалась і недостатня увага до інших країн, зокрема, через брак ресурсів — одне ПУ в Індії покриває відразу шість країн.

У регіоні Центральної Азії за винятком Казахстану (робочі зустрічі В. Зеленського з Н. Назарбаєвим та К. Токаєвим) двостороннє співробітництво зосереджувалось на рівні МЗС та діяльності дипломатичних представництв, що вказує на загалом низьку

пріоритетність регіону для просування українських інтересів, у т. ч. і через сильну присутність у ньому Росії.

У звітному періоді серед країн Субсахарської Африки найбільш активно політичні контакти України будувались з Кенією. У травні в Україну здійснив офіційний візит Спікер Національної Асамблеї Республіки Кенія Дж. Мутурі. Крім Кенії на рівні зовнішньополітичних відомств відчувалось розширення контактів з Сенегалом, ПАР, Малі та Мозамбіком. Зокрема, в регіоні було відкрито два нових почесних консульства (у Ліберії та Джибуті). Українські миротворці перебувають у складі чотирьох місій ООН в Африці (ДР Конго, Південний Судан, Тимчасові сили ООН із забезпечення безпеки в Аб'єї, Республіка Малі).

У розрізі **співпраці з міжнародними організаціями** найбільшу активність Україна демонструвала на рівні ООН, зважаючи на універсальний характер діяльності та найрозгалуженішу інституційну мережу. Про важливість цього напрямку роботи свідчить швидка ротація дипломатів на посаді Постійного представника України при ООН. У 2019 р. Україна зменшила свою активність щодо вирішення світових проблем, але мала активну позицію щодо захисту національних інтересів та протидії російській агресії. Традиційно у засіданні ГА ООН взяв участь Президент України. Активна робота проводилась як у Нью-Йорку, так і у Женеві та Відні, зосередившись окрім іншого на тематиці захисту прав людини, ядерного нерозповсюдження, інновацій, охорони здоров'я, гендерної рівності тощо.

Більш активною у 2019 р. була співпраця України з ОБСЄ. Позитивна динаміка спостерігалась завдяки головуванню в організації Словаччини, яка приділяла пріоритетну увагу питанням агресії Росії. За українською ініціативою було відновлено роботу у рамках Тристоронньої контактної групи та посилено співпрацю з СММ ОБСЄ. Проведення президентських та парламентських виборів в Україні актуалізувало додатковий вимір співпраці з інституціями ОБСЄ, зокрема з Бюро з демократичних інститутів та прав людини.

Співпраця з Радою Європи будувалася відповідно до реалізації Плану дій РЕ для України на 2018–2021 рр. Однак найбільша увага була прикута до Парламентської асамблеї Ради Європи, де українська сторона спільно

з партнерами намагалася протистояти поверненню делегації Росії до роботи в ПАРЄ без обмежень і вимог виконання рішень асамблеї.

Беручи участь у міжнародних **ініціативах багатостороннього характеру**, фокус було зроблено на питаннях захисту прав людини, а також кліматичних проектах. Менш охоплені увагою виявились ініціативи міжнародної безпеки та ядерного нерозповсюдження, де Україна останнім часом втрачає свої позиції.

Необхідно окремо зазначити зростання ваги публічної дипломатії у системі зовнішньополітичних інструментів. МЗС України активно через можливості закордонних дипломатичних установ та цільових інформаційних кампаній (#JusticeForMH17, #LetMyPeopleGo, #StopNordStream2, «#CorrectUA») долучалось до формування міжнародного позитивного іміджу України. Проводились заходи з популяризації українського кінематографа та сприяння українському книговидавництву. Тривала робота над інституційною розбудовою Українського інституту.

Загальна оцінка за розділом:

4

Результати

Зовнішня політика України у 2019 р. попри зміну владної команди не зазнала масштабних коригувань за основними стратегічними напрямками зовнішньополітичного курсу держави, який склався протягом останніх п'яти років. Дії Президента України П. Порошенка у першій половині 2019 р. відповідали пріоритетам, неодноразово наголошуваних ним протягом попередніх років, а сфера зовнішньої політики зайняла одне з основних місць у його спілкування з виборцями.

В. Зеленський під час проведення передвиборчої кампанії проявляв обережність у заявах та декларуванні чітких зовнішньополітичних позицій. Цедалося взнаки і під час реалізації зовнішньої політики у другій половині року. Основні акценти було зроблено на просуванні українського експорту та залучення іноземних інвестицій, а також продовження курсу

на набуття членства в ЄС та НАТО, консолідацію підтримки міжнародної спільноти проти російської агресії.

Відповідно у результатах зовнішньої політики України у 2019 р. доцільно, насамперед, зосередитись на досягненнях саме за зазначеними стратегічними напрямками.

Станом на кінець 2019 р. за напрямом інтеграції України з ЄС було досягнуто позитивних результатів як у політико-безпековому вимірі, так і у фінансово-економічній кооперації. Важливим документом політичної підтримки України стала Спільна декларація за результатами Саміту Україна–ЄС (липень). Політичне керівництво ЄС підтвердило підтримку територіальної цілісності та суверенітету України, ходу реформ, а також євроінтеграційного курсу. Важливо, що перезавантаження інституцій ЄС у результаті виборів до Європейського парламенту у травні 2019 р. не призвело до зміни позицій офіційного Брюсселя щодо підтримки України.

Найважливішим досягненням цього напрямку стало збереження та продовження режиму санкцій ЄС проти Росії у зв'язку з окупацією Криму та військовою агресією на Донбасі. Так, у вересні було продовжено на наступні шість місяців персональні санкції проти громадян РФ, а в грудні — економічні та секторальні санкції проти РФ. Запроваджено додаткові санкції ЄС у зв'язку з актом агресії Росії у Керченській протоці. Через наявні популістські та проросійсько налаштовані урядові сили в окремих країнах ЄС утримання спільної загальноєвропейської позиції вимагало додаткових зовнішньополітичних зусиль з боку офіційного Києва у роботі з кожною з країн Євросоюзу.

У 2019 р. важливою стала посередницька допомога Брюсселя у рамках тристоронніх переговорів Україна–ЄС–РФ щодо українсько-російського контракту про транзит російського газу Україною відповідно до норм ЄС, що було досягнуто наприкінці року.

У листопаді у Брюсселі на засіданні Комітету асоціації Україна–ЄС українська сторона запропонувала розпочати переговори щодо оновлення Угоди про асоціацію. Розпочата підготовка офіційного запиту з позицією України для подальших перемовин. У ході внутрішньої імплементації УА було проведено «євроінтеграційне» засідання нового Уряду (листопад),

на якому серед іншого було оновлено план заходів з виконання Угоди про асоціацію. Ухвалено рішення про необхідність укладення додаткових угод з ЄС у сфері регіонального розвитку, інтегрованого контролю кордонами, контролю за міграційними процесами та реформи юстиції. Запровадження системи управління та контролю за виконанням Угоди про фінансування Дунайської транснаціональної програми надало Україні доступ до ресурсів Європейського інструменту сусідства на реалізацію міжнародних проектів в регіоні (5 млн євро).

ВРУ ратифікувала міжнародні угоди, які дозволили розблокувати 472 млн євро кредитних та грантових коштів від МФО на інфраструктурні проекти в Україні. Водночас протягом 2019 р. так і не було розблоковане питання щодо другого траншу (500 млн євро) у рамках четвертої програми макрофінансової допомоги ЄС.

У 2019 р. головні результати співробітництва Україна–НАТО стосувались внутрішнього виміру реформ та адаптації, надання фінансової та дорадчої допомоги, а також збереження солідарності членів Альянсу у питанні підтримки України та протидії російській агресії. Знаковою стала березнева заява Північноатлантичної Ради у п'яту річницю окупації Криму про повну підтримку територіальної цілісності та суверенітету України, засудження спроби подальшої мілітаризації Чорноморського регіону з боку Росії.

З метою посилення співробітництва з НАТО у ході візиту Північноатлантичної Ради до України (жовтень) українська сторона офіційно звернулася з проханням щодо приєднання до Програми розширених можливостей (EOP), але ініціатива поки не знайшла згоди всіх членів Альянсу.

У грудні за результатами засідання Спільної робочої групи Україна–НАТО з оборонно-технічного співробітництва було підписано оновлену редакцію Дорожньої карти Україна–НАТО з оборонно-технічного співробітництва.

У жовтні Україна та НАТО домовились про оновлений пакет проектів і практичних заходів НАТО з допомоги Україні, зокрема у рамках т. зв. «Чорноморського пакету», затвердженого у квітні. Було продовжено співпрацю з Альянсом у рамках Трастових фондів, у т. ч. розпочато процес реалізації Трастового фонду НАТО зі знешкодження вибухонебезпечних предметів та протидії саморобним вибуховим пристроям (лютий) і започатковано проект Ситуаційна обізнаність Трастового фонду НАТО

з модернізації системи командування, управління та зв'язку ЗС України (листопад).

Україна продовжує участь в операціях НАТО у Косово та Афганістані. Втім, попри визнання України Альянсом потенційним операційним партнером тренувальної Місії НАТО в Іраку (квітень), відповідний указ ще не був підписаний Президентом. Поки не завершено процес приєднання України до Центру передового досвіду НАТО з питань енергетичної безпеки, попри заплановане завдання у Програмі Уряду ще на 2018 р.

Також до кінця 2019 р. не було знайдено рішення щодо розблокування Комісії Україна–НАТО на високому рівні, що блокується Угорщиною через окремі питання двостороннього українсько-угорського порядку денного.

У 2019 р. досягнуто вагомих результатів у питанні протидії російській агресії, а також консолідації міжнародної підтримки територіальної цілісності та суверенітету України, посилення тиску на Російську Федерацію у рамках різних міжнародних організацій.

На рівні ООН українські дипломатичні зусилля неодноразово мали позитивні результати. У грудні ГА ООН були ухвалені дві посилені резолюції: «Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь (Україна), районів Чорного та Азовського морів» (9.12) та «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь (Україна)» (18.12). У резолюціях, зокрема, з'явилося посилення на Резолюцію ГА ООН 3314 (XXIX) 1974 р., яка визначає поняття агресії, вимагається від РФ припинити політику зміни демографічної ситуації в Криму, вказується на значні порушення міжнародного гуманітарного права тощо. Крім того, завдяки роботі з міжнародними партнерами вдалося уникнути винесення Росією на розгляд РБ ООН питання норм Закону України «Про мову» (травень, липень).

У доповіді Генерального секретаря ООН щодо стану прав людини на території АР Крим та м. Севастополь (вересень) було вказано про факти порушення норм міжнародного права, утисків прав людини окупаційною владою РФ. Окремим напрямом протидії агресії, який мав вагомий позитивний здобутки у 2019 р., було притягнення Росії до міжнародно-правової відповідальності. На окрему увагу тут заслуговують судові та арбітражні інституції ООН. Так, у травні Міжнародний трибунал з морського права

оголосив про застосування до Росії тимчасових заходів стосовно порушення нею імунітетів трьох українських військових кораблів та 24 членів їхніх екіпажів під час інциденту в Керченській протоці у листопаді 2018 р. Однак, попри рішення Трибуналу, за яким повернення повинно було відбутися протягом місяця, повернення відбулось лише у вересні у рамках двостороннього обміну, разом з іншими 11 українськими полоненими. А українські військові кораблі були повернуті Росією лише у листопаді. Українським дипломатам та юристам вдалося заблокувати намагання Росії затягнути процес розгляду в Арбітражному трибуналі, куди була спрямована справа щодо кораблів та моряків. У листопаді трибунал прийняв рішення щодо скорочення часу підготовки Меморандуму України (травень 2020 р.) з метою швидкого розгляду справи.

У листопаді також було ухвалено рішення Міжнародного Суду ООН у справі «Україна проти Росії» щодо порушення норм Міжнародної конвенції про ліквідацію усіх форм расової дискримінації та Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму. Суд відхилив заперечення Росії щодо юрисдикції Суду та дозволив перехід до розгляду справи по суті.

Результати роботи у рамках Ради Європи у 2019 р. у контексті протидії російській гібридній агресії є неоднозначними у порівнянні з минулими роками. Політичні заяви керівництва РЕ, а також окремих потужних європейських держав (Франція, Німеччина) щодо необхідності збереження членства Росії в Організації серйозно змінили ситуацію. Під час зимової та весняної сесії ПАРЕ українська делегація домоглася прийняття двох резолюцій, які засуджували агресію Росії у Керченській протоці, а також процедурно ускладнювали повернення Росії до роботи в Асамблеї без виконання зобов'язань. Однак вже влітку повноваження російської делегації були повернуті без жодних санкцій чи обмежень, що спровокувало бойкот українською делегацією осінньої сесії. Позитивною, але нечисленною ініціативою стало створення депутатської групи «Балтік плюс» у рамках ПАРЕ (Литва, Латвія, Естонія, Грузія, Україна, а також окремі депутати від Великої Британії), яка ставила за мету засудження окупації Росією територій України та Грузії.

Співпраця з ОБСЄ також була спрямована на утриманні постійної уваги до проблеми російської агресії у всіх інституційних вимірах.

Численні візити високопосадовців ОБСЄ, у т. ч. і старших дипломатів від Словаччини, яка головувала в Організації у 2019 р., можуть свідчити про значну увагу до проблеми. Українська делегація на щорічній сесії ПА ОБСЄ домоглася прийняття Резолюції щодо мілітаризації Росією тимчасово окупованих Криму і Севастополя, Чорного й Азовського морів (липень). Увагу до України вдалося привернути й через проведення інформаційного заходу «на полях» грудневої Ради міністрів за участю звільнених з російського полону О. Сенцова та Р. Сущенка.

Водночас на 26-й сесії Ради міністрів закордонних справ ОБСЄ, що проходила у грудні у м. Братислава, цілком прогнозовано не було ухвалено жодних документів по Україні, а через російське блокування Україні не вдалось домогтись забезпечення повного виконання СММ ОБСЄ своїх функцій та розширення мандату Місії ОБСЄ на пунктах пропуску Гуково і Донецьк.

У 2019 р. активізувалась робота Тресторонньої контактної групи з урегулювання ситуації на Донбасі. Її робота, зокрема, сприяла розблокуванню проведення зустрічі у «нормандському форматі» на рівні глав держав у грудні 2019 р.

Нова політична команда приділила значну увагу економізації зовнішньої політики як на рівні політичних заяв, так і на рівні урядових планів і дій, зокрема поліпшенню умов торгівлі з ЄС, відновленню торгових преференцій зі США та розвитку економічної співпраці з Китаєм. Новий уряд О. Гончарука продовжив більшість проектів з розвитку міжнародної торгівлі, які були закладені командою В. Гройсмана. За європейським напрямом увагу було зосереджено на досягненні відповідності умовам приєднання до Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (АСАА). Наприкінці року були збільшені квоти на безмитне ввезення українськими експортерами до держав ЄС м'яса птиці.

У жовтні США відновили дію торговельних преференцій для переважної більшості українських товарів, які були вилучені з-під дії Генералізованої системи преференцій США у 2018 р.

У 2019 р. була підписана Угода про Зону вільної торгівлі з Ізраїлем (січень), проте через внутрішньополітичні обставини її не було ратифіковано Ізраїлем. Також попри попередні плани до кінця 2019 р. не було підписано Угоду про ЗВТ між Україною та Туреччиною.

У квітні ухвалено міждержавну угоду з Китаєм щодо надання Україні 30 млн дол. США у формі безоплатної техніко-економічної допомоги. Також підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо початку підготовки двостороннього плану співробітництва зі спільного будівництва «Економічного поясу Шовкового шляху» та «Морського Шовкового шляху» XXI століття.

Вперше на конференції країн-учасниць Конвенції ООН проти корупції (грудень, ОАЕ) було ухвалено розроблену Агентством з розшуку та менеджменту активів України резолюцію «Посилення міжнародного співробітництва у сфері повернення активів та управління замороженими, арештованими і конфіскованими активами».

Водночас у 2019 р. відчувалась нескоординованість роботи державних інституцій, які мали створити систему підтримки українського експорту та залучення інвестицій. Якщо Офіс з просування експорту активно займався проведенням торгових місій до різних країн, то діяльність Ради з міжнародної торгівлі та Експортно-кредитної агенції були майже непомітними. МЗС зосередило свою увагу на коригуванні роботи Ради експортерів та інвесторів при МЗС, а також популяризації інвестиційної привабливості України. Одним з вагомих інструментів активізації торгово-економічної співпраці є двосторонні міждержавні комісії. Втім, лише у листопаді уряд зміг перезапустити українські частини спільних міждержавних комісій та призначити їх голів. Це пригальмувало динаміку проведення засідань двосторонніх органів, частина з яких була перенесена на 2020 рік. Крім інституційної слабкості варто також зазначити й низький рівень імплементації Експортної стратегії України, яка була прийнята у 2017 р. Як доповнення та вдосконалення експортної візії було схвалено Стратегію розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України до 2026 р. та затверджений план завдань і заходів з її реалізації (липень).

Загалом за 2019 р. експорт українських товарів у порівнянні з попереднім роком зріс на 5,8% (50 млрд дол. США), а імпорт до України — на 6,3% (майже 61 млрд дол. США). Показник негативного сальдо склав 10,7 млрд дол. США. Найбільшим торговельним партнером України став

ЄС, на який приходиться 41% українського експорту (20 млрд дол. США) та майже стільки ж у відсотковому плані імпорту (24 млрд дол. США).

У розрізі країн топ 15 партнерами, куди йде експорт товарів з України, є такі: Китай (7,2% від загального обсягу експорту), Польща (6,6%), РФ (6,5%), Туреччина (5,2%), Німеччина (4,8%), Італія (4,8%), Єгипет (4,5%), Індія (4%), Нідерланди (3,7%), Білорусь (3,1%), Угорщина (3,1%), Іспанія (3%), США (2%), Румунія (2%), Чехія (1,8%), Молдова (1,5%). У 2019 р. найбільш стрімко нарощувався експорт (від 40% зростання і більше) до Австралії, Алжиру, Бангладеш, Єгипту, Ірландії, Китаю, Кувейту, Малайзії, Таїланду, Північної Македонії. Попри низькі відносні цифри, варто відмітити країни, де український експорт зріс більш ніж у два з половиною рази, а саме: Бенін, Ботсвана, Гаяна, Гватемала, Еквадор, Замбія, Камбоджа, ДР Конго, Лаос, Маврикій, Мадагаскар, Нігер, Парагвай, тощо.

Значний спад (більше 20%) експорту спостерігався до таких країн, як Аргентина, Боснія, В'єтнам, Грузія, Мальта, Марокко, Іран, Пакистан, Узбекистан, Філіппіни, Фінляндія, Чилі тощо. Крім того, незначний спад відбувся з такими важливими для України партнерами, як Болгарією, Індією, Італією, Молдовою, Словаччиною, США, Угорщиною.

Відбувалось поступове заміщення металургійної та машинобудівної продукції як переважних експортних позицій на агропромислові позиції. У 2019 р. вдалося на майже 34% наростити експорт зернових культур переважно внаслідок постачань до Китаю.

ТОП 15 найбільших імпортерів до України становлять такі країни: Китай (15,1%), РФ (11,5%), Німеччина (9,9%), Польща (6,7%), Білорусь (6,2%), США (5,4%), Туреччина (3,9%), Італія (3,4%), Франція (2,7%), Швейцарія (2,6%), Угорщина (2%), Литва (1,9%), Чехія (1,9%), Японія (1,6%), Іспанія (1,4%). Найбільші темпи зростання імпорту (понад 20%) фіксувались у відносинах з такими торговими партнерами, як Австралія, Болгарія, Грузія, Естонія, Іспанія, Йорданія, Китай, Колумбія, Литва, Марокко, Румунія, Туреччина, Чорногорія, Японія.

Найвищі показники негативного сальдо (понад 1 млрд дол. США) з іноземними країнами у 2019 р. Україна мала у торгівлі з Білоруссю (-2,2 млрд дол. США), Китаєм (-5,6 млрд дол. США), Німеччиною (-3,6 млрд дол. США), Росією (-3,7 млрд дол. США), США (-2,3 млрд дол. США), Францією (-1 млрд дол. США), Швейцарією (-1,5 млрд дол. США).

У співпраці з країнами Групи семи значну увагу Україна приділяла питанням формування спільної позиції щодо відновлення своєї територіальної цілісності та суверенітету, неприпустимості повернення Росії до складу Групи до відновлення територіальної цілісності України, залучення підтримки реформ в Україні. В торгово-економічній кооперації з-поміж держав-членів найбільшими торговельними партнерами є Німеччина, Італія та США.

Як ОПУ, так і МЗС проводили посилену роботу з Францією та Німеччиною з метою формування підтримки української позиції у рамках підготовки та проведення саміту глав держав та урядів країн Нормандського формату 9 грудня у м. Париж.

Угоди і контракти, що були підписані протягом року з Францією, носять переважно обмежений і прикладний характер, наприклад, був підписаний рамковий міжнародний договір задля втілення проекту з модернізації системи водозабезпечення Маріуполя (29.01). Франція залишається четвертим за розміром європейським інвестором в Україну.

Політична та економічна співпраця з Німеччиною були більш активними. Однак, попри загалом позитивну динаміку двосторонніх відносин, Україні не вдалося змінити позицію Німеччини щодо проекту газопроводу з Росії «Північний потік-2». Утім, під час контактів на найвищому рівні було погоджено, що Берлін підтримуватиме необхідність збереження транзиту газу через територію України. За безпосередньої участі ФРН угода про транзит газу була підписана 31 грудня. Німеччина залишається одним з головних торгових партнерів України.

Відносини з США носили стратегічно важливий характер. Вашингтон неодноразово на різному політичному рівні висловлював підтримку Україні, в т. ч. у контексті нових форм російської агресії в Керченській протоці, а також російської «паспортизації» в ОРДЛО. Окремо слід зазначити вагомому ролі США у перешкоджанні Росії та окремим країнам ЄС у реалізації проекту «Північний потік-2», зокрема шляхом запровадження у грудні санкцій проти компаній, які реалізують цей проект. Підтримка України у сфері оборони та безпеки зросла у 2019 р. Серед іншого, було погоджено продаж Україні Javelin на суму 39 млн дол., а також збільшення асигнувань в оборонному бюджеті США на підтримку України (300 млн у 2020 р.).

У контексті енергетичної безпеки підписано тристоронній Меморандум з питань енергетики між Україною, США та Польщею. Водночас у 2019 р. Україна опинилась в епіцентрі внутрішньополітичної боротьби в контексті підготовки до виборів президента США, що негативно впливало на динаміку українсько-американської співпраці (наприклад, затримка безпекової допомоги Україні).

Канада є одним з найбільших адвокатів України на міжнародних майданчиках, зокрема в НАТО, ООН, на рівні Групи семи. Варто зазначити, що у координації із США та ЄС у березні Канада ввела найбільший з 2014 р. санкційний пакет щодо Росії через військову агресію в Керченській протоці. У 2019 р. головною подією у двосторонніх відносинах з Канадою стала Конференція з питань реформ в Україні у м. Торонто. Канада надала новий пакет підтримки реформ в Україні у розмірі 45 млн дол. США. Також у березні було прийняте рішення про розширення і продовження місії військового навчання «Unifier» до березня 2022 р. Загалом, попри незначні обсяги торгівлі та її спад у 2019 р., позитивним моментом є збільшення частки українського експорту до Канади як результат укладеної угоди про зону вільної торгівлі.

Українсько-британський діалог у 2019 р. був зосереджений на формуванні майбутніх рамок двосторонніх відносин з урахування результатів Брекзїт, зважаючи на фокус Лондона на пошуку шляхів та нормативних форм завершення політичного «розлучення» з ЄС. Інтенсивні перемовини України з Великою Британією дозволили вийти на проект нової повноцінної угоди, що може бути укладена у 2020 р. Британія є третім за розміром інвестором в українську економіку із загальним обсягом інвестицій майже 2 млрд дол. США. Як і Канада, Велика Британія є вагомим контрибутором у тренуванні українських військовослужбовців (операція «Орбітал»). Крім того для підтримки реформ в Україні на наступний рік Великобританія анонсувала виділення понад 37 млн фунтів. У 2019 р. був підписаний Протокол про міжнародні автотранспортні перевезення.

У 2019 р. велася співпраця з Японією як безпосередньо на двосторонньому рівні, так і на рівні агенцій ООН, які реалізують проекти в Україні (ПРООН, УВКБ ООН, ЮНІСЕФ та ЮНОПС). Урядом Японії виділено 2,82 млн дол. на задоволення гуманітарних потреб. У торговельній

сфері відмічалось пожвавлення як у розрізі імпорту, так і експорту при загальному обсязі товарообігу в 1,2 млрд дол. США. Протягом року були підписані різноманітні угоди стосовно протидії легалізації (відмиванню) доходів, про надання Уряду України гранту непроєктного типу на закупівлю спеціального обладнання для Національної суспільної телерадіокомпанії України тощо.

Аналіз розвитку двосторонніх відносин з Італією у 2019 р. свідчить, що попри окремі проблемні питання, пов'язані з проросійською налаштованістю частини впливових політичних сил Італії, італійська сторона продовжувала декларувати підтримку суверенітету і територіальної цілісності України, а також продовження санкційної політики ЄС щодо РФ. Загальний обсяг торгівлі між Україною та Італією за 2019 р. склав 4,48 млрд дол. США з незначним падінням українського експорту.

У відносинах із сусідніми державами Президент України В. Зеленський вбачав пріоритетний напрям зовнішньої політики та спрямовував роботу зовнішньополітичної команди на встановлення з ними добросусідських і партнерських відносин.

Країни Вишеградської групи висловлювали постійну підтримку територіальній цілісності України. Польща надавала вагому підтримку Україні під час свого непостійного членства у РБ ООН у 2018–2019 рр. Словаччина як головуюча держава в ОБСЄ у 2019 р. значно долучилася до підтримки українських зусиль щодо протидії російській агресії. У торгово-економічній сфері всі країни В4 входять до двадцятки найбільших імпортерів та експортерів (майже 17% сукупного товарообігу припадає на країни В4). Утім, за рік не було проведено засідань міжурядових комісій з економічного співробітництва. Гострим у 2019 р. залишалось питання надання Польщею недостатньої кількості дозволів на міжнародні вантажні автомобільні перевезення для українських перевізників. Водночас зі Словаччиною вдалося підписати Декларацію щодо умов використання повітряного простору СР відносно Міжнародного аеропорту «Ужгород» та збільшити кількість рейсів, а також Угоду про внесення змін до Угоди між Україною та СР про місцевий прикордонний рух від 2008 р.

Відбулися значні зміни у політичному діалозі з Польщею. У вересні 2019 р. Київ зняв мораторій на проведення пошукових робіт у місцях польських

поховань. Варшава у відповідь висловила готовність відновити пошкоджений вандалами український пам'ятник у Підкарпатському воєводстві.

Пори позитивні очікування у 2019 р. не вдалося вийти на комплексне врегулювання двосторонньої українсько-угорської суперечки щодо мовних норм українського законодавства. На цьому тлі угорська сторона продовжила практику блокування діяльності Комісії Україна — НАТО. У т. ч. і через блокування угорської сторони, Україні не вдалося відновити повноцінну участь у форматі В4+Україна.

Румунія залишається важливим партнером у підтримці територіальної цілісності та суверенітету України, а також входить до двадцятки торгових партнерів України. У 2019 р. була укладена важлива міжоператорська угода газотранспортних компаній двох країн. Водночас пробуксовує ухвалення Протоколу про співробітництво в галузі освіти та не виправдались сподівання про запуск залізничного сполучення за маршрутом Чернівці–Сучава.

Політична криза, яка супроводжувала Молдову у 2019 р., не дозволила вийти на значні результати двостороннього характеру. Втім, політична позиція Молдови була помітною під час виголошення спільних політичних позицій у рамках ініціативи Східне партнерство, а також у рамках ГУАМ.

З Грузією, що, як і Молдова, є учасницею ГУАМ, Україна розвивала стабільні політичні контакти. У травні укладено Протокол між урядами України та Грузії про внесення змін до Угоди про вільну торгівлю від 9 січня 1995 року. Протокол створює умови для застосування у двосторонній торгівлі положень Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження.

Переважно економічна спрямованість була притаманна й українсько-білоруським відносинам. Помітною подією стало проведення 2-го Форуму регіонів України і Білорусі, який пройшов за участі очільників держав у Житомирі (жовтень). У рамках форуму підписано низку двосторонніх документів, а також укладено 40 комерційних контрактів на загальну суму понад 500 млн дол. США.

Важливою була співпраця з країнами Балтії, стратегічними союзниками в питаннях протидії російській агресії та підтримки євроінтеграційних перспектив України. Восени в ПАРЕ створена депутатська група «Балтік плюс», яка об'єднала делегації, що не готові миритися з поверненням

Росії до асамблеї. Важливими темами двосторонньої співпраці з країнами Балтії є розвиток цифрових технологій, кібербезпека, агропромислова кооперація. Серед іншого, Україна і Литва підписали Декларацію про розвиток стратегічного партнерства на період 2020–2024 рр., а також Декларацію про наміри у сфері кібернетичної безпеки. У Таллінні під час офіційного візиту української делегації було підписано меморандум про співпрацю в ІТ-секторі між Міністерством цифрової трансформації України й Міністерством з міжнародної торгівлі та інформаційних технологій Естонії. За результатами візиту Президента В. Зеленського до Латвійської Республіки було підписано Меморандум про взаєморозуміння між міністерствами юстиції.

На рівні країн Північної Європи зберігається єдність у підтримці України та протидії російській агресії. У 2019 р. посилилась допомога країн регіону у реалізації гуманітарних проектів на Донбасі. Фінляндія виділила додаткових 600 тис. євро на розмінування територій. Суттєву допомогу надають Швеція та Норвегія. Однак, результати і співробітництво з Ісландією повністю відсутні.

У регіоні Західних Балкан найбільший рівень політичного діалогу і співробітництва спостерігався з Хорватією, Албанією та Словенією. Зокрема, як члени НАТО, ці країни надавали практичну допомогу у рамках проектів з гуманітарного розмінування та здійснення реформ за стандартами Альянсу. Важливо, що в контексті головування Хорватії у Раді ЄС у першій половині 2020 р. офіційний Загреб підтвердив свою підтримку членства України в ЄС та НАТО, а також солідарність у протидії російській агресії. Підтримку висловила й офіційна Тирана у контексті підготовки до головування в ОБСЄ у 2020 р. Було підписано Угоду про співробітництво в сфері туризму між урядами України та БіГ. Найкращі показники зростання торговельно-економічного співробітництва були з Північною Македонією і Чорногорією (вдвічі), а найбільші обсяги товарообігу зафіксовані із Сербією і Словенією.

Значно активізувались функціональні відносини на міністерському рівні з країнами Близького Сходу. Протягом року були підписані різноманітні меморандуми, протоколи та угоди з Кувейтом, Катаром, Марокко, ОАЕ, та Тунісом у сферах фінансів, юстиції, освіти, АПК тощо. Головними

торговельними партнерами України в регіоні залишаються Єгипет, Саудівська Аравія та ОАЕ з тенденціями до збільшення товарообігу. Значно збільшився експорт до Катару (на 25%), Кувейту (на 130%) та Оману (на 34%).

Чорноморський регіон не мав значної уваги у 2019 р., окрім сфери безпеки, що відобразилось і на результатах зовнішньої політики України в цьому напрямі. На грудневому саміті глав урядів держав-членів ОДЕР-ГУАМ було домовлено про практичну реалізацію зони вільної торгівлі та про наміри між митними адміністраціями держав-членів ГУАМ щодо взаємного визнання Уповноважених Економічних Операторів.

В інших регіонах, особливо географічно віддалених — Центральна Азія, Південна Азія, АТР, Субсахарська Африка, Латинська Америка — Україна продовжувала дипломатичну роботу щодо лібералізації контактів між людьми та бізнес зв'язків. У 2019 р. набрали чинності два міжнародні договори України зі Співдружністю Домініки та Північною Македонією щодо скасування візових вимог для дипломатичних та службових паспортів. Також укладено шість міжнародних угод у сфері спрощення режиму поїздок громадян (Колумбія, Еквадор, Маршаллові острови, Монголія, Аргентина та Шрі-Ланка). Ратифіковано протоколи про внесення змін до конвенцій про уникнення подвійного оподаткування (Кіпр, Туреччина, Сінгапур) та Угоди про уникнення подвійного оподаткування (Малайзія).

Серед країн Центральної і Південної Америки та Карибського басейну найбільш активний діалог Україна вела з Бразилією. У квітні було підписано спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин зі Співдружністю Домініки, у вересні — з Гренадою та Сент-Вінсент і Гренадінами. Кількість торгово-економічних партнерів України у регіоні зросла від 25 у 2018 р. до 26 у 2019 р. У червні КМУ розпорядився здійснити добровільний внесок України у фонд ОАД у сумі 40 тис. дол. США як постійного спостерігача з метою розвитку співробітництва з державами Північної та Південної Америки. Протягом року підписані двосторонні документи на рівні ТПП та міст.

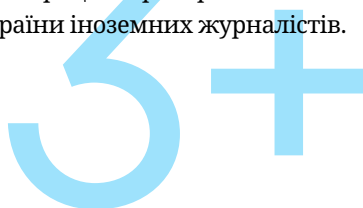
Країни Південної Азії є найбільшими імпортерами української сільськогосподарської продукції. Лідером торгово-економічної співпраці залишається Індія, на яку припадає близько 7% всього українського експорту АПК. Позитивним є налагодження взаємин на рівні парламенту та уряду

з Афганістаном. За результатами першого засідання міждержавної комісії з торговельно-економічного співробітництва було підписано відповідний протокол. Відновлено активний діалог із Бангладеш щодо питання міграції.

Сфери багатостороннього співробітництва у 2019 р. значних здобутків не мали. У контексті міжнародних зобов'язань у сфері зміни клімату Україна зосередилась на виконанні внутрішніх завдань відповідно до Угоди з ЄС. У сфері ядерного нерозповсюдження Україна продовжила виконання зобов'язань. Питання захисту прав людини фокусувалися на справах у міжнародних судах проти РФ та на забезпеченні прав людини в окупованому Криму та на Донбасі. У сфері забезпечення міжнародної безпеки Україна зосередилась лише на діяльності у рамках ООН та НАТО.

У сфері публічної дипломатії у 2019 р. МЗС реалізувало понад 300 заходів, зокрема 190 іміджевих проєктів, у рамках бюджетної програми у частині міжнародного позитивного іміджу України. Почав реалізацію проєктів, переважно культурного характеру, Український інститут. Понад 100 українських експертів, громадських діячів і митців за бюджетні кошти відвідали міжнародні заходи та представили свої позиції чи проєкти. Однак, станом на кінець 2019 р. так і не було підготовлено Стратегію публічної дипломатії, яка вже не один рік готується в МЗС. Спільно з Громадською радою при МЗС було проведено двосторонні експертні форуми зі Словаччиною, Угорщиною, Румунією та Білоруссю. У співпраці з партнерськими організаціями забезпечено візити до України іноземних журналістів.

Загальна оцінка за розділом:

СПІВПРАЦЯ З КРАЇНАМИ “ГРУПИ СЕМИ”

Велика Британія B+

Італія C+

Канада B+

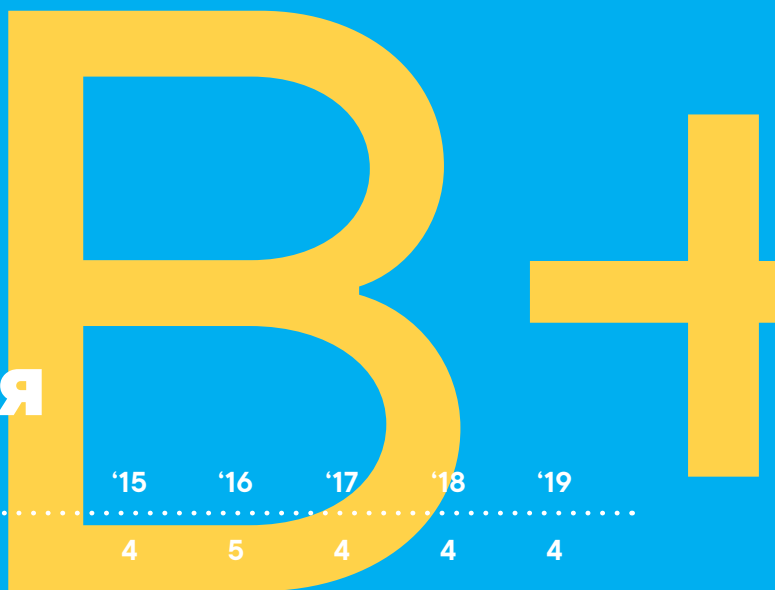
Німеччина B+

США B+

Франція C+

Японія B-

Велика Британія

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	4	5	4	4	4
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	3	4	5	5	5
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	2	3	3	3	5
ДІЯЛЬНІСТЬ	5	5	5	5	4
РЕЗУЛЬТАТИ	4	4	5	5	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B-	B+	B+	B+	B+

У 2019 р. у стосунках України і Великої Британії спостерігалось певне затишшя, зумовлене пов'язаними з Брекзітом перипетіями у ВБ і зтяжним виборчим періодом в Україні. Втім, воно відобразилося тільки на інтенсивності контактів, а не на їхньому наповненні, тож варто очікувати поживлення вже в першій половині 2020 р.

'15– '19

Стосунки України з Великою Британією протягом 2015–2019 рр. можна вважати історією успіху. З 2014 р. Велика Британія послідовно підтримувала Україну в двосторонньому форматі (підтримка реформ та безпекова співпраця), у ЄС (зокрема в контексті впровадження і дотримання санкцій), а також на різноманітних міжнародних майданчиках. Водночас Брекзїт послабив критичну до РФ частину держав-членів ЄС і знизив вплив прихильників подальшого розширення ЄС і НАТО на схід Європи. Крім того, пов'язана з Брекзїтом турбулентність у Британії відвертала увагу від України та негативно впливала на інтенсивність контактів в останні два роки. З позитивної точки зору, здобута у 2014–2019 рр. нова солідарність та досвід співпраці дозволяють визначити нові стратегічні цілі.

Політичний інтерес/залученість

Політичний інтерес залишається стабільним з огляду на послідовну підтримку України з боку ВБ у боротьбі з російською агресією, активне міжпарламентське співробітництво, налагоджені канали комунікації з діячами громадянського суспільства, правозахисниками та аналітиками.

На парламентському рівні інтерес народних обранців засвідчує чисельність сформованої 5 листопада Міжпарламентської групи дружби з ВБ, що налічує 133 особи (майже третина складу ВРУ). Пріоритет відновлення Нормандського формату спочатку знизив інтерес новообраної влади до стосунків з ВБ на користь інших партнерів, але наприкінці року

'19

політичний інтерес знову зріс. Це засвідчують заяви Прем'єр-міністра О. Гончарука під час його візиту до Лондона, виступи на публічних заходах у Лондоні заступників Міністра оборони та економіки і народних депутатів (5.12). Британія окремо згадується в Указі Президента України № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» у розділі щодо зовнішньої політики у розрізі забезпечення договірно-правового оформлення двосторонніх відносин між Україною та Сполученим Королівством після виходу Великої Британії зі складу ЄС та у рамках Групи 7.

Інституційна співпраця

У міжінституційній співпраці у 2019 р. не виявлено нерегулярностей. Здебільшого координація відбувалась по лінії МЗС–МЕРТ щодо нової угоди після Брекзиту, та МЗС–МО щодо забезпечення британської допомоги для реформи ЗСУ.

Стратегічне бачення

Українська політика щодо ВБ поки покладається на Договір про принципи відносин та співробітництво від 1994 р. та ad hoc оновлення короткострокових пріоритетів (останнє у 2017 р., коли були поставлені цілі доведення торговельного обороту до 3,5 млрд дол., входження до топ-20 країн-експортерів до ВБ, укладення угоди про вільну торгівлю та лібералізацію візового режиму). Водночас у 2019 р. активно готувалася, в т. ч. і в рамках консультацій з британською стороною, двостороння Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і партнерство, тож динаміка щодо визначення стратегічних пріоритетів — позитивна.

Діяльність

Внутрішньополітична турбулентність в обох державах призвела до зниження інтенсивності контактів на найвищому рівні. У 2019 р., як і в попередньому, не було офіційних візитів на рівні очільників держав. Президент В. Зеленський мав телефонні розмови з Прем'єр-міністром Т. Мей та двічі з Прем'єр-міністром Б. Джонсоном (5.08, 22.08). Останній запросив Президента України відвідати ВБ з офіційним візитом.

Активні контакти на урядовому рівні відбувались обома складами урядів. Лондон відвідали Міністр культури Є. Нищук (13.03), де зустрівся з заступником парламентського міністра з питань мистецтва, спадщини та туризму ВБ М. Еллісом та взяв участь у Лондонському книжковому ярмарку. Міністр інфраструктури В. Омелян зустрівся з Міністром транспорту К. Грейлінгом, керівниками компаній Ryanair та Hutchison Ports (7.06). Регулярно відбувалися візити Торгового представника України Т. Качки. Серед іншого перша заступниця МІП Е. Джапарова взяла участь у Міжнародній конференції з питань свободи медіа (11.07), заступник секретаря РНБО С. Кривонос відвідав виставку військового обладнання (12.09), а Міністр закордонних справ В. Пристайко виступив на конференції NATO Engages на полях саміту НАТО (3.12). Прем'єр-міністр О. Гончарук здійснив робочий візит на інвестиційний саміт ЄБРР для країн-членів СхП (22.11). Водночас у конференції «Ukraine: Great Expectations», яка була спільно організована «Українською призмою» та Chatham House у Лондоні (05.12), взяли участь помічник Президента А. Єрмак, заступниця Міністра оборони А. Фролова, заступник Міністра економіки Т. Качка та народні депутати В. Галайчук і С. Вакарчук.

Продуктивно працює посольство (участь у публічних заходах і їх організація, у т. ч. й організація візитів колишнього політв'язня О. Сенцова (14.11) та родичів Е. Бекірова (20–21.05), статті посла у провідних медіа, зокрема про річницю анексії Криму у Telegraph (18.03) та річницю катастрофи МН17 у Times (17.07), оперативне реагування на незаконні візити до окупованої АРК, фейки та некоректні формулювання в медіа, успішне просування ініціативи #KyivnotKiev, організація презентацій книжок тощо.

Тематично у 2019 р. у двосторонніх відносинах переважали робочі консультації над базовою угодою та переговори щодо спрощення візового режиму. Втім, остаточні рішення обох питань перейшли як завдання на наступний рік.

У 2019 р. ВБ не змінила своєї позиції на підтримку України. Вона надалі підтримувала продовження та розширення санкцій ЄС проти РФ, санкцій проти делегації РФ у ПАРЕ, займала критичну щодо РФ та збіжну з українськими інтересами позицію на міжнародних майданчиках (наприклад, в ООН). Можна відзначити заяви на захист судноплавства в Чорному морі (18.02), щодо річниці анексії АРК (18.03) чи катастрофи рейсу МН17 (крім заяви, також публічний захід у Парламенті, 17.07). Пов'язані з Україною питання регулярно обговорюються у британському парламенті.

Україну у 2019 р. відвідали міністр оборони ВБ Б. Воллес, міністр міжнародного співробітництва Г. Болдвін, державний міністр з питань Європи та Америки К. Пінчер, командувач Сухопутних військ ВБ М. Карлтон-Сміт тощо. ВБ надалі активно надавала технічну допомогу на підтримку процесу реформ та підтримувала співпрацю у безпековому секторі. Зокрема, в Україні продовжують працювати британські інструктори в рамках місії «Орбітал» (2015–2023 рр.), а у 2019 р. мандат місії також поширився на тренування ВМС.

Результати

ВБ залишається єдиною серед найбільших держав Європи, яка послідовно засуджує дії РФ і підкреслює необхідність стримування у стосунках з РФ. Активність і результативність міжпарламентської співпраці знайшла своє відображення у нагородженні відповідно до указу Президента (24.08) орденами за заслуги III ступеня парламентарів Дж. Віттінгдейла, П. Летем, М. Антоніва та С. Макдональда.

Прогрес у досягненні визначених у 2017 р. короткострокових цілей можна оцінити як помірний. Торговельний оборот поки не досяг бажаних 3,5 млрд дол. США і наразі складає 2,56 млрд (товари та послуги).

Входження до топ-20 країн-експортерів до ВБ залишається завданням на перспективу, проте експорт до ВБ зростає (на 10% порівняно з минулим роком). Британія є третім за розміром інвестором в українську економіку з загальним обсягом інвестицій майже 2 млрд дол. США. Мета укладення угоди про вільну торгівлю розвинулася до переговорів про новий двосторонній договір, який, як анонсується, перебуває на завершальній стадії і може бути підписаний вже під час запланованого візиту Президента В. Зеленського до Лондона у 2020 р.

Питання лібералізації візового режиму поки не дало практичних результатів. Утім, необхідність переукласти відповідні домовленості до закінчення перехідного періоду членства ВБ в ЄС наприкінці 2020 р. дає Україні певні важелі щодо покращення ситуації з візами.

У справі підтримки реформ на наступний рік ВБ аносувала понад 37 млн фунтів (такі сфери: оборона, миротворча діяльність, боротьба з корупцією, врегулювання гуманітарних питань, управління жінок, забезпечення рівних можливостей), а також 9 млн фунтів на нові проекти в галузі медіа (для всіх країн СхП). У поточному році допомога була розширена на 2,8 млн фунтів на гуманітарну сферу та 3,5 млн фунтів на проекти із зміцнення миру, підтримки постраждалих від конфлікту та на переборювання гендерно зумовленого насильства. У рамках тренувальної програми «Орбітал» станом на 2019 р. вже підготовані понад 17,5 тис. українських військовослужбовців, в т. ч. 1000 інструкторів.

У культурній сфері на 48-му Лондонському книжковому ярмарку (12–14.03) вперше було представлено національний стенд України, організований командою Українського інституту книги.

З важливих документів варто відзначити Протокол між Урядом України і Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії про внесення змін до Угоди між Урядом України і Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії про міжнародні автотранспортні перевезення від 13.12.1995, підписаний міністрами транспорту, що передбачає спрощення дозвільної системи в галузі.

Італія

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	3	4	3	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	3	3	3	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	4	3	3	3
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	4	4	4	4
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	4	3	3	3
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	B-	C+	C+	C+

У 2019 р. зберігалася підтримка Італією євроінтеграційних прагнень і територіальної цілісності України. Італія не визнає анексії Криму та на офіційному рівні підтримує запровадження санкційного режиму проти РФ. Важливий вимір мали безпекова, військова, медична, культурна та гуманітарна співпраці. З боку України не спостерігалось збільшення активностей за винятком певних культурних ініціатив наприкінці 2019 р.

'15– '19

Українсько-італійські відносини у політичному та економічному вимірах протягом п'яти років залишалися доволі асиметричними. Зміна урядів як в Україні, так і в Італії не змогла ефективно сприяти налагодженню співпраці та розумінню стратегічних інтересів обох країн. І хоча саме в Італійській Республіці проживає одна з найбільших українських громад серед країн ЄС, її потенціал залучення був мінімальним.

Стратегічне бачення подальшої взаємодії після виконання Дорожньої карти співробітництва між Україною та Італією на 2016–2017 рр. не було представлено на наступний період. Попри підписання Меморандуму про взаєморозуміння між парламентами України та Італії у 2017 році міжпарламентська взаємодія до 2019 р. відбувалася неактивно.

Хоч експорт товарів та послуг до Італії з 2015 по 2019 р. не значно збільшився (з 2.11 млрд дол. США у 2015 р. до 2.54 млрд дол. США у 2019 р.), імпорт зріс у двічі (з 1.01 млрд дол. до 2.15 млрд дол.). Італійські інвестори доволі болісно сприйняли вихід з українського ринку італійського банку «Унікредит» у 2016 р., що не сприяло активізації інвестиційного залучення більшої кількості малих та середніх підприємств до співпраці з Україною. Крім того, великий потенціал розвитку двостороннього торговельно-економічного співробітництва, що існував у сферах виробничої кооперації та інвестиційної співпраці, не був використаний.

Позитив проявився саме наприкінці 2019 р., коли спільна фотоініціатива українського та італійського митців щодо подій на Донбасі та фільм про Марківа дозволила італійському суспільству вперше задуматися про те, що на сході України відбувається війна.

'19

Політичний інтерес/залученість

У 2019 р. український політичний інтерес до напрямку визначався підтримкою Італією реформ та європейської інтеграції України. Серед українських політичних діячів помітно виявляли інтерес до Італії представники ВРУ VIII скликання, зокрема, С. Алексеев, О. Белькова (БПП), Г. Гопко, та представники IX скликання С. Юраш, Д. Монастирський, Є. Чернев (СН), більшість з яких увійшли до нового міжфракційного об'єднання «Free Markiv». Депутатська група ВРУ з міжпарламентських зв'язків з Італійською Республікою була створена у листопаді. Проте, у партійних документах та програмах напрям представлений не був.

Говорити про посилення співпраці у відносинах Україні та Італії зарано. Акцент перемовин орієнтувався на можливості економічної взаємодії двох країн, євроінтеграційні прагнення України, кейс «Марківа», а також збереження санкційного режиму проти РФ. Міжпарламентська група дружби Україна–Італія лише у листопаді 2019 р. змогла затвердити нових представників як з боку України, так і з боку Італії та почала готувати порядок денний співпраці із МВС та МЗС з питань В. Марківа.

Інституційна співпраця

Через зміну влади в Україні на президентському та парламентському рівнях інституційна співпраця з питань взаємодії України та Італії у публічному просторі не надто висвітлювалася. Єдиним винятком наприкінці 2019 р. стала «справа Марківа», в якій продовжують взаємодіяти МЗС та МВС України. До них були залучені і представники Групи дружби Україна–Італія ВРУ.

Стратегічне бачення

Стратегічне бачення взаємодії України та Італії було окреслено ще в Дорожній карті співробітництва між Україною та Італією на 2016–2017 рр. Протягом 2019 р. іншого стратегічного документа представлено не було. Попри підписання Меморандуму про взаєморозуміння між парламентами України та Італії у 2017 р. обидві країни не змогли посилити діалог на рівні політичних партій у 2019 р.

Діяльність

У 2019 р. італійські лідери продовжували декларувати підтримку суверенітету і територіальної цілісності Української держави та дотримання міжнародних санкцій проти РФ до повного виконання Мінських домовленостей, про що було зазначено міністрами попереднього та чинного урядів Італії.

Протидія гібридним загрозам становила головний виклик для урядових структур України, особливо для МЗС, у контексті подолання популістських заяв окремих італійських політиків від партій «Ліга», «Рух 5 зірок», «Браття Італія» щодо можливості скасування санкцій проти РФ.

Робочі зустрічі на парламентському рівні не були чисельними, що пояснюється обранням нового Президента, уряду та парламенту в Україні, а також зміною урядової коаліції в Італії. Проте відбулася телефонна розмова та особиста зустріч Президента України В. Зеленського та Прем'єр-міністра Дж. Конте (на полях ГА ООН), що стосувалася, передусім, долі Марківа.

Україна та Італія обговорювали аспекти розширення воєнно-політичного, економічного, сільськогосподарського, культурного та спортивного діалогу. Водночас напрацювання попередніх років для міністерств фінансів й економічного розвитку та торгівлі України у партнерстві з італійськими колегами не були достатньо ефективно використані протягом 2019 р.

Позитивними можна вважати візит Голови Групи Дружби Італія — Україна У. Каппеллаччі до України. Крім того, зустрічі заступників міністрів МЗС та МВС України із заступником Міністра закордонних справ та міжнародного співробітництва Італії М. Ді Стефано у листопаді 2019 р., а також із Т. Міловановим, Міністром розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.

Важливим був візит першого Віцепрем'єр-міністра — Міністра економічного розвитку і торгівлі С. Кубіва до Риму (червень). Перемовини продовжилися під час відповідного візиту італійського заступника Міністра закордонних справ та міжнародного співробітництва М. Ді Стефано (листопад), який провів зустрічі із представниками Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, а також МЗС України.

Співпраця Італії та України незначно посилилася на рівні інституцій та регіонів, переважно із західної України та південної Італії. Візити до Італії здійснили представники Львівської та Вінницької областей до міст Фрозіноне, Барі, Таранто.

Певної активізації протягом 2019 р. зазнали гуманітарна та культурна складові — опрацьовується текст Меморандуму про співпрацю у сфері цивільного захисту, здійснюється співпраця щодо забезпечення якості вищої освіти та культурного співробітництва. Варто відзначити спільну фотовиставку О. Кромляса та Р. Травані про події на Донбасі, що отримала широкий резонанс у місцевій та національній пресі, які вперше змінили термінологію з «внутрішнього конфлікту» на «забуту війну» в Україні. Наприкінці 2019 р. був завершений фільм про Віталія Марківа «The Wrong Place», спільна робота українських та італійських журналістів, що готуватиметься до показів в Європі уже в 2020 р.

Результати

Аналіз розвитку двосторонніх відносин у 2019 р. свідчить, що попри окремі проблемні питання, пов'язані з трактуванням подій в Україні та проросійською налаштованістю частини впливових політичних сил Італії, італійська сторона продовжувала декларувати прихильність

до загальноєвропейського курсу України на підтримку суверенітету і територіальної цілісності, а також продовження санкційної політики ЄС щодо РФ.

Загальний обсяг торгівлі між Україною та Італією за 2019 р. склав 4,48 млрд дол. США, при незначному падінні українського експорту. Загалом зберігається позитивне сальдо для України. Традиційно головними експортними одиницями є сировина (метали, зерно, деревина), а імпорту — готові товари або продукція (вироби з металів, деревини, устаткування).

Підписано Угоду про побратимство між бальнеологічними курортами України та Італії — містами Трускавець та Къянчано-Терми.

Канада

B+

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	4	4	5	5	5
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4	5	4	4	4
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	3	3	4	5	3
ДІЯЛЬНІСТЬ	5	5	5	5	5
РЕЗУЛЬТАТИ	5	5	4	5	5
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B+	B+	B+	A-	B+

2019 р. став надзвичайно сприятливим для розвитку співпраці з Канадою. Різноманітні формати двостороннього та багатостороннього співробітництва, включаючи візити на найвищому рівні, та особливо проведення Конференції з питань реформ в Україні, що відбувалася в Торонто, дозволили наростити політичні, безпекові та інвестиційні виміри відносин. Угода про зону вільної торгівлі сприяє активізації торговельних відносин та виходу українських товарів на ринок Канади. Традиційно продовжувалася підтримка Канадою здійснення внутрішніх реформ в Україні, зокрема в секторі державного управління та оборони. Це дає можливість у двосторонніх відносинах перейти на довгострокове планування і визначення спільних пріоритетів.

'15– '19

Двостороння співпраця України і Канади значно покращилася за останні п'ять років, передовсім у безпековій, економічній, торговельній, консульській та медичній сферах. Пріоритетність співпраці з Канадою визнає не лише українська сторона, але й канадська, де сформувався унікальний консенсус щодо підтримки України між всіма ключовими політичними гравцями. Починаючи ще з уряду С. Гарпера, Канада послідовно дотримується санкційного режиму щодо Росії та надає Україні матеріальну і технічну допомогу, яка за останні п'ять років склала близько 800 млн дол. США.

За даними Держстату загальний товарообіг за 2015–2018 рр. зріс майже вдвічі від 236 млн дол. у 2015 р. (експорт до Канади — 30 млн дол. США, імпорт — 206 млн дол. США) до 411 млн дол. США у 2018 р. (експорт до Канади — 78 млн дол. США, імпорт — 333 млн дол. США). Цьому зростанню значно сприяла Зона вільної торгівлі, яка запрацювала у 2017 р. Водночас, у 2019 р. товарообіг впав до 280,2 млн через зменшення канадського імпорту.

Політичний інтерес/залученість

'19

Канада займає високу позицію серед зовнішньополітичних пріоритетів України. Хоча у 2019 р. Канада не згадувалася в передвиборних програмах ні кандидатів у президенти, ні політичних партій, пріоритетність співпраці не раз озвучувалася керівниками двох країн у формі спільних заяв (спільний брифінг Президента України та Прем'єр-міністра Канади 2.07 в Торонто), під час двосторонніх зустрічей парламентських та урядових делегацій (Конференція з питань реформ в Україні в липні) тощо.

Серед найбільш пріоритетних напрямів співробітництва обидві країни виділяли безпековий, торговельно-економічний та інвестиційний, як це було прямо зазначено Президентом В. Зеленським та Прем'єром Дж. Трюдо на згаданому спільному брифінгу в Канаді. Президент України у своїй промові назвав Канаду «прикладом тієї держави, якою б хотіла стати Україна». Також Канада регулярно згадувалась у рамках Групи 7, зокрема, у виступі очільника МЗС В. Пристайка під час його призначення у ВРУ (29.08) та в Указі Президента «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» (8.11).

Міжінституційна співпраця

Цьогоріч можна відзначити високу злагоженість у діяльності органів влади щодо Канади, що найперше було визначено липневою Конференцією з питань реформ в Україні, яку приймала Канада. Провідну роль у просуванні співпраці вже традиційно відіграє Посольство України в Канаді, яке забезпечувало діалог у згаданих напрямках. На зустрічі у жовтні із Головою ВРУ Д. Разумковим Надзвичайний і Повноважний Посол Канади в Україні Р. Вашук позитивно відзначив тісну кооперацію органів державної влади в питанні співпраці із Канадою. Водночас, незважаючи на оголошені ще у 2017 р. та знову підтверджені влітку 2019 р. наміри розширити Угоду про вільну торгівлю на сферу інвестицій та послуг, прогрес у переговорах був незначним і обмежився лише відеоконсультаціями на рівні експертів. Початок формальних переговорів в чергове відкладено за відсутності ініціативи з боку МЕРТ.

Стратегічне бачення

Попри інтенсивне співробітництво, стратегічне партнерство з Канадою визначене лише у Спільній декларації про особливе партнерство 1994 р. З іншого боку, українська влада неодноразово згадувала про свою зацікавленість у збільшенні канадських інвестицій та нарощуванні торговельного потенціалу. Влітку було оголошено низку запланованих кроків, що сприятимуть розвитку відносин на новому рівні, а саме: розширення Угоди про вільну торгівлю на сферу послуг та інвестицій, нова Угода про молодіжні обміни, яка б спростила візові вимоги та умови короткострокової мобільності, Угода про спільне аудіовізуальне виробництво (підписано у липні) тощо.

Діяльність

Протягом року відбувалася низка контактів вищого рівня у форматах двостороннього та багатостороннього співробітництва. Важливим був візит Міністра закордонних справ Канади Х. Фріланд до України (травень), упродовж якого було обговорено питання канадських інвестицій в економіку України та підготовку липневої Конференції з питань реформ.

На президентських і парламентських виборах працювала багаточисельна довгострокова моніторингова місія на чолі з колишнім Міністром закордонних справ Канади Л. Еквортсі, одним зі знаних лобістів української інтеграції до світових освітніх, наукових та культурних проектів.

Найважливішою подією минулого року стала Міжнародна конференція з питань реформ в Україні, яку Канада приймала у липні. У ній взяли участь представники 37 країн, зокрема міністри закордонних справ, керівники міжнародних інституцій (ЄС, НАТО, Світового Банку, МВФ), парламентарії, бізнесмени, очільники громадських організацій, науковці та експертна спільнота, а також представники діаспори. На Конференції обговорювалося низка питань, пов'язаних з інвестиційними можливостями та необхідними реформами економіки, безпеки і публічного сектору.

У листопаді українська офіційна делегація на чолі із міністром оборони України А. Загороднюком взяла участь у Міжнародному форумі

з питань безпеки у Галіфаксі, де, зокрема, обговорювалася співпраця з метою протидії гібридним впливам та кіберзагрозам, а також захисту національної інформаційної безпеки від зовнішнього впливу.

Традиційно активною була співпраця у сфері публічної та культурної дипломатії, що реалізовувалася завдяки залученню української діаспори в Канаді. Зокрема, у жовтні Україна дебютувала на Книжковому салоні у Монреалі як країна-партнер.

Новопризначена Посол Канади Л. Галадза задекларувала всебічну підтримку канадського уряду щодо реформування судової системи України, лібералізації візового режиму, гуманітарного та культурного співробітництва, а також розвитку договірно-правової бази відносин.

Результати

Найважливіші результати в канадсько-українській співпраці стосувалися безпекової, торгово-економічної та інвестиційної сфер. Так, у координації із США та ЄС Канада ввела в березні найбільший з 2014 р. санкційний пакет щодо РФ через Керченський інцидент, фактично збільшивши кількість російських приватних осіб та компаній, що підпадають під санкції, до 435 осіб. Також у березні Оттава прийняла рішення про розширення і продовження місії військового навчання «Unifier» до березня 2022 р. Станом на сьогодні понад 14 тис. українських військових пройшли програму тренувань. Окрім того, безпекова співпраця має охопити коло питань для співпраці, як-от кібербезпека, протистояння гібридним загрозам, розвиток критичної та соціальної інфраструктури тощо. Наприкінці 2019 р. також відбулися перші постачання снайперських гвинтівок з Канади.

Під час брифінгу на Конференції з питань реформ в Україні Прем'єр Канади оголосив про виділення додаткових 45 млн дол. США на підтримку реформ в Україні, включаючи 25 млн дол. на інклюзивні реформи та реформи, що сприятимуть гендерній рівності в Україні у рамках канадської феміністичної ініціативи.

За підсумками 2019 р. товарообіг між країнами зменшився з 411,2 млн дол. США у 2018 р. до 280, 2 млн дол. США, що відбулося за рахунок значного

скорочення імпорту товарів з Канади. Однак обсяг експорту українських товарів зріс, що є наслідком дії Угоди про вільну торгівлю.

У жовтні 2019 р. відбулося визнання Голодомору актом геноциду щодо України Британською Колумбією, яка мала досить обмежений інтерес до цього питання. Таким чином вона стала шостою провінцією Канади, що визнала Голодомор актом геноциду. Окрім того, Канада продовжувала надавати підтримку Україні на міжнародних платформах, особливо в питаннях повернення моряків і кораблів, захоплених Росією, артикульована позиція на підтримку України на міжнародних майданчиках, зокрема, на підтримку вступу України в НАТО і блокування повернення РФ у Г7.

Німеччина

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	4	4	4	5	4
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4	4	4	4	5
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	3	4	3	3	3
ДІЯЛЬНІСТЬ	5	5	4	5	5
РЕЗУЛЬТАТИ	4	4	5	4	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B	B+	B-	B+	B+

Німеччина залишається найбільш важливим політичним партнером України. Офіційний Київ розраховує на політичну підтримку ФРН щодо збереження санкційного тиску на Росію та врегулювання збройного конфлікту на Донбасі у рамках Нормандської четвірки. Запланована на 2020 р. добудова Північного потоку-2 залишається одним із найпроблематичніших питань у відносинах. За посередництва підтримки ФРН Україні вдалося підписати угоду про транзит газу з Росії українською територією. Пріоритетними для України залишаються залучення німецьких інвестицій та допомога ФРН у відбудові пошкодженої війною інфраструктури Сходу України.

'15– '19

Зовнішньополітична співпраця з Німеччиною за останні п'ять років прогнозовано концентрувалася на проблемі вирішення конфлікту з Росією (співпраця у рамках Нормандського формату та Мінський процес). Іншим фокусом стала протидія побудові Північного потоку-2. У 2015–2019 рр. спостерігався дуже високий рівень політичного діалогу на найвищому рівні (Президент, Голова уряду, Міністр закордонних справ). Надзвичайно активно просувало українські інтереси Посольство України у ФРН, зокрема завдяки інструментам публічної дипломатії. Не зважаючи на те, що Німеччина не є серед законодавчо визначених стратегічних партнерів України, її роль у підтримці територіальної цілісності та суверенітету України, посередництві між Україною і Росією у Нормандському форматі, наданні макрофінансової та гуманітарної допомоги є безпрецедентною. За останні п'ять років всі політичні сили України були однакові у відзначенні важливої ролі ФРН у питаннях підтримки територіальної цілісності та суверенітету України, засудження анексії Криму.

Реалізуються численні проекти технічної допомоги у сфері сталого економічного розвитку, енергоефективності, децентралізації, розбудови демократії. У 2016 р. запрацювала спільна німецько-українська промислово-торговельна палата. Від 1 січня 2016 р., коли Угода про ПВЗВТ з ЄС набула чинності, спостерігається позитивна динаміка двосторонньої торгівлі між країнами. На сьогодні ключові статті українського експорту в Німеччину включають електричні машини, продукцію аграрного виробництва, одяг та трикотаж, руди і шлаки, метали, деревину.

'19

Політичний інтерес

Німеччина традиційно належить до найбільш важливих політичних партнерів та союзників України. 2019 р. характеризувався високим рівнем інтенсивності діалогу між Україною та ФРН. Обрання нового Президента України та оновлення парламенту суттєво не змінило характеру політичного інтересу до ФРН. До пріоритетів співпраці належать підтримка ФРН у боротьбі України проти російської агресії, в т.ч. у рамках переговорів у Нормандському форматі та у збереженні санкційного тиску на Росію, про що, зокрема, говорив Президент В. Зеленський під час прес-марафону. Важливим є залучення німецьких інвестицій, комплексна допомога у впровадженні структурних реформ і сприяння ініціативам щодо відновлення пошкодженої війною інфраструктури Сходу України. За твердженням Міністра закордонних справ України В. Пристайка, Україна також хотіла б отримати військову допомогу від ФРН, але поки що безуспішно. Українська сторона, за твердженнями посла України у ФРН А. Мельника, не повністю розділяє перебільшений німецький паціфізм.

Вже не перший рік проблемною є ситуація навколо побудови газогону «Північний потік-2». Берлін продовжує стверджувати, що цей проект є виключно комерційним, Київ наполягає на його політичній складовій та збільшенні залежності Європи від російських енергоресурсів. У 2019 р. увага української сторони була прикута до прийняття змін до законодавства Німеччини, яке б імплементувало положення Газової директиви ЄС. В Указі Президента України № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» у розділі щодо зовнішньої політики напряму про Німеччину не згадується, але розуміється в контексті ЄС та Групи 7. Група дружби з Німеччиною у новому парламенті була створена тільки у грудні.

Міжінституційна співпраця

Протягом року Німеччина була у центрі уваги усіх гілок влади України. Позицію та діяльність щодо розвитку українсько-німецьких відносин

можна назвати скоординованою. Через ключову роль Німеччини у питанні збереження санкційного тиску, протидії російській агресії, проведенні перемовин у Нормандському форматі та значний економічний потенціал співпраці центральну роль у відносинах відігравали Президент України та Голова Уряду. Суголосно із політичною позицією Президента діяли Посольство України в Німеччині, народні депутати України, окремі міністерства та відомства.

Стратегічне бачення

У стратегічному баченні партнерства з ФРН змін не відбулося. Чинними залишилися 88 нормативно-правових актів. У 2019 р. було ратифіковано прийняту у 2018 р. Угоду між Урядом України та Урядом ФРН про створення місцевих бюро Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ GmbH) та Кредитної установи для відбудови (KfW). Прийнята 30 вересня Програма дій Уряду не містить прямих посилань на ФРН, однак цілі, поставлені перед МЗС, зокрема щодо підтримки українського бізнесу за кордоном, збільшення обсягів експорту та притоку інвестицій, забезпечення сприятливих зовнішньополітичних умов для сталого економічного розвитку держави, стосуються ФРН, як держави-члена ЄС та країни-учасниці Групи семи.

Діяльність

Протягом 2019 р. Міністр закордонних справ України В. Пристайко здійснив два робочих візити до Німеччини. У ході переговорів відбулося обговорення шляхів реалізації рішень Паризького саміту Нормандської четвірки з метою досягнення прогресу у Мінському процесі та енергетичної безпеки. Предметом перемовин також стала підтримка урядом ФРН подальшого курсу України на продовження глибинних реформ і проекти фінансово-технічного співробітництва. Також двічі Україну відвідав голова зовнішньополітичного відомства ФРН Х. Маас. Протягом року відбулися зустрічі представників Міненерго України та МО з німецькими колегами.

18 червня перший офіційний візит до ФРН здійснив Президент України В. Зеленський, який провів переговори з Федеральним Президентом Ф.-В. Штайнмайером, Федеральним Канцлером А. Меркель, Президентом Бундестагу В. Шойбле, головами деяких партій та представниками бізнесу. Він також зустрівся з А. Меркель на полях 74-ї сесії Генасамблеї ООН (вересень) для обговорення безпекової ситуації на Сході України та підготовки до зустрічі Нормандської четвірки. Активною була робота Посольства України в ФРН із просування інтересів України за кордоном через широку медіа-присутність, роботу із керівництвом земель Німеччини, бізнес-колами та використання великої кількості інструментів публічної дипломатії у своїй роботі.

18–27 січня український бізнес вперше за 5 років був офіційно представлений на продовольчій виставці-ярмарку «Міжнародний зелений тиждень» (м. Берлін) на базі окремого національного павільйону. Повернення України у високому статусі національного павільйону стало можливим завдяки спільним зусиллям та успішній кооперації українського бізнес-сегмента й Уряду. За підтримки ДУ «Офіс з просування експорту України» та МЕРТ малі та середні підприємства в секторі легкої промисловості взяли участь у Торговій місії до Німеччини. У жовтні відбулося 11 засідання Постійної українсько-баварської робочої комісії.

Результати

У 2019 р. обсяг двосторонньої торгівлі товарами і послугами з Німеччиною зріс і склав 9,4 млрд дол. США, при негативному сальдо для України.

Важливим політичним досягненням року стало проведення зустрічі Нормандської четвірки та підтримка Німеччиною позиції України у її боротьбі проти російської агресії. Водночас Україні попри консолідовану позицію усіх органів влади не вдалося переконати ФРН у необхідності припинити будівництво «Північного потоку-2», що шкодить, на думку офіційного Києва, як інтересам України, так і усій Європи. Україна домоглася твердої позиції Німеччини щодо необхідності продовження транзиту газу з РФ українською територією. За безпосередньої участі ФРН угода про транзит газу була підписана 31 грудня.

Україні не вдалося переконати німецьких депутатів визнати Голодомор актом геноциду проти українського народу (жовтень). ФРН політично визнає факт злочину, але виступає проти такої міжнародно-правової оцінки, що було зазначено під час розгляду в Бундестазі, а також очільником МЗС у відповідь на українську петицію.

Відповідно до домовленостей, що були досягнуті під час візитів Президента України П. Порошенка та Прем'єр-міністра В. Гройсмана до ФРН восени 2018 р., у 2019 р. було призначено Спеціального уповноваженого уряду ФРН з питань приватизації.

США

B+

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	4	4	4	5	4
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4	4	4	4	5
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	3	4	3	3	3
ДІЯЛЬНІСТЬ	5	5	4	5	5
РЕЗУЛЬТАТИ	4	4	5	4	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B	B+	B-	B+	B+

Враховуючи пріоритетний характер співпраці зі США, політичний інтерес до напрямку було продемонстровано на всіх щаблях, а зовнішньополітична діяльність була позначена активністю з фокусом на безпековий вимір співпраці, а також на політичну, економічну та енергетичну складові. Попри активну залученість і наявне стратегічне бачення, результати було затьмарено тим, що у 2019 р. Україна опинилася в епіцентрі внутрішньополітичного скандалу у США. Попри це, у 2019 р. США продовжили підтримку України та сприяння у захисті її суверенітету і територіальної цілісності. Наголошувалося на необхідності звільнення українських політичних в'язнів і повернення контролю України над окупованим Кримом. Було продовжено санкції проти РФ та введено проти «Північного потоку-2». Допомогу Україні в оборонному бюджеті США на 2020 р. було збільшено до 300 млн дол.

'15– '19

За означений період відносини зі США для України незмінно мали пріоритетний характер і стратегічне значення. Це відображено як в основних стратегічних документах, так і в заявах та виступах українських високопосадовців, які повсякчас наголошували на провідній ролі США у підтримці суверенітету, територіальної цілісності та безпеки України в умовах агресії з боку РФ (важливою у цьому контексті стала «Кримська декларація» про подальше невизнання анексії Криму). Постійно вівся активний діалог з американськими візаві, підтримувалися міжурядові та міжвідомчі контакти. У 2018 р. відновлено Комісію стратегічного партнерства Україна–США в оновленому форматі.

Основні зусилля українських дипломатів було спрямовано на питання безпеки, зокрема надання оборонної зброї (надання Україні летальних озброєнь оборонного характеру було санкціоновано у 2017 р., а у 2018 та 2019 рр. було схвалено продаж комплексів Javelin), продовження санкцій проти РФ. Значну увагу було приділено секторальній співпраці, зокрема в енергетичній сфері.

Водночас прагнення набути статусу особливого союзника поза НАТО та залучити США до переговорного формату щодо конфлікту на Донбасі реалізовані не були.

Політичний інтерес/залученість

'19

З огляду на пріоритетність для України діалогу зі США у різних сферах активний політичний інтерес протягом 2019 р. був продемонстрований на всіх рівнях обома командами. Президент П. Порошенко постійно звертав увагу на високий стратегічний рівень партнерства України та США, в т. ч. і на координацію зусиль щодо безпекових викликів у регіоні. На стратегічному характері відносин, а також важливості політичної та безпекової допомоги, що її надає Україні США, наголошував і Президент В. Зеленський.

Щоправда, у передвиборних програмах кандидатів у президенти візія зовнішньої політики України щодо США не отримала широкого відображення. Згадали про напрям лише р. Кошулинський (США названо стратегічним союзником України у боротьбі проти агресора) та О. Ляшко (з вимогою прямої військової угоди з США). Трохи більшу залученість проявили партії — зовнішньополітичний курс щодо США було представлено у передвиборних програмах «Батьківщини» та «Свободи» (щодо започаткування переговорів у Будапештському форматі), «Сили і честь» (щодо розвитку багаторівневого стратегічного партнерства), «Громадянської позиції» (щодо встановлення союзницьких відносин), «Радикальної партії О. Ляшка» (щодо прямої військової угоди). Окрім того, до напряму зверталися у виступах деякі депутати. Лідерка «Батьківщини» Ю. Тимошенко неодноразово наголошувала на стратегічному партнерстві зі США та важливості американської допомоги у питаннях безпеки. У контексті безпеки та оборони згадували важливість співпраці зі США представники «Голосу». Переважно у негативному ключі так званого «втручання» у внутрішню і зовнішню політику України США позиціоновано у виступах представників «Опозиційної платформи — за життя».

Високою активністю на американському напрямку відзначився Комітет у закордонних справах ВРУ VIII скликання на чолі з Г. Гопко. 23.10 у ВРУ IX скликання була сформована депутатська група з міжпарламентських зв'язків зі США.

Інституційна співпраця

Міжінституційна співпраця протягом року мала різні тенденції. Прикладом злагодженої позиції може стати координація зусиль щодо закупівлі в США протитанкових ракетних комплексів Javelin. На відміну від 2018 р., у 2019 р. для досягнення прогресу щодо забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності ефективно спрацювали усі залучені інституції, у т. ч. і Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, що сприяло відновленню дії системи преференцій США для України для безмитного ввезення товарів.

Браком міжінституційного погодження у 2019 р. була позначена заява колишнього генпрокурора Ю. Луценка щодо посла США М. Йованович, а також організація візиту помічника Президента В. Зеленського до США без належної координації з Посольством України у Вашингтоні та МЗС.

У процесі формування Міжпарламентської групи дружби Україна–США ВРУ IX скликання прослідковувалися деякі міжпартійні непорозуміння, через що члени фракції партії «Європейська солідарність» заявляли про відмову від формального членства у групі.

В. Чалого було звільнено з посади Надзвичайного і Повноважного Посла України в США (19.07). Новим Послом було призначено В. Єльченка (18.12).

Стратегічне бачення

США фігурують у цілій низці стратегічних документів, які були прийняті у попередні роки, а саме: Стратегії національної безпеки України, Меморандумі про двосторонню співпрацю між Конгресом США і ВРУ, Хартії Україна–США, тощо. Згадана Хартія 2008 р. визначає двосторонній діалог між двома країнами як стратегічне партнерство і надалі залишається актуальною, зокрема її положення щодо захисту безпеки та територіальної цілісності, поширення демократії, гарантій безпеки, закріплених у Будапештському меморандумі. У Воєнній доктрині США згадано у контексті підтримки України для збереження її незалежності та територіальної цілісності як фактору забезпечення світової та регіональної стабільності.

У Плані пріоритетних дій Уряду на 2019 р. (від 18.12.2018) США названо серед ключових партнерів реалізації ініціативи Президента України щодо діяльності міжнародної платформи «Друзі деокупації Криму» та імплементації РНП Україна–НАТО, а також у контексті дипломатичного сприяння процесу залучення іноземної допомоги для громадян України, постраждалих внаслідок агресії РФ. У Програмі діяльності Уряду О. Гончарука (від 29.09.2019) про США мова не йде. Однак на збереженні позитивної динаміки двостороннього політичного діалогу між Україною та США наголошено в Указі Президента України № 837/2019 (від 8.11.2019) «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави».

Діяльність

Зовнішньополітична діяльність України за цим вектором позначається високою активністю. Акцент зроблено на безпековий вимір співпраці, а також на політичну, економічну та енергетичну сфери. Центральними темами діалогу продовжують бути ситуація на сході України, посилення санкцій проти РФ, перспективи членства України в НАТО, визволення українських політв'язнів, імплементація реформ, загроза реалізації «Північного потоку-2».

Упродовж року вівся активний діалог з американськими візаві. Відбулися дві телефонні розмови В. Зеленського з Д. Трампом та зустріч на полях 74-ої сесії ГА ООН. Представники українського політичного істеблїшменту (Прем'єр-міністр, Віце-прем'єр-міністр, Міністр закордонних справ та заступники, голови ВРУ і їх заступники та ін.) провели зустрічі з Віцепрезидентом США М. Пенсом, радником президента США з національної безпеки Дж. Болтоном, тимчасовим повіреним у справах США В. Тейлором, першим заступником держсекретаря Дж. Салліваном, заступником держсекретаря з політичних питань Д. Хейлом, заступниками помічника держсекретаря, спеціальним представником США з питань України К. Волкером, головою комітету із закордонних відносин Сенату Дж. Рішем, співголовою комітету р. Менендесом, міністром енергетики США р. Перрі, іншими сенаторами та представниками міністерств.

Активним в американському напрямі був комітет у закордонних справах ВРУ VIII скликання. Депутати провели зустрічі з представниками комітету Сенату з питань збройних сил і безпеки, комітету закордонних справ палати представників, бюро енергетичних ресурсів державного департаменту та ін.

На запрошення Атлантичної ради українська парламентська делегація у складі членів комітету з питань антикорупційної політики здійснила робочий візит до Вашингтона, у ході якого відбулася низка зустрічей, у т. ч. із представниками партій і Держдепартаменту. Парламентарії України (і держав-членів ЄС) звернулися до палати представників та сенату США щодо протидії російській гібридній загрозі та реалізації проекту «Північний потік-2» (15.03), а також до голови комітету у закордонних справах палати депутатів конгресу США Е. Енгеля щодо ситуації, яка склалася у зв'язку із заявами конгресменів стосовно батальйону «Азов» (31.10).

Зусиллями Посольства України в США спільно з МІП у Вашингтоні відбувся Форум *Crimea after Five Years of Russian Occupation. The Threat to Global International Order* (19.03).

Відбулося засідання Українсько-американської робочої групи з питань нерозповсюдження та експортного контролю (листопад), у ході якого було обговорено багатосторонні режими нерозповсюдження, контроль над озброєннями та експортний контроль тощо.

Результати

У 2019 р. США продовжували висловлювати підтримку Україні, наголошувати на необхідності звільнення українських політичних в'язнів і повернення контролю України над окупованим Кримом. Засудженням незаконного затримання українських моряків було аргументовано скасування зустрічі Д. Трампа з В. Путіним. Санкції проти РФ через агресію в Україні було продовжено на рік (4.03). Палата представників схвалила Законопроект про невизнання суверенітету над Кримом. США засудили надання громадянства РФ тим, хто проживає на непідконтрольній Україні частині Донбасу.

В оборонному бюджеті США на 2020 р. передбачено 300 млн дол. на допомогу Україні, що на 50 млн більше, ніж у поточному році. Крім того, у бюджет США закладено санкції проти «Північного потоку-2». Держдепартаментом було погоджено продаж Україні Javelin на суму 39 млн дол. — було укладено контракт на їх постачання. Адміністрацією президента США запроваджено нову посаду старшого радника США з питань реформування української оборонної промисловості, яку обійняв Д. Вінтер.

Підписано Меморандум про взаєморозуміння між МО України і Агентством з питань пошуку військовополонених і зниклих безвісти Пентагону, протокол щодо подальших напрямів співробітництва за підсумками оборонних консультацій міністерств оборони України та США. Підписано Меморандум з питань енергетики між Україною, США та Польщею. До 2025 р. було продовжено дії двох угод — про сприяння прозорим процесам врядування за широкої участі громад та щодо стійкого економічного розвитку на широкій суспільній основі. На продовження співпраці у сфері науки та технологій було ухвалено проект Угоди про продовження міжурядового співробітництва. Розпочато проект співробітництва між Україною та США з освіти та досліджень у галузі сучасної ядерної науки та інженерії.

Враховуючи прогрес, досягнутий Україною у сфері забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності, було відновлено дії Генералізованої системи преференцій США для України, що дає Україні право безмитного ввезення у США близько 3500 товарних позицій українського експорту. В офіційних базах Ради США з географічних назв «Kiev» було замінено на «Kyiv» у результаті звернення Посла України В. Чалого за підтримки членів українського кокусу конгресу США та українського конгресового комітету Америки до Ради США з географічних назв.

Попри високий політичний інтерес до США, стратегічне бачення та активну діяльність, результати за напрямом були затьмарено тим, що Україна опинилася в епіцентрі внутрішньополітичного скандалу у США. В українсько-американському діалозі відбулася ціла низка неприємних моментів, починаючи від критики поступу антикорупційних

реформ в Україні послом США в Україні М. Йованович, заяв колишнього генпрокурора Ю. Луценка і затримки безпекової допомоги Україні до фігурування телефонної розмови В. Зеленського з Д. Трампом у справі імпичменту президентові США. Після відставки спеціального представника державного департаменту США з питань України К. Волкера нового призначення не сталося.

Франція

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	4	4	4	4	5
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	5	4	4	4	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	3	2	2	2	2
ДІЯЛЬНІСТЬ	5	4	4	5	4
РЕЗУЛЬТАТИ	4	3	3	4	3
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B+	C+	C+	B-	C+

Тенденція, яка протягом останніх п'яти років визначала франко-українські відносини, а саме пріоритетність питань, пов'язаних з вирішенням українсько-російського конфлікту, досягла апогею у 2019 р., коли співпадіння цілей зумовило активне спілкування та ефективну співпрацю двох президентів і увінчалось проведенням саміту в Нормандському форматі. Прогрес у економічному та інвестиційному співробітництві наростає дуже поступово. Стратегічного підходу до стосунків з Францією виробити так і не вдалося

'15–
'19

З 2014 по 2019 р. під впливом російської агресії спостерігалася активізація українсько-французьких взаємин у зв'язку з французькими ініціативами щодо більшого залучення у дипломатію від імені ЄС загалом та до справ Східної Європи зокрема. Природним чином ця активізація, насамперед, стосувалася аспектів вирішення конфлікту, втім, був реальний шанс скористатися «ефектом переливання» для нового якісного стрибка у двосторонніх стосунках. Цей шанс було втрачено. Україна і Франція надалі мають діаметрально протилежні стратегічні бачення щодо перспектив інтеграції Української держави до ЄС і НАТО, щодо ролі РФ у регіоні Східного Партнерства та європейської безпекової архітектури і загалом повернення до логіки «Russia first». Попри стале зростання економічних обмінів та інвестиції бракує ініціатив і заходів для розширення французької присутності, що має важливий вплив з огляду на економізацію французької дипломатії.

Політичний інтерес/залученість

Політичний інтерес до Франції виріс під час та одразу після передвиборчої президентської кампанії в Україні. Ще до обрання кандидат В. Зеленський активно комунікував з французьким посольством та вперше зустрівся з Президентом Е. Макроном у Парижі. Втім, цей інтерес майже повністю зосередився на питанні врегулювання конфлікту з РФ та, зокрема, організації зустрічі в Нормандському форматі до кінця року. Українська сторона

'19

прийняла цю логіку і під час прес-марафону В. Зеленського, де Франція також згадувалась у контексті РФ. Також Франція стала більш представленою в медійному просторі та в експертних коментарях, хоча не завжди в позитивному світлі з огляду на ініціативи Президента Е. Макрона щодо поглиблення стосунків Франції з РФ, спірні коментарі щодо української міграції та ін.

Інституційна співпраця

Міжінституційній співпраці у 2019 р. на французькому напрямку перешкоджало перезавантаження влади в результаті виборів. Відтак визначальну роль в українсько-французьких контактах відігравав ОПУ, роль МЗС була другорядною. Одним з негативних моментів стало затягування у процесі утворення Депутатської групи ВРУ з міжпарламентських зв'язків з Французькою Республікою, що відобразилось у публічних звинуваченнях очільників комітету від партії СН з боку депутатів інших фракцій, у результаті чого група була сформована лише 18 листопада.

Стратегічне бачення

Ситуація з браком стратегічного бачення незмінна — Франція не згадується окремо в базових стратегічних документах, а останньою спробою окреслити хоча б короткострокові пріоритети двосторонніх відносин за межами Нормандського формату залишається Декларація глав держав від 2 квітня 2015 р. У 2019 р. ознак, що така ситуація може змінитися, не з'явилося. Франція окремо в Указі Президента 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» у розділі щодо зовнішньої політики не фігурує і лише побіжно згадується в частинах щодо «нормандського формату», Групи 7 та ЄС.

Діяльність

У 2019 р. склалася ситуація, коли в один день (12.04) Французьку Республіку відвідали на той момент діючий Президент П. Порошенко з робочим візитом і переможець першого туру виборів В. Зеленський з приватним та обидва зустрілися з Президентом Франції Е. Макроном. Одразу після інавгурації (30.05) В. Зеленський зустрівся з Міністром Європи та закордонних справ Франції Ж.-І. Ле Дріаном, який здійснював візит в Україну з німецьким колегою, а потім сам здійснив офіційний візит до Франції (17.06). Також новообраний Президент за рік мав три телефонні розмови з Е. Макроном (07.08, 29.08, 15.11). Порядок денний цих розмов фактично повністю визначався потребами врегулювання на Донбасі та організації зустрічі у Нормандському форматі. Результатом став перезапуск Нормандського формату спочатку на рівні зустрічі дипломатичних радників президентів у Парижі (12.07), а кульмінацією став саміт Нормандської четвірки у Парижі (9.12). Серед іншого французька сторона проявляла особливу увагу до питання звільнення політичних в'язнів. Варто зауважити, що український Президент В. Зеленський не був присутній на заходах за широким представництвом лідерів іноземних держав, зокрема на похороні колишнього Президента Франції Ж. Ширака чи на відзначенні річниці завершення Першої світової війни.

Міжпарламентська співпраця спостерігалася на початку року (візити р. Чубарова (28.01) та О. Гончаренка (5.03)), які зустрічалися з очільниками Групи дружби Франція–Україна в Національних зборах та Сенаті відповідно. Втім, через згадані зволкання з формуванням Групи дружби Україна–Франція не відбувся попередньо анонсований на 25 листопада візит голови Групи у французькому Сенаті Е. Морея до України.

Прем'єр-міністр та Міністр закордонних справ України з французькими колегами не зустрічалися. З міністрів показували активність Віцепрем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Д. Кулеба (участь в економічній конференції «Українські зустрічі», 17.12), міністр внутрішніх справ А. Аваков (схвалив проект про спільне виробництво патрульних катерів, 19.11), міністерка фінансів О. Маркарова (зустрілася в Парижі з Державною секретаркою при міністрові економіки та фінансів

Франції А. Панье-Рюнашер (7.05) для обговорення економічного співробітництва та підтримки інфраструктурних проектів). Також відбулися візити делегації ВРУ та представників Міністерства аграрної політики для вивчення земельного ринку (24.04), делегації КМДА та її зустріч з асоціацією підприємств Франції — МЕДЕФ (8.04) тощо.

У порівнянні з попередніми роками посольство України у Франції ще більше зосередилось на комеморативних та культурних заходах. Зокрема, взяло участь у вшануванні пам'яті українців загиблих у Другій світовій війні (07.05), українських воїнів Французького іноземного легіону (2.11), пам'яті жертв Голодомору (17.11) та ін. Було проведено кілька культурних заходів — організовано стенд на Паризькому книжковому ярмарку (15–19.03), Фестиваль української культури «Кобзар» у Ніцці (4–11.05), фестиваль «Різдво в королівстві Анни Ярославни» у Санлісі (22.12), ретроспектива фільмів К. Муратової (26.09), надавалася підтримка участі українських митців на виставках. Для цих та інших культурних обмінів важливе значення мала діяльність Культурного центру України у Франції та підтримка Українського інституту.

У 2019 р. було відкрито два почесних консульства України (О-де-Франс та Нова Аквитанія). Посол мав зустрічі з Генеральним директором французької асоціації Ради європейських муніципалітетів та регіонів К. Шаю (24.01), сприяв візитам представників українських міст та українських експортерів до Франції, а також візитам колишніх політ'язнів Р. Суценка та О. Сенцова (який зустрівся з Президентом Е. Макроном та отримав звання почесного громадянина Парижу).

Продовжувалися дипломатичні протести проти елементів російської пропаганди, що можуть сприяти легітимізації анексії Криму (звернення посольства України до Міністерства культури Франції 26.07). МЗС рішуче засудило поїздку групи французьких політиків до окупованої РФ АРК (14.03) та викликав для роз'яснень посла Франції в Україні щодо висловлювань Президента Е. Макрона про українську імміграцію в ЄС (2.11).

У 2019 р. в Україні проходив рік французької мови, який, утім, не був перехресним, адже року української мови у Франції не проголошувалося.

Результати

Зміна влади в Україні у 2019 р. і, зокрема, співпадіння політичних пріоритетів двох президентів щодо встановлення миру на Донбасі спонукали французьке керівництво до інтенсифікації відносин з Україною. Решта вимірів політичної співпраці у виборчий рік виразно загальмувалися. Втім, з'явилася інформація про те, що наступного року, можливо, таки вдасться організувати довгоочікуваний офіційний візит Президента Франції до України і надати цим відносинам нового поштовху.

Позиція Франції у 2019 р. еволюціонувала у несприятливий для України спосіб з огляду на те, що пріоритетність діалогу і посилення співробітництва з Росією у поточному році вийшли на новий рівень. Це яскраво проявилось у підтримці повернення РФ до ПАРЄ, заявах про побудову спільної європейської безпекової архітектури з РФ чи готовності французького Президента поїхати на святкування до Москви 9.05.2020. Так само не змінилося скептичне ставлення Франції ні до перспектив європейської та євроатлантичної інтеграції України, ні до розвитку Східного партнерства.

Угоди і контракти, що були підписані протягом року, носять в основному обмежений і прикладний характер. Частина анонсованих торік проектів ще очікує на втілення. Був підписаний рамковий міжнародний договір задля втілення проекту з модернізації системи водозабезпечення Маріуполя (29.01). Розвивається проект з використання куплених у Франції торік гвинтокрилів Airbus (розбудова тренувального центру), анонсовано проект побудови патрульних катерів для Держприкордонслужби. Завершено побудову арки над чорнобильським саркофагом, що здійснювалася французькими компаніями за фінансування міжнародної спільноти. Україна отримала грант на 560 тис. євро від Міністерства економіки та фінансів Франції на реалізацію спільного проекту Укренерго та RTE International — Energy storage (01.02).

У сфері торговельних обмінів продовжується зростання, як французького експорту в Україну, передовсім завдяки дії УА та ЗВТ, та відновилося зростання українського імпорту (обидва на 10% за 2019). Торговельний обмін загалом склав 2,25 млрд дол. США. Назагал залишається асиметрія в торговельних обмінах на користь Франції. Франція залишається найбільшим іноземним роботодавцем в Україні і четвертим за розміром європейським інвестором.

Японія

В

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	3	4	3	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	3	3	3	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	3	3	3	3
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	5	5	4	5
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	5	5	4	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	B-	B	C+	B-

Попри досить стриману стратегічну позицію щодо Японії та відверто низьку політичну зацікавленість в Україні, органи державної влади традиційно демонструють високу активність діалозі з питань безпеки, використання атомної енергії та відновлюваних джерел енергії, впровадженні реформ, розвитку медичної сфери. Японія послідовно підтримує Україну у рамках міжнародної співпраці та на двосторонньому рівні у рамках чисельних інвестиційних проєктів.

'15– '19

Зазначений період характеризується сталим розвитком економічних відносин: збільшення загального товарообігу, реалізація інвестиційних проектів, активна співпраця на урядовому рівні. У рамках програми «Кусаноне» Японія реалізує проекти розвитку медичних, освітніх закладів, матеріальної допомоги в окупованих областях, надається технічна допомога у рамках JICA. Систематична підтримка ініціатив української дипломатії на міжнародній арені сприяє плідному впровадженню зовнішньополітичних пріоритетів України. Японія однією з перших засудила окупаційні дії РФ, підтримала санкційні дії.

Політичний інтерес/залученість

З огляду на виборчі перипетії 2019 р. значних змін у зацікавленості України зазначеним напрямом зовнішньої політики не відбулося. Політичний інтерес зосереджений на співпраці у галузі енергозберігаючих технологій, промисловості, муніципальному секторі, залучення японських інвестицій у розвиток транспортної та енергетичної інфраструктури України. Традиційно Японія розглядається як ключовий партнер у протистоянні російській агресії та підтримці на міжнародній арені. Саме ці аспекти відображені у передвиборній програмі партії УКРОП, але нема жодної згадки у програмних документах політичних партій, представлених у Верховній Раді. Водночас група дружби з Японією у ВРУ нового скликання була створена однією

'19

з найперших (жовтень). Японія згадувалась представниками нової команди лише у форматі Групи 7, наприклад, у виступі Міністра В. Пристайка під час призначення у ВРУ чи Указі Президента України № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави».

Інституційна співпраця

Японський напрям зовнішньої політики України не знайшов відображення у Плані пріоритетних дій Уряду та Орієнтовному плані роботи Комітету ВРУ з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва. Однак відбулося оновлення складу депутатської групи Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з Японією, до складу якої входять 117 депутатів. Досить плідною була інституційна співпраця для забезпечення візитів на вищому рівні.

Стратегічне бачення

В основних стратегічних документах майже повністю відсутні згадки про Японію, що доводить відсутність стратегічної зацікавленості. Основні напрями та форми співпраці з широкого кола двосторонніх та міжнародних питань окреслюються у Спільній заяві Президента України і Прем'єр-міністра Японії щодо україно-японського глобального партнерства (18.01.2011), що вже є застарілим. Двосторонніх комплексних угод у 2019 р. підписано не було.

Діяльність

Друга половина 2019 р. була насичена візитами та зустрічами на урядовому рівні. Вперше український Президент взяв участь у церемонії інтронізації Імператора Японії. Під час цього робочого візиту (21–24.10) Президент зустрівся з Прем'єр-міністром С. Абе, з головою Палати представників (нижня палата)

та головою Палати радників (верхня палата) парламенту, з керівництвом Японської асоціації нової економіки (JANE), з головою парламентської асоціації дружби Японія–Україна. Під час зустрічей обговорили питання співробітництва у рамках реалізації інфраструктурних проєктів в Україні, а також взаємовигідних проєктів у сферах енергетики, транспорту, сільського господарства, охорони довкілля та у питаннях запровадження безвізового режиму для українців напередодні Олімпійських ігор 2020 р. в Токіо.

25 червня Президент України зустрівся із засновником японської компанії Rakuten (власник сервісу Viber) та обговорив можливу співпрацю у проєкті «Держава у смартфоні».

Перед початком Ukraine Reform Conference (2.07, Торонто) Віцепрем'єр-міністр України Г. Зубко зустрівся з парламентським віце-міністром закордонних справ Японії і обговорив напрями для подальшої співпраці: розвиток інфраструктури у Миколаївській області (розвиток порту та будівництво об'їзного мосту через р. Південний Буг), управління відходами, соціальний розвиток Чорнобильської зони відчуження (трансформування на інвестиційну зону).

Голова ВРУ нового скликання Д. Разумков провів зустріч із делегацією Палати представників Парламенту Японії на чолі з Головою Парламентської Асоціації дружби Японія–Україна (25.09), метою візиту якої було ознайомлення з роботою ВРУ, конституційними процесами та розширення двостороннього співробітництва з українським парламентом.

Прем'єр-міністр України О. Гончарук провів зустріч з делегацією Японсько-української парламентської ліги дружби (вересень), під час якої обговорили напрями двосторонньої співпраці у сфері ядерної енергетики та інформаційних технологій.

На українсько-японських оборонних консультаціях (19.09) у Києві під керівництвом заступника міністра оборони України з питань європейської інтеграції та генерального директора з питань міжнародного співробітництва МО Японії обговорили військове співробітництво у медичній та військово-технічній сферах та питання кібербезпеки.

Продовжуються постачання медичного обладнання, наданого урядом Японії у рамках Угоди про технічне співробітництво та грантову допомогу (загальна сума гранту — понад 112 млн грн).

Дедалі більшої популярності набирає запущена наприкінці 2018 р. япономовна версія сайту державного агентства «Укрінформ».

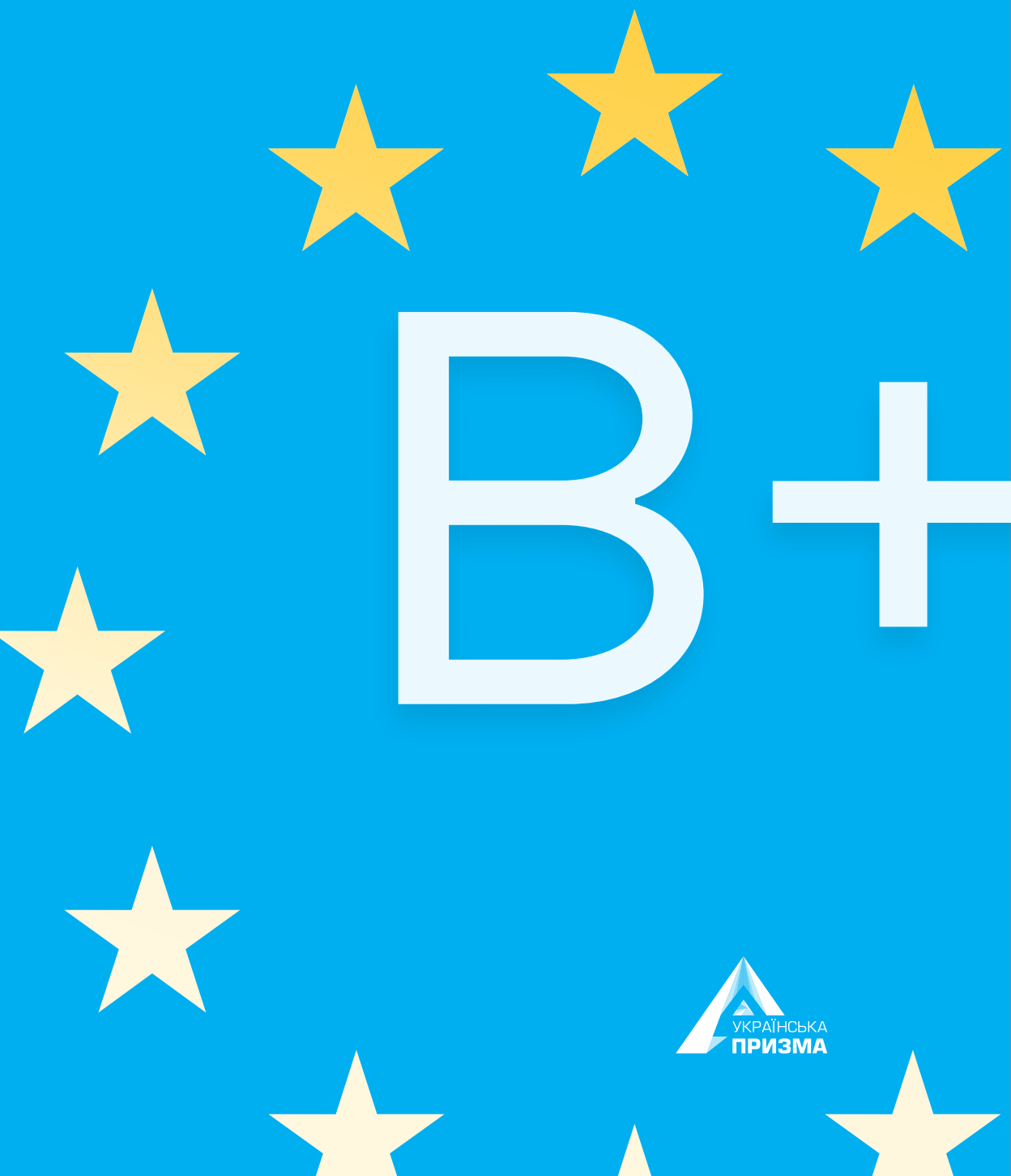
Результати

За підсумками поточного року Уряди України та Японії плідно співробітничали як на двосторонньому рівні, так і у рамках міжнародних організацій. Японія послідовно підтримує свою принципову позицію щодо підтримки незалежності, територіальної цілісності та недоторканості міжнародно визнаних кордонів України. Уряд Японії надав Україні 2,82 млн дол. на задоволення гуманітарних потреб, підтримку вразливих верств населення, відновлення східних областей України та закупівлю медичного обладнання для госпіталю Міністерства оборони. Крім того, допомога надавалась у рамках чотирьох проектів, які впроваджують агентства системи ООН в Україні, зокрема ПРООН, УВКБ ООН, ЮНІСЕФ та ЮНОПС.

У 2019 р. підписано Заяву про співробітництво між Державною службою фінансового моніторингу України та Підрозділом фінансової розвідки Японії стосовно протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Також схвалено проект Угоди (у формі обміну нотами) між Урядом України та Урядом Японії про надання Уряду України гранту непроектного типу на закупівлю спеціального обладнання для Національної суспільної телерадіокомпанії України.

На фоні традиційно від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі України з Японією зріс імпорт (на 29,2%) та експорт (на 17,7%) у порівнянні з аналогічним періодом у попередньому році. Загальна сума товарообігу у 2019 р. склала 1,2 млрд дол. США.

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ

.....
Європейський Союз **A-**
.....

Східне партнерство **B**
.....

**Європейське Енергетичне
Співтовариство** **B-**
.....

'15– '19

За п'ять років Україна пройшла дуже довгий і конструктивний шлях у напрямку ЄС, водночас так і не змігши переконати ЄС закріпити в будь-якому документі обов'язкового характеру перспективу власного членства. Проте, на практичному рівні Україні з боку ЄС надається вся необхідна і можлива допомога: було підписано Угоду про асоціацію, включаючи Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі; запроваджено безвізовий режим; прийнято і на регулярній основі продовжується застосування чотирьох рівнів санкцій проти РФ за окупацію Криму та агресію на сході України тощо.

Україна, зі свого боку, доводить свою європейськість внесенням змін до Конституції, створенням Урядового офісу з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, введенням посади Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, призначенням у міністерствах заступників міністрів з питань європейської інтеграції, розробкою численних дорожніх карт і планів дій щодо змісту та строків виконання поставлених задач, а також впровадження норм і стандартів ЄС в українське законодавство.

Економічна співпраця України з ЄС базується на ГВЗВТ та має позитивну динаміку, хоча останні роки й спостерігається уповільнення зростання українського експорту. У країні зберігається євроінтеграційна політична єдність і належна міжінституційна співпраця. Сфера енергетики, цифровий ринок, митна політика, технічне регулювання перетворюються для України на реальні пріоритети двостороннього співробітництва з ЄС. За підсумками 2019 р. сформована позиція щодо необхідності не тільки імплементації УА обома сторонами, а й перегляду її положень.

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ

Наприкінці 2019 р. вакуум розуміння зовнішньополітичного бачення у сфері євроінтеграції нового керівництва України поступово замінився на обережний оптимізм щодо правильності обраних інструментів, методів, тональності дискусії та темпів впровадження обіцянок. Попри передчасність однозначних висновків дії офіційного Києва на даний момент викликають в ЄС більше симпатії і підтримки, даючи «карт бланш» на впровадження реформ і отримання додаткової допомоги за формулою «більше за більше».

Політичний інтерес/залученість

На фоні зовнішньополітичних заяв Президента П. Порошенка у першому кварталі 2019 р. концентрація новообраного Президента В. Зеленського на внутрішньому порядку денному дещо зменшила кількість і зміст заяв щодо політичної співпраці з ЄС. Утім, спільна заява за результатами проведення Саміту Україна–ЄС», а також візиту В. Зеленського до Брюсселя у червні підтвердили незмінність позицій на набуття членства в ЄС.

Попри майже цілковиту відсутність згадок про євроінтеграційний вектор у промовах та інтерв'ю О. Гончарука на початку роботи урядової команди, на кінець року вже відбувались спільні брифінги з Віцепрем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Д. Кулебою на теми європейської інтеграції. Урядова програма містить окремий розділ щодо європейської інтеграції.

Всі партії ВРУ приділяли значну увагу питанням співробітництва з ЄС у передвиборних програмах, хоча позиція ОПЗЖ значно відрізнялась від інших.

Міжінституційна співпраця

У 2019 р. відбулося перезавантаження всіх ланок формування євроінтеграційного виміру зовнішньої політики. Інколи це

супроводжувалось тертями та непорозуміннями. Конфлікт липня, коли команда нового Президента відмовила Віцепрем'єр-міністерці та очільниці Урядового офісу в участі у Саміті Україна–ЄС став негативним сигналом, але тенденція була змінена із призначенням нового КМУ наприкінці вересня.

Найбільшим показником послідовності нової влади у сфері євроінтеграції можна вважати збереження посади Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України (якому від попередньої влади було передано Transition Book), запровадження міжінституційного діалогу та продовження практики консультацій із громадськістю. Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції залишається з'єднувальною координаційною ланкою.

Активізувалась робота по лінії КМУ–ВРУ. За деякими виключеннями, здебільшого на розгляд Ради потрапляють і схвалюються ті законопроекти, що лежали з минулого скликання «в довгій шухляді». Зміна назви парламентського комітету на Комітет з питань інтеграції України з Європейським Союзом говорить про зміни акцентів у роботі, а призначення очільницею колишньої Віцепрем'єрки І. Климпуш-Цинцадзе, представниці нині опозиційної проєвропейської партії у ВРУ «Європейської солідарності», стало позитивним сигналом щодо політичного інтересу на рівні законодавчої влади.

Стратегічне бачення

У лютому ВРУ ухвалила законопроект про закріплення в Конституції стратегічного курсу України на членство в Європейському союзі й НАТО.

Питанням співробітництва з ЄС приділено значну увагу в Указі Президента України «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» (від 8.11).

До середньострокових перспектив можна віднести оновлення Плану заходів з виконання УА та прийняття п'ятирічної Програми діяльності КМУ, де чітко прописано взятий курс України на відповідність критеріям членства в ЄС. Одним із ключових індикаторів виконання цього плану буде впровадження в українське законодавство не менше 80% актів

ЄС, передбачених УА. Крім того, чи не вперше євроінтеграція починає визначатись не тільки як ключовий зовнішньополітичний пріоритет, а і як внутрішньополітичне завдання, зокрема шляхом її регіоналізації, тобто донесення відчутних переваг від європеїзації до мешканців всіх регіонів на практичному рівні.

Діяльність

Знаково, що перша закордонна поїздка Президента В. Зеленського відбулась у Брюссель, а вже невдовзі в Києві відбулась найголовніша подія року у відносинах з ЄС — 21-й Саміт Україна–ЄС (8.07). На відміну від попередніх років, на Саміті було підписано спільну декларацію, а також укладено п'ять угод щодо фінансування ЄС в Україні програм з проведення реформ, боротьби з корупцією, відновлення економіки Донецької і Луганської областей та розвитку української культури.

Профільний Віцепрем'єр-міністр Д. Кулеба неодноразово з робочими візитами перебував у Брюсселі, де мав політичні консультації з керівництвом європейських інституцій. У листопаді в Брюсселі було проведено 5-те засідання Комітету асоціації Україна–ЄС. Утім, через перезавантаження європейських інституцій довелося перенести на 2020 р. проведення Ради асоціації.

У 2019 р. був відкритий доступ до моніторингової онлайн-системи «Пульс Угоди» для широкої громадськості.

Протягом року вдалося зберегти санкції ЄС проти РФ, зокрема, так звані секторальні та кримські.

Результати

Спільна декларація за результатами Саміту Україна–ЄС ще раз підтвердила непохитну підтримку Євросоюзом територіальної цілісності та суверенітету України, а також євроінтеграційного курсу та підтримки реформ в Україні. Знаковим є також приїзд до України майже всього

вищого політичного керівництва ЄС: Президента Європейської Ради Д. Туска, Президента Європейської Комісії Ж-К. Юнкера.

До досягнень можна зарахувати продовження взятого курсу на євроінтеграцію та нарощення темпів розробки нових і оновлення уже існуючих планів дій. Зокрема, було ухвалено 16 законопроектів та постанов з європейської інтеграції.

Схвалено додатковий пакет угод про підтримку з боку ЄС щодо відкриття Центрів надання адміністративних послуг в Україні, управління міграцією, надання безоплатної правової допомоги, продовження реформи держслужби; уможливлення реалізації в Україні міжнародних проектів розвитку в рамках Дунайської транснаціональної програми.

На Саміті Україна–ЄС підписали угоду про додаткову підтримку ЄС, яка передбачає виділення 10 млн євро для фінансування заходів із забезпечення середньо- та довгострокової підтримки, необхідної Донецькій та Луганській областям, а також Приазов'ю.

ЕКОНОМІЧНА СПІВПРАЦЯ

2019 р. відзначився продовженням позитивних трендів у розвитку економічного співробітництва України та ЄС. За підсумками президентських і парламентських виборів в країні зберігається євроінтеграційна політична єдність та належна міжінституційна співпраця. ЄС — найбільший торговельний партнер України, обсяги зовнішньоторговельного обороту продовжують зростати. Підвищеної актуальності набуває поглиблена секторальна інтеграція України та перегляд УА у частині ГВЗВТ.

Політичний інтерес/залученість

У 2019 р. попри алармістські настрої у зв'язку з президентськими та парламентськими виборами зберігаються тенденції європейського

поступу України. Політичні гравці демонструють інтерес і залученість у процеси європейської інтеграції, проте динаміка присутності теми в інформаційному полі зменшується. Економічна співпраця з ЄС базується на ГВЗВТ, проте цьогорічна увага стейкхолдерів спрямована не тільки на процеси імплементації УА, але й перегляду її положень. Зокрема, в Указі Президента України № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» у розділі щодо зовнішньої політики йдеться про перегляд УА та забезпечення подальшої секторальної інтеграції України з ЄС, поміж іншим, у сферах цифрової економіки, енергетики та митної справи. Продовжується зближення з ЄС за багатьма секторальними напрямками поза межами ГВЗВТ (зелена економіка, діджиталізація, людський капітал, малий та середній бізнес, фінансові послуги, транспорт, регіональне та транскордонне співробітництво).

Інституційна співпраця

Рівень міжінституційної співпраці лишається на належному рівні попри кадрові зміни на ключових посадах в уряді та парламенті. Внутрішню координацію європейської інтеграції продовжує забезпечувати Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, в економічній сфері провідну роль відіграє МРЕТСГ. 21-й Саміт Україна–ЄС засвідчив збереження конструктивного діалогу на найвищому рівні.

На двосторонньому рівні продовжується співробітництво з Групою ЄК з підтримки України, належним чином працюють формати, передбачені УА та СхП. Триває діалог органів влади з громадськими проєвропейськими платформами — ПГС Україна–ЄС та УНП ФГС СхП.

Стратегічне бачення

Стратегічне бачення економічної співпраці з ЄС, як і раніше, ґрунтується на положеннях УА в частині ГВЗВТ. Головним

імплементаційним документом є План заходів щодо виконання УА, затверджений КМУ. Під час засідання Комітету асоціації Україна — ЄС сторони почали обговорення вдосконалення тексту УА. Україну цікавлять блоки, які стосуються перегляду тарифів, оновлення положень про нетарифні бар'єри, т. зв. «промислового безвізу» (Угода АСАА), адаптації угоди до змін у регуляторних правилах, що відбулися в ЄС. Дороговказом для стейкхолдерів залишається Експортна стратегія України («Дорожня карта» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 рр. На виконанні завдань всередині країн концентрувався річний План пріоритетних дій уряду на 2019 р., що базується на Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 р. Програма діяльності нового КМУ серед основних напрямів визначає розвиток людського капіталу та економіки, євроінтеграцію. У зв'язку з проведенням структурованих консультацій ЄК щодо майбутнього СхП активізувалось обговорення ініціатив приєднання України до Митного союзу ЄС, Енергетичного союзу ЄС, Єдиного цифрового ринку, Спільного авіаційного простору.

Діяльність

Економічна частина порядку денного 21 Саміту Україна–ЄС стосувалась питань макроекономічної стабільності в Україні, незалежності НБУ, стабільності фінансового сектора, виконання програми МВФ та Програми макрофінансової допомоги ЄС, а також очікувань щодо подальшого посилення економічної інтеграції та регуляторного зближення у сферах цифрової економіки, сприяння торгівлі, митного співробітництва. ЄС привітав і визнав досягнутий Україною прогрес у наближенні законодавства у сфері технічного регулювання, стандартів та оцінки відповідності. На п'ятому засіданні Комітету асоціації між Україною та ЄС обговорені питання економічного та секторального співробітництва, моніторингу виконання УА та оновлення додатків до неї. Відбувалась робота щодо планування Ради асоціації, запланованої на 28 січня 2020 р., на якій можуть розширити

плани подальшої секторальної інтеграції в цифровий, енергетичний ринки ЄС, спрощення умов торгівлі з ЄС, отримання «промислового безвізу». Як і в попередні роки, відбувались численні заходи економічного спрямування: форуми, засідання платформ, панелей, зустрічі на міністерському та експертному рівнях.

Результати

2019 р. не приніс нових відчутних результатів у сфері економічного співробітництва з ЄС. 20 листопада внесені зміни до Плану заходів з виконання УА, які стосуються митної і фінансової політики, оподаткування, підприємництва, фінансових послуг, конкуренції, енергетики, енергоефективності, транспорту, цифрової сфери, науки, технологій, інновацій. Відкрито для публічного доступу систему «Пульс угоди» — інструмент моніторингу за прогресом у виконанні УА, відповідно до даних якої Україна відстає від графіка імплементації майже за всіма напрямками. Прийнято важливе економічне євроінтеграційне законодавство зі спільного транзиту й авторизованих економічних операторів.

Проблемними лишаються питання, пов'язані з торгівлею хмелем, пестицидами, бурштином, лісом, цьогоріч їх список поповнили дозволи на автомобільні перевезення. Відсутні зрушення щодо другого траншу у 500 млн євро в рамках четвертої програми макрофінансової допомоги, який ЄС готовий виділити, щойно Україна виконає свої зобов'язання. Товарообіг за 2019 р. зріс до 45,7 млрд дол. США при негативному сальдо для України.

Східне партнерство

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	4	2	3	3	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	3	4	4	3	4
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	3	2	3	3	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	3,5	4	5	5	5
РЕЗУЛЬТАТИ	4	4	4	4	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	C+	C+	B-	B-	B

Східне партнерство повернуло до себе втрачену увагу, що пов'язано з завершенням поточного політичного циклу та необхідністю визначитись з його подальшим форматом. Попри те, що ювілейний Саміт перенесений на наступний рік, структуровані консультації, які проводились ЄК щодо майбутнього СхП, значно активізували українських стейкхолдерів. Продовження виконання «20 досягнень до 2020 року» та громадський моніторинг цього процесу засвідчили недостатню амбітність цього підходу для України. Стратегічне бачення, яке Україна просуває спільно з Грузією та Молдовою, полягає у необхідності виокремлення треку трьох країн-підписантів УА з метою їх швидшого наближення до ЄС. Численні заходи та консультації, проведені впродовж року, мали своїм результатом також появу змістовного наповнення нового формату АЗ.

'15– '19

Попри зміни в СхП, насамперед еволюції початкового формату у «20 очікуваних досягнень до 2020 року», позиція України лишається незмінною щодо його вторинності у порівнянні з двостороннім виміром співробітництва з ЄС протягом усіх п'яти років. Україна активно залучалась до використання можливостей, які пропонуються в рамках СхП. 2019 р. ознаменувався появою чіткої позиції щодо необхідності виокремлення виміру трьох країн-підписантів УА з метою їх швидшого наближення до ЄС.

Політичний інтерес/залученість

'19

Якщо раніше СхП розглядалось Україною лише як додаткові можливості для поглиблення європейської інтеграції поза рамками УА, то поточного року зацікавленість у трансформації СхП стала більш чітко артикульованою. Нинішній формат, реалізований на основі Спільного робочого документа «Східне Партнерство — 20 очікуваних досягнень до 2020 р.: фокусуючись на головних пріоритетах та реальних результатах», зазнавав критики з боку експертів та не знаходив значної зацікавленості в основних стейкхолдерів. Захід, що відбувся 22.10 в Києві у рамках структурованих консультацій ЄК, засвідчив наявність політичного інтересу в українських урядовців щодо переорієнтації СхП на досягнення головної мети — європейської інтеграції України. Попри

це, увага з українського боку до імплементації положень УА залишається значно більшою, що знаходить відображення як у внутрішньому порядку денному, так і двосторонніх відносинах з ЄС.

Інституційна співпраця

За підсумками президентських і парламентських виборів відбулись інституційні зміни, що не мали істотного впливу на рівень міжінституційної співпраці, який залишається досить високим. Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, як і раніше, забезпечує внутрішню координацію і взаємодіє із заступниками міністрів з питань європейської інтеграції.

У міжнародному вимірі також не відбулось істотних змін, впродовж року співпраця здійснювалась на традиційних майданчиках: формальні та неформальні міністерські зустрічі, засідання тематичних платформ та їх панелей, EURONEST, CORLEAP, Бізнес-форум, Форум громадянського суспільства (насамперед, Українська національна платформа). Намагання координувати позиції з країнами-партнерами відбувались як з боку органів влади, так і з боку громадянського суспільства, здебільшого йдеться про країни-підписанти УА.

Стратегічне бачення

Стратегічну, а радше тактичну роль, у рамках СхП на даному етапі продовжує відігравати Спільний робочий документ «Східне Партнерство — 20 очікуваних досягнень до 2020 р.: фокусуючись на головних пріоритетах та реальних результатах». Цілі даного документа так і не знайшли своє відображення в українському нормативно-правовому полі. Стратегічним інтересом щодо СхП є надання Україні та зацікавленим країнам-партнерам перспективи членства в ЄС і, як наслідок, перетворення ініціативи на з'єднувальну ланку з політикою розширення, а безумовним пріоритетом лишається розвиток відносин

у двосторонньому форматі. Наразі урядова позиція щодо СхП полягає в об'єднанні зусиль зацікавлених сторін задля перетворення СхП після 2020 р. на політику підтримки європейської інтеграції України та інших країн-підписантів УА. Україна взяла на себе роль лідера в цьому процесі, основні положення нового формату викладені Урядовим офісом у Спільному позиційному документі для узгодження з Грузією та Молдовою. Стратегічне планування майбутньої діяльності у рамках СхП та участі в ньому України залежить від результатів структурованих консультацій, які проводила ЄК, і від сформованого нового складу керівних органів ЄС.

Діяльність

Перенесення ювілейного саміту на 2020 р. висунуло в розряд головних подій СхП урочисті заходи, що відбулись у Брюсселі 13–14 травня, під час яких голови міністерств закордонних справ країн ЄС та СхП не дійшли згоди щодо ювілейної декларації з нагоди десятої річниці партнерства. Її опублікувала від свого імені високий представник Ф. Могеріні, яка головувала на міністерській зустрічі. Як і попереднього року, основна діяльність у рамках СхП зосереджувалась на виконанні «20 ключових досягнень до 2020 року». Україна з різною успішністю намагається використовувати запропоновані інструменти, які допомагають просувати започатковані реформи та імплементувати УА. Продовжувалась практика проведення засідань тематичних платформ, панелей, форумів, конференцій тощо, які, втім, не мали у підсумку відчутних впливів на досягнення якісних змін у країнах-партнерах. Громадянське суспільство залишається одним із найбільш активних акторів у сфері СхП. Розділення політики на основі посилення формату А3 (країни-підписанти УА) стало основним лейтмотивом третього Форуму асоціацій у листопаді — експертно-дискусійного майданчика з обговорення напрацьованого досвіду, спільних викликів та бачення майбутнього СхП після 2020 р.

Результати

З огляду на ювілейну десяту річницю СхП ЄС визначив 10 ключових досягнень СхП для всього регіону. З українського боку офіційної оцінки успішності політики та участі в ній Україні надано не було. Натомість, УНП ФГС СхП підготувала аналітичний документ «10 ключових досягнень СхП: український вимір». Також громадські експерти провели моніторинг виконання «20 досягнень до 2020 року» у поточному році. 2019 р. не відзначився проривними результатами, як і раніше йдеться про «клаптикові» досягнення у різних секторах, виконання окремих проектів, отримання експертної та технічної підтримки.

З точки зору просування українських інтересів у рамках СхП до помітних результатів 2019 р. слід віднести появу офіційної позиції українських посадовців щодо необхідності консолідації позицій країн-підписантів УА, спрямованої на розвиток внутрішніх взаємодій у рамках СхП та просування спільних інтересів на рівні ЄС.

Європейське Енергетичне Співтовариство

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	3	3	4	4	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4	3	3	4	4
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	4	3	2	3	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	4	3	2	3	4
РЕЗУЛЬТАТИ	3	2	2	3	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	C+	C-	C-	C+	B-

Україна й Енергетичне Співтовариство протягом 2019 р. тісно співпрацювали над впровадженням нової моделі ринку електроенергії в Україні, відокремленням та сертифікацією оператора газотранспортної системи та виконанням інших зобов'язань у рамках реформування енергетичного сектору. Запуск ринку електроенергії став важливим досягненням, однак потребує ще значної роботи з дерегуляції та сертифікації оператора система передачі. В той час як створення незалежного оператора ГТС відбулось у рекордно короткі терміни і допомогло зберегти транзитну роль, скорочення фізичних обсягів транспортування газу вимагає перегляду стратегії держави у газовій сфері. На часі підготовка інтегрованого енергетичного і кліматичного плану до 2030 р., розробка або оновлення другого етапу Енергетичної стратегії до 2025 р., вирішення проблеми з ВДЕ та впровадженням підходів Європейської зеленої угоди в енергетиці.

'15– '19

Динаміка п'яти років взаємовідносин між Україною і ЄС є позитивною. За цей період вдалося запустити ринок природного газу і електроенергії, провести реформування НКРЕКП, реалізувати більшість заходів першого етапу Енергетичної стратегії України на період до 2035 р., забезпечити високу динаміку експортно-імпортних операцій енергоресурсами (газом і електроенергією) з державами-членами ЄС, запустити функціонування Фонду енергоефективності та стати одним з регіональних лідерів за обсягами впровадження відновлюваної енергії. Водночас політичний популізм українських органів влади у частині збереження цінових преференцій для окремих категорій споживачів залишається перешкодою для широкомасштабного впровадження європейського енергетичного законодавства, а домінування олігархічного впливу спотворює конкуренцію і збільшує витрати національної економіки на енергоресурси.

Україна й ЄС не змогли використати потенціал спільної роботи щодо недопущення реалізації російських обхідних енергетичних проектів. Також ЄС не стало майданчиком для адвокатування інтересів України перед інституціями ЄС у частині виконання Угоди про асоціацію щодо узгодження рішень про інфраструктурні проекти спільного інтересу.

Політичний інтерес/залученість

'19

Президентська і парламентська виборчі кампанії в Україні пройшли без високого політичного інтересу до Енергетичного Співтовариства. Водночас політичні сили, які формували попередні і нові органи влади, не надто схвально сприймали постійний контроль і рекомендації зі сторони ЕС щодо імплементації європейського енергетичного законодавства при запуску нового ринку електроенергії в Україні, відсутності аукціонів для відновлюваних джерел енергії, слабкого впровадження енергоефективних заходів і відсутності комунікації з профільними законодавчими та виконавчими органами влади під час ухвалення ними тих чи інших рішень, що мають узгоджуватися з ЕС. Разом з тим проект EU4Energy та проект енергетичної безпеки USAID стали зручними платформами для залучення політиків з ВРУ, профільних міністерств і громадських фахівців до більш системного діалогу з різноманітних питань енергетичної політики, особливо після формування нової вертикалі влади.

Політично чутливими питаннями стали оновлення законодавства про НКРЕКП, порядок імпорту електроенергії з третіх країн, сертифікацію оператора газотранспортної системи та оператора системи передачі електроенергії.

Інституційна співпраця

Секретаріат ЕС неодноразово відзначав слабку комунікацію з українськими органами влади щодо питань, які стосувалися запровадження ринку електроенергії та мали проходити процедуру погодження відповідно до зобов'язань за Угодою про асоціацію. Особливо незадовільним вважається діалог щодо покладення спеціальних обов'язків на державні енергетичні компанії та встановлення цінових обмежень на ринку електроенергії, рішення про які приймалися в експрес-режимі на закритих засіданнях КМУ без проведення консультацій з учасниками ринку електроенергії, громадськими та міжнародними експертами.

ВРУ також прийняла низку поправок до законодавства про ринок електричної енергії без належного обговорення з учасниками ринку та опозиційними політичними силами.

З липня 2019 р. кардинальних позитивних змін зазнав діалог навколо анбандлінгу НАК «Нафтогаз України» і створення нового незалежного оператора ГТС. Після формування нового складу КМУ і створення Міністерства енергетики та захисту довкілля у стислі терміни була погоджена дорожня карта анбандлінгу, прийняті відповідні нормативно-правові документи та проведено сертифікацію НКРЕКП. При цьому не вдалося погодити єдиний підхід і законодавчу базу для одночасного створення незалежних операторів для сектору природного газу та електроенергії, що у підсумку затримає сертифікацію ПрАТ «НЕК «Укренерго» і може негативно вплинути на процес інтеграції у європейський ринок електроенергії.

Стратегічне бачення

У першій половині 2019 р. домінувало бачення продовження курсу на виконання стратегічних цілей щодо інтеграції України в єдиний енергетичний ринок ЄС відповідно до щорічного Послання Президента України за 2018 р. та Плану пріоритетних дій Уряду на 2019 р.

Поствиборне переформатування усіх гілок влади в другій половині 2019 р. не змінило стратегічного бачення енергетичної політики та відносин з ЄС, однак низка законодавчих ініціатив фактично поставила під ризик виконання частини заходів у рамках інтеграції, особливо щодо ринку електричної енергії, конкуренції та дерегуляції. У своєму передноворічному посланні Прем'єр-міністр України запевнив про незмінний курс на інтеграцію в ENTSO-E до 2023 р. Водночас профільне Міністерство анонсувало потребу у перегляді Енергетичної стратегії України на період до 2035 р., мотивуючи невідповідністю зазначених там цілей новим прагненням України у частині декарбонізації та розвитку ВДЕ.

Діяльність

Дві виборчі кампанії 2019 р. наклали свій негативний відбиток на співпрацю між українськими органами влади та Енергетичним Співтовариством. У першій половині року мала місце інтенсивна комунікація навколо впровадження нової моделі ринку електроенергії в країні, де точилися дискусії щодо готовності нормативно-правової і регуляторної бази, готовності учасників ринку, механізмів попередження стрибків цін і забезпечення захисту соціально вразливих категорій населення. Уряд В. Гройсмана дав старт новому ринку і протягом липня-серпня 2019 р. намагався виправити помилки, допущені в урядових рішеннях щодо умов його функціонування в частині покладення спеціальних обов'язків, забезпечення фінансування відновлюваної енергетики та подолання наслідків зростання ціни на електроенергію для непобутових споживачів. При цьому ігнорувалася переважна більшість рекомендацій, які пропонувало ЕС, а сам діалог суттєво обмежився.

Уряд О. Гончарука спільно з ВРУ продовжили реалізацію заходів, спрямованих на збільшення конкуренції на ринку електроенергії, однак при цьому створили перешкоди для інтеграції в європейський енергетичний ринок через розширення співпраці з РФ і Білоруссю в частині імпорту.

Після зміни уряду вдалося розблокувати процедуру анбандлінгу НАК «Нафтогаз України». Спільно з фахівцями ЕС була розроблена нова дорожня карта створення незалежного оператора ГТС і підготовка до запровадження європейських стандартів його діяльності.

Рішення Конституційного суду України щодо нелегітимності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, створили новий виклик для співпраці між Україною та ЕС в енергетиці. На сьогодні продовжується активна комунікація між ВРУ та ЕС в частині забезпечення незалежності майбутнього енергетичного регулятора у структурі виконавчих органів влади. Проект «EU4Energy Governance» став одним з основних інструментів для надання технічної підтримки органам влади в Україні

у частині напрацювання нормативно-правових актів, обміну досвідом з державами-членами ЄС щодо функціонування різних сегментів енергетичного ринку, впровадження заходів з енергоефективності та підвищення кваліфікації.

Результати

У 2019 р. відносини між Україною та ЄС відзначалися високою динамічністю і значними розбіжностями підходів до впровадження реформ. Основними результатами стали такі: запровадження ринку електроенергії відповідно до вимог європейського енергетичного законодавства; розблокування питання про відокремлення сфери транспортування і створення незалежного оператора ГТС; підготовка нормативно-правової бази для роботи оператора ГТС відповідно до мережевих кодексів ENTSO-G; започаткування корпоратизації ПрАТ «НЕК «Укренерго» і сертифікації у якості незалежного оператора системи передачі; узгодження і підготовка НПА для роздрібного ринку електроенергії, правил резервування потужностей та управління перевантаженнями, спрощення підключень, регулювання нового ринку електроенергії.

ЄС не став активним партнером України у питаннях протидії російським обхідним газопровадам через Балтійське і Чорне море. В свою чергу, Україна запровадила законодавчі зміни, які суперечать цілі інтеграції в ENTSO-E та відокремлення від енергетичної системи РФ і Білорусі.

ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ (НАТО)

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	4	4	4	5	4
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	3	5	5	5	4
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	5	5	5	5	5
ДІЯЛЬНІСТЬ	5	5	5	5	4
РЕЗУЛЬТАТИ	5	5	5	4	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B+	A-	A-	A-	B+

У 2019 р. продовжилась співпраця Україна–НАТО на всіх рівнях за участі обох президентів та урядів. Інтеграція України до НАТО та реформування сектору безпеки відповідно до стандартів Альянсу залишались серед пріоритетів. Найбільш важливим стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)». Водночас порівняно з попередніми роками рівень результатів та діяльності знизився.

'15– '19

Протягом останніх п'яти років співробітництво Україна–НАТО відбувалось на високому рівні, включаючи політичний діалог, практичне співробітництво, отримання дорадчої та фінансової допомоги. Незважаючи на різні погляди окремих політичних партій, представлених у ВРУ, були прийняті відповідні зміни до Конституції України щодо Стратегічного курсу на членства в НАТО.

Значним прогресом міжінституційної співпраці є створення посади Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної співпраці та відповідних координаційних офісів та комісій. До діалогу на всіх рівнях залучені КМУ, МЗС, МО, Генштаб, ВРУ, інші структури, відповідальні за окремі напрями співробітництва.

Започаткування Трастових фондів НАТО для України, визначення Пакету допомоги, дорадча підтримка реформи сектору безпеки та оборони, трансформація формату щорічних РНП, постійний оперативний обмін досвідом, зокрема, у питаннях протидії гібридним та кіберзагрозам, вивели співробітництво на новий рівень.

Політичний інтерес / залученість

'19

Протягом 2019 р. питання впровадження державної політики євроатлантичної інтеграції та співробітництва України з НАТО перебувало на пріоритетних позиціях порядку денного, однак зазнало певного зміщення акцентів у тактиці та небезпеки відходу на другий план після президентських виборів.

Якщо Президент П. Порошенко та його політична партія «Європейська солідарність» як до, так і під час виборів чітко заявляли про прагнення до повноправного членства та наголошували на необхідності збільшити присутність військових кораблів Альянсу в Чорному морі у зв'язку з агресивними діями Росії, то В. Зеленський та «Слуга народу» протягом року змінили свою позицію від підтримання звичайної політики партнерства та можливості проведення референдуму до приєднання до важливої Програми розширених можливостей. Президент В. Зеленський у Брюсселі та Києві неодноразово заявляв, що курс на набуття повноправного членства у НАТО залишається незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України (червень, жовтень).

Політичні партії, представлені у ВРУ IX скликання, мають розбіжності у підходах до партнерства з НАТО, що відобразилось у їх передвиборних програмах. ОПЗЖ заперечує можливе членство України в Альянсі, партії ЄС, Голос та Батьківщина говорять про виконання стандартів НАТО під час реформування, ПДЧ та членство, СН — про розширення співпраці з НАТО та досягнення критеріїв членства НАТО. Така позиція фактично відобразилась і в пізніших заявах партій.

Програма дій Уряду О. Гончарука на 2019–2020 рр. містить питання інтеграції України в НАТО, реформування ЗСУ відповідно до стандартів та дипломатичної підтримки діалогу Україна–НАТО. Представники сектору безпеки та оборони неодноразово заявляли про членство в НАТО як стратегічну ціль України, зокрема міністр оборони А. Загороднюк (10.11), начальник Генштабу Р. Хомчак тощо.

Інституційна співпраця

Остороги щодо можливого зникнення посади Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, які існували влітку, були негативним сигналом у плані адекватного розуміння важливості координаційної ролі цієї посади та функціоналу Урядового Офісу. Таким же негативним сигналом, що, втім, не виправдався, була можливість відсутності питань взаємодії з НАТО серед завдань відповідних комітетів ВРУ, що існувала у серпні.

Вже восени ситуація вирівнялась. Зокрема, 31 жовтня Президент України підписав Указ щодо оновлення складу Комісії з питань координації євроатлантичної інтеграції України, яка є допоміжним органом при Президентові. Продовжив свою діяльність Урядовий Офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату КМУ. Це дозволило з відновити належний рівень міжвідомчої координації, яка перебувала на певній «паузі» у зв'язку виборами та перепризначенням нового складу КМУ.

Наприкінці року за ініціативи Віцепрем'єр-міністра Д. Кулеби було започатковано новий формат консультацій з громадськістю для прискорення інтеграції України в ЄС та НАТО за участі заступників міністрів з євроінтеграції. Однак наразі формат концентрує більше уваги на вимірі ЄС, а не НАТО.

Участь у реалізації державної політики щодо євроатлантичної інтеграції та співробітництва з НАТО брали МЗС, МО, ВРУ. Більше 80 державних органів, у т. ч. державних підприємств і місцевих органів влади, брали участь у процесі виконання РНП Україна–НАТО на 2019 р. Водночас питання співробітництва з НАТО у Програмі Уряду на 2019–2020 рр. присутні лише у завданнях Віцепрем'єр-міністра та МО, а у МЗС — відсутні. До кінця року не було призначено Главу Місії України при НАТО (замість призначеного у серпні міністром В. Пристайка).

Стратегічне бачення

НАТО займає значне місце у всіх документах стратегічного характеру, прийнятих в Україні у попередні роки. Основна увага

присвячена питанням реформування сектору безпеки та оборони України відповідно до стандартів НАТО, співробітництву та можливому членству. Найважливішим кроком 2019 р. у стратегічній площині стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)» (лютий). Також до нових документів стратегічного значення варто віднести Указ Президента України № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» (листопад), яким визначений пріоритет «забезпечення сталої міжнародної підтримки стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Організації Північноатлантичного договору», включаючи започаткування співпраці у рамках Програми розширених можливостей НАТО, активізацію взаємодії з питань протидії гібридним загрозам та посилення кібербезпеки України.

Серед п'яти цілей МО на 2019–2020 рр., визначених у Програмі нового Уряду, одна ціль присвячена НАТО («Сили оборони України досягли нових визначених спроможностей, що відповідають військовим критеріям членства України в НАТО»), чотири інших мають елементи співпраці.

Діяльність

Співробітництво України з НАТО у 2019 р. активно відбувалось на всіх рівнях, незважаючи на вибори. Президенти України провели низку зустрічей з Генеральним секретарем НАТО, зокрема, П. Порошенко — у Мюнхені (лютий) та Брюсселі (травень), В. Зеленський — у Брюсселі (червень) і на полях ГА ООН (вересень), а також під час візиту Північноатлантичної Ради до Києва (жовтень).

Регулярно відбувались робочі візити та зустрічі на рівні віцепрем'єр-міністрів з питань європейської та євроатлантичної інтеграції обох урядів І. Климпуш-Цинцадзе та Д. Кулеби.

Протягом року відбувалось активне виконання РНП під егідою Комісії Україна–НАТО. У 2019 р. була вперше утворена система моніторингу

виконання РНП шляхом впровадження показників ефективності — індикаторів виконання. За результатами оцінного візиту в Україну експертів Міжнародного секретаріату НАТО у жовтні 2019 р. була надана позитивна оцінка виконання Україною РНП-2019 зі сторони НАТО.

Практичне співробітництво здебільшого зосередилось на рівні МО, Генштабу та окремих родів військ на рівні консультацій, спільних заходів, роботи іноземних радників в Україні, адаптації відповідних стандартів і процедур. Зокрема, Міністр оборони України С. Полторак здійснив робочу поїздку до штаб-квартири НАТО у лютому, а А. Завгороднюк — у жовтні, де оголосив про перезапуск формату роботи з НАТО, зробивши його більш практичним (зокрема, усі існуючі програми співпраці України та НАТО будуть зведені в одну, при цьому РНП залишиться). Делегація МО України взяла участь у заходах на рівні міністрів оборони держав-членів Альянсу з країнами-контрибуторами місії НАТО «Рішуча підтримка» в Афганістані (червень). Начальники ГШ ЗСУ зустрічались із Головою військового комітету НАТО, заступницею Генсека НАТО р. Геттемюллер та брали участь у відповідних заходах (січень та жовтень). Делегація ЗСУ відвідала Стратегічне командування НАТО з операцій (листопад).

У штаб-квартирі НАТО відбулось засідання Військового комітету НАТО у форматі з Україною на рівні військових представників та засідання Комісії Україна — НАТО на рівні послів, присвячене ситуації в окупованому Криму (березень). Відбулись 16-те засідання Спільної робочої групи Україна–НАТО зі співробітництва з питань науки та охорони довкілля за участі заступника міністра освіти і науки України М. Стріха (березень), чергове засідання Спільної робочої групи Україна–НАТО з питань воєнної реформи та брифінг Політичного комітету НАТО щодо питань енергетичної безпеки (вересень), пленарне засідання Авіаційного комітету НАТО за участі представників Державіаслужби України та ДП «Украерорух» (листопад).

Одесу та Київ відвідала Північноатлантична рада під головуванням Генерального секретаря Є. Столтенберга (30–31.10), під час якої Президент України заявив про необхідність предметно розглянути приєднання України до Програми розширених можливостей НАТО, зацікавленість у розширенні програми з підготовки цивільного персоналу в секторі оборони, з удосконалення професійної підготовки українських військових

та покращення можливостей для розмінування. Міністр оборони заявив про бажання України стати невід'ємним членом групи НАТО в Чорному морі.

Не відбулось прогресу у питанні подальшої діяльності в рамках Платформи Україна–НАТО з вивчення досвіду протидії гібридній війні, зокрема, Конференцію з питань протидії гібридним загрозам, яка була запланована на вересень, перенесли на 2020 р.

У 2019 р. український національний контингент та персонал продовжували виконувати завдання у складі місії НАТО «Рішуча підтримка» в Афганістані та багатонаціональних сил КФОР у Косово.

ВРУ VIII скликання приділяло більше уваги тематиці НАТО, на відміну від IX скликання. Зокрема, 7.02 ВРУ схвалила звернення до парламентів держав-членів НАТО, Північноатлантичної ради та ПА НАТО з проханням надати Україні План дій щодо членства на саміті Альянсу в Лондоні в грудні 2019 р. У Львові відбулося засідання Міжпарламентської ради Україна–НАТО (23–25.06). За ініціативи Комітету у закордонних справах був проведений круглий стіл «Інформаційна та кібербезпеки у контексті євроатлантичної інтеграції» (11.03). Постійна делегація ВРУ у ПА НАТО взяла участь у засіданні 65-ої Парламентської асамблеї НАТО у Лондоні (жовтень).

Україна офіційно звернулася до НАТО з проханням приєднатися до Програми розширених можливостей (листопад).

ВРУ в першому читанні ухвалила законопроект № 2247 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо військових звань військовослужбовців» (прийняття якого довго затягувалось), яким передбачається узгодження нинішньої системи військових звань ЗСУ зі стандартами НАТО (9.12).

Результати

У 2019 р. головні результати співробітництва Україна–НАТО стосувались внутрішнього виміру реформ та адаптації, надання фінансової та дорадчої допомоги.

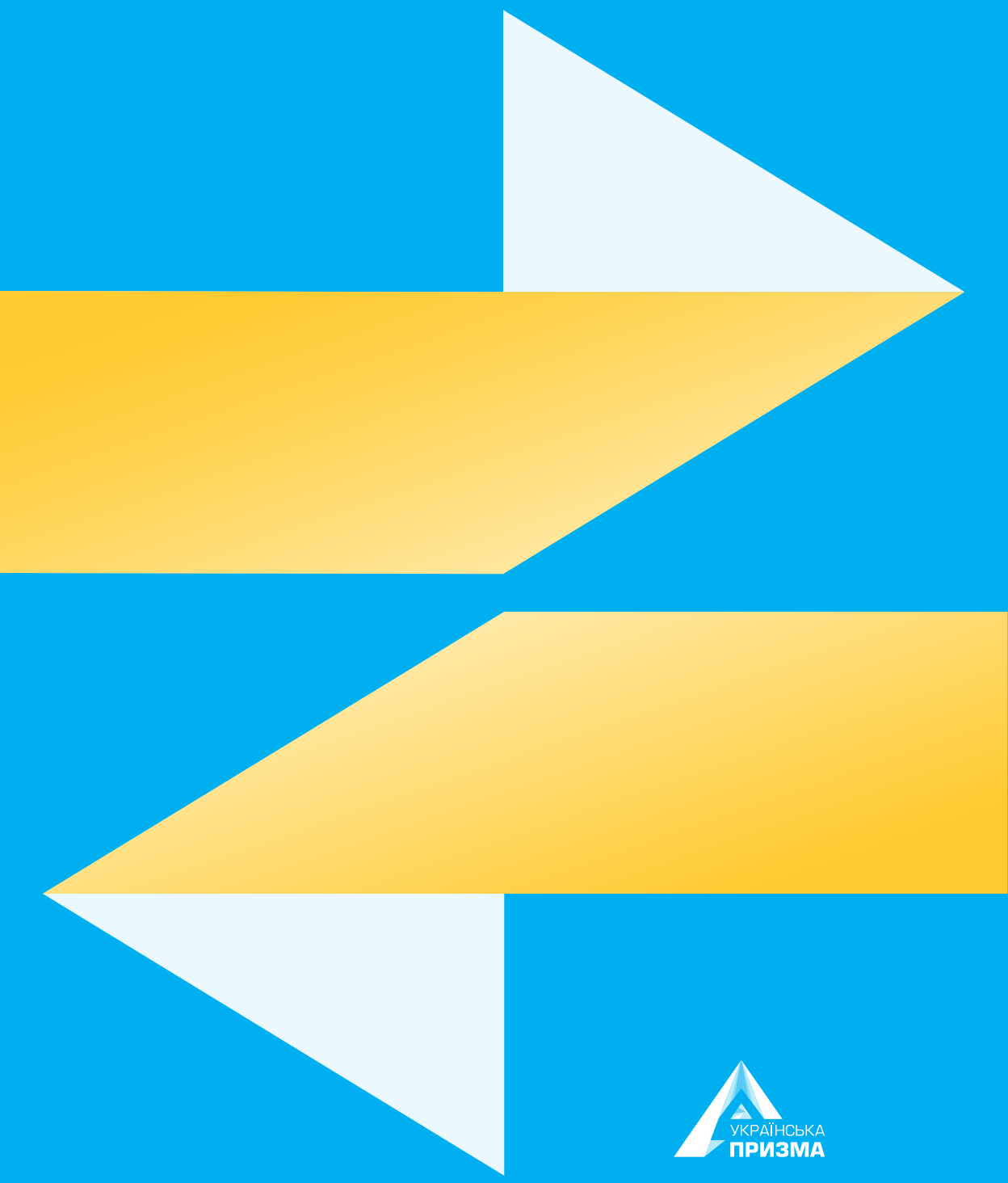
У п'яту річницю незаконної спроби анексії Криму Росією Північноатлантична Рада НАТО оприлюднила Заяву, в якій держави-члени

Альянсу висловили повну підтримку суверенітету та територіальної цілісності України, закликали Росію повернути Україні контроль над Кримом, незаконну спробу анексії якого вони не визнають і не будуть визнавати, та висловили стурбованість через зусилля РФ з подальшої мілітаризації Чорноморського регіону (березень).

У Брюсселі в штаб-квартирі НАТО було проведено 28-ме засідання Спільної робочої групи Україна — НАТО з оборонно-технічного співробітництва, присвячене обговоренню положень проекту Стратегії національної безпеки України (12.12). За його підсумками було підписано оновлену редакцію Дорожньої карти Україна — НАТО з оборонно-технічного співробітництва. Розпочато процес реалізації Трестового фонду НАТО зі знешкодження вибухонебезпечних предметів та протидії саморобним вибуховим пристроям (лютий) та започатковано проект Ситуаційна обізнаність Трестового фонду НАТО з модернізації системи командування, управління та зв'язку ЗС України (листопад).

Попри заплановане у Програмі Уряду ще на 2018 р. приєднання України до Центру передового досвіду НАТО з питань енергетичної безпеки, до кінця 2019 р. процес так і не було завершено. У квітні цього року Україна була визнана Північноатлантичною Радою як потенційний операційний партнер тренувальної Місії НАТО в Республіці Ірак, але указ Президента не був підписаний, і національний персонал не відправлено. Невирішеним залишилось і питання блокування КУН Угорщиною.

ДВОСТОРОННІ ВІДНОСИНИ

.....
Білорусь **B+**
.....

Грузія **B-**
.....

Ізраїль **B+**
.....

Іран **E+**
.....

КНР **C**
.....

Литва **B+**
.....

Молдова **C**
.....

Польща **B+**
.....

Румунія **C**
.....

Словаччина **B-**
.....

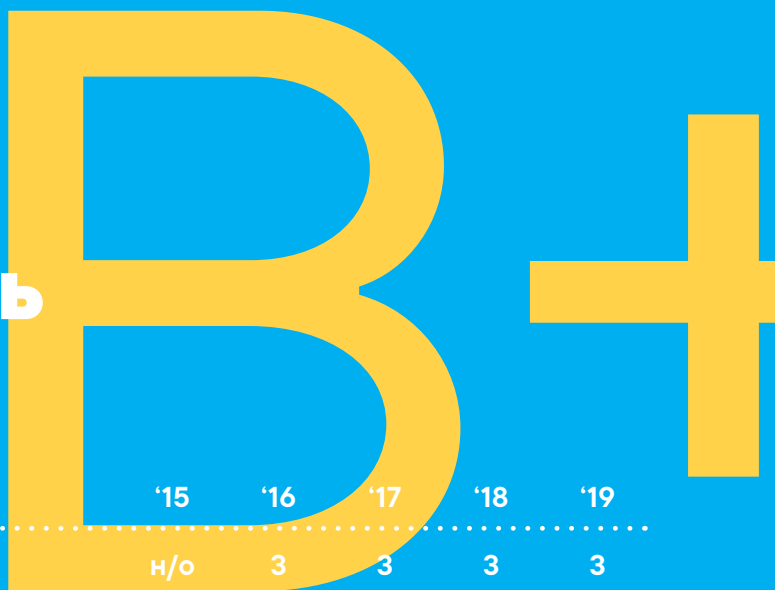
Туреччина **C+**
.....

Угорщина **C-**
.....

Чехія **B-**
.....

Росія **C**
.....

Білорусь

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	3	3	3	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	4	4	5	5
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	4	4	4	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	4	4	5	5
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	3	3	4	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	B-	B-	B+	B+

У 2019 р. попри зміну політичних еліт в Україні з Білоруссю вдалося зберегти гарні контакти на вищому рівні, а також системну роботу на рівні МЗС. Уже традиційно головною подією року стало проведення Форуму регіонів України та РБ, який стає майданчиком для офіційних перемовин та укладення бізнес-контрактів. Торгова кооперація залишилась пріоритетною зоною співпраці.

'15– '19

За п'ять років зовнішня політика України відносно Білорусі пройшла значну еволюцію, спричинену російської агресією. Оскільки РБ знаходиться в сильній орбіті впливу Росії у політичному, безпековому та економічному плані, Київ мав вибудовувати особливий підхід. Білорусь була і залишається стратегічно важливим партнером України в економічній та паливно-енергетичній сферах. Стабільний персональний контакт між Президентами України та Білорусі дозволяв підтримувати атмосферу довіри, попри не завжди дружній публічний дискурс. Тому і не дивно, що зазвичай політичний інтерес серед політиків в Україні до Білорусі у більшості випадків провокувався здебільшого негативним контекстом, аніж позитивними практиками співпраці.

Попри сильну залученість Білорусі в російські інтеграційні проекти, офіційний Мінськ декларує підтримку територіальної цілісності та суверенітету України. З 2014 р. Мінськ став майданчиком для проведення перемовин у форматі Тристоронньої контактної групи України, Росії та ОБСЄ.

В економічній царині двостороння кооперація характеризується активними міжгалузевими контактами, переходом на середньострокові проекти та дорожні карти, поступовим збільшенням товарообігу. Водночас не вдається повністю вирішити питання торгових обмежень для стратегічних груп експорту з України, які переважно спровоковані деструктивною політикою Росії через економічні інструменти Євразійського Економічного Союзу.

Політичний інтерес/залученість

'19

У 2019 р. політичний інтерес до Білорусі не мав чітких спрямованих обрисів та не перебував серед пріоритетних інформаційних тем, якими переймалися головні політичні суб'єкти в Україні.

Втім, одним з публічних проявів звернення до Білорусі в Україні був конфліктний розвиток відносин між Мінськом та Москвою на тлі примусу російським керівництвом Білорусі до глибшої політичної та економічної інтеграції, що в українському інформаційному просторі сприймалося через призму загроз для українських національних інтересів.

Тема перспективності двосторонніх відносин зачіпалася Президентом України В. Зеленським під час II Форуму регіонів Україна та РБ. Серед головних напрямів співпраці відзначені такі: паливно-енергетична сфера, проекти в інфраструктурі і транспорті, АПК.

Під час виступу у ВРУ перед призначенням на посаду очільника МЗС (29.08) В. Пристайко назвав Білорусь серед країн, за подіями в яких Україні треба уважно слідкувати. Водночас до кінця року не було створено міжпарламентської групи дружби з Білоруссю.

Інституційна співпраця

Найактивніша скоординована робота українських інституцій відбувалась під час підготовки до проведення Другого форуму регіонів України і РБ, що проводився у м. Житомир у жовтні. Попри зміну урядової команди підготовка відбувалась на належному рівні не лише між ЦОВВ, а і з органами регіональної влади та місцевого самоврядування.

Через ініційований восени процес перепризначення голів українських частин спільних міжурядових комісій з вересня на грудень було перенесено дату проведення 27-го засідання Міжурядової українсько-білоруської змішаної комісії з питань торговельно-економічного співробітництва. Новим головою був призначений Міністр енергетики та захисту довкілля України О. Оржель.

Посилення кризових відносин Білорусі з Росією активізувало РНБО України щодо координації зусиль українських профільних відомств і спеціальних служб, що відповідають за питання безпеки.

Стратегічне бачення

Відносини з сусідами, у т. ч. і з Білоруссю, поки не зайшли концептуального вираження в роботі нової команди. Побіжною згадкою можна вважати Указ Президента України 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави», де одним із пунктів у зовнішньополітичній сфері передбачається «розвиток партнерських добросусідських відносин із сусідніми державами».

Як і у попередні періоди, відсутність стратегічного документа, який би визначав рівень та спрямованість двосторонніх відносин з Білоруссю, компенсувалась угодами та планами операційного характеру. Вже до існуючих планів та дорожніх карт, прийнятих за останні роки, можна додати новий план консультацій між МЗС України та РБ на 2020–2021 рр.

Діяльність

У 2019 р. був налагоджений сталий контакт між главами держав. Відбулося дві телефонні розмови між В. Зеленським та О. Лукашенком (квітень, липень), а також проведена робоча зустріч під час візиту білоруського Президента до України (жовтень).

Головною подією за масштабом у двосторонніх відносинах став Другий форум регіонів України та РБ, що проходив у Житомирі (3–4.10). Форум зібрав понад 900 представників влади та підприємців з обох сторін. У пленарному засіданні Форуму взяли участь Глави держав В. Зеленський та О. Лукашенко. Проведено 8-е засідання Українсько-білоруської консультативної ради ділового співробітництва, а також засідання українсько-білоруської робочої групи з вирішення проблемних питань взаємного товарообігу в частині застосування ветеринарно-санітарних заходів.

У грудні в Києві пройшло 27-ме засідання Міжурядової українсько-білоруської змішаної комісії з питань торговельно-економічного співробітництва. Крім пленарного засідання, робота тривала у форматах 6-го засідання українсько-білоруської Робочої групи з питань промисловості та виробничої кооперації та 1-го засідання українсько-білоруської Робочої групи у сфері постачання нафти і нафтопродуктів.

Системною є робота на рівні МЗС. У квітні відбулися консультації на рівні заступників міністрів закордонних справ України та РБ. Активно працювало Посольство України в РБ, забезпечуючи не лише двосторонні контакти, а і логістичну допомогу у роботі Тристоронньої контактної групи в Мінську, що активно відновила діяльність у другій половині 2019 р. У грудні відкрито Почесне консульство України у Вітебську, яке стало другим у Білорусі.

Результати

Збільшення торгово-економічних зв'язків не призводить до підвищення рівня політичних відносин до стратегічного рівня. Зважаючи, що Білорусь є частиною спільного безпекового простору з Росією у рамках Союзної держави РФ та РБ, Україна неодноразово відчувала цей вплив, коли, зокрема, йшлося про голосування за «українські» резолюції на ГА ООН. Попри це Мінськ залишається партнером у наданні переговорного майданчика для Тристоронньої контактної групи України, Росії та ОБСЄ, а також щодо гуманітарної підтримки постраждалим від російської агресії регіонам України.

У 2019 р. вдалося вирішити питання повернення в Україну П. Шаройко, засудженого у Білорусі за шпигунство, в обмін на громадянина РБ Ю. Політику, обвинуваченого в шпигунстві в Україні.

До результатів Другого Форуму регіонів можна віднести підписання 15 угод (2 міжвідомчі та 13 міжрегіональних). Також укладено близько 40 контрактів на суму близько 500 млн дол. США.

За результатами 2019 р. товарообіг збільшився за рахунок українського експорту і склав 5,3 млрд, але зберігається значне від'ємне сальдо. Ще 268, 6 млн склав обсяг торгівля послугами. РБ станом на 1 липня 2019 р. інвестувала в економіку України 48,3 млн дол. США, в той час як Україна інвестувала лише 2,7 млн дол. США в економіку Білорусі.

Грузія

В

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	2	3	3	4
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	3	4	4	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	3	3	4	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	3	4	4	4
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	3	4	4	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	C-	B-	B-	B-

Зовнішня політика України щодо Грузії у 2019 р. не відійшла від стратегічної лінії двосторонніх відносин на посилення європейської та євроатлантичної інтеграції. З появою нових політичних лідерів як в Україні, так і в Грузії обидві країни загалом використали напрацювання попередніх двох років на зміцнення політичних зв'язків у питаннях двостороннього співробітництва та у вирішенні спільних викликів — відновлення територіальної цілісності внаслідок російської агресії.

'15– '19

Зовнішня політика України щодо Грузії у період 2015–2019 рр. пройшла помітну еволюцію від пасивного співробітництва до стратегічного партнерства. Певні внутрішньополітичні розбіжності виявилися слабкішими, ніж спільний інтерес щодо реалізації зовнішньополітичних пріоритетів з наближення до НАТО та ЄС, відродження територіальної цілісності, протистояння агресивній політиці РФ в регіоні. Головним чином ці фактори зумовили зміцнення політичних і гуманітарних зв'язків, дипломатичних контактів (особливо з 2017 р.). Торгово-економічні показники двостороннього співробітництва демонстрували незначний ріст у 2015–2018 рр. і спад у 2019. Кількість та якість заходів за всіма напрямками двосторонніх відносин щороку зростала.

Політичний інтерес / залученість

'19

Стратегічне партнерство обох країн, спільний порядок денний у відносинах з НАТО та ЄС, «російський фактор» стали запорукою високої політичної уваги щодо Грузії і в 2019 р. Генеральним мотивом додаткової залученості українського політикуму щодо просування національних інтересів на «грузинському» напрямі стали зміни на президентському, парламентському та урядовому рівнях як в Україні, так і в Грузії. Спадкоємність спільної стратегії обох держав була продемонстрована Президентом України В. Зеленського 7 листопада під час розмови з новопризначеним послом Грузії в Україні Т. Шарашенідзе, в якій Президент відзначив стратегічний характер українсько-грузинських відносин. Було підкреслено важливість продовження конструктивної взаємодії у рамках міжнародних організацій та координації спільних зусиль на шляху до європейської та євроатлантичної інтеграції України й Грузії.

13 грудня під час зустрічі з Прем'єр-міністром Грузії Г. Гахарія голова ВРУ Д. Разумков підкреслив, що Україну і Грузію об'єднують історія, прагнення та цінності, спільними є також і проблеми, наприклад, боротьба за територіальну цілісність і суверенітет. Було зазначено, що взаємодію між країнами необхідно розвивати як на рівні парламентів, так і за іншими напрямками. Того ж дня Прем'єр-міністр України О. Гончарук на зустрічі з Прем'єр-міністром Грузії Г. Гахарією наголосив, що Грузія є стратегічним партнером для України. А під час першого засідання Верховної Ради ІХ скликання Міністр закордонних справ України В. Пристайко (29.08) зауважив, що Київ має уважно стежити за тим, що відбувається, зокрема, в Грузії, як країні, яка входить до сфери безпосередніх інтересів України.

Депутатську групу з міжпарламентських зв'язків з Грузією, яка налічує майже 60 осіб, було утворено у листопаді.

Інституційна співпраця

У рік президентських і парламентських виборів в Україні в умовах зміни керівництва відповідних міністерств та відомств останнім вдалося

продовжити ефективну координацію діяльності тих державних органів влади, які відповідали за подальше просування україно-грузинських відносин, включаючи АП/ОП, КМУ, ВРУ. Були підготовлені умови для двостороннього діалогу керівного складу держав, здійснювалась співпраця в багатосторонньому форматі у рамках ПАРС, ОЧЕС, ГУАМ, та під егідою НАТО і ЄС.

Стратегічне бачення

У 2019 р. фундаментом стратегічного бачення зовнішньополітичного курсу щодо офіційного Тбілісі залишалась декларація про встановлення стратегічного партнерства між Україною та Грузією (2017 р.). Наявний рівень політичного інтересу та заяви під час двосторонніх зустрічей з боку чинної української влади є фактичною запорукою збереження цього підходу й надалі.

Діяльність

У контексті налагодження міждержавних зв'язків на рівні президентів обох країн знаковою подією стала перша зустріч Президента України В. Зеленського із Президентом Грузії С. Зурабішвілі (20.05) в Києві під час церемонії інавгурації новообраного глави Української держави та друга зустріч (1.09) у рамках участі у меморіальних заходах з нагоди 80-ї річниці початку Другої світової війни у Варшаві. Втім, запланований на листопад візит Президента Грузії С. Зурабішвілі в Україну перенесли на 2020 р. на прохання української сторони.

22 жовтня українська делегація на чолі з Міністром інфраструктури України В. Криклієм взяла участь у роботі Тбіліського Форуму «Шовковий шлях», у рамках якого відбулися двосторонні зустрічі з Прем'єр-міністром Грузії Г. Гахарія, Міністром регіонального розвитку та інфраструктури Грузії М. Цкгішвілі та Міністром економіки та сталого розвитку Грузії Н. Турнава. 13 грудня Прем'єр-міністр України О. Гончарук на зустрічі

з Прем'єр-міністром Грузії Г. Гахарією запропонував посилити паромне сполучення між Україною та Грузією по лінії Одеса–Поті.

У 2019 р. український і грузинський бізнес активізували співробітництво. Зокрема, у липні відбувся робочий візит до Грузії делегації Рахункової Палати України на чолі з її Головою В. Пацканом. Делегація Українського союзу промисловців і підприємців відвідала ряд грузинських міст і провела переговори з представниками місцевого бізнесу та промисловості (20–21.07). У вересні відбулась Торгова місія України в Грузію та українсько-грузинський бізнес-форум. Також відбувались контакти на регіональному рівні, зокрема, був здійснений візит офіційної делегації Львівщини на чолі із заступником голови Львівської ОДА Р. Филиповим (11–13.04).

Громадські організації з України, Грузії та Молдови на третьому Форумі асоціацій (13–15.11) у Києві закликали свої уряди та парламенти створити тристоронній формат співпраці для обміну досвідом, координації політики та взаємної підтримки задля глибшої інтеграції до ЄС.

Як і в попередні роки, активну діяльність демонструвало Посольство України в Грузії на чолі з І. Долговим. Зокрема, Посол провів зустрічі з Прем'єр міністром Грузії Г. Гахаріа (8.10-) та з Головою Парламенту Грузії А. Талаквадзе (24.07). Був підтриманий фестиваль українського кіно «Ukraine in Focus». 19 квітня у Тбілісі відкрилася етно-фотовиставка «Діти України: традиції та сучасність». 1 липня у м. Телаві було розпочато українсько-грузинський культурно-освітній проекту «Грузія — любов моя, а в серці — Україна!».

8–9 грудня постійна делегація Верховної Ради України взяла участь у роботі Восьмої сесії ПА ЄВРОНЕСТ у Тбілісі. 22 грудня в штаб-квартирі ООН відбувся спільний виступ України та Грузії на засіданні Комітету по Статуту ООН щодо пункту порядку денного «Мирне вирішення спорів».

Результати

Протягом 2019 р. нові очільники як України, так і Грузії підтвердили зацікавленість у дотриманні стратегічного партнерства, підтримували

один одного на шляху зближення з НАТО та ЄС, засуджували агресивну політику РФ в регіоні. 14 грудня Президент України В. Зеленський та Прем'єр-міністр Грузії Г. Гахарія у Києві підписали Положення про українсько-грузинську Стратегічну раду високого рівня, яка має стати ключовим механізмом двостороннього діалогу.

КМУ своїм розпорядженням від 16 січня схвалив проєкт Протоколу між Урядом України та Урядом Грузії про внесення змін до Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Грузія про вільну торгівлю від 9 січня 1995 р. Ці зміни дозволять Україні та Грузії, зокрема, використовувати ідентичні правила походження товарів у двосторонній торгівлі.

За результатами 2019 р. товарообіг між Україною і Грузією впав (з 613,6 до 574,3 млн дол.) здебільшого за рахунок зменшення українського експорту. Запуск нового контейнерного маршруту до грузинського міста Поті в жовтні може сприяти збільшенню торговельного обороту в наступному році.

Ізраїль

ВІ

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	3	3	3	4
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	3	3	4	5
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	1	2	3	3
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	4	4	4	4
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	4	4	4	5
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	C	C+	B-	B+

2019 р. відзначився загальним зниженням рівня двосторонньої активності. Були відсутні контакти на міжпарламентському рівні, а сфери взаємодії на міжурядовому — звужено у порівнянні з минулими роками. Проте, це дещо компенсується наявними контактами на найвищому рівні та завершенням роботи над ЗВТ. Перший за 20 років візит Прем'єр-міністра Ізраїлю в Україну завершився підписанням низки двосторонніх угод і загалом свідчить про перспективи поглиблення співробітництва.

'15– '19

Протягом останніх п'яти років головним зовнішньополітичним завданням України щодо Ізраїлю було створення ЗВТ. Для його виконання велася координована робота відповідних міністерств (МЗС, МЕРТ, Мінагрополітики, Мінінфраструктури та ін.) та проводились регулярні засідання міжвідомчої комісії з питань торговельно-економічного співробітництва, що завершилось підписанням Угоди про ЗВТ у 2019 р. та її ратифікацією українською стороною. Іншими важливими сферами співробітництва залишались технології, медицина, освіта, інфраструктура та інвестиції. У період 2015–2019 рр. відбувались контакти на рівні вищого керівництва держав. Українські політики проявляли зацікавленість щодо Ізраїлю, зокрема регулярно згадували про важливість ізраїльського досвіду в розбудові країни в складних безпекових умовах, та військового досвіду загалом.

Політичний інтерес / залученість

'19

Інтерес щодо співробітництва з Ізраїлем прослідковується у заявах українських політиків, проте не набув системного характеру. Ні у передвиборних програмах кандидатів у президенти, ні політичних партій згадок про Ізраїль не було. Perezавантаження усіх гілок влади не змінило акцентів щодо пріоритетних сфер інтересів у відносинах. Президент України В. Зеленський під час прес-конференції за результатами зустрічі з Прем'єр-міністром Ізраїлю Б. Нетаньягу в Києві у серпні окреслив пріоритетні галузі співробітництва (інфраструктура, освіта, інноваційні технології) та наголосив на зацікавленості у залученні ізраїльських інвестицій. Президент назвав Ізраїль головним торговельним партнером України на Близькому Сході. Про значення розвитку двосторонніх відносин зазначав і тодішній Прем'єр-міністр України В. Гройсман: «Україна є потужним партнером Держави Ізраїль, і український уряд готовий всебічно сприяти реалізації ізраїльських проектів у нашій державі» (серпень).

Залишається високим інтерес до досвіду Ізраїлю у розвитку сектору безпеки, оборони та державного будівництва в умовах постійної загрози безпеці. На цьому наголошували народні депутати України С. Алексеев та О. Ляшко. Останній також підкреслив необхідність поглиблювати відносини з країною та проявив зацікавленість у залученні Ізраїлю до видобутку газу в Україні. Після обрання нового складу ВРУ сформовано міжпарламентську групу дружби. В. Пристайко під час виступу у ВРУ перед призначенням Ізраїль не згадував.

Інституційна співпраця

Можна відзначити наявний високий рівень координації українських органів влади у контексті фіналізації роботи над створення ЗВТ з Ізраїлем. Відбулося підписання угоди, її ратифікація (що свідчить про ефективну взаємодію між КМУ, ВРУ, включаючи профільний комітет, та ОПУ). Таким чином, виконано завдання, що було визначено у річному Плані пріоритетних дій Уряду В. Гройсмана.

Стратегічне бачення

Чинний стан договірно-правової бази двосторонніх відносин та стратегічних документів України свідчить про відсутність стратегічного рівня відносин. Згадка про Ізраїль є в Експортній стратегії України. Підписання Угоди про ЗВТ відповідає баченню, де Ізраїль є перспективним ринком для експорту, що свідчить про певне просування у рівні відносин. В Указі Президента 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» у розділі щодо зовнішньої політики про Ізраїль не йшлося.

Діяльність

Спостерігається зниження рівня активності України у порівнянні з минулим роком. Була знижена діяльність на міжпарламентському рівні, зокрема, у зв'язку з внутрішньополітичною кризою в Ізраїлі (два тури позачергових виборів). Однак віцеспікер Кнесету Ізраїлю І. Ейхлер взяв участь у першому засіданні ВРУ XIX скликання. Водночас були наявні контакти на найвищому політичному рівні. Торговельно-економічні відносини стали ключовою темою під час візиту Президента України П. Порошенка в Ізраїль у січні. У серпні Україна приймала Прем'єр-міністра Ізраїлю (перший візит за 20 років). Окрім обговорення широкого кола питань співробітництва, було досягнуто домовленості про розширення ЗВТ на сферу послуг та про відкриття центрів високотехнологічного розвитку для обміну технологіями. Б. Нетаньягу зробив заяву про відкриття Україною представництва в Єрусалимі. Проте йшлося про вищезазначений центр, оскільки Україна, діючи у рамках міжнародного права та принципів щодо статусу Єрусалиму, не має намірів переносити туди посольство.

Розвиток торговельно-економічних відносин та галузевої співпраці залишаються традиційною сферою активності української сторони, що знаходить відображення у діяльності на міжурядовому рівні. Проте, у 2019 р. її сфери звужено (проведення чергового раунду політичних консультацій між зовнішньополітичними відомствами країн; візит міністра оборони С. Полторака у січні та заступника міністра освіти у червні, делегації МВС

у листопаді). У контексті реалізації завдання з поглиблення економічної співпраці відбулися дві торговельні місії України до Ізраїлю: 7–9 липня (у рамках якої відбувся круглий стіл з Федерацією торгових палат Ізраїлю та Ізраїльсько-Українською ТТП) та 23–28 листопада. Представники України взяли участь у низці міжнародних виставок, що проводились в Ізраїлі (міжнародна муніципальна виставка «MuniWorld-2019», міжнародна туристична виставка «ІМТМ 2019»).

Результати

Головним досягненням у 2019 р. стало підписання у січні угоди про ЗВТ. За результатами візиту Прем'єр-міністра Б. Нетаньягу в Україну було підписано низку угод: 1) Меморандум про взаєморозуміння щодо співпраці у галузі сільського господарства; 2) Угоду про сприяння вивченню мови іврит у закладах освіти України та вивченню української мови у закладах освіти Держави Ізраїль; 3) Програму співробітництва у галузях освіти, культури, молоді та спорту на 2019–2022 рр.; 4) Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та Ізраїльським патентним відомством Міністерства юстиції Держави Ізраїль. На виконання домовленостей, досягнутих під час візиту Б. Нетаньягу в Україну, у Києві відбулось перше засідання Спільного Комітету з науково-технологічного співробітництва (25–26.11).

Для вирішення проблеми частих відмов у в'їзді громадянам України в Ізраїль міністр внутрішніх справ А. Аваков зустрівся зі своїм ізраїльським колегою А. Дері та підписав Декларацію про інтенсифікацію співробітництва. За результатами візиту міністра оборони С. Полторака було підписано Меморандум про співпрацю між ДК «Укроборонпром» та Elbit Systems Ltd, де визначається подальший розвиток спільних проєктів у сфері систем забезпечення зв'язку, спостереження та розвідки для сухопутних та повітряних сил, обладнання для захисту портів, модернізація бронетанкової техніки та ін.

Обсяг торгівлі товарами та послугами з Ізраїлем за 2019 р. зріс з 993, 6 млн дол. США у 2018 р. до 1,11 млрд дол. у 2019.

Іран

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	3	3	2	1
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	3	4	2	1
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	1	1	2	2
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	4	2	1	1
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	2	2	2	1
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	C-	D+	D-	E+

У 2019 р. політика України щодо Ісламської Республіки Іран зазнала певного звуження, що пов'язано з двома факторами. З одного боку, це запровадження та поглиблення пакету американських економічних санкцій проти Ірану ще у 2018 р., з іншого — це політична лінія ІРІ, яка деколи демонструвала відсутність солідарності з політичною позицією України на міжнародній арені.

'15–
'19

Загалом, роблячи підсумок розвитку українсько-іранських відносин за останні п'ять років, варто зазначити, що співробітництво між двома державами має серйозний потенціал. Це — енергетична галузь, машинобудування, сільське господарство і сфера послуг. Водночас ситуація спочатку навколо іранської ядерної програми (зокрема, запроваджені ЄС та США санкції до 2015 р.), а у 2018 р. вихід США зі Спільного Плану дій, суттєво підбивають такий потенціал. Попри намагання підтримувати відносини з Іраном попри позицію третіх сторін, політика США стала каменем спотикання, який неможливо обійти ні фінансово, ні політично.

Відносин України з Іраном зазнали певної активізації у 2015–2016 рр. після підписання СВПД та зняття більшості економічних санкцій з Тегерана. Саме тоді (2016 р.) було прийняте Стратегічне бачення України щодо відносин з Іраном і відбувся візит голови МЗС П. Клімкіна до Тегерана. Як результат, 2017 р. демонструє найбільший товарообіг між Україною та Іраном (622,7 млн дол.) та активну роботу спільної міжурядової українсько-іранської комісії з економічного і торговельного співробітництва. У 2019 р. товарообіг впав більше ніж втричі у порівнянні з 2017 р.

Політичний інтерес/залученість

У порівнянні з минулими роками інтерес України до співробітництва з Іраном певною мірою знизився. У 2019 р. Іран не згадувався у переважній більшості важливих політичних документів та виступах керівництва держави, що можна пояснити запровадженням США нового пакету

'19

економічних санкцій проти Ірану, механізм дії яких заснований на блокуванні можливостей великих торговельно-економічних партнерів держави у таких важливих сферах як, наприклад, енергетична. Поряд з цим політичне партнерство США й України та відсутність каналів банківських розрахунків з Іраном також зменшили зацікавленість Києва у торговельно-економічному співробітництві з Тегераном.

Крім того, відмова Ірану підтримати внесену Україною на розгляд ГА ООН резолюцію щодо мілітаризації РФ Криму та акваторії Чорного й Азовського морів у 2018 р. також ймовірно вплинула на українсько-іранські відносини.

Інституційна співпраця

Розвитком українсько-іранських відносин займалися МЗС, Міністерство енергетики і вугільної промисловості, МЕРТ, Мінінфраструктури, МАП. Їх діяльність координується Міжурядовою українсько-іранською спільною комісією з економічного та торговельного співробітництва, останнє засідання якої відбулося у березні 2017 р. та не відновлювалось у 2019 р.

Стратегічне бачення

Стратегічне бачення Ірану Україною було окреслено ще протягом візиту голови МЗС України П. Клімкіна до Тегерана у 2016 р. Зокрема, воно ґрунтується на трьох принципах: дружній характер стосунків обох держав; недопущення втручання та перешкоджання співробітництву з боку третіх держав; взаємна зацікавленість: Ірану як гаранта енергетичної безпеки України, України як гаранта продовольчої безпеки Ірану. Водночас варто зазначити, що дане бачення є доволі неактуальним для сучасного стану відносин між Україною та Іраном, зокрема, через санкції США. Насамперед, можливості України в енергетичній співпраці з Іраном критично зменшились, що не може не відбиватися на практичному розвитку відносин. Отже, фактична ситуація не відповідає закладеній нормативній базі.

Діяльність

Протягом 2019 р. не відбувалось політичних контактів між Україною та Іраном через відсутність політичного інтересу. Також варто зазначити зниження товарообігу між державами. Зокрема, за 12 місяців 2019 р. двосторонній товарообіг знизився як у сфері експорту (36,5% від 2018 р.), так і імпорту (89,7% від 2018 р.). Останнє можна пояснити тим що антиіранські санкції переважно торкаються паливної енергетики, у якій найбільш за все була зацікавлена Україна, отже відбулось очевидне зниження експорту з Ірану. Серед іранських товарів, що не були охоплені санкціями та все ще експортуються до України, залишаються сухофрукти та ліки. Обсяг імпорту з України знизився не так суттєво, адже це — сектор, який доки не охоплено санкціями (переважно продукція сільського господарства, частини газотурбін та локомотивів). Переважна більшість торгівлі здійснюється через треті країни через відсутність можливості прямих банківських розрахунків.

Результати

У 2019 р. спостерігається певне зниження рівня відносин між Україною та Іраном, що почалося ще у 2018 р. та, насамперед, пов'язано із блокуванням можливостей енергетичного співробітництва.

Попри заяви про продовження економічного співробітництва, Україна певною мірою солідаризується із позицією США, тож з 2017 р. між Україною та Іраном не відбулося жодних візитів вищого рівня або засідань спільної українсько-іранської міжурядової комісії, яка фактично координує увесь комплекс економічних відносин між двома країнами. Яскравим доказом цього є зменшення товарообігу з 468,9 млн дол. США у 2018 р. до 263,7 млн дол. у 2019 р., що відбулось через 50% зменшення українського експорту. Можна говорити лише про продовження співробітництва у сільськогосподарській області та пошук нових проектів співробітництва поза санкційним списком.

Китай

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	3	3	4	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	3	4	3	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	2	4	4	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	3	4	3	2
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	2	4	3	3
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	C-	B-	C+	C

У 2019 р. політичний інтерес до відносин Україна–КНР дещо знизився. Не відбулося проривів на рівні інституційної співпраці органів державної влади. Суттєвою прогалиною стало те, що понад півроку не було призначено нового посла до Китаю. Результатом є підвищення здебільшого економічних показників і відсутність помітного прогресу у політичній сфері.

'15– '19

Загалом динаміка у відносинах з КНР впродовж останніх п'яти років вирізнялась неоднорідністю. Невдовзі після Революції Гідності українською дипломатією було докладено зусиль для відновлення двосторонньої співпраці. Піку відносин було досягнуто у 2017 р., коли Україну відвідав Віцепрем'єр-міністр Китаю Ма Кай. Проте невдовзі динаміка знову пішла на спад. Суттєвою прогалиною стало те, що впродовж п'яти років не було здійснено обміну візитами лідерів України та КНР, а їхні двосторонні зустрічі відбувалися лише на полях міжнародних заходів. Заповнення цього недопрацювання та встановлення довірливих відносин на найвищому рівні могло б стати запорукою суттєвого покращення відносин.

Політичний інтерес / залученість

Серед політичних партій найбільший інтерес до КНР помітний у «Батьківщини». У передвиборній програмі «Новий курс України» йдеться про те, що до нової формули перемовин «Будапешт+» мав би також бути долучений Китай. У програмі також згадується про економічні показники росту та стабільності фінансово-кредитної системи Китаю. Лідер «Батьківщини» Ю. Тимошенко періодично згадує про КНР у своїх виступах та інтерв'ю. У програмах інших парламентських сил та заявах їх лідерів згадок про КНР не міститься. Схожа ситуація і з програмами провідних кандидатів

'19

у президенти України — у передвиборних програмах В. Зеленського, П. Порошенка, Ю. Тимошенко КНР не фігурувала. У Позачерговому посланні Президента до ВРУ (29.08) та у Програмі діяльності КМУ (від 4.10.2019 р.) про Китай не згадується. Водночас про КНР згадував Міністр закордонних справ України В. Пристайко під час виступу у ВРУ перед затвердженням на посаді. У новому складі ВРУ до кінця року не сформовано депутатську групу з міжпарламентських зв'язків з КНР.

Інституційна співпраця

Третій українсько-китайський форум стратегічного партнерства «Один пояс, один шлях» (травень) став прикладом співпраці між РНБО України і низкою наукових організацій та установ. Серед позитивних прикладів інституційної співпраці можна відзначити взаємодію між МЕРТ та Мінінфраструктури, МЗС, іншими міністерствами і відомствами, яка уможливила зустріч між Президентом України і представниками ділових кіл КНР (липень).

Водночас у КНР більше ніж півроку не було Посла України (попереднього Посла О. Дьоміна було звільнено 17 травня, нового призначено 20 грудня).

Стратегічне бачення

У сфері стратегічного бачення змін не відбулося. У Стратегії національної безпеки України КНР згадується як один із ключових центрів впливу, з яким Україна прагне налагодити стратегічний розвиток взаємодії на засадах партнерських відносин. У 2017 р. підписано План дій Україна–КНР з реалізації ініціативи спільної побудови «Економічного поясу Великого шовкового шляху» та «Морського шовкового шляху XXI ст.». КНР згадується серед важливих партнерів у Національній експортній стратегії 2017 р. Такий стан справ не повною мірою відображає потенціал двосторонньої співпраці, але переговори щодо підготовки окремих планів дій продовжуються.

Діяльність

Впродовж 2019 р. зберігалась увага до китайського напрямку з боку МЕРТ, зокрема, перший Віцепрем'єр-міністр С. Кубів відвідував Другий Форум високого рівня з міжнародного співробітництва «Один пояс, один шлях» у Пекіні (25–27.04). Під час зустрічей на полях форуму було укладено Меморандум про взаєморозуміння щодо початку підготовки двостороннього плану співробітництва зі спільного будівництва «Економічного поясу Шовкового шляху» та «Морського Шовкового шляху» XXI століття.

Також відбулися 3-тє засідання Підкомісії з питань співробітництва у галузі освіти та 7-ме засідання Підкомісії з питань співпраці у сфері сільського господарства.

13 травня обраний Президент України В. Зеленський та Посол КНР в Україні Ду Вей обговорили перспективи співпраці двох країн, а 22 липня у ході зустрічей з представниками китайського бізнесу В. Зеленський запропонував КНР інвестувати у розвиток інфраструктури в Україні, сільського господарства та розробку газових родовищ.

Результати

За 2019 р. двостороння торгівля товарами сягнула показника близько 12,8 млрд дол., що майже на 30% більше, ніж у 2018 р. Щоправда, при цьому зберігається від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі з КНР, яке сягнуло 5,6 млрд дол.

11 квітня було ухвалено Угоду між Урядом України та Урядом Китаю, за умовами якої Україна отримує безоплатну техніко-економічну допомогу у розмірі близько 30 млн дол. Це — найбільша сума одноразової безоплатної допомоги Україні з боку Китаю за 27 років незалежності України. Переговори про ухвалення цієї Угоди тривали з 2016 р.

Литва

B+

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	4	4	5	5
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	3	4	5	4
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	4	4	4	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	5	5	5	4
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	4	5	5	5
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	B	B+	A-	B+

Литва продовжує лінію всеосяжної підтримки України на всіх майданчиках і у всіх сферах. У литовському Сеймасі було створено такі депутатські групи, як «ProUkraine» та «Група друзів українського Криму». Зміна президентів в обох державах не позначилась на активному діалозі на найвищому рівні, що засвідчив візит Президента України до Вільнюса та досягнуті протягом року домовленості у сфері безпеки та оборони.

'15– '19

Зовнішньополітичні відносини між Україною та Литовською Республікою можуть слугувати наочним прикладом чи не ідеальної міждержавної взаємодії, динаміка якої протягом цих п'яти років не лише зберігається, але й інтенсифікується. Після незаконної анексії Криму та російської агресії держави рекордними темпами посилили двосторонню співпрацю. Литовська Республіка продовжує підтримувати Україну як у двосторонніх відносинах, так і на рівні ЄС, демонструючи максимальну однотайність у підтримці територіальної цілісності та суверенітету України, а також санкцій проти РФ.

У відповідь на звернення українського уряду Литва стала першою державою, яка надала військову допомогу, за котрою слідували гуманітарна й інші види підтримки. Зокрема, мова йде про лікування й реабілітацію сотень військовослужбовців. В Україні Литву протягом цих п'яти років стали називати «адвокатом європейських прагнень України», «другом» та «стратегічним партнером», що було підтверджено реальними діями з боку Литовської Республіки. Водночас Литва завжди була та є послідовною у спонуканні української влади до активізації реформ і до поступу у боротьбі з корупцією.

Політичний інтерес /залученість

'19

Динаміка українсько-литовських відносин є стабільно високою і такою, що з кожним роком не лише не збавляє оберти, але і, навпаки, тяжіє до більш плідної співпраці. Яскравим свідченням політичної зацікавленості слугувала публічна підтримка з боку представників української влади, зокрема Голови ВРУ А. Парубія, колишнього Прем'єр-міністра Литовської Республіки А. Кубілюса як кандидата на посаду генерального секретаря Ради Європи. Водночас протягом року більшість заяв щодо Литви відбувалась у рамках загального бачення Балтійського регіону. Депутатську групу з міжпарламентських зв'язків з Литовською Республікою було створено однією з найперших (жовтень). Але окремого місця у передвиборних програмах Литві відведено не було.

Інституційна Співпраця

Показовим і важливим тестом на взаємодію між вітчизняними органами державної влади була підготовка засідання Ради Президентів України та Литовської Республіки, що відбулося під головуванням В. Зеленського та Г. Науседи, під час якої велася значна координаційна робота з формування двостороннього порядку денного. Непоганий рівень міжінституційної співпраці продемонстрував офіційний візит до Литовської Республіки української делегації у складі очільників низки вітчизняних міністерств на чолі з Президентом України у листопаді.

Стратегічне бачення

За результатами засідання Ради Президентів України та Литви у листопаді 2019 р. було підписано декларацію про розвиток стратегічного партнерства між Україною та Литвою на 2020–2024 рр., що стало результатом значної уваги, яку Україна приділяє Литовській Республіці на всіх рівнях.

Діяльність

Активне співробітництво між Україною та Литвою відбувалось за президентства обох очільників Української держави та попри зміну влади в Литві. Так, у квітні відбулося 19-те засідання міжурядової українсько-литовської комісії з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва. А новий Президент Литви Г. Науседа бачився з Президентом України не лише під час офіційного візиту В. Зеленського до Вільнюса, але й у Варшаві з нагоди 80-ї річниці початку Другої світової війни.

Вимушена пауза у відносинах, що була пов'язана з проведенням президентських і парламентських виборів, повністю була надолужена під час візиту офіційної делегації України на чолі з Президентом В. Зеленським до Литовської Республіки у листопаді. Співпраця та комунікація між державами активно відбувалася практично на всіх рівнях влади. Зокрема, у серпні Голова ВРУ А. Парубій здійснив свій офіційний візит до Литовської Республіки, а у листопаді Спікер литовського Сеймасу В. Пранцкетіс, перебуваючи в Україні, мав низку офіційних зустрічей із вітчизняними високопосадовцями.

Результати

За результатами засідання Ради Президентів України та Литовської Республіки було підписано такий засадничий документ, як Декларація про розвиток стратегічного партнерства між Україною та Литовською Республікою на період з 2020–2024 рр. У Вільнюсі також було підписано Декларацію про наміри щодо взаємного визнання електронної ідентифікації та довірчих послуг для електронних транзакцій між міністром енергетики Литовської Республіки Ж. Вайчюнасом і Віцепрем'єр-міністром цифрової трансформації України М. Федоровим. Було підписано Декларацію про наміри у сфері кібернетичної безпеки між Україною та Литовською Республікою, згідно з якою, зокрема, планується створити спільні пункти єдиного контакту для обміну

інформацією про кіберзагрози та напади, а також розробити план спільних навчань.

Під час поїздки офіційної делегації Литовської Республіки до прифронтової Авдіївки було домовлено про виділення коштів для часткової реконструкції місцевої школи. З литовською стороною домовлено про взаємодію МО України з Ситуаційним центром Департаменту стратегічних комунікацій ЗС Литовської Республіки. Крім того, у Литві Міністерством оборони було досягнуто згоди щодо співпраці у сфері кіберзагроз.

У м. Тернопіль відкрито почесне консульство Литовської Республіки в Україні.

Товарообіг між двома країнами у 2019 р. склав 1,55 млрд дол. США, порівняно з 1,2 млрд у 2018 р., але залишається із значним негативним сальдо для України.

Молдова

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	4	4	3	2
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	2	2	4	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	3	3	3	3
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	3	4	5	4
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	2	4	4	3
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	C-	C+	B-	C

У 2019 р. помітно скоротилась динаміка відносин між Україною та Молдовою. Зокрема, відбувся спад на рівні політичного інтересу, не було проривів у сфері інституційної співпраці. Спостерігався більший інтерес Молдови до України, ніж навпаки. До застарілих проблем додалися нові, зокрема ризик проросійського розвороту Республіки Молдова, а досягнуті результати не відповідають задекларованим амбіціям та рівню активності.

'15– '19

Загалом позитивна та інтенсивна динаміка двосторонніх відносин між Україною та Молдовою впродовж останніх років суттєво уповільнилася у 2019 р. Ймовірною причиною є політична турбулентність у РМ, а також президентські та парламентські вибори в Україні. Водночас низка питань двосторонніх відносин — врегулювання успадкованих з часів СРСР майнових суперечок, остаточна демаркація державного кордону, питання, пов'язані з функціонуванням Дністровського комплексного гідровузла — лишаються невирішеними незалежно від рівня інтенсивності двосторонніх контактів впродовж тривалого періоду часу.

Політичний інтерес/залученість

'19

У передвиборних програмах політичних партій інтерес до Молдови відображений не був. Схожа ситуація — і з програмами провідних кандидатів у президенти України, де Молдова не згадується. Відсутні згадки про Молдову у Позачерговому посланні Президента до Верховної Ради (29.08) і у Програмі діяльності КМУ (4.10). Щоправда, Молдову як державу, яка має становити предмет уваги, згадував у своєму виступі у ВРУ (29.08) напередодні призначення Міністр закордонних справ В. Пристайко.

Кількість згадок про Молдову у виступах українських політиків скоротилася у порівнянні з попередніми роками. Щоправда, низка заяв Президента України В. Зеленського, виголошених у липні 2019 р., безпосередньо стосувалися Молдови. Зокрема, Президент заявляв про те, що Україна і Молдова об'єднані спільним бажанням не мати російських військ на своїй території і не дозволять нав'язувати плани з так званої федералізації, а також вказував на спільні позиції обох держав щодо захисту суверенітету та регіональної безпеки. Такий сплеск інтересу був викликаний візитом до України тодішньої Прем'єр-міністерки Молдови М. Санду. 18 грудня було створено депутатську групу ВРУ з міжпарламентських зв'язків з Республікою Молдова.

Інституційна співпраця

По лінії взаємодії міністерств і відомств слід відзначити роботу МЗС України щодо проведення впродовж року чотирьох засідань Спільної українсько-молдовської демаркаційної комісії та засідання Комісії по Дністру. Проте, загалом через брак політичного інтересу та проведення виборів як в Україні, так і Молдові, а також через зміни урядів у Молдові (у червні та листопаді) та Україні (у вересні) говорити про посилення інституційної співпраці не доводиться.

Стратегічне бачення

У стратегічному баченні змін не відбулося. Молдова згадується у стратегічних документах лише спорадично. У Воєнній доктрині РМ згадується в контексті актуальних загроз — «присутність військового контингенту Російської Федерації у Придністровському регіоні РМ», а в Енергетичній стратегії України на період до 2035 р. — у контексті необхідності «укладення необхідної договірної бази та реалізації відповідних заходів інтеграції ринків електроенергії між Україною та Молдовою».

Діяльність

Характерною для 2019 р. була висока інтенсивність візитів представників молдовської сторони до України. 20 травня відбувся візит до Києва Міністра закордонних справ і європейської інтеграції РМ Т. Уляновскі та його зустріч з Президентом В. Зеленським.

11 липня тодішня Прем'єр-міністерка Молдови М. Санду зустрілася в Києві з В. Зеленським, а також із тодішнім главою Уряду України В. Гройсманом. М. Санду супроводжував Міністр закордонних справ та європейської інтеграції Н. Попеску. 9 вересня відбувся другий візит Міністра МЗСіЄІ Республіка Молдова до України. У ході зустрічі сторони обговорили питання, пов'язані з функціонуванням Дністровського комплексного гідровузла, демаркацією спільного кордону, розширенням кількості пунктів пропуску із спільним контролем на українсько-молдовському кордоні та запровадженням поїздок громадян України та РМ за ID-картками. Під час переговорів Україна та Молдова домовилися про подальшу взаємодію з метою скасування роумінгу для громадян двох країн і наступним кроком — з ЄС.

У листопаді Україна та Молдова розробили проект Плану демаркації українсько-молдовського державного кордону на 2020 р. Водночас з огляду на те, що у листопаді у Молдові було призначено новий уряд, рішення з цих питань, вірогідно, будуть відкладені.

У рамках участі у Лондонському інвестиційному форумі (21.11) відбулася двостороння зустріч Прем'єр-міністра України О. Гончарука з новим Прем'єром Молдови І. Кіку. Співрозмовники обговорили актуальні питання та перспективи двосторонньої співпраці. Згодом, 12 грудня І. Кіку взяв участь у саміті глав урядів ГУАМ у Києві, під час якого мав зустрічі із Прем'єр-міністром О. Гончаруком та Президентом В. Зеленським.

Збереглася певна динаміка міжпарламентських зв'язків. Зокрема, Перший заступник Голови ВРУ р. Стефанчук у Києві провів зустріч із Заступником Голови Парламенту РМ М. Попшоем (15.11). Сторони погодилися вибудувати дорожню карту щодо визначення спільних інтересів у сфері законодавчих ініціатив та пріоритетні напрями співпраці. Водночас слід зауважити, що поза увагою депутатів була

співпраця на рівні Міжпарламентської асамблеї «Грузія–Молдова–Україна».

25 квітня було звільнено Посла України у Молдові І. Гнатишина, а його наступника М. Шевченка було призначено лише 18 грудня.

Результати

У 2019 р. не виправдались сподівання наростити взаємний товарообіг до 1 млрд дол. США, як було заявлено у попередні роки, і навіть відбувся спад у взаємній торгівлі. У 2018 р. обсяг торгівлі товарами та послугами сягнув 953,6 млн дол., а у 2019 р. — 896,2 млн дол.

Незавершеність процесу демаркації, а також гальмування запровадження спільного митного контролю свідчить про те, що результати роботи подекуди не відповідають рівню активності сторін. Щоправда, причинами цього можна рівною мірою назвати і зниження інтересу української сторони, і політичну турбулентність у Молдові (впродовж року змінилось три уряди).

Польща

B+

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	5	5	4	5	5
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4	4	4	4	4
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	4	3	2	3	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	4	5	5	5	5
РЕЗУЛЬТАТИ	5	4	3	4	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B+	B+	B-	B+	B+

У 2019 р. відносини України та Польщі зазнали позитивних трансформацій. Було розблоковано з української сторони процес польських пошукових робіт на території України, що дозволило активізувати контакти на вищому рівні за участі нового Президента України В. Зеленського. Хоча питання різного трактування історичних подій не зникли з порядку денного, основний акцент двосторонніх відносин перемістився в бік реалізації економічних та інфраструктурних проєктів, а також стратегічних питань безпекової співпраці.

'15– '19

У 2015–2019 рр. польсько-українські взаємини продовжили носити стратегічний характер, переважно в контексті підтримки євроатлантичної інтеграції України та солідарності у протидії російській агресії. На рівні ЄС, а також у форматі В4 Варшава надавала підтримку Україні як державі-партнеру політики ЄС «Східного партнерства», а також як підписанту УА з ЄС.

Зміна політичної команди в Польщі, прихід до влади партії «Право і Справедливість» актуалізувало питання історичної пам'яті, що відповідно не знайшло розуміння в Україні. На тлі відсутності компромісу з історичних питань значно зіпсувалися відносини на найвищому рівні між Президентами України та Польщі, що також вплинуло роботу двосторонніх інституцій та динаміку діалогу. Поряд з цим, зважаючи на переорієнтацію торгових потоків України, Польща поступово набирала вагу як торговий партнер, що нині входить до п'ятірки найбільших.

Політичний інтерес/залученість

Інтерес до українсько-польських відносин у 2019 р. залишався на високому рівні. Такий інтерес серед прихильників різних політичних сил дозволяв використовувати питання взаємовідносин для мобілізації електорату під час позачергових виборів до ВРУ. Перезавантаження відносин із найближчими сусідами чітко артикульовано у передвиборній

'19

програмі партії «Слуга народу». Партії «Голос» та «Сила і честь» звертались до українсько-польських відносин переважно в контексті регіональної співпраці на балто-чорноморській дузі.

Президент В. Зеленський наголошував на стратегічності відносин із Польщею та неприпустимості домінування історичної тематики в порядку денному. Він також зачіпав теми підтримки Польщею європейської та євроатлантичної інтеграції України, санкцій проти «Північного потоку-2», реалізації спільних бізнес-проектів.

Інституційна співпраця

Відбулося перезавантаження української частини українсько-польської Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва та призначення співголовою Віцепрем'єр-міністра Д. Кулеби. Українська сторона в особі Прем'єр-міністра О. Гончарука артикулювала прохання щодо швидшого призначення голови польської частини за результатами формування нового уряду Т. Моравецького. Цікавим прикладом була співпраця української частини українсько-польської Змішаної Комісії з питань міжнародних автомобільних перевезень.

Стратегічне бачення

Точкою відліку стратегічної візії нової політичної команди В. Зеленського щодо двосторонніх відносин із сусідніми державами, у т. ч. і з Польщею, можна вважати прийняття у листопаді Указу Президента України 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави», де одним із пунктів у зовнішньополітичній сфері передбачається «розвиток партнерських добросусідських відносин із сусідніми державами». На виконання указу МЗС України та інші профільні відомства до 1 грудня мали підготувати плани діяльності на 2020 р.

Документом стратегічного рівня можна вважати підписаний у Варшаві Меморандум про тристоронню співпрацю з США та Польщею щодо

диверсифікації джерел постачання газу та підвищення рівня енергетичної безпеки України.

Діяльність

Президент П. Порошенко у 2019 р. двічі зустрічався з Президентом РП — на полях у Давосі (січень) та у ході робочого візиту до Польщі (лютий). Президент В. Зеленський мав дві телефонні розмови з А. Дудою (квітень та грудень), а також провів зустріч із польським главою держави в Брюсселі і здійснив офіційний візит до Польщі (серпень-вересень).

Було проведено два засідання Консультаційного комітету Президентів України та Республіки Польща (лютий та листопад). Проведено засідання Міжурядової координаційної ради з питань міжрегіонального співробітництва (березень), українсько-польської робочої групи з питань співробітництва у галузі сільського господарства (лютий), а також українсько-польської Змішаної Комісії з питань міжнародних автомобільних перевезень (липень). Попри спроби української сторони не вдалося вийти на проведення у 2019 р. українсько-польської Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва (останнє засідання було у 2017 р). Між главами урядів відбулась одна телефонна розмова (жовтень).

У 2019 р. відбулось сім зустрічей на рівні Міністрів закордонних справ. Посольство України займало проактивну позицію протягом року. Також була проведена попередня робота щодо відкриття філії Українського інституту у Варшаві.

Традиційно активним було міжпарламентське співробітництво — проведено засідання парламентської Асамблеї України і Республіки Польща (березень) та Міжпарламентської Асамблеї ВРУ, Сейму і Сенату РП, Сейму Литовської Республіки (червень). У березні Польщу відвідали представники міжпарламентської групи дружби Україна–Польща. Депутатська група ВРУ з міжпарламентських зв'язків з Республікою Польща була створена однією з перших (15.10).

Результати

Польща залишається стратегічним партнером України у підтримці територіальної цілісності та суверенітету, а також європейських та євроатлантичних прагнень. За час непостійного членства Польщі у Раді Безпеки ООН у 2018–2019 рр. Київ і Варшава тісно координували дії щодо протидії російським намірам. Позитивно можна оцінити результати співпраці у сфері енергетичної безпеки.

Історичні питання перестали домінувати на порядку денному двосторонніх відносин із скасуванням заборони на проведення пошукових робіт польських поховань на території України. Втім, питання упорядкування місць української пам'яті на території Польщі поки не унормоване польською стороною.

До проблемних питань традиційно можна віднести обмежені пропускні спроможності існуючих контрольно-пропускних пунктів на кордоні, надання Польщею недостатнього обсягу дозволів на міжнародні вантажні автомобільні перевезення.

За підсумками 2019 р. Польща є четвертим торговим партнером України з майже 6,6% від загального товарообігу (7,39 млрд дол. США).

Румунія

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	3	3	4	4	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4	3	4	4	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	3,5	3	3	3	3
ДІЯЛЬНІСТЬ	4	4	4	4	3
РЕЗУЛЬТАТИ	4	3	4	4	3
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B-	C+	B-	B-	C

У 2019 р. дещо знизився рівень політичної динаміки у відносинах між Україною та Румунією порівняно з попередніми роками. У другому півріччі також спостерігалось зниження політичного інтересу. Суперечливим питанням порядку денного залишається проблема імплементації Закону України «Про освіту». Водночас в інших галузях відносини лишаються на рівні 2018 р., хоча без помітних результатів. Зниження динаміки частково можна пояснити президентськими і парламентськими виборами в Україні та президентськими виборами у Румунії.

'15–19

Загалом, впродовж останніх років відчувалось помітне похвалення двосторонніх відносин, інтенсивний політичний діалог. Румунія підтримувала Україну на шляху європейської та євроатлантичної інтеграції, відносини по суті вийшли на рівень стратегічного партнерства. Розбіжності в оцінках сьомої статті Закону України «Про освіту» не стали на заваді військово-політичній співпраці.

Політичний інтерес/залученість

'19

У першому півріччі 2019 р. інтерес до Румунії був помітний серед керівництва Парламенту та Уряду України. Він був зумовлений, зокрема, тим, що впродовж цього періоду Румунія головувала у ЄС.

Передвиборні програми парламентських політичних сил не містять згадок про Румунію. Аналогічна ситуація — і з програмами провідних кандидатів на президентських виборах В. Зеленського, П. Порошенка, Ю. Тимошенка. Відсутні згадки про Румунію у Позачерговому посланні Президента до Верховної Ради (29.08), у Програмі діяльності КМУ (4.10). Водночас про Румунію як державу серед інших, з яких має бути сформоване коло друзі, згадував у своєму виступі у ВРУ напередодні призначення Міністром закордонних справ В. Пристайко (29.08).

Депутатську групу ВРУ з міжпарламентських зв'язків з Румунією не створено.

Інституційна співпраця

У 2019 р. можна відзначити інституційну співпрацю у рамках організації роботи Змішаної міжурядової Українсько-Румунської комісії з питань

забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин. Зокрема, у квітні Делегація української частини Змішаної українсько-румунської міжурядової комісії з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин, відвідала у Румунії повіти Сучава та Марамуреш.

У результаті належної роботи українського МЗС, Держприкордонслужби і МО України на початку вересня на Дунаї відбулися спільні українсько-румунські навчання «Riverine-2019».

Стратегічне бачення

У сфері стратегічного бачення змін не відбулося. Безпосередні згадки про Румунію відсутні у Законі України «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегії національної безпеки України, Воєнній доктрині України, Стратегії Україна-2020. Водночас згадки про Румунію містяться в Енергетичній стратегії 2035, проте сформульовані в загальних рисах.

Діяльність

У квітні відбулося засідання української частини Змішаної українсько-румунської міжурядової комісії з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин. Того ж місяця відбулися політичні консультації за участі заступника Міністра закордонних справ України В. Боднара та Державного секретаря Міністерства закордонних справ Румунії Д. Некулееску. Щоправда, значних здобутків досягнуто не було.

25.09 на полях ГА ООН у рамках робочого візиту до США Президента України В. Зеленського відбулась його зустріч із Президентом Румунії К. Йоганнісом, у ході якої лідери двох країн погодились з необхідністю активізації політичного діалогу на найвищому рівні та домовились про обмін візитами найближчим часом (візит К. Йоганніса до України планувався ще у 2017 р., однак був відкладений через прийняття Закону «Про освіту»).

30.11–1.12 відбувся офіційний візит делегації Збройних Сил України на чолі з начальником ГШУ — Головнокомандувачем ЗСУ генерал-лейтенантом Р. Хомчаком до Румунії. Сторони обговорили питання безпеки в Чорноморському регіоні, обмінялися досвідом щодо реформування і розвитку збройних сил. Примітно, що візит до Румунії став першим візитом начальника Генштабу за кордон на двосторонньому рівні. Впродовж року також тривали переговори про підписання договору про військово-технічне співробітництво. Крім того, у вересні вже вдруге відбулися двосторонні українсько-румунські навчання Riverine-2019 на р. Дунай, у ході яких військові моряки відпрацювали тактичні елементи за стандартами НАТО у складі багатонаціональних катерних тактичних груп та підвищили взаємосумісність морської та берегової охорони двох країн.

Результати

За даними Держкомстату товарообіг між Україною та Румунією за 2019 р. сягнув позначки у 1,65 млрд дол. США. Це більше ніж за попередній рік, коли цей показник становив 1,44 млрд

Слід також взяти до уваги те, що ТОВ «Оператор ГТС України» та румунський оператор TRANSGAZ уклали міжоператорську угоду, яка дасть змогу з 1 січня 2020 р. налагодити імпорт газу з Румунії, який до кінця 2019 р. було заблоковано угодою на транзит газу з російським «Газпромом».

Як і минулого року, пробуксовує ухвалення Протоколу про співробітництво в галузі освіти між МОН України та Міністерством національної освіти Румунії.

Не виправдались сподівання про запуск залізничного сполучення за маршрутом Чернівці–Сучава з пересадкою на станції Вадул-Сірет. Укразалізниця відклала втілення цього задуму через брак рухомого складу та низький пасажиропотік у напрямку Румунії. Затримується також запуск поромної переправи через Дунай Орлівка–Ісакча через неготовність румунської сторони. Обидва проекти планувалось закінчити у 2019 р.

Словаччина

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	4	3	4	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	3	4	4	4
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	3	3	3	3
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	4	4	4	4
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	4	4	4	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	B-	B-	B-	B-

Відносини зі Словацькою Республікою залишаються сфокусованими на політико-дипломатичній активності, зважаючи на особливу роль цієї країни в політичних процесах у регіоні ЦСЄ. На двосторонньому порядку денному немає проблемних питань, більшість стратегічних інтересів обох країн співпадають (щодо реверсу газу, недопущення будівництва газопроводу «Північний потік-2», необхідності відновлення територіальної цілісності України тощо). Але обмеженість торговельно-економічної чи військово-політичної співпраці, відсутність «великих» угод стратегічного характеру, тактичне, а не стратегічне планування, що домінує у двосторонніх відносинах, не дозволяє говорити про використання потенціалу відносин повною мірою.

'15– '19

Протягом останніх п'яти років незалежно від змін урядових команд та голів держав діалог між Україною та Словаччиною є стабільним і передбачуваним. Словаччина виявилась надійним партнером України в останні роки, солідаризувавшись у питанні підтримки територіальної цілісності України, невизнання анексії Криму та санкцій проти Росії, зокрема й через організацію реверсу природного газу в Україну, чим допомогла останній забезпечити свою енергетичну незалежність від Росії. Попри контроверсійні погляди деяких політичних лідерів Словаччини (колишнього Прем'єр-міністра Р. Фіца, Спікера парламенту А. Данка), Словаччина за останнього уряду встояла проти розхитування човна ревізіоністськими силами, а Україна утримала офіційну підтримку цієї країни. Головним завданням двостороннього діалогу на нинішньому етапі є перехід від констатації безконфліктності та безпроблемності двосторонніх відносин до початку роботи органів влади обох країн над стратегічними темами, до яких (за винятком енергетики) Словаччині та Україні не довелось до сих пір системно звертатись.

Політичний інтерес / залученість

'19

Відносини зі Словачкою Республікою залишаються необтяженими серйозними проблемними питаннями. Політико-дипломатичний вимір співпраці наразі превалює над усіма іншими, зважаючи на те, що з середини 2018 р. до середини 2019 р. Словаччина головує у Вишеградській групі та протягом 2019 р. — в ОБСЄ. Всі згадки про українсько-словацькі відносини українськими високопосадовцями стабільно носять позитивний характер. Існує консенсус, що ці відносини слід поглиблювати, але говорити про системний інтерес українського політикуму до Словаччини не доводиться. Активізується інтерес до країни під час офіційних візитів, наприклад, новообраної словацької Президентки З. Чапутової у вересні 2019 р., чи першої за декілька років зустрічі Прем'єр-міністрів країн під час візиту В. Гройсмана в Братиславу у квітні 2019 р.

Відносини зі Словаччиною не фігурували під час президентської та парламентської кампанії в Україні. До кінця року так і не була сформована депутатська група з міжпарламентських зв'язків зі Словаччиною.

Найбільш активно Словаччина згадувалась у контексті саме її зусиль як головуючої країни в ОБСЄ щодо розв'язання конфлікту на Донбасі та щодо тристоронніх газових переговорів у форматі Україна–РФ–ЄС, де важливою є роль Єврокомісара від Словаччини, Віцепрезидента ЄК з питань Енергетичного союзу М. Шефчовича, під головуванням якого проходять переговори.

На всіх двосторонніх майданчиках традиційно згадувались словацький досвід членства в ЄС та НАТО, незмінна підтримка суверенітету, територіальної цілісності та євроінтеграційних прагнень України цією країною. Співпраця у сфері енергетики, зокрема намагання зберегти статус основних країн-транзитерів російського газу в ЄС, залишається стрижнем українсько-словацьких відносин. Згадується потенційна участь Словаччини в роботі майбутнього консорціуму з управління українською ГТС.

Водночас Словаччина не була названа серед країн, з якими треба відновлювати «коло друзів», у виступі В. Пристайка під час призначення у ВРУ, а в Указі Президента № 837/2019 згадувалась лише опосередковано як одна з сусідніх держав для розвитку партнерських добросусідських відносин.

Інституційна співпраця

Міжінституційна координація словацького напрямку зовнішньої політики на урядовому рівні є задовільною. Більшої уваги з української сторони, зокрема Мінсоцполітики, потребує проблема трудової міграції задля захисту прав українських громадян — трудових мігрантів у Словаччині. У цьому контексті актуальним є оновлення застарілої нормативно-правової бази між двома країнами. Питання запровадження спільного контролю та облаштування інфраструктури в пунктах пропуску на українсько-словацькому кордоні традиційно гальмується, в т. ч. і через обмеженість фінансових ресурсів. Засідання Міжурядової комісії з транскордонного співробітництва, попередньо заплановане на жовтень 2019 р., не було проведене, оскільки триває погодження співголови комісії з української сторони.

Стратегічне бачення

Наряду з великим потенціалом співпраці та помірним політичним інтересом України до Словаччини прогалини в українсько-словацькій взаємодії зберігаються. Всі зустрічі на високому рівні торкаються питання невикористаного потенціалу, зокрема, в економічній співпраці. Після початку реверсу газу зі Словаччини у 2014 р. відсутність «великих тем» продовжує визначати двосторонній порядок денний. Обмеженість торговельно-економічної чи військово-політичної співпраці, відсутність угод стратегічного характеру, тактичне, а не стратегічне планування, що домінує у двосторонніх відносинах, не дозволяє говорити про використання потенціалу відносин на повну.

Діяльність

У 2019 р. політичний діалог був досить активним. У вересні Україну з офіційним візитом відвідала Президентка СР З. Чапутова, під час якого

вона підтвердила підтримку євроінтеграційних прагнень України з боку Словаччини. Протягом року очільник словацької дипломатії М. Лайчак у якості Діючого голови ОБСЄ здійснив декілька візитів в Україну. Також відбувся робочий візит Прем'єр-міністра України В. Гройсмана в Словаччину, а Заступника Міністра закордонних справ України В. Боднара взяв участь у засіданні Міністрів закордонних справ країн-учасниць Вишеградської четвірки та Східного партнерства у рамках словацького головування у В4 в Братиславі, та ін. Під час візитів було підписано декілька угод.

Прогрес спостерігався на транспортному напрямку в контексті розвитку комбінованого сполучення з Китаю до Європи. Після приєднання України до Меморандуму щодо розвитку Шовкового шляху сторони почали обговорювати практичні питання доставки вантажів з країн ЄС до Китаю і назад через територію України та Словаччини, розбудову логістичних центрів у містах Мукачево, Чоп і Кошице. Було запущено нове залізничне сполучення Мукачево–Чоп–Кошице.

Через антиукраїнську позицію Спікера Парламенту СР А. Данка міжпарламентський діалог є практично замороженим. Засідання Міжурядової змішаної комісії з економічного, промислового та науково-технічного співробітництва, останнє засідання якої відбулось ще у 2013 р., знову було перенесено словацькою стороною через обструкціоністську позицію Міністерства економіки СР.

Результати

Зовнішньополітичний консенсус у Словаччині щодо необхідності відновлення територіальної цілісності України та продовження санкційної політики ЄС щодо Росії зберігається. Це є позитивним досягненням, зокрема й на тлі того, що словацький політикум не є гомогенним відносно підтримки України (наприклад, три з чотирьох тодішніх словацьких представників в ПАРЕ — від владних партій Smer та SNS — голосували за повернення російській делегації в червні 2019 р.).

У 2019 р. було підписано Угоду про внесення змін до Угоди між Україною та СР про місцевий прикордонний рух від 2008 р., що розширює перелік

прикордонних населених пунктів, до яких застосовується ця угода, та збільшує до 90 днів безперервний термін перебування. Було також підписано Декларацію щодо умов використання визначеної частини повітряного простору СР українським постачальником авіаційних експлуатаційних послуг відносно Міжнародного аеропорту «Ужгород». У майбутньому планується підписання угоди, яка дозволить відкрити регулярне сполучення в аеропорту «Ужгород». У результаті безвізового режиму між Україною та ЄС збільшився пасажиропотік між країнами. У 2019 р. компанією WizzAir був відкритий новий рейс Братислава–Одеса на додаток до існуючих рейсів у Київ та Львів.

На гуманітарному напрямі важливою подією є відкриття Інституту україністики при Прешовському університеті. Словаччина продовжувала надавати гуманітарну допомогу на реабілітацію українських військових.

У сфері економічної взаємодії спостерігається уповільнення зростання показників зовнішньої торгівлі між Україною та Словаччиною.

Туреччина

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	4	5	5	5	4
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	3	4	4	4	4
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	3	5	4	4	2
ДІЯЛЬНІСТЬ	4	5	4	4	4
РЕЗУЛЬТАТИ	4	4	4	3	3
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B-	A-	B+	B	C+

У 2019 р. турецько-українські відносини розвивалися переважно на робочому рівні, зокрема, в економічній та військово-технічній сферах. Водночас помітно змінилася динаміка політичного діалогу та офіційна риторика турецького керівництва. Головними причинами цього стали відсутність стратегічного бачення розвитку двосторонніх відносин з українського боку та загальні зміни зовнішньополітичного курсу Туреччини, що призвели до зближення з Росією і прагнення уникати будь-яких кроків на підтримку України, які могли б завадити тісній кооперації з РФ.

'15– '19

Після початку російської агресії в Україні та незаконної анексії Криму Туреччина набула особливої ролі серед зовнішньополітичних партнерів України. На відміну від попередніх періодів, коли Анкара сприймалася, насамперед, як важливий торговельно-економічний партнер, після 2014 р. вона перетворилася на ключового актора у сфері безпеки в Чорноморському регіоні. Туреччина не визнала анексію Криму, послідовно виступає за збереження територіальної цілісності України та традиційно приділяє велику увагу захисту прав кримських татар.

З іншого боку, незважаючи на статус стратегічного партнера, сподівання, що Туреччина відіграватиме роль потенційної протизваги Росії в регіоні, не виправдалися. Анкара не долучилася до режиму санкцій проти РФ, а офіційна риторика турецького керівництва за п'ять років змінилася з різкого засудження на адресу Москви на заклики до відновлення інклюзивного діалогу з метою посилення заходів довіри в регіоні Чорного моря. Наразі в українсько-турецьких відносинах зберігаються об'єктивні обмеження, пов'язані з нарощуванням економічної та військово-політичної співпраці Туреччини з Росією.

Після значного падіння у 2014–2015 рр., починаючи з 2017 р. товарообіг демонструє стабільне зростання. Водночас швидко зменшується позитивне сальдо двосторонньої торгівлі (на 30–50% щорічно). Наразі обсяги товарообігу сягають майже 5 млрд дол., і не досягає ще рівня докризового 2008 р. у 8 млрд дол.

'19

Політичний інтерес / залученість

Як окремий зовнішньополітичний напрям чи пріоритет міжнародної діяльності Туреччина не згадується ані в програмах політичних партій, які отримали місця у ВРУ нового скликання, ані в передвиборних програмах кандидатів у президенти. Епізодичні згадки Туреччини в заявах українських високопосадовців здебільшого зустрічаються в контексті підтримки територіальної цілісності і суверенітету України, захисту прав кримських татар на тимчасово окупованому Кримському півострові, можливої посередницької ролі ТР у процесі визволення політичних бранців Кремля. Важливість кримськотатарського треку у відносинах з Туреччиною позначилася і на рівні міжпарламентських зв'язків — до складу групи дружби з ТР, сформованої у ВРУ у грудні, увійшли декілька кримськотатарських депутатів, включно зі співголовою групи. Неодноразово відзначався Президентом В. Зеленським успішний турецький досвід реалізації великих інфраструктурних проєктів, будівництва доріг тощо. Загалом, південний (і, зокрема, турецький) напрям залишався без достатньої політичної уваги, а реальний інтерес до співпраці було сфокусовано у сфері ВПК та економічній площині.

Інституційна співпраця

Рівень міжвідомчої координації на турецькому напрямку є задовільним. Наявна єдина позиція влади щодо необхідності забезпечення підтримки Туреччини у протистоянні російській агресії, деокупації Криму, співпраці на міжнародних майданчиках. Узгодженими є дії ОПУ, МЗС, МВС, МО

та міжвідомча співпраця по лінії силового блоку щодо реалізації спільних проєктів у військово-технічній сфері.

Стратегічне бачення

Хоча Туреччина згадується як важливий торговельний партнер в Експортній стратегії АПК-2026 та інших документах економічного характеру, анонсоване підписання Угоди про ЗВТ не відбулося. Єдиним документом, підписаним у рамках офіційного візиту Президента України до Туреччини у серпні 2019 р., став Меморандум про наміри щодо співпраці у сфері мирного освоєння та дослідження космосу між державними космічними агентствами двох країн. Напрацьована досі законодавча база є достатнім підґрунтям для розвитку співробітництва, але рівень політичних заяв та офіційних документів, підписаних протягом 2019 р., свідчить про відсутність чіткого стратегічного бачення подальшого розвитку двосторонніх відносин.

Діяльність

Двосторонній політичний діалог залишався стабільним протягом року, хоча у порівнянні з попередніми роками кількість візитів високого рівня зменшилася. Протягом 2019 р. обидва Президенти України здійснили візити до Туреччини. Так, у січні 2019 р. здійснено робочий візит Президента України П. Порошенка та Голови ВРУ А. Парубія до Стамбула з метою участі в урочистій церемонії надання Томосу УПЦ у Вселенському Патріархаті. У серпні 2019 р. відбувся дводенний офіційний візит новообраного Президента В. Зеленського, у рамках якого пройшли зустрічі з вищим керівництвом Туреччини. Ще на початку року в Одесі відбулося підготовче 7-е засідання українсько-турецької спільної групи стратегічного планування за участі міністрів закордонних справ двох країн. Водночас засідання Стратегічної ради високого рівня — щорічного саміту найвищого рівня за участі урядових делегацій під співголюванням двох президентів — у 2019 р. не відбулося.

Окрім цього, варто відзначити взаємні робочі візити МВС України і ТР: візит до Туреччини Командувача ВМС І. Воронченка, штабні переговори в Україні на рівні заступників командувачів ВМС, низка робочих зустрічей по лінії військового блоку, оборонної промисловості та секторальної співпраці.

Найбільш активно розвивалася співпраця у сфері безпеки та оборони, зокрема реалізовано контракт на постачання турецьких бойових БПЛА «Байрактар» в Україну, українськими двигунами «Мотор Січі» були оснащені турецькі безпілотники «Акинджи». Реалізовано проект з модернізації гелікоптерів Мі-17. Продовжено практику реабілітації членів сімей військовослужбовців ЗСУ, які загинули в ході АТО/ООС.

Велику увагу приділено розвитку гуманітарного співробітництва та публічної дипломатії. Протягом року проведено низку культурних заходів: концерт ансамблю ім. Вірського та «Українські читання» в Анкарі, Дні українського кіно в Стамбулі та ін.

Результати

У 2019 р. спостерігалось зростання економічних показників (обсяги товарообігу за 2019 р. зріс та досягнув 4,97 млрд дол., у порівнянні з 4,06 млрд у 2018). Втім, зміна торговельного балансу відбулася не на користь України через суттєве зростання показників турецького експорту в Україну (позитивне сальдо скоротилося на 50%). Всупереч задекларованим намірам, Угоду про ЗВТ підписано не було. Активно розвивався туристичний сектор, насамперед внаслідок збільшення кількості українських туристів у Туреччині (близько 1,5 млн).

На міжнародній арені Туреччина продовжувала прагматичну політику балансування між Києвом і Москвою. Анкара не визнає анексію Криму Росією і послідовно виступає за збереження територіальної цілісності України, підтримує внесені Києвом резолюції ООН та виступає на захист прав кримських татар. З іншого боку, голосування турецької делегації в ПАРЕ в повному складі за повернення російської делегації стало першим прецедентом підтримки Туреччиною антиукраїнських рішень у міжнародних організаціях.

У серпні 2019 р. РНБОУ повідомила про створення «Укрспецекспортом» та турецькою компанією «Baykar Defence» спільного підприємства у сфері високоточної зброї та аерокосмічних технологій, що мало б сприяти посиленню оборонної співпраці двох країн. Водночас Україна виявилася нездатною зупинити реалізацію низки спільних турецько-російських проєктів, що прямо чи опосередковано загрожують її національним інтересам (постачання російських С-400 до ТР, будівництво двох гілок «Турецького потоку» та АЕС Аккую, небажання ТР переглянути положення Конвенції Монтьєр тощо).

Угорщина

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	3	3	3	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	2	3	3	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	2	2	2	2
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	5	3	3	3
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	4	2	3	3
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	C+	C-	C-	C-

На тлі обрання нового Президента України та перезавантаження ВРУ й Уряду відбувся певний спад рівня напруги у відносинах між Києвом і Будапештом, а також одночасне формування завищених очікувань швидкого завершення конфлікту навколо прав угорської меншини в Україні та перезапуску відносин. Однак, за підсумком 2019 р. можна говорити про «застій» у двосторонніх відносинах, при чому на тому ж кризовому та конфліктному рівні, який сформувався протягом 2017–2018 рр.

'15– '19

За останні п'ять років угорський напрям в українській зовнішній політиці має вагомий політичний інтерес і реактивну політику обумовлену існуючою суперечкою. На сьогодні є всі передумови для змін у двосторонніх відносинах, однак, подібні «вікна можливостей» періодично з'являлись і протягом останніх п'яти років, незважаючи на значні суперечки через українські освітній та мовні закони. Цей конфлікт між Києвом і Будапештом триває вже понад два роки із залученням НАТО, ЄС, ОБСЄ та інших впливових міжнародних гравців та впливає на весь спектр двостороннього діалогу. Такий стан справ обумовлений браком експертизи в угорському напрямку, відсутності стратегічного бачення його розвитку та розуміння, як перетворити діалог з Угорщиною на «історію успіху».

Політичний інтерес / залученість

'19

У порівнянні з попередніми двома роками за підсумками 2019 р. можна констатувати певне зниження рівня конфліктності у двосторонніх відносинах, перехід суперечки між Києвом і Будапештом у менш інтенсивну та не таку гостру стадію. У першій половині року це умовне «затишшя» було пов'язано з президентськими виборами в Україні, у другій половині року — з тим, що цю суперечку команда В. Зеленського вважалася такою, що успадкувала і не мала очевидного чи можливого сценарію вирішення.

Попри те, що у передвиборній програмі президентської партії «Слуга Народу», яка за підсумками парламентських виборів утворила монобільшість, було закріплено підтримку «ініціативи Президента щодо перебалансування відносин із найближчими сусідами України на заході», відносини з Угорщиною опинилися поза списком пріоритетів у зовнішній політиці України у 2019 р. Парламентська група дружби з Угорщиною до кінця року сформована не була.

Про відносини з Угорщиною йшлося у виступі В. Пристайка перед затвердженням на посаді міністра у ВРУ (29.08) та в Указі Президента України «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» (від 8.11) у контексті відновлення добросусідських відносин із сусідніми державами.

Інституційна співпраця

Інституційна співпраця відбувалася по лінії МЗС–МОН щодо врегулювання кризи у двосторонніх відносинах через Закон України «Про освіту» (перше півріччя) та його імплементацію і необхідність опрацювання решти рекомендацій Венеціанської комісії (друге півріччя). Водночас у 2019 р. зовсім ніяк не проявив себе інститут українського уповноваженого з транскордонної співпраці.

Також відбувалася інституційна співпраця між МЗС та Віцепрем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України,

зокрема, у контексті необхідності розблокування угорського вето на рівні політичних рішень НАТО та призначення представника Угорщини О. Варгеї еврокомісаром з питань розширення і сусідства.

За підсумком зміни керівництва Закарпатської ОДА українській стороні вдалося відновити щонайменше публічну єдність позиції на угорському напрямку на регіональному рівні, коли заяви нового керівника І. Бондаренка були синхронізовані з позицією МЗС.

Стратегічне бачення

Угорщина як самодостатній потенційний партнер залишається поза увагою в документах України стратегічного характеру і згадується лише в ключі необхідності розблокування євроатлантичної інтеграції на найвищому політичному рівні, яким є Комісія Україна–НАТО. Відсутність стратегічного бачення щодо відносин з Угорщиною є однією з передумов тривалості напруження у двосторонніх відносинах та браку ідей для виходу з існуючої кризи.

Діяльність

Протягом 2019 р. ключова діяльність української сторони на угорському напрямку була спрямована на роз'яснення угорській стороні ходу імплементації Закону «Про освіту» з врахуванням рекомендацій Венеціанської комісії, а також специфіки ухваленого в Україні мовного закону та ідеї нових законопроектів, які можуть торкатися прав національних меншин, зокрема законів про громадянство та про середню освіту. Чималу увагу протягом року було приділено дипломатичним реакціям на заяви з боку Угорщини щодо статусу угорської нацменшини, українського законодавства та двосторонніх відносин, чим фактично і обмежився політичний діалог між країнами у 2019 р.

Відбулися зустрічі на рівні Президентів В. Зеленського та Я. Адер у Києві (травень) та на рівні Міністрів закордонних справ в Нью-Йорку під час сесії

ГА ООН (вересень), але жодних домовленостей не було досягнуто, і ніяких зрушень у відносинах не відбулося.

Двосторонні відносини у 2019 р. зберегли конструктивну складову, зокрема, продовжилась співпраця на рівні Закарпатської області у рамках проектів угорського уряду, які втілюються через механізм посади уповноваженого та мережу програм фінансової і гуманітарної допомоги.

Українське посольство у Будапешті у 2019 р. було одним із найактивніших у публічній дипломатії та брало активну участь у політичному діалозі.

Результати

Зовнішня політика України щодо Угорщини у 2019 р. велася виключно за принципом реагування на дії іншої сторони. Саме в цьому ключі відбувалося відстоювання національних інтересів та окреслення «червоних ліній». Така політика була позбавлена проактивності з точки зору виходу з кризи відносин, водночас українська сторона публічно заявляла про готовність до компромісів. Відтак, українсько-угорські відносини за 2019 р. суттєво не покращилися, але і не погіршилися.

Водночас низка перспективних проектів залишається у підвішеному стані: у першу чергу, угорський кредит на 50 млн євро для реконструкції об'їзної дороги у м. Берегово, відкриття нових та реконструкція існуючих КПП на українсько-угорському кордоні, тощо. Через відкриту кримінальну справу за фінансування сепаратизму під питанням є подальша діяльність Благодійного фонду «Закарпатський центр економічного розвитку «Еган Еде».

Криза у політичних відносинах між країнами у 2019 р. не стала суттєвим бар'єром для нарощення економічної співпраці. Так, за підсумками 2019 р. товарообіг між країнами склав 2,8 млрд дол. США з позитивним сальдо для України.

Чехія

В

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	н/о	н/о	н/о	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	н/о	н/о	н/о	4
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	н/о	н/о	н/о	3
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	н/о	н/о	н/о	5
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	н/о	н/о	н/о	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	н/о	н/о	н/о	В-

У 2019 р. відносини України і Чеської Республіки мали значну позитивну динаміку як на рівні політичного діалогу, так і в контексті торгово-економічної співпраці. Частково на двосторонні стосунки вплинула зміна внутрішньополітичної ситуації в обох державах. Вперше за 11 років відбувся офіційний візит чеського глави уряду А. Бабіша в Україну. Також намітився компроміс у розв'язанні проблемних питань, наприклад, із врегулювання «Ямбурзького боргу».

'15– '19

З 2015 р. попри підтримку Чехією територіальної цілісності та суверенітету України в рамках міжнародних організацій, значного інтересу у розвитку двосторонніх відносин не прослідкувалось ані в Києві, ані в Празі. Більш плідному діалогу також не сприяла політична позиція Президента ЧР М. Земана, який обстоює проросійські погляди. У 2019 р. відбулась значна активізація українсько-чеських відносин щодо побудови двостороннього політичного діалогу і кооперації. Вперше за 11 років відбувся офіційний візит Прем'єр-міністра ЧР в Україну, що доповнювався посиленням форматів розвитку бізнес-контактів.

Чеська Республіка у 2017 р. зняла всі бар'єри на шляху військово-технічної співпраці з Україною. За минулі п'ять років Україні було надано 15 млн євро на підтримку реформ, освітні і гуманітарні проекти. Поширена співпраця на рівні організацій громадянського суспільства. Попри зростання обсягів торгово-економічної співпраці великих інфраструктурних чи інвестиційних проектів поки небагато. З Чехією в Україні відсутні конфлікти в площині історичної пам'яті чи прав національних меншин, однак потребує розв'язання питання виплати т. зв. «Ямбурзького боргу», де Україна має знайти способи покриття своїх боргових зобов'язань перед Чехією.

Політичний інтерес/залученість

'19

Під час проведення президентської та парламентської виборчої компанії в Україні Чехія традиційно перебувала поза увагою основних політичних гравців. Інтерес до Чехії підігрівався радше проросійськими деструктивними діями Президента ЧР М. Земана, на які реагувала українська сторона.

Двосторонні відносини згадувались у листопаді під час офіційного візиту Прем'єр-міністра Чехії А. Бабіша до України та його зустрічей з Президентом В. Зеленським і Прем'єр-міністром О. Гончаруком. Президент відзначав відновлення активного діалогу між державами, значну допомогу Чехії у провадженні реформ в Україні та підтримці громадянського суспільства. Під час зустрічі голів урядів йшлося про двосторонню співпрацю у сфері енергетики, ВТС, а також рекордні темпи торгової кооперації.

Інституційна співпраця

З початку 2019 р. українські інституції (МЗС, МЕРТ, ТПП) координували підготовку проведення в Україні 9-го засідання Українсько-чеської змішаної комісії з питань економічного, промислового та науково-технічного співробітництва. Однак через українські вибори захід довелось перенести. У листопаді було перезавантажено українську частину комісії, співголовою якої було призначено Віцепрем'єр-міністра Д. Кулебу.

У листопаді установче засідання провела Депутатська група Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з Чеською Республікою. Спільно з Посольством України в ЧР розпочалася підготовча робота щодо візиту до Праги членів «групи дружби».

З листопада активізувалось проведення урядових нарад щодо розв'язання питання «Ямбурзького боргу» (Мінфін, Нафтогаз, Міненерго).

Наприкінці 2019 р. відбувались активні консультації МЗС та Громадської ради при МЗС України щодо організації Українсько-чеського форуму, який був запланований на початок 2020 р. у м. Прага.

Стратегічне бачення

У документах стратегічного характеру безпосередня згадка про Чехію відсутня, але існують побіжні згадки Вишеградської четвірки. У Стратегії національної безпеки України (2015) підкреслюється, що для забезпечення національної безпеки у зовнішньополітичній сфері на субрегіональному рівні Україна продовжуватиме співробітництво з В4, а для забезпечення економічної безпеки вказується потреба наблизити українські соціальні стандарти до рівня держав Центрально-Східної Європи. Двосторонніх документів, дорожніх карт середньострокового характеру в 2019 р. сторони не укладали.

Діяльність

Діалог на найвищому рівні між главами держав залишався заблокованим через проросійські заяви та провокативні висловлювання Президента ЧР М. Земана. Однак з початку 2019 р. здійснювався активний політичний діалог на міжурядовому та міжпарламентському рівнях. У січні відбувся дводенний візит керівника МЗС Чехії Т. Петрішека в Україну. У травні в Празі відбулись політичні консультації на рівні заступників міністрів.

Активно розвивався діалог і після формування нової зовнішньополітичної команди за результатами виборів в Україні. У травні в інавгурації новообраного Президента України В. Зеленського взяв участь голова Сенату ЧР Я. Кубера. В. Зеленський двічі зустрівся з Прем'єр-міністром ЧР А. Бабішем (вересень та листопад). Під час першого за останні 11 років офіційного візиту глави чеського уряду в Україну (листопад) були проведені зустрічі з очільником українського уряду О. Гончаруком і Головою ВРУ Д. Разумковим. Крім того, під час візиту було проведено Українсько-чеський бізнес-форум, в якому взяли участь близько 200 учасників з обох боків. Міністри закордонних справ В. Пристайко та Т. Петршічек мали телефонну розмову (вересень) та зустріч у Братиславі (грудень).

Через перезавантаження ВРУ та відповідне формування нового уряду у 2019 р. не вдалося провести засідання Українсько-чеської змішаної

комісії з питань економічного, промислового та науково-технічного співробітництва. Втім, було проведено засідання українсько-чеської Робочої групи зі співробітництва у промисловій сфері, яка діє у складі Комісії, а також двосторонні консультації на рівні секретаріатів національних частин Комісії.

Активним був і міжпарламентський діалог. Так, у квітні в Україну прибула делегація Комітету у закордонних справах Палати депутатів Парламенту Чехії, а у вересні — делегація Постійної комісії Сенату ЧР з питань розвитку сільської місцевості.

Активною була робота Посольства України в Чехії як у посиленні політичного діалогу, так і у використанні інструментів публічної та культурної дипломатії.

Результати

Чехія на урядовому рівні послідовно підтримує територіальну цілісність і суверенітет України, її європейську та євроатлантичну інтеграцію. Керівник МЗС Чехії відвідав пропускний пункт Гутове на сході України та місто Маріуполь (січень). Однозначно позитивним був офіційний візит до України Прем'єр-міністра ЧР А. Бабіша в листопаді 2019 р. Утім, негативну реакцію Києва періодично викликали висловлювання та заяви Президента ЧР М. Земана.

У травні було підписано Меморандум між МЗС України та Чехії про створення Українсько-чеського форуму для неурядових організацій, перше інавгураційне засідання якого заплановано на лютий 2020 р. Під час Українсько-чеського бізнес-форуму (листопад) було підписано п'ять угод та меморандумів між підприємствами.

У 2019 р. не отримало свого вирішення проблемне питання «Ямбургського боргу» України попри вжиті заходи на урядовому рівні.

У 2019 р. Чехія посіла 15 місце в переліку країн українського експорту у світі і 7 місце серед країн Європи. Товарообіг між Україною та ЧР зріс на 9% та становив понад 2 млрд дол. США. Експорт з України в ЧР збільшився на 4,9% і становив 921 млн дол. США. Імпорт зріс на 12,6% та досяг рівня 1,2 млрд дол. США.

Росія

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	3+	3	3+	4-
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	3+	3+	3+	3+
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	3	4-	4-	3-
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	3-	3+	3	3
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	1+	2	2+	2+
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	C-	C+	C+	C

2019

ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ
 ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ
 ЕНЕРГЕТИЧНІ ВІДНОСИНИ

ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА

C-
 C+
 C-

ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС

4
 3
 4

ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ

3
 4
 3

СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ

3
 3
 2

ДІЯЛЬНІСТЬ

3
 3
 3

РЕЗУЛЬТАТИ

1
 3
 3

'15–19

П'ятирічний період військово-політичної агресії засвідчив, що з кожним роком у двосторонніх українсько-російських відносинах залишається дедалі менше простору для «пакетного врегулювання» відносин задля налагодження їх у подальшій перспективі. Військово-політичний та інформаційний рівень російської агресії у відношенні до України залишається головним ризиком і викликом Українській державі.

На фоні руйнації українсько-російських відносин у політичній сфері Україна з одного боку продемонструвала загальну зрілість у розумінні нагальної необхідності власного суверенітету, а з іншого — виявилася нездатною до кінцевого оформлення моделі співіснування із країною-агресором. Фактично останній п'ятирічний термін українсько-російських відносин на політичному рівні продемонстрував відсутність української візії на відносини з Росією за нових обставин.

РФ втрачає позицію основного торговельного партнера, проте залежність України від російського імпорту лишається високою. Торговий оборот з 2014 р. впав вдвічі. Санкції та судові процеси, як і раніше, лишаються в основі економічних відносин України та РФ. Головною поразкою України стала реалізація РФ газових проектів «Північний потік-2» та «Турецький потік», що у підсумку призведе до суттєвих втрат вітчизняної економіки.

За результатами п'яти років Україна здобула короткострокову перемогу у сфері газових відносин, однак не змогла змінити довгострокових планів РФ щодо політичного застосування інструментів енергетичної політики. Виграш справи у Стокгольмському арбітражі є однією з найбільших перемог. Також позитивним досягненням п'яти років є переведення формату енергетичних переговорів з суто двосторонніх відносин у трикутник ЄС–РФ–Україна.

ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ

'19

2019 р. не став роком позитивних змін в українсько-російському політичному діалозі. Попри те, що нова владно-політична команда, яка серед своїх передвиборних гасел використовувала обіцянки швидкого закінчення війни та відновлення стосунків з Росією на прагматичних засадах, якісних змін у двосторонніх відносинах не відбулося. Здебільшого у нової команди є відсутнім цілісне уявлення нової моделі політичного діалогу з РФ як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях.

Політичний інтерес/залученість

Політичне перезавантаження законодавчої та виконавчої гілок влади, що сталося внаслідок президентських і парламентських виборів в Україні, відбувалося на тлі передвиборних гасел відтворити ефективний українсько-російський політичний діалог, зупинити збройне протистояння на Донбасі та повернути військово-політичний контроль над усією територією Донбасу, виключно за допомогою політичних та дипломатичних інструментів. Фактично зміна влади в Україні відбулася під лозунгом «припинення українсько-російської війни».

Водночас прихід нової команди до влади здебільшого лише загострив «російське питання» в українській політиці. На зміну позиції, у рамках якої розуміння реальності російської загрози блокувало будь-яку «проросійську» зовнішньополітичну стратегію, прийшло синкретичне уявлення про «російський напрям» зовнішньої політики, у рамках якого співіснують як прагматичні уявлення про можливість формування нового порядку денного в українсько-російських відносинах, так і розуміння про безальтернативність пошуку міжнародної підтримки у протидії російській агресії.

29 серпня в позачерговому посланні Президента України до ВРУ В. Зеленський заявив, що найголовнішим є «зміцнення національної безпеки та оборони, завершення війни на Донбасі та повернення анексованого РФ Криму», не пояснивши нову модель відносин України та РФ. Під час свого призначення Міністр закордонних справ В. Пристайко заявив, що триваюча

війна із Росією продовжує завдавати значної шкоди Українській державі, й «Україна не може і не буде вести безкінечні переговори в різних форматах».

Поряд із парламентською фракцією політичної партії «Слуга народу», що у рамках українсько-російського політичного діалогу зорієнтована на «законодавчий супровід ініціатив В. Зеленського, які спрямовані на відновлення територіальної цілісності та державного суверенітету України», до ВРУ пройшли політичні партії з протилежними уявленнями про формування російського напрямку вітчизняної зовнішньої політики. Партії «Європейська Солідарність», «Батьківщина» та «Голос» виступають (хоча і з певними розбіжностями) з позиції протидії російській агресії, у той час як для партії ОПЗЖ російська агресія здебільшого є викликаним українськими проєвропейськими прагненнями явищем.

Інституційна співпраця

Приналежність владно-політичного трикутника «ВРУ–Уряд–Президент» до однієї політичної сили внаслідок виборів літа 2019 р. надала умови для формування найсприятливіших умов для інституційної співпраці в українському державному апараті. Разом з тим спостерігалось виконання певних функцій і завдань не лише на рівні МЗС, але й на рівні ОПУ (на рівні радників Президента України), роблячи їх реалізацію проблемним, політично ангажованим та кулуарним.

Стратегічне бачення

Поточний рівень політичного діалогу в українсько-російських відносинах залишається на край низькому рівні. Трансформації в кадровому та політичному забезпеченні української зовнішньої політики не змінили військового протистояння між двома країнами. У стратегічних нормативно-правових документах (Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегія національної безпеки України, Воєнна доктрина України та ін.) Російська Федерація визначається як істотна та довготривала загроза Україні.

Діяльність

Дипломатичне представництво в обох країнах продовжує здійснюватися на рівні тимчасово повірених у справах. Дипломатична діяльність українських консульських установ залишається основною інституційною складовою для нагальних питань двосторонніх відносин (юридичний супровід захисту ув'язнених українських заручників на території РФ, представництво інтересів громадян України на території РФ тощо).

Низький рівень українсько-російського політичного діалогу переводить міждержавну комунікацію у багатосторонні формати та контактні групи (Мінський формат та Нормандський формат).

Так само істотний рівень протистояння двох країн зберігається у рамках міжнародних організацій, насамперед ООН, ОБСЄ, РС, ПАРЕ та ін. Важливими майданчиками українсько-російського протистояння також стають провадження в міжнародних та арбітражних судах.

Певною мірою змінилися й канали комунікації між Президентами України та Росії. Так, до робочих форматів комунікації Президента В. Зеленського додалися «телефонні розмови» з В. Путіним, істотним чином інтенсифікувалися контакти на рівні помічників і радників Президентів.

Особливого значення внаслідок зміни політичної влади набувала можлива зустріч у рамках «Норманського формату» Президентів України та Росії. Задля проведення зустрічі українська сторона пішла на ряд поступок (розведення військ у ряді населених пунктів, погодження редакції т. зв. «формули Штайнмайєра», що здебільшого ускладнили стратегію недопущення імплементації загрозливих нормативно-правових конструкцій у вітчизняне законодавство), але не отримала повного звільнення українських військовополонених та заручників у рамках обміну (про що була домовленість за результатами зустрічі).

Результати

Політичний діалог у двосторонніх відносинах залишився на вкрай низькому інституційному рівні. Надії нової владної команди

на швидке політичне врегулювання українсько-російських відносин та завершення російської збройної агресії проти Української держави не були реалізовані. Попри зустріч у рамках Норманського формату (9.12) та заяв лідерів країн «Норманської четвірки» про значний прогрес за результатами зустрічі, подальше досягнення задекларованих домовленостей виглядає вкрай проблематичним.

Намагання Президента України В. Зеленського налагодити персональний контакт із В. Путіним дали дуже обмежений результат у вигляді обміну частини українських заручників та повернення раніше захоплених військових кораблів. Керуючись питаннями безпеки перебування українських громадян на території РФ, за ініціативи МЗС та відповідно до рішення Уряду України (18.12), з 1 березня 2020 р. перетин українсько-російського кордону громадянами України буде відбуватися лише за наявності закордонного паспорта.

Більшість результатів політичного співробітництва у 2019 р. стосується міжнародно-правової сфери та роботи у рамках міжнародних організацій. Серед них — такі: наказ Міжнародного трибуналу ООН з морського права (25.05) Росії негайно звільнити 24 захоплених моряків та повернути три кораблі, який Росія виконала не в повному обсязі; визнання Міжнародним Судом ООН (8.11) наявності власної юрисдикції розглядати справу про застосування і тлумачення Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму та Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації у позові України проти Росії; прийняття резолюції ГА ООН «Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, Україна, а також частин Чорного та Азовського морів» (9.12), у якій закликало РФ вивести свої війська з території Кримського півострова та припинити його тимчасову окупацію, а також повернути обладнання та озброєння, вилучене із захоплених у листопаді 2018 р. кораблів ВМС ЗСУ; прийняття оновленої резолюції ГА ООН «Ситуація з правами людини в АРК та м. Севастополь, Україна» (18.12), у якій серед іншого від Росії вимагається припинити політику зміни демографічної ситуації в Криму та закликається звільнити усіх громадян України, які незаконно утримуються в окупованому Криму та РФ.

ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Питанням економічної співпраці з РФ у 2019 р. приділялось порівняно менше уваги. На відміну від попереднього року на економічному фронті нових ліній протистояння не з'явилося. Продовжують діяти санкційні режими, співробітництво згортається, РФ втрачає позицію основного торговельного партнера, проте залежність України від російського імпорту лишається високою. Стратегічне бачення та системна політика з боку України відсутня та, як і раніше, характеризується реактивністю.

Політичний інтерес/залученість

Протягом 2019 р. рівень політичного інтересу та залученості основних стейкхолдерів до економічної складової гібридної війни РФ проти України був не надто високим. На тлі політичної дискусії щодо «формули Штайнмаера» та розведення військ економічний порядок денний українсько-російських відносин знаходиться поза увагою основних політичних акторів. Передвиборна програма діючого Президента та президентської партії не містить згадок щодо майбутнього двосторонніх економічних відносин. Політичні партії загалом не приділяють суттєвої уваги економічному аспекту відносин із РФ, окрім ОПЗЖ, у передвиборній програмі якої серед зовнішньополітичних ініціатив, спрямованих на захист інтересів громадян, зазначено припинення політики обопільних санкцій і відновлення взаємовигідних торговельно-економічних зв'язків з Росією та країнами СНД. Економічне співробітництво з РФ більшою мірою починає розглядатись через призму втрат української економіки та винесення у публічну площину дискусії щодо доцільності збереження існуючого підходу, за якого російські товари потрапляють на український ринок за завищеною вартістю через треті країни.

Інституційна співпраця

Як і попереднього року, співпраця між основними владними акторами налагоджена належним чином і залишається зосередженою на збереженні міжнародного консенсусу із продовження санкційного тиску на РФ, роботі в міжнародних судах, а також забезпечує прийняття необхідних рішень на національному рівні. Відбувається злагоджена взаємодія основних суб'єктів реалізації зовнішньої політики (Президент, РНБОУ, ВРУ, КМУ, НБУ, СБУ). Судові процеси проти РФ, які відбуваються у міжнародних судах, курує МЗС, їх просування відзначається належним рівнем узгодженості дій вітчизняних органів влади. Попри це, сконцентрованих зусиль української сторони виявилось недостатньо для організації ефективної протидії просуванню російських газових проєктів «Північний потік-2» і «Турецький потік» та кампанії підтримки протидії в країнах-членах ЄС.

Стратегічне бачення

Відсутність стратегічного бачення щодо економічного співробітництва з РФ впродовж останніх років призводить до появи діаметрально протилежних заяв вітчизняних посадовців. Якщо минулого року превалювала позиція мінімізації економічної співпраці з Росією і захисту інтересів наших громадян, то цього року представник Президента у КМУ висловлювався за необхідність продовження економічних відносин України з Росією. Озвучена позиція заступника міністра економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства засвідчує, що влада працює «реактивно» і реагує на заходи, які вживає щодо України РФ. Більшість заходів РФ Україна вважає протиправними, тому у відповідь продовжує торговельні обмеження. Стратегія полягає у подальшому підтримуванні санкційної політики в інтересах національної безпеки. Судові та санкційні війни лишаються основним тактичним елементом економічного протистояння, а Указ Президента № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» містить відповідні доручення КМУ.

Діяльність

Санкції та судові процеси, як і раніше, лишаються в основі економічних відносин України та РФ. Весна та літо ознаменувалися посиленням обмежувальних заходів. Україна запровадила спецмито на дизельне паливо та скраплений газ, а також продовжила до кінця 2020 р. заборону на постачання низки російських товарів, включивши нові групи: будівельні матеріали, мінеральні добрива, продукцію деревообробки та металургії, легкові й вантажні авто. РФ продовжує економічний тиск на Україну, поставивши її в залежність від імпорту природного газу, вугілля, нафтопродуктів та азотних добрив, паралельно обмежує ввезення товарів з доданою вартістю (труби, металевий посуд, картон, машинобудівна продукція). Головним заходом стала заборона на експорт нафти, нафтопродуктів, вугілля, які можна ввозити з РФ в Україну тільки за окремими дозволами. У міжнародних судах знаходиться низка позовів України проти РФ, розгляд яких не відзначається високою швидкістю. Інвестиційні арбітражі стосуються позовів українських державних і приватних компаній щодо компенсації вартості майна, втраченого в Криму через російську анексію. Вже до десяти таких справ розглядають арбітражні трибунали у Нідерландах, Франції та Швейцарії.

Результати

Головні результати 2019 р. лежать у площині збереження міжнародної підтримки протидії російській агресії, зокрема пролонгації санкцій, та судових рішень міжнародних інстанцій. Нових фінальних судових рішень на користь українських позивачів наразі не прийнято. Торговий оборот з 2014 р. впав вдвічі. Обсяги торгівлі за 2019 склали 10,22 млрд дол. США (87% до 2018 р. — 11,74 млрд дол. США), від'ємне сальдо — 3,7 млрд дол. США. Головною поразкою України стала реалізація РФ газових проєктів «Північний потік-2» та «Турецький потік», що у підсумку призведе до суттєвих втрат вітчизняної економіки.

ЕНЕРГЕТИЧНІ ВІДНОСИНИ

У 2019 р. відбулося декілька знакових подій в енергетичних відносинах України та РФ — перегляд мит на імпорт вуглеводнів задля зниження залежності від монопольного постачальника, відкриття внутрішнього ринку електроенергії для імпорту з РФ і Білорусі, виплата боргу за рішенням Стокгольмського арбітражу, підписання п'ятирічного контракту на транзит російського газу через ГТС України та запекла політична боротьба навколо проекту «Північний потік-2», у результаті якої вдалося відтермінувати його реалізацію.

Політичний інтерес/залученість

Президентська виборча кампанія в Україні внесла суттєві корективи у політичний інтерес та залученість до вирішення питань енергетичних відносин на рівні вищих посадових осіб держави. Якщо у першій половині року домінувала офіційна позиція Президента уникати прямої участі у переговорах, то газове питання стало одним із основних на порядку денному нормандської зустрічі та роботи цілої команди переговорників з-поміж президентської та урядової команд у грудні. Паралельно високу активність проявляли опозиційні політичні сили та їх лідери В. Медведчук та Ю. Бойко, зокрема, провівши низку зустрічей із російськими високопосадовцями і керівником «Газпрому». У першій половині 2019 р. парламентська група на чолі з Г. Гопко також дуже активно працювала з європейськими й американськими партнерами. Після позачергових парламентських виборів не сформувалася нова подібна група депутатів, а після досягнення домовленостей про новий транзитний контракт тема зникла з порядку денного законодавців.

Інституційна співпраця

У 2019 р. відбулися значні зміни на рівні інституційної співпраці між різними органами влади України та РФ. Якщо у першій половині року АПУ офіційно не вела переговорів з РФ, то після виборів розпочалися активні контакти на рівні радників президентів. До тристоронньої контактної групи щодо газового транзиту повернувся Міністр енергетики, відбулися контакти з російським візаві, включно на двосторонньому рівні, щодо деталей майбутнього контракту на транзит російського газу в ЄС та Молдову. ВРУ в односторонньому порядку прийняла зміни до законодавства з метою розблокування імпорту російської електроенергії на лібералізований ринок, що було неоднозначно сприйнято в суспільстві та серед представників енергетичних компаній.

Стратегічне бачення

Зміна політичних сил у другій половині 2019 р. не мала наслідком негайного перегляду стратегічних засад політики щодо РФ в енергетичній сфері. При цьому низка здійснених кроків щодо політичного засудження агресивності і войовничості попередньої влади, поспіх у виконанні російських вимог задля підписання транзитного контракту, збереження НАК «Нафтогаз України» як партнера «Газпрому», створення передумов для імпорту російської електроенергії, миротворча риторика оцінюються частиною суспільства та експертного співтовариства як високий рівень готовності до зміни стратегічного бачення. Інша частина суспільства дотримується точки зору, що це були короткострокові поступки з метою підписання газового транзитного контракту та проведення політичної зустрічі на вищому рівні. На рівні стратегічних документів змін не відбулося.

Діяльність

Новообраний склад ВРУ у другій половині 2019 р. прийняв низку рішень, які по різному вплинули на енергетичний сектор. Так, внесення змін у митне законодавство сприяло зниженню імпорту російських вуглеводнів та відповідно впливу проросійських опозиційних сил. Водночас правки щодо розблокування імпорту російської електроенергії викликали бурхливу суспільну реакцію, хоча і сприяли певною мірою зниженню цін на гуртовому ринку електроенергії. ВРУ також швидко прийняла законодавчі зміни, що сприяло швидкій сертифікації оператора газотранспортної системи і підписанню транзитного договору. Водночас подібний процес сертифікації системного оператора мереж електроенергії ВРУ заблокувала, що може негативно вплинути на процес інтеграції у єдиний європейський ринок електроенергії.

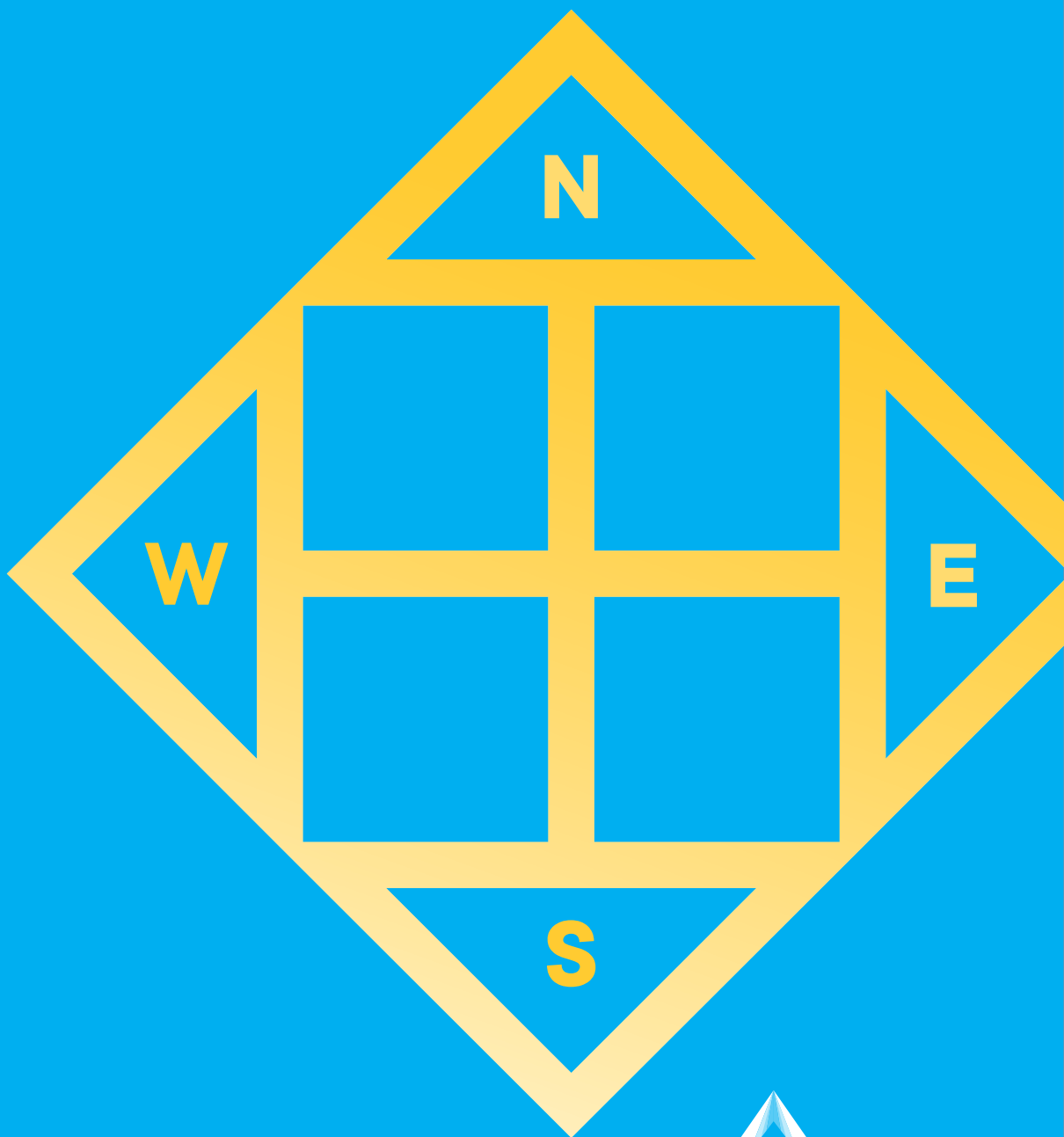
Атомно-промисловий комплекс України завершив процедуру отримання дозволу на промислову експлуатацію ядерного палива Westinghouse, цим самим збільшивши незалежність від російського палива «Росатому» і можливості політичного тиску РФ.

Спільна робота КМУ та НАК «Нафтогаз України» сприяла проведенню розділення компанії та створенню незалежного оператора газотранспортної системи. Оператор ГТС України (ОГТСУ) підписав усі необхідні операційні угоди з європейськими партнерами, таким чином запровадивши європейські правила роботи та можливість віртуального реверсу. Водночас новий транзитний контракт підписали НАК Нафтогаз і «Газпром», а не відповідні оператори ГТС. Тим самим Україна не скористалася повною мірою можливістю запровадження принципів енергетичного законодавства ЄС щодо усіх міжнародних контрагентів, а також втратила шанси отримати інші політичні чи безпекові перемоги (зокрема, у питаннях, які пов'язані з Донбасом).

Результати

Головним результатом 2019 р. є підписання нового газового транзитного контракту. В той час як Україна прагнула зберегти позиції транзитної країни та щорічні фінансові надходження в бюджет, а також мінімізувати загрозу масштабного воєнного вторгнення після припинення фізичного руху газу територією неподалік поточної лінії фронту, РФ намагалася повернутися до звичного формату політичних домовленостей в енергетичному секторі на рівні вищого керівництва. Провал таких цілей став можливим завдяки праці та зусиллям протягом попередніх років представників ВРУ, КМУ та НАК «Нафтогаз України» щодо протидії будівництву російських обхідних газопроводів та співпраці з Європейською комісією задля формування спільної позиції під час тристоронніх переговорів.

На законодавчому рівні також вдалося дещо обмежити обсяги російських нафтопродуктів на внутрішньому ринку, що зменшило політичний вплив проросійських сил. Водночас відкриття ринку електроенергії було негативно сприйняте в суспільстві та серед власників вітчизняної генерації (державної та приватної). Ринок електроенергії залишається справжнім викликом, де російський імпорт потребує постійного контролю і обмежень.

РЕГІОНАЛЬНА СПІВПРАЦЯ

АТР	C
Близький Схід	C+
Західні Балкани	C+
Країни Балтії	A-
Вишеградська група	C
Латинська Америка	C-
Південна Азія	C+
Північна Європа	B
Субсахарська Африка	C-
Центральна Азія	D+
Чорноморський регіон	B-

Азійсько-Тихоокеанський Регіон

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	3	3	2	3	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	3,5	3	3	3	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	2	2	2	2	2
ДІЯЛЬНІСТЬ	4	2	4	4	4
РЕЗУЛЬТАТИ	4	3	4	4	3
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	C+	C-	C	C+	C

У 2019 р. співпраця із країнами регіону загалом відбувалась на тому ж рівні, що й у 2018 р. Інституційна співпраця та стратегічне бачення майже не зазнали змін. На рівні МЗС активний політичний діалог спостерігався з Республікою Корея та Малайзією. Слід відзначити також у цьому напрямі роботу посольств в Австралії, Індонезії та Малайзії. Загалом бракує стратегічної візії співпраці з регіоном. Не було у 2019 р. і зустрічей вищого рівня з представниками країн регіону.

'15– '19

Протягом п'яти років можемо спостерігати активізацію зовнішньої політики України щодо країн АТР на різних рівнях. Найбільше уваги у взаєминах приділяється торговельно-економічному напрямку та співпраці у військово-технічній галузі. ПУ в регіоні, попри обмежені ресурси, активно працюють у налагодженні цих взаємин. Однак за п'ять років не було напрацьовано окремої стратегії співпраці із цим регіоном, попри те, що на політичному рівні є увага до динамічності розвитку АТР та потреби поглиблення взаємин. Майже немає згадок про регіон і в документах, що формують стратегію розвитку України.

Політичний інтерес/залученість

Президент України В. Зеленський неодноразово згадував історію успіху Сінгапуру чи Південної Кореї як приклад для розвитку України. Під час вручення новопризначеним послом Республіки Корея в Україні Квон Кі Чангом вірчих грамот Президенту В. Зеленському сторони обговорили питання активізації політичного діалогу, торгово-економічної та інвестиційної співпраці. Українська зовнішньоторговельна політика передбачає максимальне залучення інвестицій, зокрема, із Республіки Корея, а також збільшення імпорту сільськогосподарської продукції до Індонезії, Сінгапуру та В'єтнаму. Австралія ж є важливим політичним партнером України в контексті розслідування катастрофи Боїнга МН17 у 2014 р.

'19

Як у виступах та указах Президента В. Зеленського, так і у виступі В. Пристайка перед призначенням на посаду очільника МЗС, регіон звучав лише у загальному контексті країн Азії.

У передвиборних програмах політичних партій країни регіону не згадуються. Лише в програмі партії «Батьківщина» «Новий курс України» згадано Японію в контексті економічних показників росту та стабільності фінансово-кредитних систем. Новообраний парламент створив групи дружби з В'єтнамом, Республікою Корея, Малайзією, Сінгапуром, Японією (грудень).

Інституційна співпраця

Загалом інституційна співпраця із країнами регіону триває на тому ж рівні, що й у минулому році. Згідно з Планом дій уряду О. Гончарука планується завершити переговори щодо спрощення візового режиму із двома країнами регіону — Республікою Корея та Австралією. З липня 2019 р. посольство України у В'єтнамі залишається без посла.

Стратегічне бачення

Змін у стратегічному баченні взаємин з Азійсько-Тихоокеанським регіоном у 2019 р. не відбулося. Він майже не згадується в основних документах стратегічного характеру. Експортна стратегія до 2021 р. визначає ринки Індонезії, Таїланду та Філіппін як такі, що мають бути у фокусі для України. Двосторонніх стратегічних угод цього року не підписано. В Указі Президента 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» у розділі щодо зовнішньої політики йдеться мова загалом про Азію та Групи 20, куди входять Австралія, Індонезія та Південна Корея.

Діяльність

На рівні Міністерства закордонних справ політичні консультації цього року проводилися із відповідними відомствами Малайзії та Республіки Корея. Продовжується співпраця із відповідними інституціями Австралії та Малайзії в контексті розслідування катастрофи Боїнга МН17.

У Сеулі відбувся 8 раунд українсько-південнокорейських політичних консультацій між зовнішньополітичними відомствами країн (24.05). Серед іншого на порядку денному було питання лібералізації візового режиму між Україною та Кореєю. Заступник МЗС України С. Кислиця у рамках робочого візиту до Сеула відвідав Корейську Національну комісію у справах ЮНЕСКО (23.05). Сторони обговорили основні аспекти двостороннього співробітництва, а також взаємодію двох країн у рамках організації. С. Кислиця прийняв Директора Департаменту у європейських справах МЗС Королівства Таїланд С. Вонгсінсавата (05.07). Під час зустрічі сторони обговорили пріоритети подальшого розвитку українсько-тайського співробітництва, а також розширення договірно-правової бази. У цьому контексті Україна зацікавлена у якнайшвидшому узгодженні тексту проекту Договору між Україною та Таїландом про передачу засуджених осіб.

Заступник Міністра закордонних справ України Є. Божок перебував у відрядженні в Сінгапурі, Новій Зеландії та Австралії (7–16.10). Пріоритетним у всіх трьох країнах було обговорення безпекових питань. Також відбувся візит С. Кислиці до Малайзії (29.10), де проводилися політичні консультації між МЗС двох країн. Однак слід відзначити, що цього року не було активізовано діалогу із країнами на рівні урядів.

Українські компанії активно брали участь у численних виставках, що відбувалися протягом року в країнах регіону, зокрема, «Оборона та безпека 2019» (2–4.10, Ханой), аерокосмічної та оборонної промисловості Seoul ADEX 2019 (15.10, Сеул), військово-морської та авіакосмічної промисловості LIMA-2019 (Малайзія), де свої можливості демонстрував «Укроборонпром». Представники української сторони мали зустріч із командувачем сухопутних військ Малайзії та командувачем ВПС Камбоджі. З камбоджійською стороною говорили про ремонт авіаційного парку Камбоджі силами українських авіаційних підприємств. 8–11.07.

на той час посол України О. Шовкопляс мав зустріч із керівництвом МЗС та МО Королівства Камбоджа, в ході яких сторони обговорили питання започаткування двостороннього співробітництва між ЗСУ та ЗС Королівства Камбоджі. Українська делегація в складі представників ДП «Антонов» та ПУ в Південній Кореї взяли участь у роботі міжнародної конференції «Fostering Aviation Industry of South Korea» (29.10), де презентували перспективні напрями та переваги міжнародного співробітництва у сфері авіабудування між Україною та Республікою Корея. Українська делегація на чолі з заступником Генерального директора ДК «Укрспецекспорт» В. Кожевніковим взяла участь у роботі найбільшої Міжнародної виставки озброєння та військової техніки у Південно-Східній Азії «DEFENSE & SECURITY 2019», яка проходила в Таїланді (12–21.11). У рамках виставки українська делегація провела низку зустрічей і переговорів з військовим керівництвом як Таїланду, так й інших країн. На виставці була представлена командно-штабна машина «БТР-3Е 1КШ», спільно розроблена в рамках співпраці ДК «Укрспецекспорт» та Інституту оборонних технологій МО Таїланду. Представники «Держгідрографія» брали участь міжнародній морській виставці «PACIFIC-2019» у Сідней (11.10). Посольство України в республіці Корея презентувало потенціал українського рибальства на Busan International Seafood & Fisheries Expo (6–8.11). За сприяння посольства України в Республіці Корея львівські стартапи брали участь у виставці G-Fair 2019 (30.10–3.11).

Заступник міністра охорони здоров'я О. Лінчевський, перебуваючи в Австралії для участі в конференції WADEM, зустрівся з Головою Австралійсько-української Групи дружби у Федеральному парламенті Австралії К. Крюзером (15.05.). Українське посольство в Австралії працює над розвитком взаємин у сфері космосу, зокрема, 12.02 це обговорював посол України М. Кулінич з міністром у справах інновацій, науки та техніки Австралії К. Андрюс.

Цьогоріч певну увагу приділяли і культурній дипломатії у напрямі регіону, зокрема у Південній Кореї та Індонезії.

Під час зустрічі українського посла в Індонезії В. Пахіля з міністром з питань науки, технологій та вищої освіти Республіки Індонезія М. Насіром сторони підтвердили наміри розширити двосторонню договірно-правову

базу шляхом укладення меморандумів про співробітництво в галузі вищої освіти, науки і технологій та про співробітництво з обміну стипендіями. Окремо слід відзначити роботу ПУ в Малайзії, яке протягом року активно розвивало взаємини із представниками уряду країни.

Результати

У 2019 р. було укладено договори щодо уникнення подвійного оподаткування із Малайзією та Сінгапуром. ВРУ ухвалила Закони України «Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Урядом Малайзії про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи та Протоколу до неї» (30.10). Міністр фінансів України О. Маркарова підписала Протокол про внесення змін до Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Сінгапур про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи і капітал (16.08). Набув чинності Договір між Україною та Королівством Таїланд про взаємну правову допомогу у кримінальних справах (9.08). Також цього року було підписано Меморандум між Корейським Інститутом Науки і Технологій та Міністерством освіти й науки України.

Близький Схід

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	2	3	2	3	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	3	3	3	3	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	1	2	2	3	2
ДІЯЛЬНІСТЬ	4	4	4	5	4
РЕЗУЛЬТАТИ	4	3	4	4	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	C-	C	C	B-	C+

У 2019 р. знижено активність у напрямі як на найвищому, так і на парламентському рівнях. Активна діяльність традиційно велась на міжурядовому рівні у сферах торговельно-економічної співпраці, енергетики, освіти, ОПК. Найбільшу увагу у двосторонньому співробітництві приділено Катару та ОАЕ. Варто відзначити активізацію взаємодії з Оманом. Проведення парламентських і президентських виборів не позначилось на політиці України щодо регіону.

'15– '19

Протягом 2015–2019 рр. спостерігалась відсутність сприйняття Близького Сходу як вектору зовнішньої політики України, про що свідчить відсутність стратегій діяльності, концепцій, згадок у стратегічних документах. Пріоритети діяльності — розвиток торговельно-економічного співробітництва, що говорить про певну економізацію зовнішньої політики України щодо Близького Сходу, та галузева співпраця (сфери АПК, ОПК, інфраструктура, медицина, енергетика, освіта). Доля українського експорту на близькосхідні ринки щорічно становила не менше 13% від загального (ключові партнери — Єгипет, КСА, ОАЕ, Туніс). Найбільш цікавими для співробітництва стали країни Перської затоки, про що свідчить низка візитів на найвищому рівні та значне розширення договірно-правової бази.

Попри відсутність системної уваги до регіону з боку українських політиків, періодичні згадки були наявні протягом усього п'ятирічного періоду. Це знайшло відображення переважно в контексті питань загроз глобальній безпеці та деструктивній діяльності РФ на Близькому Сході. Проте, спостерігається поступове зниження уваги до безпекового аспекту, пік якої прийшовся на період членства України в РБ ООН (2016–2017 рр.).

Політичний інтерес/залученість

'19

У 2019 р. Близький Схід традиційно знаходився на периферії уваги українських політиків, що свідчить про відсутність бачення регіону як окремого напрямку зовнішньої політики. Перезавантаження усіх гілок влади після президентських і парламентських виборів не вплинуло на рівень зацікавленості регіоном. Передвиборні програми кандидатів у президенти і партій не містили згадок про регіон.

На рівні законодавчої гілки влади, а саме у порядку денному профільного комітету ВРУ, наявні питання взаємодії з країнами регіону у контексті підготовки до ратифікації підписаних угод та обговорення перспективи торговельно-економічної та міжпарламентської співпраці з Кувейтом (засідання 5.06), а також необхідності інтенсифікації відносин, зокрема, з країнами Перської затоки, про що свідчить згадка про субрегіон в орієнтованому плані роботи комітету ВРУ з питань зовнішньої політики (від 18.10) на початок 2020 р. До кінця року були сформовані нові групи дружби з Алжиром, Іраком, Йорданією, Кувейтом, ОАЕ, Саудівською Аравією.

Існує зацікавленість у галузевій співпраці з окремими близькосхідними країнами, що артикульовано представниками відповідних міністерств попереднього КМУ (заяви в.о. міністра аграрної політики України О. Трофімцевої про важливість ОАЕ в аграрному та харчовому секторах та намір України стати стратегічним партнером ОАЕ для забезпечення продовольчої безпеки останньої, заступника Секретаря РНБО О. Гладковського про перспективність військово-технічної співпраці з країнами Близького Сходу та про зацікавленість у створенні спільних підприємств у бронетанковій та авіаційній галузях, міністра інфраструктури В. Омеляна про зацікавленість у залученні інвестицій з Катару).

Інституційна співпраця

Регіональні проекти, для здійснення яких потребувалася б міжвідомча координація, відсутні. Взаємодія між владними інституціями здійснюється у контексті роботи над договірно-правовою базою з країнами регіону

і відбувалась ефективно в трикутнику АПУ–КМУ–ВРУ у першій половині 2019 р. (ратифікація ВРУ низки угод з Катаром, постанови та розпорядження КМУ про підписання угод з Кувейтом, КСА, ОАЕ, Оманом, виконання розпоряджень Президента та ін.). Нові голови українських частин СМК були затверджені у листопаді. Наприкінці року були призначені нові послы у Катар та Йорданію.

Стратегічне бачення

Близький Схід не фігурує у ключових зовнішньополітичних документах України, що свідчить про відсутність стратегічного виміру відносин. Регіон згадується у Военній доктрині України (2015 р.) лише в широкому безпековому контексті та в Експортній стратегії (2017 р.), де йдеться про окремі країни — Єгипет, КСА, ОАЕ, Ліван — як про перспективні ринки. Проте, це не виносить відносини з регіоном на новий рівень. Негативний вплив має відсутність регіональної стратегії зовнішньої політики. Указ Президента України № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» у розділі щодо зовнішньої політики згадки про Близький Схід не містить.

Діяльність

Діяльність України на близькосхідному напрямі була сконцентрована на інтенсифікації торговельно-економічного співробітництва та поглибленні взаємодії в окремих галузях (енергетика, освіта, сільське господарство, військово-технічна галузь), що відбувалось у формі здійснення міжвідомчих контактів та участі у бізнес-форумах. Найбільш активна робота велась у напрямі активізації співпраці з Катаром (політичні консультації між МЗС країн, два візити представників УСПП, де було проінформовано про тенденції економічного розвитку та інвестиційні можливості у сферах промисловості, сільського господарства, інфраструктури та енергетики та ін.) та ОАЕ (торгова

місія в ОАЕ, візит голови Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження С. Савчука для участі у сесії Асамблеї IRENA, де обговорено стратегії стимулювання розвитку «чистої» енергетики в Україні та ОАЕ, візит міністра освіти та науки Л. Гриневич для обговорення підготовки нового Меморандуму про співпрацю, зустріч заступника Секретаря РНБО О. Гладковського з очільниками військових відомств та керівництвом країни).

Активізувалась взаємодія з Оманом, що знайшло відображення у проведенні першого раунду двосторонніх консультацій між зовнішньополітичними відомствами (5–6.11) та двох бізнес-форумів. Не залишились без уваги головні торговельні партнери України у регіоні, КСА та Єгипет, куди здійснили візити представники МРЕТСГ у жовтні та листопаді відповідно.

Задля реалізації мети з поживлення торговельно-економічного співробітництва Україна взяла участь у низці конференцій та виставок (Hospitality Qatar 2019, Міжнародна нафтогазова виставка і конференція ОАЕ, Project Qatar будівництво, AGRITEQ-2019 Катар, DJAZAGRO-2019 Алжир, Gulfood 2019 ОАЕ, IDEX 2019 ОАЕ, Dubai Air Show-2019 та ін.), найчисельніші з яких — в аграрній сфері.

Протягом року дипломатичні зусилля були спрямовані на набуття статусу спостерігача у рамках ОІС, зокрема, проведено переговори з керівництвом організації у ході 46-ї сесії Ради Міністрів закордонних справ країн-членів ОІС в Абу-Дабі (1–3.03.).

Водночас у 2019 р. не відбулася низка регулярних засідань міжурядових комісій з торговельно-економічного та технічного співробітництва. Чергове засідання було проведене лише з Тунісом (квітень).

Наявне зниження активності як на найвищому політичному рівні (відбулася одна зустріч на полях 74-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН між Президентом України В. Зеленським та його єгипетським візаві А. Ас-Сісі), так і на парламентському (лише один приклад взаємодії — у лютому Україна прийняла міжпарламентську групу дружби з Ліваном, а у травні українська делегація здійснила візит у відповідь).

Результати

Результати діяльності наявні за функціональними напрямками співробітництва у рамках роботи окремих міністерств у вигляді підписання низки двосторонніх угод: фінансова сфера — Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму з Кувейтом; АПК — Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва у сфері сільського господарства та безпечності харчових продуктів з ОАЕ; юстиція — договори між Україною та Королівством Марокко про правову допомогу у кримінальних справах та екстрадицію, про передачу засуджених осіб та про правову допомогу у цивільних і комерційних справах, Меморандум про взаєморозуміння між міністерствами юстиції України та Королівства Марокко; інфраструктура — Протокол між КМУ та Урядом Катару про внесення змін і доповнень до Угоди про повітряне сполучення. За результатами чергового засідання міжурядової комісії з Тунісом підписано Меморандум про взаєморозуміння про співробітництво у молодіжній сфері, сфері фізичної культури і спорту, Угоду у сфері вищої освіти і наукових досліджень. У рамках засідання Комісії було проведено Українсько-туніський бізнес-форум з підписанням меморандумів між Торгово-промисловою палатою України та Туніським Союзом промисловості, торгівлі та традиційних ремесел про співробітництво та про створення Ділової ради.

За даними Держстату, за 2019 р. товарообіг з країнами Близького Сходу (без Ізраїлю, Туреччини, Ірану) склав 7,1 млрд дол., з якого експорт склав 6,6 млрд дол., що свідчить про значне позитивне сальдо. Це становить 13,2% загального експорту України. Головними торговельними партнерами залишаються Єгипет, Саудівська Аравія та ОАЕ з тенденціями до збільшення товарообігу. Значно збільшився експорт до Катару (на 25%), Кувейту (на 130%) та Оману (на 34%).

Західні Балкани

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	2	3	3	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	3	2	4	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	2	3	3	3
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	4	2	4	4
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	4	3	4	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	C	C-	B-	C+

Зовнішньополітична діяльність України щодо Західних Балкан у 2019 р. була на невисокому рівні і здійснювалась за напрямками протидії агресії РФ і нейтралізації її наслідків, сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції України. Відсутність візитів вищого політичного керівництва України до країн регіону та низька активність міжпарламентського співробітництва призвели до послаблення політичного діалогу та обмеження його міністерським виміром. Заходи, спрямовані на стимулювання економічного співробітництва з країнами регіону (за винятком Словенії), були на невисокому рівні.

'15– '19

Регіон Західних Балкан не увійшов до пріоритетів зовнішньополітичної діяльності України останніх п'яти років. Брак комплексного підходу до регіону компенсувався тенденцією вибудовування відносин з окремими країнами, насамперед Хорватією і Словенією. Був активізований діалог з Албанією, результатом чого стали візит Міністра закордонних справ Д. Бушати у лютому 2018 р. до Києва та домовленість про взаємне відкриття дипломатичних представництв. Ключовими зовнішньополітичними завданнями у стосунках із країнами регіону були підтримка у міжнародній протидії агресії РФ, сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції України.

Серед досягнутих результатів найбільш значущими були міжнародна підтримка України більшістю країн регіону, за виключенням негативного ставлення Сербії і нейтральної позиції БіГ, отримання допомоги в організації гуманітарного розмінування від Словенії та Хорватії, реабілітації українських військових і дітей, підготовці українських психологів. З усіма країнами регіону Україна досягла безвізового режиму для короткострокових поїздок громадян. Участь українського контингенту в операції стабілізації KFOR сприяла позитивному іміджу України в регіоні.

Економічна співпраця України з країнами регіону залишалась на досить низькому рівні — товарообіг з жодною з країн регіону не перевищив 500 млн дол. Дещо активізувалось співробітництво в туристичному секторі. В енергетичній сфері Україна проявляла інтерес до реалізації проектів з газифікації в Північній Македонії та спорудження терміналу скрапленого газу в Хорватії.

Політичний інтерес/залученість

'19

Балканські країни та регіон загалом не перебували у фокусі української влади. Вони не були відображені в офіційних політичних документах, передвиборних програмах новообраного Президента України В. Зеленського, партії-переможниці «Слуга народу» чи інших політичних сил, які увійшли до новообраного парламенту. Пріоритет надавався Хорватії, яку знову названо традиційним партнером України у регіоні. Також Україна проявляла підвищений інтерес до Словенії й Албанії, що позитивно позначилося на двосторонніх стосунках. Інтерес до Сербії, Північної Македонії та Чорногорії проявлявся у контексті їхнього руху до членства в ЄС, а також здійснення РФ активних заходів із дестабілізації ситуації в регіоні.

До кінця року у ВРУ нового скликання були сформовані чотири з семи груп дружби з балканськими країнами (Албанією, Північною Македонією, Словенією, Хорватією). Швидке і чисельне формування групи міжпарламентських зав'язків з Хорватією підтверджує її пріоритетність для України. Залученість України до регіональних форматів співпраці теж перебувала на низькому рівні.

Інституційна співпраця

До розвитку відносин із країнами Західних Балкан протягом року були залучені усі органи влади України, хоча відзначалось зменшення активності у парламентському вимірі через проведення позачергових виборів до ВРУ. Ключову роль у розвитку відносин із країнами регіону відіграло МЗС та українські дипломатичні представництва, які досі є не в кожній країні регіону. У грудні було призначено нового посла України до Хорватії. Диппредставництво у Чорногорії продовжує очолюватись тимчасовим повіреним у справах. З Албанією була досягнута домовленість про взаємне відкриття дипломатичних представництв. Загалом інституційна співпраця з країнами регіону була досить скоординована, але малоактивна.

Стратегічне бачення

Західні Балкани залишались поза стратегічними пріоритетами України, за винятком Хорватії, з якою розвиваються дружні партнерські відносини, та яка фактично стала регіональною опорою України у міжнародній протидії агресії РФ, досягненні Україною мети набуття членства в ЄС і НАТО. Країни Західних Балкан практично не згадуються у схвалених протягом року стратегічних документах України, хоча у Плані пріоритетних дій Уряду на 2019 р. було заплановано проведення переговорів щодо укладення з Чорногорією міжнародного договору про уникнення подвійного оподаткування. Такий підхід недостатньо враховує можливості країн регіону, які вже набули членство в ЄС і НАТО або знаходяться у процесі переговорів про вступ, для підтримки відповідних прагнень України.

Діяльність

Зовнішньополітична діяльність України щодо Західних Балкан у 2019 р. була на низькому рівні й ознаменувалась відсутністю візитів найвищого рівня до країн регіону. Більшість візитів на міністерському рівні були здійснені членами попереднього КМУ, зокрема візити Міністра з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України В. Черниша до Чорногорії (січень), в.о. Міністра аграрної політики та продовольства О. Трофімцевої до Словенії (березень) і Міністра у справах ветеранів І. Фріз до Хорватії (травень). Хорватію також відвідав Начальник ГШ ЗСУ В. Муженко, який у квітні взяв участь у Міжнародній виставці військової індустрії у м. Спліт. На рівні МЗС відбулись зустрічі заступника міністра В. Боднара із Державним секретарем МЗС Словенії Д. Божічем (лютий), керівників дипломатичних академій України і Хорватії (листопад) та черговий раунд українсько-хорватських політичних консультацій на рівні заступників міністрів (вересень). У листопаді Україну відвідала делегація Албанії на чолі з Державним міністром у справах діаспори П. Майко, що сприяло розвитку міжпарламентських зв'язків і співпраці у культурно-гуманітарній сфері.

Міжпарламентська співпраця України з країнами регіону також знаходилась на низькому рівні, не здійснювались візити парламентських делегацій. Лише Голова Комітету із зовнішньої політики і міжпарламентського співробітництва ВРУ Б. Яременко провів зустріч із Держміністром Албанії П. Майко, а перший заступник Голови Комітету з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму ВРУ VIII скликання М. Величкович — із Генеральним секретарем Мінтуризму Албанії А. Каменіцем у Києві.

Досить активно розвивалися українсько-словенські контакти, зокрема, між Національним агентством з питань державної служби України і Міністерством державного управління Словенії, навчальними закладами, місцевими органами самоврядування, науковими і культурними установами, медичними та реабілітаційними закладами. Також розвивалася міжрегіональна співпраця між Україною і Північною Македонією. Посольства України забезпечували постійні контакти з вищим керівництвом держав регіону, поширювали інформацію про Україну.

В економічній сфері домінували сектори туризму, енергетики і сільського господарства. Серед усіх країн регіону найбільш активне економічне співробітництво розвивалось із Словенією завдяки діяльності Українсько-словенської ділової ради, проведенню у лютому 8-го засідання Спільної українсько-словенської комісії з питань торговельно-економічного співробітництва та бізнес-форуму, візиту делегації МАП України до Словенії, бізнес семінару у Любляні. На відпочинку у Хорватії перебували групи дітей з родин учасників АТО та ООС, а українські делегації взяли участь у Міжнародному ярмарку туризму в Сербії. В енергетичному секторі розвивалась співпраця між українськими (ДТЕК) і хорватськими компаніями.

Водночас регіональні формати співпраці не використовувались належним чином українською стороною — на черговому саміті Ініціативи трьох морів у червні в Любляні Україна була представлена лише на рівні Посла України в Словенії.

Результати

Невисокий рівень політичного діалогу України із західнобалканськими країнами зумовлений їхньою недостатньою увагою до проблем і подій в Україні. Так, з усіх держав регіону на інавгурацію новообраного Президента В. Зеленського прибув лише держсекретар МЗС Хорватії С. Бушич.

Протягом року була підписана низка двосторонніх документів, серед яких можна виділити Угоду між урядами України і Північної Македонії про безвізові поїздки громадян й Угоду між урядами України та БіГ про співробітництво в сфері туризму. Були також підписані Меморандум про взаєморозуміння між Мінмолодьспорту України і Міністерством освіти, науки та спорту Словенії про співробітництво у сфері спорту, Меморандум про співробітництво між ДАУ ім. Г. Удовенка при МЗС і ДА МЗЄС Хорватії, План консультацій між МЗС України та МЗЄС Хорватії на 2020–2021 рр., Меморандум про співпрацю між українською ДТЕК і хорватською національною енергетичною компанією НЕР.

Пріоритет на Хорватію приніс результат — офіційний Загреб заявив про постійну підтримку України з протидії російській агресії, а також майбутнього членства України в ЄС і НАТО, що важливо у контексті Головування Хорватії в ЄС у першій половині 2020 р. Албанія, Хорватія і Словенія, як країни-члени НАТО, надавали важливу для України допомогу, зокрема, з гуманітарного розмінування, матеріально-технічного забезпечення, реабілітації військовослужбовців та здійснення реформ за стандартами Альянсу. У контексті підготовки до Головування в ОБСЄ у 2020 р. Албанія висловила Україні свою підтримку. Участь українського контингенту в операції стабілізації KFOR (Косово) сприяла позитивному іміджу України в регіоні. Водночас не вдалось переконати керівництво Сербії дотримуватись хоча б нейтральної позиції під час схвалення рішень міжнародних організацій із засудження агресії РФ.

Відмічається позитивна тенденція розвитку економічного співробітництва України з країнами Західних Балкан. Загалом товарообіг України з країнами регіону мав незначний ріст, а падіння було зафіксовано з Албанією та БіГ. Найкращі показники зростання торговельно-економічного співробітництва були з Північною Македонією і Чорногорією (вдвічі), а найбільші обсяги товарообігу у 2019 р. зафіксовані із Сербією (431,1 млн дол. США) і Словенією (283,9 млн дол. США).

Країни Балтії

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	3	4	4	5	5
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4	3	4	4	4
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	3	3	3	4	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	5	4	5	5	5
РЕЗУЛЬТАТИ	5	4	5	4	5
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B	B-	B+	B+	A-

Країни Балтії продовжують відігравати роль чи не найбільших «адвокатів» України на міжнародній арені. Завдяки їм у Парламентській асамблеї Ради Європи було започатковано ініціативу «Балтик плюс», а також досі тримається на слуху позиція щодо неприпустимості та політичної вмотивованості «Північного потоку-2». Країни Балтії одноставно закликали до невизнання т. зв. «виборів» у Криму, а також до припинення протиправних дій щодо кримських татар з боку Російської Федерації. Динаміка співпраці між Україною та країнами Балтії у багатьох важливих царинах тяжіє до ще більшої інтенсифікації. Водночас вимушена перерва у відносинах, пов'язана з проведенням президентських і парламентських виборів, безпосередньо вплинула і на результати відносин із регіоном. Щоправда, вже восени ця прогалина була повною мірою заповнена.

'15– '19

Країни Балтії де-факто вже давно є стратегічними партнерами України. Країни активно підтримують територіальну цілісність, суверенітет Української держави, а також її європейські та євроатлантичні прагнення.

Спільні виклики та ризики України, Литви, Латвії й Естонії змусили за останні роки переглянути бачення та поживити міждержавне співробітництво. Протягом цього часу увага України до країн Балтії відчутно зростала, про що свідчать неодноразові зустрічі високого рівня та повідомлення, якими обмінювалися високопосадовці держав щодо проведення Україною реформ та врегулювання конфлікту на сході країни. Насамперед, співпраця відбувалась у військовій, гуманітарній та економічній сферах. 2018 р. сміливо можна зарахувати до одного з найбільш продуктивних і насичених з точки зору зовнішніх відносин України з країнами Балтії. Наочним свідченням цього слугують, зокрема, візити глав усіх трьох держав регіону до України. 2019 р. охарактеризувався тим, що новообраний Президент В. Зеленський протягом кількох місяців здійснив візити відразу до трьох країн регіону. Одним із важливих результатів співпраці з країнами Балтії є початок функціонування т. зв. «Потягу чотирьох столиць» (Київ–Мінськ–Вільнюс–Рига з перспективою продовження до Таллінна у 2020 р.).

Політичний інтерес/залученість

'19

Попри зміну влади інтерес до регіону Балтії у 2019 р. не лише зберігався, але і посилювався. Новообраному Президенту В. Зеленському вдалося вже протягом пів року свого перебування на посаді побувати відразу у всіх трьох країнах Балтії, що свідчить про неабияку зацікавленість у регіоні. Як і впродовж попередніх декількох років, зацікавлення регіоном не обмежувалося лише безпековою чи гуманітарною складовою, але і поширювалося на економічну, логістичну, транспортну, ІТ-сферу тощо. У програмах кандидатів під час виборів Президента України та у програмах політичних партій під час виборів до ВРУ країни Балтії не згадувалися. Водночас групи дружби з країнами Балтії були сформовані у новому скликанні ВРУ найпершими (Естонія — 23.09, Литва та Латвія — 15.10).

В. Пристайко під час призначення на посаду Міністра закордонних справ у ВРУ у своєму виступі (29.08) окремо зазначив країни регіону як такі, за подіями в яких Україні варто слідкувати.

Інституційна співпраця

Інституційна взаємодія продовжує здійснюватися переважно на двосторонній основі та без створення форм співпраці з Балтійським регіоном загалом. Ознакою інституційної взаємодії можна вважати підготовку та проведення сьомого засідання Міжурядової українсько-латвійської комісії з питань економічного, промислового та наукового співробітництва. Продуктивні візити офіційної делегації до Естонії та Литви на чолі з Президентом В. Зеленським засвідчив непоганий рівень взаємодії між ОПУ, Міністерством цифрової трансформації, МО та МЗС України. Засідання Ради Президентів України та Литовської Республіки у листопаді у м. Вільнюс, попри певні недоліки, також зафіксувало наявність перспектив у взаємодії та координації між вітчизняними державними інституціями.

На увагу заслуговує також і те, що на початку року після тривалої перерви у Латвійській Республіці було призначено Надзвичайного та Повноважного посла України.

Стратегічне бачення

Наразі складно стверджувати щодо стратегічного бачення Балтійського регіону новою владою, але чимала увага до цього напрямку свідчить про його пріоритетність для політичних лідерів України. Хоча це бачення і не є закріплено в стратегічних документах, але офіційні зустрічі, політичні заяви на найвищому рівні та динаміка міждержавних відносин яскраво вказують на важливість країн Балтії для України. Щоправда, такий інтерес потребує стратегічного оформлення, як це відбулося, наприклад, у листопаді під час підписання декларації про розвиток стратегічного партнерства між Україною та Литвою на 2020–2024 рр. за результатами засідання Ради Президентів України та Литви під головуванням В. Зеленського та Г. Науседі.

Діяльність

У квітні відбулося вже 19-те засідання міжурядової українсько-литовської комісії з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва. У травні мало місце сьоме засідання Міжурядової українсько-латвійської комісії з питань економічного, промислового та наукового співробітництва. З українського боку офіційну делегацію очолювала тодішній Віцепрем'єр міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції І. Климпуш-Цинцадзе.

Протягом осені відбулися офіційні візити української делегації на чолі з В. Зеленським відразу до всіх трьох держав регіону. Зокрема, у Латвії Президент України мав низку продуктивних офіційних зустрічей зі Спікеркою парламенту І. Мурнієце, Прем'єр-міністром К. Каріньшем і Президентом Е. Левітсом. У Литві та Естонії В. Зеленський також мав низку результативних зустрічей на найвищому рівні, у т. ч. з лідерами цих держав — Г. Науседою та К. Кальюлайд. З Президенткою Естонської Республіки В. Зеленський протягом 2019 р. зустрічався чотири рази.

Відбулися також і декілька зустрічей міністра оборони України А. Загороднюка з його колегами з Естонії та Литви, а також із головнокомандувачами цих країн. На рівні РНБО України її секретар

О. Данилов провів зустріч із Міністром закордонних справ Естонії У. Рейнсалу, який під час свого перебування у Києві також мав розмову зі своїм українським колегою В. Пристайком та з Прем'єр-міністром О. Гончаруком.

Відбувалася взаємодія і на міжпарламентському рівні. В Естонській Республіці група народних депутатів України восени провела зустрічі зі своїми естонськими колегами та з керівництвом комітетів Рійгікогу.

Результати

За результатами візиту Президента В. Зеленського до Латвійської Республіки було підписано Меморандум про взаєморозуміння між міністерствами юстиції обох країн, що більшою мірою стосувався повернення незаконних капіталів колишніх вітчизняних високопосадовців із латвійських банків. За результатами проведення Міжурядової комісії українсько-латвійської комісії з питань економічного, промислового та наукового співробітництва було підписано протокол і досягнуто двосторонніх домовленостей у реалізації двосторонньої Програми співробітництва у сфері агропромислового комплексу.

За результатами засідання Ради Президентів України та Литовської Республіки було підписано Декларацію про розвиток стратегічного партнерства між Україною та Литовською Республікою на період 2020–2024 рр. Після липневого візиту офіційної делегації Литовської Республіки на Донбас було надано кошти для часткової реконструкції школи у прифронтовій Авдіївці. Крім того, у Литві міністром енергетики Литовської Республіки Ж. Вайчюнасом і Віцепрем'єр-міністром цифрової трансформації України М. Федоровим було підписано Декларацію про наміри щодо взаємного визнання електронної ідентифікації та довірчих послуг для електронних транзакцій. Також у Вільнюсі міністерствами оборони було підписано Декларацію про наміри у сфері кібернетичної безпеки, згідно з якою планується створити спільні пункти єдиного контакту для обміну інформацією про кіберзагрози та напади.

У Таллінні під час офіційного візиту української делегації на форум Digital Society Sandbox було підписано меморандум про співпрацю в IT-

секторі між Міністерством цифрової трансформації України й естонським Міністерством з міжнародної торгівлі та інформаційних технологій. Було вирішено про проведення Україною й Естонією шести масштабних хакатонів, найближчий з яких пройде в Одесі вже наступного року. На рівні МО України й Естонії було підписано документ про співробітництво в організації територіальної оборони, згідно з яким естонські фахівці допомагатимуть у впровадженні пілотного проекту з тероборони в окремих областях України.

Вишеградська група

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	4	4	3	3	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4	3	3	3	2
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	4	5	4	4	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	4	4	4	3	3
РЕЗУЛЬТАТИ	4	4	3	3	3
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B	B	C+	C+	C

У 2019 р. Вишеградська група перебувала під головуванням Словацької Республіки та Чеської Республіки. Попри формування пріоритетів дружніми до України державами-членами, порядок денний співпраці України з регіональною ініціативою не зазнав кардинального поліпшення, традиційно фокусуючись на проведенні зустрічей на рівні міністрів закордонних справ В4+СхП.

'15– '19

У період з 2015 по 2019 рр. співпраця на рівні як Вишеградської групи як регіональної ініціативи, так і окремих її країн зазнала значної трансформації, на жаль, не в сторону поліпшення і позитивної динаміки відносин. Водночас, необхідно зазначити, що у рамках спільних ініціатив В4 держави-члени неодноразово приймали політичні заяви та звернення щодо захисту територіальної цілісності та суверенітету України. У практичному вимірі співпраці Україна отримувала та продовжує отримувати гуманітарну допомогу для жителів постраждалих від російської агресії регіонів, а також проекти реабілітації та лікування українських військовослужбовців. Держави В4 робили окремий акцент на імplementації реформ в Україні. Формат співпраці В4+Україна отримав багато нових практичних вимірів. Енергетична безпека України безпосередньо залежала від підтримки країн В4 щодо організації реверсних поставок природного газу до України. Ситуація зазнала трансформації у період 2016–2017 рр., паралельно з погіршенням політичного діалогу з окремими державами В4. Формат В4+Україна майже перестав використовуватись. Для відновлення активної співпраці перед Україною постає завдання відновити довіру на двосторонньому рівні з Варшавою та Будапештом. Перші кроки в цьому напрямі були окреслені з приходом до влади нової команди.

Політичний інтерес/залученість

Політичний інтерес до Вишеградської групи як регіональної ініціативи не був акцентованим у заявах та зверненнях основних політичних акторів в Україні протягом 2019 р. Під час парламентських перегонів звернення до країн групи відбувалось здебільшого у рамках двосторонніх відносин з окремими країнами В4 (у передвиборних програмах та заявах політиків) або стосувалось питань налагодження відносин із сусідами та співпраці у ширшому географічному форматі.

Питання необхідності посилення співпраці з Вишеградською групою, поруч із вивченням досвіду інтеграції в ЄС її членів відзначалось Президентом В. Зеленським під час зустрічі з Прем'єр-міністром Чеської Республіки А. Бабішем у листопаді.

Інституційна співпраця

Координаційних зусиль з української сторони потребували підготовки зустрічі на рівні міністрів закордонних справ В4+СхП. Відсутність різних тематичних спрямувань формату В4+Україна зменшила рівень міжінституційного інтересу до формату регіональної співпраці.

Стратегічне бачення

Поточна редакція Стратегії національної безпеки від 2015 р. відзначає співпрацю з Вишеградською групою для забезпечення національної безпеки у зовнішньополітичній сфері на субрегіональному рівні. В Енергетичній стратегії 2035 вказується на необхідність інтеграції енергосистем України в Європейську мережу системних операторів передачі газу (ENTSOG), до якої входять вишеградські держави.

Стратегічна візія розвитку співпраці з Вишеградською групою як регіональним міжнародним утворенням, що має свою політичну вагу та інструментарій, нова зовнішньополітична команда В. Зеленського поки

не запропонувала. В Указі Президента України «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» (від 8.11) мова йде лише про держави-сусіди — члени ЄС.

Діяльність

Хоча у 2019 р. головування у Вишеградській групі знаходилося почергово у Словаччини та Чехії, позитивні очікування щодо активізації роботи групи з Україною не виправдались. Це може бути пояснено тим, що всі рішення у В4 приймаються на основі консенсусу, і позиція Угорщини щодо блокування співпраці з Україною вплинула на рівень співпраці у звітному періоді.

МЗС України у першому півріччі 2019 р. проводило консультації з Чехією щодо українського порядку денного під час чеського головування з другого півріччя 2019 р. Чеське МЗС запропонувало продовжити зустрічі у ширшому форматі В4+СхП. Позитивно було оцінено пропозицію України щодо продовження консультацій на рівні політичних директорів МЗС В4+Україна.

У 2019 р. Президент В. Зеленський на двосторонньому рівні провів зустрічі з Президентом Польщі А. Дудою (серпень, Варшава) та Президенткою Словаччини З. Чапутовою (вересень, Київ), а також головою уряду Чехії А. Бабішем (листопад). На останній було запропоновано провести зустріч у форматі В4+Україна на рівні голів урядів, що може бути позитивним сигналом.

У травні Україна була представлена заступником Міністра закордонних справ України В. Боднарем на Засіданні міністрів закордонних справ країн-учасниць Вишеградської четвірки та ініціативи Східного партнерства у Братиславі.

Начальник ГШ ЗСУ В. Муженко взяв участь у засіданні у форматі В4+Україна на рівні начальників генеральних штабів (травень), що проходив у Словаччині. Цей формат є традиційним та поодиноким прикладом продовження співпраці у форматі В4+Україна.

У 2019 р. українські недержавні організації ставали грантоотримувачами Міжнародного Вишеградського Фонду.

Результати

Позитивним залишається той факт, що на регіональному рівні члени В4 демонструють підтримку територіальної цілісності та суверенітету України, не дивлячись на достатньо різну динаміку двосторонніх відносин між Україною та країнами Вишеградської групи. І хоча політичних заяв В4 щодо України не так вже і багато, але країни демонструють солідарну позицію під час голосувань на рівні Ради ЄС.

Загалом програма головування ЧР у Вишеградській групі у порівнянні з попереднім головуванням Словаччини не має прямих згадок і проектів щодо підтримки відносин з Україною. Основна увага приділена регіону Східного партнерства та Балкан.

Хоча Словаччина наголошувала на бажанні відновити проведення тематичних круглих столів в Україні, які привертають увагу до досвіду реформ країн В4 в окремих сферах (Roadshow V4 for Ukraine), ця ініціатива у 2019 р. практичного виміру не набула.

Зміна позиції української сторони щодо відносин з Польщею та Угорщиною, яка прослідковувалась у 2019 р., може дати в майбутньому позитивний імпульс відновленню більш інтенсивних контактів у форматі В4+Україна.

Латинська Америка

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	2	2	3	2	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	3	3	3	3	2
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	1	1	2	2	2
ДІЯЛЬНІСТЬ	2	3	2	3	4
РЕЗУЛЬТАТИ	2	3	2	4	3
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	D	D+	D+	C-	C-

Після президентської кампанії 2019 р. помітно артикулюється інтерес до двосторонньої співпраці із країнами регіону. Втім, людський та ресурсний потенціал Латинської Америки поки лишається недооціненим розробниками зовнішньополітичної стратегії України. Це позначилося як на повільному зростанні показників українського експорту, так і на черговій втраті міжнародної підтримки України в питанні протидії агресії РФ з боку владних еліт, зокрема, Аргентини, Бразилії, Мексики, Перу, Чилі та ін., що засвідчили результати голосування у ГА ООН за оновлену та посилену резолюцію «Ситуація із правами людини в Автономній республіці Крим та м. Севастополь, Україна» (18.12.2019). Водночас, порівнюючи із попереднім роком, додалося голосів на підтримку резолюції «Проблема мілітаризації АР Крим та м. Севастополь, Україна, а також частин Чорного та Азовського морів» (09.12.2019).

'15– '19

Російська агресія проти України актуалізувала, насамперед, політичні аспекти співпраці із країнами регіону. Втім, попри зусилля з українського боку позиції держав Латинської Америки та Карибського басейну у питанні протистояння російській агресії проти України є стриманими, про що свідчать результати голосування країнами регіону щодо «українських резолюцій» в ООН упродовж 2014–2019 рр.

У 2014–2016 рр. відбулося стрімке падіння показників українського експорту до країн регіону, а у 2017–2018 рр. спостерігалася позитивна динаміка нарощування експорту, яка, втім, не досягла ще рівня 2011–2013 рр. У місцевих політичних еліт не склалося позитивного образу України, насамперед, через відсутність артикульованої державою політики, цілей та завдань України в регіоні. Негативних іміджевих втрат, окрім великих суто фінансових збитків, завдало Україні одностороннє розірвання «космічної» угоди з Бразилією.

Політичний інтерес / залученість

'19

У 2019 р. латиноамериканський вектор не розглядався як окремий напрям зовнішньої політики України. У Позачерговому посланні новообраного Президента В. Зеленського до ВРУ (29.08) немає жодної згадки ні про латиноамериканський регіон загалом, ні про окремі його країни чи регіональні організації.

Про неперіоритетність латиноамериканського напряму зовнішньої політики для ВРУ VIII скликання свідчить і порядок денний Комітету. Під час виборів до ВРУ ні у програмових документах політичних партій, ні у публічних виступах політиків цьому регіону не було приділено уваги. У ВРУ IX скликання вже сформовані нові «групи дружби» із Бразилією, Кубою, Мексикою (грудень), але їх діяльність ще неможливо оцінити.

Інтерес до регіону озвучується загальними фразами та зумовлюється необхідністю збереження політичної підтримки у протидії російській агресії, відновлення експортного потенціалу України, пошуку нових та розширення вже існуючих ринків для збуту продукції та залучення іноземних інвестицій, у т. ч. і завдяки підтримці української діаспори. Це зазначалося як у Плані пріоритетних дій уряду В. Гройсмана на 2019 р., так і у Програмі діяльності уряду О. Гончарука, Указі Президента № 837/2019, виступах Президента В. Зеленського на бізнес-форумах та під час зустрічі із головою СКУ П. Гродом, виступі голови МЗС перед ВРУ (29.08). На засіданні КЗС ВРУ (18.09) очільник МЗС В. Пристайко та заступник Голови ОПУ І. Жовква наголосили на важливості економічної співпраці з Чилі та Перу та запевнили, що у 2020 р. «латиноамериканський напрямок отримає свою увагу з боку Президента». У Програмі діяльності уряду О. Гончарука, де у сфері зовнішніх зносин зроблено акцент на захисті інтересів українських громадян за кордоном, у т. ч. і шляхом укладання угод щодо безвізового режиму, про покращення візових умов та спрощення умов перебування у загальному переліку із 21-ї країни згадано дев'ять країн Латинської Америки та Карибського басейну.

Інституційна співпраця

Не видно результатів співпраці МЗС та ОПУ з кадрових питань. Із приходом до влади команди нового Президента було звільнено із посад низку голів ДУ, у т. ч. в Аргентині, але нове призначення не відбулося. З 2014 р. немає посла України в Республіці Куба.

Також потенційно заважає консолідованому просуванню інтересів українського бізнесу за кордоном наявність одразу кількох центрів координування та підтримки експорту. Зокрема, у складі МЗС продовжує існувати Рада експортерів, а у складі МЕРТ у лютому 2019 р. запрацювала Рада з міжнародної торгівлі із представницьким складом від різних структур та органів влади. Діяла державна установа «Офіс з просування експорту України», що активно долучилася до проведення в Україні експортних та бізнес-форумів за участю партнерів із латиноамериканського регіону ТППУ.

Стратегічне бачення

В офіційних документах, ухвалених за адміністрації П. Порошенка, в яких визначалася зовнішньополітична стратегія України у короткотерміновій перспективі, регіон Латинської Америки серед потенційних об'єктів уваги не згадувався. Також не вважалися перспективними для України і регіональні ринки, що було закріплено в Експортній стратегії України на 2017–2021 рр.

Після приходу адміністрації Президента В. Зеленського цю Стратегію згадано як базову у Програмі діяльності КМУ О. Гончарука. Водночас це вступає у протиріччя з узятим адміністрацією В. Зеленського курсом на «економізацію» зовнішньої політики, зокрема пріоритетності ринків G-20 (входять Мексика, Аргентина, Бразилія), про що було зазначено в Указі Президента № 837/2019.

Діяльність

Обидва Президенти України протягом 2019 р. мали зустрічі з Президентом Бразилії Ж. Болсонару («на полях» форуму у Давосі та під час заходів з інтронізації імператора Японії), під час яких було обговорено перспективи торгово-економічної співпраці, а В. Зеленський також запропонував перезапустити спільний космічний проект із використанням космодрому «Алкантара». Зарезультатами зустрічей обидва Президенти П. Порошенко та В. Зеленський запрошували Ж. Болсонару відвідати Україну (який прийняв пропозицію на 2020 р.), а В. Зеленський отримав пропозицію відвідати Бразилію. Українська делегація на чолі із заступником голови МЗС С. Кислицею взяла участь в інавгурації Президента Панами (липень), де мала зустрічі із головою парламенту Панами, віцепрезидентом Сальвадору, головами МЗС Коста-Ріки та Перу, заступником голови МЗС Мексики та новообраним Президентом Аргентини та очільником МЗС (грудень). У червні Бразилію відвідала делегація Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. Для участі у виставкових заходах у квітні Мексику відвідали голова Державного космічного агентства України, делегація Повітряних сил ЗСУ, делегація Держпідприємств «Укрінмаш» та «Антонов». У лютому та грудні відбувся візит делегації ДП «Антонов» до Аргентини.

Україну було представлено на міжнародних форумах, які проходили в країнах ЛА, зокрема на 49-сесії ГА ОАД (Колумбія), VIII саміті АКД (Нікарагуа), 88-й Генеральній Асамблеї Інтерполу (Чилі), VI Міжнародномусимпозіумі скульптури (Чилі), II Всесвітньому саміті з прав людини (Мексика). Делегація на чолі з Віцепрем'єр-міністром П. Розенком узяла участь у X Всесвітній конференції Міжнародного товариства з питань протидії СНІДу (Мексика). Також Україна була представлена на міжнародному форумі "Forbes Industrial Summit 2019" та 82-му ярмарку "Feria de Todos Los Santos 2019" (Мексика), Міжнародній виставці Технологій та Інновацій для гірничої промисловості EXPONOR-2019 (Чилі), авіакосмічній виставці FAMEX 2019 (Мексика) та VII Міжнародній виставці оборонних технологій, озброєння та запобігання стихійним лихам "SITDEF 2019" (Перу). Низка українських заходів відбулася у рамках 45-го Міжнародного книжкового ярмарку в Аргентині.

Посли за сумісництвом відвідували відповідні країни, зокрема Парагвай, Беліз та Коста-Ріку. Пройшли зустрічі керівників ЗДУ у країнах регіону з місцевими посадовцями, керівниками двосторонніх і місцевих торгових палат та представниками бізнес-еліт, груп дружби з Україною у місцевих парламентах, генсеком Андської спільноти націй, представниками української діаспори, зі студентською молоддю. Керівники ЗДУ виступили у місцевих ЗМІ.

Відбувся візит делегації КМДА до Аргентини та переговори з Урядом Автономного м. Буенос-Айрес та членами Українсько-Аргентинської ТПП (лютий), офіційний візит делегації консульського округу (м. Харків) до Бразилії (вересень), переговори із посадовими особами Федерації торгівлі штату Парана. У травні Україну відвідав президент Апеляційного суду м. Сантьяго (Чилі).

З метою захисту інтересів вітчизняних товаровиробників МЕРТСГ направляло матеріали до Мексики та Бразилії, які проводять вісім антидемпінгових заходів, а українська делегація порушувала питання щодо антидемпінгової практики Бразилії на засіданнях Комітету СОТ. Запланований на II сесію ВРУ IX скликання (вересень 2019 р.— січень 2020 р.) круглий стіл щодо налагодження економічних та дипломатичних відносин із державами Південної Америки (щоправда, одночасно з країнами інших регіонів) не відбувся.

Під егідою ТППУ було проведено V Національний експортний форум, участь у якому взяла бізнесова делегація з Аргентини (червень), українсько-кубинський бізнес-форум (вересень) та бізнес-конференцію «Україна–Чилі» (березень).

У структурі МЕРТСГ у 2019 р. не проводились засідання жодної із шести наявних спільних Міжурядових комісій з питань торговельно-економічного співробітництва, у т. ч. і попри домовленості щодо щогорічних засідань українсько-аргентинської, українсько-бразилійської та українсько-чилійської комісій.

Досвід Колумбії щодо припинення конфлікту та реінтеграції бойовиків зацікавив нову політичну команду. Зокрема, колишній Президент Колумбії Х. М. Сантос виступив на щогорічному форумі YES у Києві, а до команди радника секретаря РНБО С. Сивохо увійшли експерти, які займаються вивченням цих питань.

ЗДУ в регіоні провели виставки та інші комеморативні заходи, присвячені вшануванню жертв політичних репресій і голодомору (ЗДУ в Аргентині, Бразилії, Мексиці, Перу), «день вишиванки». Пройшли Дні українського кіно у Бразилії, День української культури у Міжнародному Університеті м. Куернавака (Мексика).

Відбувся візит делегації перуанського Інституту історичних досліджень сухопутних військ та обмін документами між архівними установами України та Перу. Українська група StopFake у форматі відеоконференції узяла участь у Форумі «Європа–Латинська Америка» із журналістських розслідувань (Перу).

Результати

У відповідь на звернення ВРУ у зв'язку з проведенням РФ у вересні 2019 р. так званих «місцевих виборів» на тимчасово окупованій території АР Крим і в м. Севастополі, Комісія у закордонних справах та національної оборони Палати Депутатів Національного Конгресу Бразилії прийняла Заяву на підтримку України (листопад). Створено групу дружби з Україною у верхній палаті парламенту Парагваю (червень).

У квітні підписано спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин із Співдружністю Домініки, у вересні — з Гренадою та Сент-Вінсент і Гренадінами (обидві країни «утрималися» під час голосування українських резолюцій в ООН, у той час як Домініка не взяла участі у голосуванні). Досягнуто угоди про взаємне скасування віз із Еквадором (квітень), Співдружністю Домініки (травень) та Колумбією (вересень). На виконання завдання Програми діяльності уряду щодо збільшення строків безвізового перебування в Аргентині (планувалося досягти угоди у 2020 р.) у листопаді 2019 р. підписано Протокол про внесення змін до Угоди про скасування віз. Проведено перші українсько-бразильські консульські консультації (жовтень). Відкрито Почесне консульство України у Белізі (вересень).

У червні КМУ розпорядився здійснити добровільний внесок України у фонд ОАД у сумі 40 тис. дол. як постійного спостерігача з метою розвитку співробітництва з державами Північної та Південної Америки.

Підписано Протокол про наміри щодо активізації взаємодії на рівні органів виконавчої влади міст Києва та Буенос-Айреса, а також із керівництвом Міністерства охорони здоров'я та Головного директорату медичних закладів м. Буенос-Айреса, Меморандум про співпрацю між медичними закладами (лютий). Під час візиту директора Національного Антарктичного Наукового Центру України до Чилі домовлено про започаткування діалогу щодо підписання рамкової угоди про співпрацю у сфері мирних досліджень Антарктики (квітень).

За результатами візиту чилійської бізнес-делегатії до України підписано Угоду про співпрацю між ТППУ та Чилійсько-українською палатою з торгівлі та туризму, а також із «УКРСАДВИНПРОМом» та Асоціацією «Ягідництво України» (березень). Завдяки роботі МЕРТСГ щодо доступу українських товарів на бразилійський ринок у жовтні Мінторг Бразилії ухвалив рішення про зменшення антидемпінгового мита щодо української продукції у п'ять разів.

Держконцерн Укроборонпром став переможцем тендеру, оголошеного МВС Перу, на закупівлю військово-транспортних літаків (планується перша експортна поставка нового транспортника Ан-178).

У торговельно-економічній сфері спостерігається падіння показників українського експорту товарів до країн Центральної і Південної Америки та Карибського басейну. За підсумками 2019 р. воно становило понад 9%, у грошовому вимірі та майже 37 млн дол. у порівнянні із 2018 р. Водночас зріс імпорт із країн регіону на понад 12%. При цьому намітилося падіння експорту на донедавна традиційні ринки (Аргентина, Мексика, Куба, Чилі) та зростання експорту до Бразилії, Еквадору, Перу, Гватемали. Розширилася географія торгової співпраці (26 країн регіону у 2019 р. проти 25 країн у 2018 р.). Зокрема, поновилося торгова співпраця із Парагваем.

Північна Європа

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	3	4	4	4
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	2	3	4	4
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	2	2	3	3
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	4	4	5	5
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	4	4	4	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	С	С+	В	В

Виборчий 2019 р. призвів до паузи у політичних відносинах України з державами Північної Європи, наслідки якої долалися у другій половині року. Країни регіону продовжують надавати Києву політичну підтримку на міжнародній арені. Але надалі потрібно поживити політичний діалог, реанімувати міжпарламентську взаємодію. Водночас нордичні країни посилили свої позиції спонсорів і промоутерів низки важливих українських реформ. В економічній сфері потрібні термінові заходи зі стимулювання як українського експорту до цих країн, так і залучення звідти інвестицій в Україну.

'15– '19

Піком політичного інтересу Києва до Північноєвропейського регіону можна вважати 2017 р., коли державні завдання щодо Північної Європи були найчіткіше окреслені саме у безпековому контексті. У 2016–2017 рр. діалог на найвищому рівні був найінтенсивнішим — чотири офіційні візити Президента України до країн регіону стали поштовхом для низки важливих подій і тенденцій наступних років (засідання спільних міжурядових комісій, активізація міжпарламентського діалогу, реалізація масштабних проектів сприяння реформам, посилення культурно-мистецької присутності України в регіоні).

Політичний інтерес/залученість

'19

Вибори 2019 р. призвели до паузи у політичних відносинах Києва з країнами Північної Європи. Північному регіонові не знайшлося місця у програмах ані ключових кандидатів на посаду президента, ані партій, що потрапили до ВРУ.

Політичні заяви нового керівництва держави, зроблені за підсумками офіційних візитів в Україну лідерів Фінляндії та Швеції, дають уявлення про пріоритети української влади на нордичному напрямку. На перше місце ставиться економічна та інвестиційна співпраця, на друге — сприяння у здійсненні реформ в Україні, і лише після цього розглядається взаємодія у безпековій сфері. Сталими пріоритетами залишаються питання збереження санкційного режиму проти РФ та стримування будівництва газопроводу «Північний Потік-2». Водночас ані в посланні Президента до ВРУ, ані в його Указі

(від 8.11) країни регіону згадано не було. У новому парламенті до кінця року були створені депутатські групи з міжпарламентських зв'язків тільки з Норвегією та Данією.

Інституційна співпраця

Взаємодія з країнами Північної Європи здійснюється на двосторонній основі. На урядовому рівні співробітництво з Фінляндією і Норвегією координується у рамках міжурядових комісій, які, втім, протягом року не засідали (відбулося лише засідання міжвідомчої українсько-фінляндської комісії з міжнародних транспортних перевезень).

Водночас інституційна співпраця здійснювалася в рамках інших форматів. Зокрема, Держенергоефективності виступає фактичним координатором інституційної взаємодії в низці спільних енергетичних проєктів. МОН координує співробітництво з фінськими установами в рамках проєкту «Нова українська школа». Офіс з просування експорту організував Торгові місії до Швеції та Данії (виробники продуктів харчування) та Норвегії (ІТ-сектор).

У 2019 р. загострилася проблема тривалої відсутності послів України у важливих країнах. Візити в Україну керівників Фінляндії та Швеції відбулися за відсутності послів у цих державах.

Стратегічне бачення

Традиційно у Плані дій уряду В. Гройсмана на 2019 р. було заплановано участь Міністерства оборони в операції «Північний сокіл» (перевезення пального до Гренландії). У програмі діяльності уряду О. Гончарука МВС запланував реалізувати скандинавську модель забезпечення охорони громадського порядку. Втім, стратегічні цілі у взаємодії України з регіоном були відсутні в обох документах.

Договірно-правова база відносин України з державами регіону нараховує понад 180 документів. З них рамковий характер мають такі документи, як

Угода між урядами України та Королівства Швеція про співробітництво у сфері розвитку та Спільна декларація про партнерство між Україною та Королівством Норвегія. Протягом року ДПБ поповнилася п'ятьма новими документами, найважливішим з яких є Рамкова угода між Урядами України та Данії щодо умов реалізації програми Danida Business Finance в Україні.

Діяльність

Подвійна виборча кампанія в Україні наклала відбиток на розвиток політичного діалогу Києва з північноєвропейськими столицями. У вересні новий сезон діалогу розпочався офіційним візитом в Україну Президента Фінляндії С. Ніїністо, продовжився зустріччю В. Зеленського з Прем'єр-міністром Норвегії Е. Солберг у Нью-Йорку та завершився офіційним візитом в Україну Прем'єр-міністра Швеції С. Льовена у грудні. Єдиною подією на рівні глав урядів став візит В. Гройсмана до Норвегії, на рівні ж голів законодавчих органів діалог не розпочато. Україну відвідали міністри закордонних справ Данії, Швеції та Фінляндії, В. Пристайко в свою чергу відвідав з робочим візитом Стокгольм.

2019 р. був роком стабільного розвитку контактів України та країн Північної Європи у сфері безпеки та оборони (візити в Україну глави МО Данії, делегацій МО Норвегії та Фінляндії, українсько-норвезькі консультації в космічній сфері тощо).

Найбільше від виборчої паузи постраждали міжпарламентські зв'язки. У першій половині року ще тривав обмін візитами, але у другій половині двосторонніх українсько-скандинавських парламентських заходів не зафіксовано взагалі.

У 2019 р. спостерігалось значне посилення культурно-мистецької присутності України у всіх п'ятих країнах Північної Європи.

Водночас спостерігається повна відсутність політичної активності України в Ісландії. Така ситуація є неприпустимою, з огляду на підвищену активність на ісландському напрямі дипломатії РФ, що намагається зробити Ісландію «слабкою ланкою» задля прориву санкційного фронту.

Результати

Києву вдається утримувати незмінною офіційну позицію держав Північної Європи у питаннях територіальної цілісності України та протидії військовій агресії з боку РФ. Така позиція була висловлена у заяві Міністра закордонних справ Фінляндії і Голови Комітету Міністрів РЄ Т. Сойні з приводу 5-ї річниці анексії Криму, в аналогічній, але ширшій за обсягом заяві фінського МЗС, у заяві лідерів МЗС чотирьох країн, включно зі Швецією, на підтримку територіальної цілісності України (26.11).

Водночас межею такої підтримки є ситуації, за яких нордичним країнам доводиться йти у фарватері позиції країн-лідерів ЄС. Так, у контексті скасування санкцій проти Росії у ПАРЕ глава МЗС Фінляндії Т. Сойні на посту Голови Комітету Міністрів РЄ сприяв просуванню ухваленого рішення, а жодна з делегацій північноєвропейських країн проти нього у повному складі не проголосувала. У 2019 р. продовжувалася і розширювалася фінансова та експертна підтримка країнами Північної Європи реформ в Україні. У деяких сферах саме скандинавські моделі стають прототипами українських реформ. Це стосується реформи шкільної освіти, розвитку відновлювальної та зеленої енергетики, реформи енергоефективності.

Істотно посилилася допомога з боку країн регіону у вирішенні гуманітарних проблем на Донбасі. Важливим підсумком візиту глави МЗС Фінляндії П. Хаавісто стало рішення про виділення додаткових 600 тис. євро на розмінування територій. Суттєву допомогу у покращенні гуманітарної ситуації на сході України надають Швеція та Норвегія.

Неоднозначними є результати торгово-економічного співробітництва з північноєвропейськими державами. Успіхом можна вважати лише зростання експорту українських товарів до Швеції на 9%. Зріс імпорт зі Швеції (5%) та Норвегії (16%). На цьому тлі вражає падіння українського експорту до Фінляндії (майже вдвічі) та до Ісландії (на понад чверть). Загалом, товарообіг за 2019 р. склав 528,9 млн дол. США з Данією, 95,4 млн з Ісландією, 291,8 млн з Норвегією, 321,5 млн з Фінляндією, 566,1 млн зі Швецією. Рівень інвестицій з регіону Північної Європи залишається незадовільним і не відповідає інвестиційному потенціалові регіону.

Південна Азія

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	2	2	3	4
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	2	2	3	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	3	3	3	3
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	4	4	4	4
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	3	3	3	3
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	C-	C-	C+	C+

Співпраця із країнами Південної Азії у 2019 р. загалом не зазнала значних змін порівняно з попереднім роком. Спостерігається незначне поживлення інтересу на політичному рівні щодо регіону загалом та Індії й Пакистану зокрема. Проривом стало налагодження взаємин на рівні уряду та парламенту з Афганістаном. Водночас й далі майже без уваги залишаються Непал, Бутан та Мальдіви.

'15– '19

Протягом п'яти років взаємини України із країнами Південної Азії перебувають у межах окреслених траєкторій, зокрема торговельно-економічної, військово-технічної та авіаційної галузей. Бракує стратегічного бачення взаємин з АТР загалом та країнами регіону зокрема. Впродовж п'яти років між Україною та країнами регіону не було візитів чи зустрічей на найвищому рівні, що критично важливо, зважаючи на активну роботу Росії у регіоні. Позитивним досягненням цього періоду стало поживлення політичного діалогу зі Шрі-Ланкою.

Політичний інтерес/залученість

Проведення парламентських і президентських виборів у 2019 р. показало, що серед політичних акторів в Україні наразі немає особливого зацікавлення у співпраці із країнами Південної Азії. Серед програм політичних партій, що ввійшли до парламенту, регіон згадувався лише у передвиборній програмі «Європейської Солідарності». Зокрема, у ній йшлося, що Україні слід розвивати співробітництво з розробок озброєння та військової техніки не лише із західними партнерами, але й із країнами Південно-Східної Азії. Також повна програма партії «Батьківщина» «Новий курс України» в економічній частині звертає увагу на показники росту та стабільності фінансової системи Індії.

Президент П. Порошенко, приймаючи вірчі грамоти від новопризначеного посла Пакистану З. Мубашіра Шейха, висловив

'19

сподівання щодо розвитку політичного діалогу між Україною та Пакистаном (11.02). Під час призначення на посаду у ВРУ В. Пристайко згадав про Індію як про одну із тих країн, «без підтримки якої ми не зможемо вижити, не зможемо розвиватися». Президент України В. Зеленський мав телефонну розмову із Прем'єр-міністром Індії Н. Моді, під час якої вони погодилися щодо потреби активізації політичного діалогу на найвищому рівні та обмін візитами найближчим часом.

До кінця року не було створено жодної групи дружби ВРУ з країнами Південної Азії.

Інституційна співпраця

Інституційна співпраця у 2019 р. тривала фактично на тому ж рівні, що й у 2018 р. Хоча певні корективи внесло проведення президентських і дострокових парламентських виборів в Україні. 2019 р. можна назвати роком активізації співпраці з Афганістаном на рівні парламенту і на рівні КМУ. Крім того, Віцепрем'єр-міністр України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Д. Кулеба очолив українсько-індійську міжурядову комісію.

За вісім країн регіону відповідає 3 посольства України, з них за шість країн — посольство в Індії. Було призначено нового посла України в Таджикистані (16.05), що також відповідає і за Афганістан, однак процес акредитації в Афганістані ще триває.

Стратегічне бачення

Упродовж років основна співпраця між Україною та країнами регіону відбувалася за трьома основними напрямками: торговельно-економічним, військово-технічним та в галузі авіації. У цьому контексті країни регіону згадуються у документах, що визначають стратегічні напрями розвитку України. Зокрема, у Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028 р. освоєння азійських ринків визначено за мету,

а у рамках Експортної стратегії 2017–2021 рр. ринки Індії та Бангладеш визначено серед топ-20 ринків, що можуть показати швидкі результати. Як і раніше, бракує єдиної стратегії роботи з країнами Південної Азії.

Діяльність

У 2019 р. було проведено кілька вагомих профільних зустрічей представників українських міністерств із колегами з країн Південної Азії. Більшість із них були спрямовані на розвиток торговельно-економічної співпраці, а головний акцент був на Індії. Зокрема, з робочим візитом в Індії перебував перший Віцепрем'єр міністр — Міністр економічного розвитку і торгівлі України С. Кубів (11–13.01), у рамках якого презентував інвестиційний та торговельно-економічний потенціал України на 25-му Міжнародному саміті партнерства «Нова Індія — зростання до глобальних можливостей» у Мумбаї. На полях саміту С. Кубів зустрівся із віцепрезидентом Індії М. В. Найду та з міністром торгівлі, промисловості та цивільної авіації Індії С. Прабху, а також з міністром економіки Афганістану. Було проведено четверту зустріч спільної робочої групи з торговельно-економічного співробітництва (2.04), під час якої обговорили перспективи збільшення обсягів взаємної торгівлі та розширення договірно-правової бази між двома країнами. Також за підтримки Офісу з просування Експорту України було організовано візит Української торгової місії (22–26.04), у якій взяли участь малі та середні підприємства космічної галузі, а також сектора новітніх технологій і зелених інновацій. На полях ГА ООН Міністр закордонних справ України В. Пристайко мав зустріч із Міністром закордонних справ Індії С. Джайшанкармом (25.09), де серед іншого вони обговорили можливість здійснення двосторонніх візитів, розвиток двостороннього співробітництва в економічній та освітній сферах, а також наболіле питання лібералізації візового режиму.

У 2019 р. Україна активно була представлена на оборонних та авіаційних виставках у Південній Азії. Українська делегація на чолі з Першим заступником Секретаря РНБО О. Гладковським брала участь в авіаційній виставці «Aero India 2019» (20–24.02), де відбулися зустрічі з Державним

міністром оборони Індії С. Бхамре, Командувачами ВПС, ВМС та СВ ЗС Індії. Делегація із Пакистану брала участь у XVI міжнародній спеціалізованій виставці «Зброя та безпека–2019», яка відбувалася в Києві (8–12.10).

До двостороннього діалогу долучилося цього року також і Міністерство охорони здоров'я. В.о. міністра У. Супрун мала зустріч зі своїм індійським колегою Дж. Пракашем Наддою (25.02).

Відбулося перше засідання українсько-афганської Спільної міжурядової комісії з торговельно-економічного співробітництва (27–28.05). На ньому представники країн обговорили, зокрема, можливість постачання з України до Афганістану автомобільної продукції КрАЗ та нафтогазового обладнання. Члени Комітету ВРУ з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва мали зустріч із парламентською делегацією Верхньої Палати Парламенту Афганістан на чолі з сенатором Е. М. Аламом (6.11).

Вперше за всю історію взаємин із Бангладеш її відвідав глава української міграційної служби М. Соколюк (30.09–3.10). Сторони обговорили запобігання та протидію нелегальній міграції, що є нагальним питанням, яке потребувало уваги на такому високому рівні.

Також голова комітету у закордонних справах Г. Гопко провела зустріч із послом Пакистану М. Шейхом (22.02). У ході зустрічі обговорили стан розвитку двостороннього діалогу та економічної співпраці.

Результат

Позитивним аспектом є налагодження взаємин на рівні парламенту та уряду з Афганістаном. За результатами першого засідання міжурядової комісії з торговельно-економічного співробітництва було підписано відповідний протокол. Серед позитивних досягнень також слід відзначити відновлення активного діалогу із Бангладеш щодо питання міграції. За результатами зустрічі на полях ГА ООН В. Пристайко та державний секретар МЗС Шрі-Ланки Р. Арьясінхою підписали Угоду про звільнення від оформлення віз громадянам двох країн, які користуються дипломатичними, службовими або офіційними паспортами.

Країни регіону належать до найбільших імпортерів української агропродукції (на Індію припадає 7,1% усього експорту АПК у 2019 р.). Водночас у 2019 р. спостерігалось зменшення експорту товарів Україна до Індії на 7% (2,02 млрд дол) та Пакистану — 48% від 2018 р. (62,9 млн дол.). А до Шрі-Ланки та Бангладеш значне збільшення — відповідно на 52% (62,3 млн дол) та на 102% (442,7 млн дол). Імпорт товарів з Пакистану та Індії збільшився на 20%. Студенти з Індії залишаються найчисленнішою групою іноземних студентів в Україні.

Під час голосування щодо резолюції ГА ООН «Проблема мілітаризації АР Крим та міста Севастополь, Україна, а також частин Чорного і Азовського морів» (9.12) усі країни регіону (Індія, Пакистан, Непал, Бутан, Бангладеш, Шрі-Ланка, Мальдіви) утрималися. А от щодо резолюції «Стан з правами людини в АР Крим та місті Севастополь (Україна)» (18.12), як і в попередні роки, Індія голосувала проти, решта ж країн регіону утрималися, і лише Бутан підтримав цю резолюцію.

Субсахарська Африка

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	2	3	3	3	2
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	3	3	2	2	2
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	1	2	2	3	3
ДІЯЛЬНІСТЬ	2	3	2	3	3
РЕЗУЛЬТАТИ	3	3	3	3	3
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	D+	C-	D+	C-	C-

Після перезавантаження української влади, що відбулося у 2019 р., у політичному дискурсі щодо країн Африки на рівні декларацій відчутно зростання уваги. Зокрема, оголошено про підготовку політичного діалогу на найвищому рівні у рамках майбутнього візиту Президента України до країн Африки, що має відбутися у 2020 р. Акцент робився на прагматизації відносин з метою отримання економічної віддачі. Зросла увага до Африки і в контексті перспектив реалізації української аграрної продукції. Товарообіг між Україною та країнами Субсахарської Африки у 2019 р. продемонстрував впевнене зростання, при цьому коло торговельних партнерів зберегло свою сталість. Підтримка Києва у рамках роботи міжнародних організацій лишилася на попередньому рівні, хоча з огляду на активізацію Росії на континенті подальша розбудова діалогу Україна–Африка в межах багатонаціональних форматів буде тривати в умовах обмежених можливостей.

'15– '19

Попри зростання ваги країн Субсахарської Африки на міжнародній арені, стабілізацію військово-політичної ситуації на континенті та позитивну динаміку економічних показників, політичні підходи України щодо відносин з цим регіоном за останні п'ять років майже не зазнали змін. У стратегічних документах Африка продовжує лишатися на периферії інтересів, хоча увага до неї все ж таки демонструє тенденцію обережного зростання. При цьому політичний діалог на найвищому рівні так і не відбувався. Втім, у 2019 р. надія на його проведення набула вірогідності втілення у короткостроковій перспективі.

Спостерігалось повільне нарощування присутності на африканських ринках, але не відбулося істотного розширення кола африканських партнерів. При цьому торговельні контакти з багатьма країнами регіону лишуються ситуативними та не претендують на сталість. Через зростання конкуренції на африканських ринках умови для укріплення партнерства України з африканськими державами хоча і лишуються сприятливими, але потребують від Києва оперативних та невідкладних дій.

Політичний інтерес/залученість

'19

Представлені під час президентських і парламентських виборів кандидатами та політичними силами програми не містять згадувань регіону Субсахарської Африки. На цьому тлі виключенням була партія «Сила і честь», кандидатка від якої С. Андрущенко відзначила, що Африка повинна мати для України стратегічне значення, та запропонувала виступити з ініціативою про можливість залучення країн Східного партнерства до «Альянсу ЄС–Африка». Заступник ВО «Свобода» Ю. Сиротюк у квітні заявив, що реалізуючи політику економічного націоналізму, Україна повинна запозичувати приклад Руанди, яка «після геноциду і розрухи стала однією з найуспішніших країн Африки».

Депутати ВРУ IX скликання станом на грудень 2019 р. не сформували новий склад жодної з існуючих 11 груп з міжпарламентських зв'язків з країнами регіону.

Президент В. Зеленський у виступі на iForum-2019 заявив, що Україна може надолужити відставання у тій чи іншій галузі шляхом втілення ідей, що оминають «ями вчорашнього дня», навівши приклад країн Африки, що перескочивши етап дротового телефонного зв'язку одразу впровадили мобільний.

У липні Президент В. Зеленський на церемонії вручення вірчих грамот послом ПАР А. Груневальдом наголосив на важливості інтенсифікації політичного діалогу з цією країною. Мова йде про торговельно-економічні відносини й проведення бізнес-форуму Україна–ПАР, очікується налагодження більш тісної та конструктивної взаємодії у рамках непостійного членства ПАР у РБ ООН. Необхідно згадати й заяву заступника голови ОПУ І. Жовкви щодо підготовки візиту Голови держави до африканського регіону у 2020 р. з метою «активізації економічної взаємодії».

Представники вищого керівництва парламенту у своїх виступах та промовах протягом 2019 р. не порушували африканську проблематику. Проте вона фігурувала у виступі кандидатки на посаду голови Комітету ВРУ з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва Є. Ясько (фракція «Слуга народу»), яка згадала про країни Африки у контексті заяви про те, що комітет повинен сфокусуватися на поглибленні

та диверсифікації ринків для економічної співпраці та торгівлі України.

Також слід підкреслити, що у своїй промові у ВРУ після призначення на посаду Міністра закордонних справ України В. Пристайко відзначив, що багато країн Африки є специфічними партнерами, але з ними необхідно розвивати контакти заради розширення української торгівлі та формування позитивного іміджу України.

Інституційна співпраця

Протягом 2019 р. основною державною структурою, що здійснювала координацію різних українських відомств у напрямі співпраці з країнами Субсахарської Африки, виступило МЗС України. При цьому міжінституційна співпраця здійснювалася переважно у торговельно-економічній, транспортній й освітній сферах у співробітництві з МОН, МЕРТ, Мінагрополітики, Державіаслужбою тощо.

Наприклад, у рамках заходів з реалізації Експортної стратегії України відносно «країн у фокусі» у квітні ТППУ, МЗС, посольством України в Нігерії, Офісом з просування експорту, МЕРТ та Мінагрополітики було започатковано торговельний дім Україна–Нігерія «NewSvit».

Посольства України в країнах регіону надавали належну допомогу у контактах різних державних інституцій України з африканськими партнерами, зокрема в Анголі, Сенегалі, ПАР, Ефіопії, Нігерії.

Водночас відчутним недоліком є відсутність призначень послів до країн Субсахарської Африки. Станом на грудень без голів лишаються українські дипломатичні представництва у ПАР, Ефіопії, Нігерії, Сенегалі та Анголі.

Стратегічне бачення

Протягом 2019 р. відбувся прогрес щодо закріплення довгострокових завдань розвитку відносин між Україною та країнами Субсахарської Африки у нормативно-правових актах стратегічного значення. У розпорядженні КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського

господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року» (10.07) відзначається, що згідно до дослідження Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) найбільший приріст населення спостерігався саме в країнах Африки, що буде сприяти попиту на найпростіші та найдоступніші харчові продукти.

Важливою новацією відносно стратегії України на африканському напрямку є згадка про регіон в Указі Президента України № 837 (08.11) «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави». В переліку заходів, що необхідно вжити до кінця 2020 р., відзначається необхідність розширення торговельно-економічних зв'язків України з державами Африки.

Діяльність

У плані розвитку політичних контактів з країнами Субсахарської Африки у 2019 р. відбулася знакова подія, що вивела їх на якісно новий рівень. У травні у Києві з офіційним візитом перебувала делегація Республіки Кенія на чолі із Спікером Національної Асамблеї Дж. Мутурі, який провів переговори з головою ВРУ А. Парубієм та Прем'єр-міністром В. Гройсманом. Сторонами обговорювалися питання визнання кенійцями Голодомору геноцидом українського народу, перспектив відкриття кенійського посольства в Києві та встановлення прямого авіаційного сполучення між столицями, активізації роботи над підготовкою та підписанням 12 міждержавних угод у сферах торгівлі, економіки, сільського господарства, транспорту, освіти й туризму. Також слід загадати про плани набути статусу міст-побратимів між Одесою та Момбасою.

У вересні Міністр закордонних справ України В. Пристайко в Нью-Йорку на 74-й сесії ГА ООН зустрівся зі своєю кенійською колегою М. Джумою, яка підтвердила свої плани відвідати Київ. У вересні у м. Аддис-Абеба відбувся другий раунд політичних консультацій між МЗС України та Ефіопії. Українська делегація на чолі з директором Департаменту країн Близького Сходу та Африки М. Щербатюк обговорила шляхи активізації політичного діалогу, економічну співпрацю та взаємодію в рамках

міжнародних організацій. Крім того, лунали заяви, що МЗС вивчає питання надання гуманітарної допомоги Республіці Судан та ДР Конго відповідно до політико-безпекової динаміки в цих країнах.

У центрі уваги МЗС було розширення контактів з такими державами Африки, як Сенегал, ПАР, Малі та Мозамбік. Зокрема, було відкрито в регіоні два нових почесних консульства: у Ліберії та Джибуті.

19–20 лютого у м. Преторія відбулися переговори між Міністерством транспорту ПАР та Державіаслужбою України щодо проекту Угоди між КМУ та Урядом ПАР про повітряне сполучення.

У березні за підтримки Посольства України в Нігерії було досягнуто домовленість про створення групи з міжпарламентських зв'язків з Україною у Палаті представників Нігерії, що є актуальним після проведення в країні лютневих виборів.

За координації посольства України в Ефіопії відбулися переговори щодо обговорення започаткування повітряної лінії Київ–Аддис-Абеба. Також у центрі уваги місії було сприяння Державній службі з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів у вирішенні питання сертифікації продукції українських птахівників. Посольства України в Нігерії та Ефіопії долучилися до ініціативи МОН «Study in UA», за рахунок чого відбулася презентація українських ВНЗ у цих країнах.

У жовтні у Дипломатичній академії України у рамках проекту «Концепція зовнішньої політики України» відбувся круглий стіл «Близький Схід і Африка: пошуки українського інтересу», метою якого було формулювання рекомендації до зовнішньої політики України на африканському континенті.

Щодо діяльності українських миротворців на Африканському континенті, то станом на грудень 2019 р. у складі чотирьох місій ООН (ДР Конго, Південний Судан, Тимчасові сили ООН із забезпечення безпеки в Аб'єї, Республіка Малі) перебували 279 українських військових, 263 з яких — у ДР Конго.

Результати

Попри реалізацію заходів з нарощування комплексного діалогу з країнами Африки по лінії МЗС та певні зрушення у стратегічному

сприйнятті регіону з боку українського керівництва наявні зусилля щодо активізації партнерства виглядають недостатніми. Брак проактивних політичних контактів найвищого рівня продовжує справляти негативний вплив на розвиток українсько-африканських відносин.

Практично незмінною лишається політична підтримка країнами Субсахарської Африки на рівні ООН, про що свідчить голосування щодо «української» резолюції, яку, як і у попередні роки, підтримують Ботсвана, Джибуті та Ліберія. Натомість через комплексні причини відкрито проти України виступають Бурунді, Гвінея, Зімбабве, Еритрея, Судан та Уганда.

На цьому тлі важливим політичним здобутком України є визнання автокефалії ПЦУ з боку Патріархату Александрії та всієї Африки.

Щодо стану торгівлі товарами між Україною та країнами Субсахарської Африки, то в аналізованому періоді вона продемонструвала приріст на 8,8%. Частка регіону у загальній структурі експорту у 2019 р. склала 2,32% або в абсолютних цифрах — 1,15 млрд дол. При цьому сальдо торговельного балансу було позитивним для України (+589,2 млн дол.). Найбільшими імпортерами української продукції виступили Гана, Джибуті, Ефіопія, Kenія, Кот д'Івуар, Мавританія, Нігерія, ПАР, Сенегал, Судан. Водночас послаблення українських експортних позицій відбулося на ринках Анголи, Гвінеї, Габону, Камеруну, ДР Конго, Ліберії, Малі та Сенегалу. З-поміж українських компаній у 2019 р. економічну активність у Субсахарській Африці проявили МХП (виробництво птиці), МАУ (транспортні перевезення), Укроборонсервіс, КРАЗ, Фрегат (машинобудування), Smart Holding (ремонт морських суден).

У гуманітарній сфері варто згадати про успішне проведення Українською асоціацією ПАР «III-го Українського фестивалю» в м. Стелленбош (Західно-Капська провінція).

Центральна Азія

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	2	1	2	2
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	2	2	3	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	2	2	2	2
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	3	2	2	3
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	2	2	1	2
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	D+	D-	D	D+

Велика політична та економічна залежність країн Центральної Азії від Російської Федерації, а також відсутність спільних політичних та економічних проектів між Україною та країнами регіону значно знижують перспективність даного зовнішньополітичного напрямку. Географічна віддаленість регіону та фактичне блокування Росією транзитно-торговельного доступу України до нього значним чином продовжують впливати на негативну динаміку розвитку міждержавних відносин із країнами Центральної Азії.

'15– '19

Протягом п'яти років центральнo-азійський напрям через низку об'єктивних причин (як через прозахідний вектор зовнішньої політики України, так і через російсько-український конфлікт, а також географічну віддаленість регіону) не став одним із пріоритетних, а стагнація зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних відносин між Україною та державами ЦА оформились у сталу реальність. За винятком декількох економічно привабливих проектів обсяги експорту-імпорту товарів і послуг між Україною та державами ЦА залишаються загалом незначними, зберігається стійка тенденція до подальшого зниження взаємної ділової активності. Фактично, відсутність спільного економічного та політичного порядку денного, законсервованість пострадянських режимів країн ЦА, фокусування їх на власному порядку денному, економічна та політична залежність від Росії призвели до ситуації виходу України з регіону в середньостроковій перспективі. Важливим показником дефіциту перспективних відносин із країнами регіону є їх уже усталена зовнішньополітична позиція щодо питання російської окупації Криму. Російський вплив на режими зазначених країн та відсутність ефективної української присутності в регіоні закривають його для подальшого перспективного співробітництва з Україною.

Політичний інтерес / залученість

'19

Український політичний інтерес до регіону Центральної Азії знаходиться на стабільно низькому рівні. Тематика розвитку відносин із країнами регіону (Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Туркменістан та Узбекистан) є відсутньою практично у всіх програмах парламентських політичних партій (за винятком партії «Опозиційна платформа — За життя», в програмі якої зазначено про необхідність розвитку торгово-економічних зв'язків з країнами СНД) та у тематиці офіційних виступів чи заяв впливових українських політиків.

В українському політичному класі сформоване розуміння неможливості повноцінного партнерства з країнами Центральної Азії без вирішення «російського питання». Через їх відчутну політичну «проросійську» ангажованість розвиток політичного діалогу та економічних відносин між Україною та країнами регіону є вкрай ускладненим та обмеженим. Фактично наразі в Україні відсутні представники політичної еліти, які б розглядали «центрально-азійський» вектор зовнішньополітичного співробітництва як самодостатній напрям або як об'єкт політичних інвестицій.

У виступі Міністра закордонних справ України В. Пристайка у ВРУ перед його призначенням серед завдань дипломатичної служби було зазначено повернення експортних ринків, просування українського експорту товарів і послуг, розширення торговельно-економічних зв'язків України, в т. ч. і з державами Азії.

Інституційна співпраця

Рівень координації діяльності між інститутами української влади у питаннях співробітництва з країнами ЦА можна визначити як задовільний. Відкриті конфлікти або протистояння між ними щодо поточних питань співробітництва із країнами регіону відсутні. Серед позитивних зрушень 2019 р. — призначення нового Посла України до Таджикистану. Водночас наразі відсутні послы України в Узбекистані та Казахстані.

Стратегічне бачення

Двосторонні міждержавні відносини з країнами регіону не розглядаються як перспективні або стратегічні. У стратегічному пакеті (Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегія національної безпеки України, Военна доктрина України, Стратегія Україна–2020, Стратегічний оборонний бюлетень України, Експортна стратегія України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі (2017–2021)» будь-які згадки про країни регіону ЦА відсутні.

Діяльність

З огляду на загалом низький рівень міждержавних відносин між Україною та державами Центральної Азії співробітництво зосереджувалось на рівні активності дипломатичних представництв, окремих органів виконавчої влади, бізнесу та громадянського суспільства. При цьому «проривних» проєктів не спостерігається. Протягом 2019 р. «діалог високого рівня» між лідерами країн регіону та Україною фактично не відбувався.

Винятком стали контакти з Казахстаном, зокрема, зустрічі Президента України В. Зеленського з Першим Президентом Казахстану Н. Назарбаєвим у рамках візиту до Японії та Президентом Казахстану К. Токаєвим під час участі у 74-й сесії ГА ООН. В Японії сторони обговорили питання війни на Донбасі та окупації Криму, зокрема, повернення полонених та перезапуск дипломатичних перемовин, а також можливості збільшення товарообігу між Україною та Казахстаном. Н. Назарбаєв заявив, що Казахстан завжди підтримував територіальну цілісність і суверенітет України. Під час зустрічі з Президентом К. Токаєвим сторони обговорили широке коло питань двосторонньої співпраці та запросили одне одного здійснити взаємні візити. Аналогічні питання були обговорені під час зустрічі В. Зеленського із заступником Голови Сенату Парламенту Казахстану Б. Бекназаровим у травні 2019 р. Дані контакти хоча і створюють загалом позитивний фон для активізації відносин і вирішення проблемних питань, проте відсутність конкретних стратегічних проєктів між

країнами обмежує можливість суттєвої зміни зовнішньополітичної позиції Казахстану в бік України — заяви переважно мають протокольний та символічний характер. Основні питання, що наразі продовжують вирішуватися Україною у рамках двосторонніх форматів із країнами регіону ЦА, зосереджено, в основному, в економічній та гуманітарно-правовій площині.

Результати

2019 р. очікувано не став роком відновлення позицій України у ЦА. Стагнація зовнішньополітичних відносин та перешкоди з боку Росії стосовно зовнішньоекономічних відносин між Україною та країнами регіону оформилася у сталу реальність. Відсутність спільного порядку денного у стосунках із країнами Центральної Азії та об'єктивні складнощі в комунікації на міждержавному рівні створили ситуацію, за якої регіон ЦА випав зі стратегічної перспективи української політики. Вкрай знижені протягом останніх років обсяги експортно-імпорتنих операцій та транспортно-логістичні можливості між Україною та країнами регіону. Окремою проблемою є відсутність прямого авіасполучення між Україною та Киргизстаном, Таджикистаном, Узбекистаном, Туркменістаном, що, безумовно, ускладнює економічну та гуманітарну співпрацю. Спроби відновити у 2019 р. пряме авіасполучення з Узбекистаном та Таджикистаном позитивного результату не принесли.

Також залишаються традиційними негативні позиції центральноазійських держав під час голосування за «українські» резолюції в ООН. Так, 18 грудня під час голосування за резолюцію ГА ООН «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна» проти проголосували Казахстан та Киргизстан, (Таджикистан, Узбекистан, Туркменістан не брали участі у голосуванні). Під час голосування за резолюцію «Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим і міста Севастополя, Україна, а також частин Чорного й Азовського морів» (9.12) проти проголосували Киргизстан, Казахстан утримався, Таджикистан, Узбекистан та Туркменістан не голосували.

Чорноморський регіон

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	3	3	3	3	4
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	3	3	3	4	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	3	2	2	4	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	3	3	4	4	4
РЕЗУЛЬТАТИ	2	3	3	3	3
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	C-	C-	C	B-	B-

У 2019 р. Чорноморський регіон залишався одним із найбільш важливих напрямів реалізації національних інтересів України. Як і роком раніше, головна увага була сконцентрована на протистоянні російській загрозі вільному судноплавству, зокрема врегулюванню наслідків політики РФ щодо українського торговельного та військового флоту в Чорноморсько-Азовському басейні. Подальшого розвитку набула поглиблена співпраця України з країнами НАТО та Грузією щодо чорноморських питань. У 2019 р. Україна головувала в ГУАМ.

'15– '19

За п'ять років чорноморський вектор зовнішньої політики України виявився найбільш вразливим з точки зору захисту національних інтересів. Коло першочергових зовнішньополітичних завдань зумовило високий рівень залученості політичних інститутів держави до їх вирішення. Основні завдання — виклики суверенітету, пов'язані з анексією Криму та російською агресією в Чорноморсько-Азовському басейні, і регіональні міжнародні відносини. Попри великий політичний інтерес на всіх щаблях влади зовнішньополітичні зусилля України повернути суверенітет над Кримом та щодо стримування російської агресії виявилися обмеженими. Втім, Україні вдалося забезпечити активну підтримку та участь міжнародного співтовариства, перш за все НАТО, у питаннях стримування подальшої агресії в регіоні з боку Росії. Поступово українська влада напрацювала певні тактичні кроки в напрямі стратегічного бачення чорноморської перспективи України, яке полягає, зокрема, в зміцненні ВМС ЗСУ, підсиленні двосторонніх відносин з чорноморськими країнами, багатосторонніх відносин у рамках насамперед ОДЕР-ГУАМ, де Київ виступає локомотивом регіональної кооперації.

Політичний інтерес/залученість

'19

В умовах триваючого нарощування російської військової присутності в Чорноморсько-Азовському басейні ключові державні та політичні інституції України як до президентських і парламентських виборів, так і після приділяли сталу увагу питанням посилення військової безпеки та правового забезпечення українських інтересів у регіоні. Питання ефективності регіональної політики порушувалось Президентами П. Порошенко та В. Зеленським, галузевими представниками Урядів (насамперед віце-прем'єр-міністрами з питань європейської та євроатлантичної інтеграції і міністрами закордонних справ та оборони) як на національному рівні, так і міжнародному рівнях, а також представниками усіх парламентських сил. Водночас Чорноморський напрям не був представлений у передвиборних програмах під час президентських і парламентських виборів. Новопризначений Міністр закордонних справ України В. Пристайко перманентно окреслював основні пріоритети зовнішньої політики в Чорноморському регіоні, зокрема, повернення контролю над Кримським півостровом, посилення співпраці у межах ОДЕР-ГУАМ; розвиток співробітництва з НАТО та ЄС у різних галузях у рамках ОЧЕС; співпраця з Туреччиною з широкого кола економічних і політичних питань; відбудова та посилення ВМС України.

Нова президентська адміністрація успадкувала візію попередників про необхідність активного залучення міжнародного співтовариства, насамперед НАТО, до вирішення викликів Чорноморської безпеки. Під час засідання Комісії Україна–НАТО (31.10) тема чорноморської безпеки була ключовою та порушувалась у тому числі в контексті заяв Президента В. Зеленського про необхідність підсилювати боездатність ВМСУ в Чорноморському регіоні спільними зусиллями з НАТО. Питання безпеки Чорноморського регіону отримали окрему увагу у презентації Пріоритетних напрямків реформи Міністерства оборони та ЗСУ на 2019–2020 рр. (грудень).

Інституційна співпраця

Інституційна співпраця у 2019 р. між різними інститутами української влади (зокрема АП (ОП), МЗС, КМУ, ВРУ) була достатньо продуктивною. Ключові заходи щодо реалізації зовнішньої політики в Чорноморському регіоні, включно з підготовкою та проведенням саміту ОДЕР–ГУАМ у Києві у грудні, були проведені згідно запланованого графіка. Головування України в ОДЕР–ГУАМ у 2019 р. зумовило високий рівень залученості ОП, КМУ, ВРУ щодо проблем і перспектив регіонального розвитку. Втім, формально вдався в знаки транзитний етап передачі повноважень від однієї президентської команди до іншої, як на рівні виконавчої, так і на рівні законодавчої влади. Так, певне непорозуміння та слабка координація дій між ОПУ та МЗС у червні щодо виконання рішення Гамбурзького трибуналу від 25 травня про негайне визволення українських моряків з російського полону та захоплених у 2018 р. українських кораблів призвела до відкритого конфлікту між новообраним Президентом України та чинним на той момент Міністром закордонних справ.

Стратегічне бачення

Рішення РНБО України «Про невідкладні заходи щодо захисту національних інтересів на Півдні і Сході України, в Чорному та Азовському морях і Керченській протоці» від 12.10.2018 виявилось стартовою платформою для реалізації національних інтересів у 2019 р. Водночас питання Чорноморської політики України не знайшли свого відображення в Указі Президента України № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» у розділі щодо зовнішньої політики. В інших документах стратегічного характеру Чорноморський регіон здебільшого згадується у контексті повернення Криму та викликів, пов'язаних з його окупацією.

Діяльність

Питання безпеки чорноморського регіону залишались протягом року на першому місці в обох урядових командах. Так, за участі Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції І. Климпуш-Цинцадзе Україна вела переговори з міжнародними організаціями щодо створення міжнародної спостережної місії, яка сприяла б відновленню суверенітету України в Азовському і Чорному морях. 24 листопада у рамках Міжнародного форуму в Галіфаксі Міністр оборони України А. Загороднюк обговорив проблеми безпеки в Чорноморському регіоні з державним секретарем ФРН Б. Зіммером. Окрім щорічних міжнародних військово-морських навчань «Сі Бріз 2019» влітку слід відзначити другі в історії навчання на Дунаї «Ріверіан-2019» ВМС України і Румунії на початку вересня 2019 р.

В економічній сфері Віцепрем'єр-міністр — міністр економічного розвитку і торгівлі України С. Кубів на XIII засіданні Ради керуючих Чорноморського банку торгівлі та розвитку в м. Салоніки (10.02) наголосив на необхідності збільшення портфелю українських проектів, які фінансуються за участю ЧБТР. Віцепрем'єр-міністр Г. Зубко за результатами зустрічі з Головою делегації ЄП у Парламентському комітеті асоціації Україна — ЄС Д. Росаті (лютий) підкреслив, що для України важлива підтримка ЄС в інфраструктурних проектах у Чорноморсько-Азовському регіоні. Проблематика Чорноморського регіону також порушувалася в ширшому контексті Балто-Чорноморських ініціатив. Зокрема, 26 листопада Президент В. Зеленський під час візиту до Естонської Республіки обговорив реалізацію «Ініціативи трьох морів» на рівні Балто-Чорноморської співпраці.

Певна активізація діяльності України в Чорноморському регіоні пов'язана з головуванням України в ОДЕР-ГУАМ у 2019 р. Протягом року в Києві відбувались засідання Ради Постійних представників країн-членів та Ради національних координаторів країн-членів. 4 квітня у Києві відбулося засідання Робочої групи з кібербезпеки. Під час проведення 74-ї сесії ГА ООН у Нью-Йорку Міністри закордонних справ ОДЕР-ГУАМ обговорили пріоритети українського головування в організації у 2019 р.

(26.09). 27 листопада У ВРУ пройшла 12 сесія Парламентської асамблеї країн ОДЕР–ГУАМ. 12 грудня у Києві відбувся саміт глав урядів держав-членів, де, зокрема, домовилися про практичну реалізацію зони вільної торгівлі, а також відбувся 2-й Бізнес-форум «Державно-приватне партнерство в реалізації ключових проектів ГУАМ зі сприяння торгівлі та транспортуванню».

У 2019 р. Україна також головувала у Форумі Чорноморського прикордонного співробітництва. 18 жовтня в Анталії пройшов 20-й Форум під головуванням голови Держприкордонслужби України С. Дейнеко, в якому взяли участь керівники прикордонних і берегових охорон країн Чорного моря. Учасники позитивно оцінили головування України в Форумі (зокрема, згадувалось успішно проведене навчання «Чорноморський Яструб 2019»). Участь делегацій України в планових заходах ОЧЕС та ПАЧЕС здійснювалось згідно графіка, але без ініціатив.

Результати

Міжнародний трибунал ООН (25.05) прийняв рішення на користь України щодо повернення українських моряків та кораблів, захоплених РФ в листопаді 2018 р. Активна співпраця України з НАТО в контексті чорноморської безпеки у 2019 р. призвела до затвердження домовленості про оновлений пакет допомоги від НАТО — так званий «чорноморський пакет», який розвиває квітневу програму НАТО про посилення присутності альянсу у Чорноморському регіоні через агресивні дії Росії. Україні вдалося підсилити свої позиції у рамках Резолюції ГА ООН 74/17 «Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, Україна, а також частин Чорного та Азовського морів». На грудневому саміті глав урядів держав-членів ОДЕР-ГУАМ домовилися про практичну реалізацію зони вільної торгівлі та про наміри між митними адміністраціями держав-членів ГУАМ щодо взаємного визнання Уповноважених Економічних Операторів.

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

.....
ОБСЄ

B+
.....

.....
ООН

B
.....

.....
Рада Європи

B+
.....

ОБСЕ

B+

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	4	4	3	4	4
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4	4	3	4	5
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	4	4	4	4	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	4	5	4	5	4
РЕЗУЛЬТАТИ	5	4	4	4	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B+	B+	B-	B+	B+

У 2019 р. діяльність України в ОБСЕ була спрямована на протидію агресії РФ і подолання її наслідків, належне проведення президентських і парламентських виборів. Новообрана влада продовжила попередній курс, але активізувала заходи у рамках Тристоронньої контактної групи та взаємодію з СММ ОБСЕ для виконання окремих пунктів Мінських домовленостей. Утримувати увагу на важливих питаннях вдавалось за рахунок тісної співпраці з органами ОБСЕ та низки візитів Президента і членів ПА ОБСЕ, діючого Голови ОБСЕ від Словаччини, Верховного комісара ОБСЕ у справах національних меншин і спостережних місій до України. Співпраця з Офісом Координатора проектів ОБСЕ в Україні сприяла проведенню внутрішніх реформ та реалізації проектів для стабілізації ситуації в Україні і подолання наслідків конфлікту.

'15– '19

Протягом п'яти років Україна була активною у рамках ОБСЄ, включаючи її Парламентську Асамблею, що пов'язано з головним завданням зовнішньої політики — припиненням війни Росії проти України, у т.ч. через Тресторонню контактну групу, СММ ОБСЄ і СП ОБСЄ, а також подолання наслідків конфлікту через Офіс Координатора проектів ОБСЄ в Україні. Це доповнювалось щорічними візитами міністрів закордонних справ головуючих в ОБСЄ країн, зустрічами українських лідерів з керівництвом ОБСЄ та участю представників України у заходах Організації.

Головним досягненням України у рамках Організації можна назвати підтримку постійної уваги до російської агресії та пов'язаних з нею наслідків. У рамках ПА ОБСЄ практично щороку вдавалось добиватись схвалення резолюцій, які засуджували агресію РФ та висловлювали підтримку Україні. Україна була більш успішною у рамках ПА ОБСЄ, ніж ОБСЄ, що пов'язано з механізмом схвалення рішень — одноголосно в ОБСЄ і більшістю в ПА ОБСЄ. Користуючись згаданим механізмом, Росія блокувала будь-які практичні кроки з врегулювання конфлікту, включаючи розширення мандату СММ ОБСЄ і СМ ОБСЄ (Гуково, Донецьк), здійснення нею моніторингу вздовж всієї лінії україно-російської ділянки кордону і тимчасово окупованого Криму. ОБСЄ залишалась єдиною міжнародною організацією, яка безпосередньо залучена до врегулювання конфлікту на різних рівнях.

Політичний інтерес/залученість

'19

Діяльність у рамках ОБСЄ у 2019 р. залишалась у політичному фокусі України практично на тому ж рівні, що й попереднього року, та не зазнала суттєвих змін після президентських і парламентських виборів. Співробітництво з ОБСЄ не було відображене ні у передвиборній програмі новообраного Президента України В. Зеленського, ні партії-переможниці «Слуга народу». У програмах політичних сил, які увійшли до опозиції, ця діяльність також не згадується, за виключенням «Європейської солідарності», де констатується проведення виборів в Україні відповідно до стандартів ОБСЄ. Між тим у новообраному Парламенті досить швидко була сформована українська делегація в ПА ОБСЄ, яка вже на початку жовтня взяла участь в осінній сесії. Тобто можна відзначити наявність політичного інтересу до ОБСЄ, але лише в контексті виборів та моніторингу ситуації на Донбасі.

Інституційна співпраця

Діяльність різних державних органів України у напрямі ОБСЄ була узгодженою, усі вони проявили належний рівень активності. Постійні контакти з Організацією підтримувались через Постійне представництво України при міжнародних організаціях у Відні, у рамках участі в роботі ПА ОБСЄ, взаємодії з СММ ОБСЄ, Офісом Координатора проектів ОБСЄ в Україні, Бюро з демократичних інститутів та прав людини (БДІПЛ) і Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин. Провідну роль у координації роботи державних органів відіграло МЗС. Відмінностей у підходах різних державних органів не відзначено.

Стратегічне бачення

Протягом 2019 р. Україна зосередилась на якомога повнішому використанні можливостей ОБСЄ для відновлення суверенітету і територіальної цілісності держави, захисту прав населення на окупованих територіях та повернення

українських заручників і полонених. Зокрема, у Плані пріоритетних дій Уряду на 2019 р. ОБСЄ згадується у контексті забезпечення міжнародної підтримки державного суверенітету і територіальної цілісності України, а також засудження російської агресії. Україна наполягала на розширенні мандата СММ ОБСЄ та її переході на режим роботи «24/7», що було схвалено лідерами країн «Нормандської четвірки» (9.12), але ще потребує рішення ОБСЄ. Окремо можна виділити захист прав національних меншин як в Україні, так і прав українців за кордоном та на окупованих територіях, що було відображено в Програмі дій новосформованого уряду та актуалізувалось у контексті візиту Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин Л. Заньєра до України у жовтні.

Діяльність

Означені стратегічні пріоритети реалізовувались шляхом регулярних контактів з керівництвом, інституціями та місіями ОБСЄ, а також діяльності в Постійній раді, Парламентській Асамблеї, Комітеті міністрів, Тристоронній контактній групі. Україна чотири рази за рік (у січні, червні, вересні і листопаді) прийняла Головуючого в ОБСЄ Міністра закордонних справ Словацької Республіки М. Лайчака, який тричі відвідав зону бойових дій на сході. Пріоритетні для України питання, включаючи порушення Росією принципів ОБСЄ, регулярно порушувалися Постпредом України при МО у Відні на різних рівнях у вигляді заяв, декларацій та виступів. Призначений у липні на цю посаду С. Цимбалюк продовжив цю лінію дій. Означені питання були у фокусі зустрічей Президента і Міністра закордонних справ України з Головуючим в ОБСЄ та Міністра з Генеральним секретарем Організації, робота української парламентської делегації на сесіях ПА ОБСЄ, виступи заступників Міністра закордонних справ на різних форумах Організації.

Для більшої уваги до важливих для України питань у травні українська сторона ініціювала та організувала візит групи військових радників 13-ти країн ОБСЄ на схід України щоб наявно продемонструвати докази прямої російської агресії та її наслідки. Цей захід мав позитивний для України

результат, але із суттєвими обмеженнями через залучення лише 13-ти із 57-ми країн ОБСЄ. У 2019 р. важливим напрямом діяльності України в ОБСЄ стало проведення президентських і парламентських виборів відповідно до правил ОБСЄ, в рамках чого активізувались контакти з ПА ОБСЄ та БДПЛ. Окрім цього, Україна утримувала увагу ПА ОБСЄ на проблематиці російської агресії — Президент Асамблеї Г. Церетелі двічі відвідав Україну, а делегація депутатів ПА ОБСЄ у липні в прифронтовому Маріуполі вивчала наслідки російської агресії.

Під час 26-го засідання Ради міністрів закордонних справ ОБСЄ 5–6 грудня у Братиславі Головуючий в ОБСЄ М. Лайчак позитивно оцінив зусилля української сторони з врегулювання конфлікту на сході України. У свою чергу, Міністр В. Пристайко акцентував увагу на пріоритетах діяльності України в Організації, триваючих порушеннях Росією принципів ОБСЄ і норм міжнародного права, зусиллях ОБСЄ з політико-дипломатичної протидії російській агресії. Також був проведений інформаційний захід міністерського рівня «Українці — політичні в'язні: шлях до свободи» за участю колишніх бранців Кремля О. Сенцова та Р. Суцєнка, що додатково привернуло увагу ОБСЄ до цієї проблематики.

Завдяки проектній діяльності Офісу Координатора проектів ОБСЄ в Україні Організація робила вклад у нейтралізацію наслідків конфлікту, здійснення внутрішніх реформ у сферах верховенства права, належного урядування, цивільної безпеки і правоохоронної діяльності, проведення виборів, кібербезпеки, а також у підвищення рівня демократичного контролю над силовими структурами, хімічної безпеки, протиміної діяльності, діалогу серед молоді, захисту прав та безпеки жінок, гендерної рівності й охорони навколишнього середовища. У рамках імплементації Віденського документа у травні Україна провела інспекцію району заходів військової діяльності на території Фінляндії. На території України інспекції піддавались частини й підрозділи ЗСУ та Нацгвардії в зоні проведення ООС і прилеглих районів, а також Міжнародний центр підготовки підрозділів Нацгвардії України в Київській області.

Результати

Головним результатом діяльності України у рамках ОБСЄ стало те, що проблематика російської агресії проти України та її наслідків для регіону ОБСЄ постійно перебували у фокусі Організації, підтвердженням чому стали численні візити високопосадовців ОБСЄ та риторика їхніх виступів і заяв на підтримку України. Важливим результатом роботи української делегації в ПА ОБСЄ стало схвалення Резолюції щодо мілітаризації Росією тимчасово окупованих Криму і Севастополя, Чорного й Азовського морів на її щорічній сесії (липень, Люксембург). Україна отримала загалом позитивні оцінки спостерігачів від БДПЛ і ПА ОБСЄ щодо проведення президентських і парламентських виборів. Рада міністрів ОБСЄ (грудень, Братислава) не схвалювала документи по Україні. Україні не вдалось добитись забезпечення повного виконання СММ ОБСЄ своїх функцій та розширення мандату СММ Місії ОБСЄ на пунктах пропуску Гуково і Донецьк через блокування з боку РФ.

ООН

В

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	3	4	4	3	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4	5	4	4	4
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	4	4	4	4	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	4	5	5	5	5
РЕЗУЛЬТАТИ	5	5	5	5	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B	A-	B+	B+	B

У 2019 р. Україні вдалося утримати українське питання на постійному порядку денному інституцій ООН та досягти позитивного результату щодо прийняття важливих резолюцій. Попри зниження політичного інтересу та діяльності міністерств і народних депутатів, Україна активно була представлена на секторальному рівні та мала перемоги у міжнародно-правових інституціях системи ООН.

'15– '19

Найбільший пік активності України в ООН припав на період членства у РБ ООН (2016–2017 рр.). Загалом Україна активно використовувала механізми ООН та її організацій для просування національних інтересів, відстоювання суверенітету та привертання уваги до російської агресії, отримання гуманітарної допомоги. До 2019 р. активну участь у заходах під егідою ООН брали представники всіх гілок влади, незалежно від відсутності активного політичного інтересу до самої організації. Водночас участь України у миротворчих операціях та інтерес до глобальних питань порядку денного ООН був поміркований і не відповідав можливому потенціалу. Щорічне прийняття трьох «українських» резолюцій ГА ООН і рішення міжнародного трибуналу та суду є суттєвим результатом.

Політичний інтерес/залученість

У 2019 р. продовжилась тенденція до зниження політичного інтересу до ООН, що було викликано двома виборчими кампаніями. Кандидати в президенти та політичні партії, які йшли на вибори, не приділяли уваги питанням порядку денного ООН. Під час виборів тільки представники «Європейської солідарності» зверталися до теми миротворчої місії ООН на Донбасі, на відміну від двох попередніх років, коли цій темі приділяли увагу різні партії. Народний депутат Б. Тарасюк (Батьківщина, ВРУ

'19

VIII скликання) висловлював підтримку мультилатералізму, на який Україна має покладатись в умовах російської агресії під час щорічних парламентських слухань Міжпарламентського Союзу разом з ГА ООН щодо викликів сучасному мультилатералізму (лютий, Нью-Йорк).

Питанням ООН не було присвячено уваги ані в позачерговому посланні Президента В. Зеленського до ВРУ (серпень), ані у вступній промові Міністра закордонних справ В. Пристайка перед затвердженням у ВРУ (серпень), ані в Указі Президента України № 837 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави».

Водночас підтвердженням уваги, яка приділяється ООН, є участь Президента України у відкритті 74-ї сесії ГА ООН у вересні, де він, зокрема, говорив про російську агресію та загальну кризу міжнародної безпеки через поширення конфліктів. Всі інші питання порядку денного ООН у промові не згадувалися. Також Президент та представники різних політичних партій вітали рішення Трибуналу ООН щодо звільнення українських моряків (травень) та рішення щодо юрисдикції Міжнародного суду у справах «Україна проти РФ».

Інституційна співпраця

Питання порядку денного ООН та діяльності України в рамках системи ООН не викликають суперечностей у різних гілок влади. Здебільшого різні міністерства та відомства зосереджені на виконанні власних зобов'язань у рамках відповідних секторальних Конвенцій ООН. Водночас різна реакція Президента В. Зеленського та МЗС України на невиконання РФ рішення Міжнародного трибуналу щодо захоплених українських моряків та кораблів дало суперечливий сигнал, що могло мати негативний ефект на подальші рішення на користь України.

Позитивним є одночасне звільнення попереднього та призначення нового представника України при ООН у грудні, що забезпечило безперервність роботи на високому рівні.

Стратегічне бачення

У 2019 р. стратегічне бачення роботи України в рамках ООН не зазнало змін. ООН згадується у більшості поточних стратегічних документів України, окрім Закону «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Водночас співробітництво з ООН та іншими міжнародними організаціями не знайшло свого відображення в розділі щодо заходів у зовнішньополітичній сфері Указу Президента України «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» (листопад), та жодним чином не було згадано у Програмі діяльності КМУ О. Гончарука, як і виконання зобов'язань України у рамках різних конвенцій ООН. Україна та ООН продовжили співпрацювати на основі Рамкової програми партнерства між Урядом України та ООН на 2018–2022 рр.

Діяльність

Діяльність України у рамках ООН у 2019 р. значно уповільнилась. У порівнянні з попередніми роками не спостерігалось активної участі українських високопосадовців у засіданнях та конференціях під егідою ООН. Основні заходи, під час яких виступав постійний представник України в ООН, стосувались питань мирного вирішення спорів, міжнародного механізму сприяння розслідуванню злочинів у Сирії, сексуального насильства у конфліктах, реформування Ради Безпеки ООН, захисту релігійних меншин в умовах збройних конфліктів, інформації та комунікаційних технологій заради сталого розвитку, регіонального роззброєння, діяльності операцій ООН з підтримання миру.

У вересні Президент України В. Зеленський виступив на ГА ООН у Нью-Йорку та провів зустріч із Генеральним секретарем ООН А. Гутеррішем, де обговорили гуманітарну підтримку громадян України, постраждалих від російської агресії, а також необхідність активної роботи з моніторингу порушень прав людини на тимчасово окупованих територіях України.

У лютому українські парламентарі взяли участь у щорічних парламентських слуханнях Міжпарламентського Союзу разом з ГА ООН

щодо викликів сучасному мультилатералізму, які пройшли в штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку.

Серед засідань ООН у Нью-Йорку, в яких взяли участь представники з Києва, — засідання ГА ООН щодо світового океану та морського права (10.12), щодо питань, які стосуються інформації (18.10), виступ заступника Міністра закордонних справ України С. Кислиці на засіданні РБ ООН щодо п'ятих роковин російської окупації Криму (15.03) та на відкритих дебатах РБ ООН «Інвестиції у мир: поліпшення безпеки та ефективності миротворців ООН» (7.05). Крім того, відбувся брифінг заступника міністра Є. Божка «Демілітаризація, деокупація та реінтеграція АР Крим та м.Севастополь (Україна): майбутні виклики», організований делегацією України при ООН (6.11), та виступ Міністра у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України О. Коляди на ГА ООН (16.12).

Офіційна делегація України на чолі з Міністеркою соціальної політики Ю. Соколовською взяла участь у глобальному саміті з питань народонаселення і розвитку ICPD25 (14.11, Кенія), на якому країни взяли на себе зобов'язання щодо припинення материнської смертності, боротьби з насильством стосовно жінок та шкідливих практик щодо жінок та дівчат до 2030 р.

16 липня відбулось ініційоване РФ засідання РБ ООН щодо мовного закону України, а саме його зв'язок із виконанням Мінських Угод, проти чого виступили більшість членів РБ ООН.

Представництво України у Відні традиційно зосереджено на діяльності у рамках ОБСЄ, але у 2019 р. також було приділено увагу діяльності у рамках МАГАТЕ. Зокрема, у 6 Г. Плачков взяв участь у Генеральній конференції МАГАТЕ (вересень) (див. розділ «ядерне нерозповсюдження»). Делегації України брали участь у 56-й сесії Науково-технічного підкомітету Комітету ООН з використання космосу в мирних цілях (лютий) та у 18-му щорічному засіданні країн, які підписали Гаазький кодекс поведінки проти розповсюдження балістичних ракет.

Постійне представництво України в Женеві було активно залучено до заходів відповідних інституцій системи ООН, які базуються у Женеві. Пріоритетом у 2019 р. стали питання прав людини, включаючи права корінних народів, а також питання біженців, прав жінок, захисту прав

інтелектуальної власності, сталого розвитку та роззброєння. Зокрема, в ході 42-ї сесії Ради ООН з прав людини від імені 41-ї країни було виголошено ініційовану українською стороною Спільну заяву щодо ситуації з правами людини в тимчасово окупованому Криму та безперешкодного доступу до нього міжнародних правозахисних моніторингових механізмів. Крім того, у рамках 59-ї серії Асамблей держав-членів ВОІВ відбулося офіційне відкриття експозиції високотехнологічних досягнень України під гаслом «Інноваційна Україна: від душі до розуму» за участі Торгового представника України Т. Качки (3.10). Активну участь у секторальних заходах у Женеві брали відповідні міністерства. Зокрема, Міністр соцполітики А. Рева взяв участь у сесії Міжнародної конференції праці (червень), а делегація України на чолі з в.о. Міністра охорони здоров'я України У. Супрун брала участь у сесії Всесвітньої Асамблеї охорони здоров'я (травень).

Представництво ООН в Україні активно проводило діяльність і співпрацювало з українськими міністерствами та громадським сектором, особливо в питаннях допомоги ВПО, боротьбі з домашнім насильством, гендерної рівності, досягнення Цілей сталого розвитку, прав людини, гуманітарної допомоги на Сході України.

Станом на жовтень 2019 р. український військовий, поліцейський та цивільний персонал був представлений у шести місіях ООН: Косово, Судані, Південному Судані, Малі, Кіпрі і найбільше представництво — у ДР Конго (загальна кількість 323 особи). Військове представництво й надалі значно переважає над цивільним. Відбувалася практична співпраця між Представництвом ООН в Україні та Спеціальним миротворчим центром МВС України, на базі якого регулярно відбувається підготовка не тільки українського, а й персоналу ООН з інших країн світу.

Результати

У травні Україні вдалося запобігти спробі провести засідання РБ ООН щодо ухваленого в Україні закону про мову, скликати яке наполягала Росія, прив'язуючи питання до проблематики миру та безпеки. 16 липня, з другої спроби, засідання було проведено, але стосувалось загального

стану ситуації з безпекою в Україні. Попри російські спроби повернутися до мовного питання, інші постійні члени РБ говорили про необхідність закінчення окупації Криму та звільнення українських моряків.

Україні вдалося втримати підтримку в ГА ООН двох «кримських» резолюцій та посилити їх змістовну частину. Зокрема, на ГА ООН (18.12) четвертий рік поспіль було позитивно проголосовано за резолюцію «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь (Україна)». Резолюцію, співавторами якої стали 38 держав, підтримали 65 зі 193, і 23 країни проголосували «проти». У документі, зокрема, вимагається від РФ припинити політику зміни демографічної ситуації в Криму шляхом переселення туди свого населення і примусового виселення, а також посилені тези щодо неприпустимості отримання територій у наслідок агресії. Другий рік поспіль ГА ООН ухвалила резолюцію «Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь (Україна), районів Чорного та Азовського морів» (9.12), де, зокрема, з'явилось посилення на Резолюцію ГА ООН 3314 (XXIX) 1974 р., яка визначає поняття агресії, а також розширений перелік закликів до РФ щодо утримання від розширення юрисдикції на ядерні об'єкти, призову громадян, які мешкають на окупованій території, до ЗС РФ, використання військових підприємств Криму тощо.

Вперше на конференції країн-учасниць Конвенції ООН проти корупції (21.12, ОАЕ) було ухвалено розроблену Агентством з розшуку та менеджменту активів України резолюцію «Посилення міжнародного співробітництва у сфері повернення активів та управління замороженими, арештованими і конфіскованими активами».

Серед результатів необхідно підкреслити рішення Міжнародного суду ООН, яке підтвердило його юрисдикцію за двома позовами України проти РФ: щодо ситуації з дискримінацією в Криму та щодо боротьби з фінансуванням тероризму.

У 2019 р. продовжилось співробітництво у трикутнику Україна–Японія–ООН, завдяки якому уряд Японії надав 2,8 млн дол. США на виконання проектів чотирма агентствами ООН в Україні — ПРООН, УВКБ ООН, ЮНІСЕФ, Управлінням ООН з обслуговування проектів. Усі проекти спрямовані на вирішення гуманітарних потреб і відновлення в регіонах, що постраждали внаслідок конфлікту на Сході України.

Рада Європи

B+

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	5	3	5	5	5
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4	4	5	4	5
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	4	3	4	5	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	4	5	4	4	4
РЕЗУЛЬТАТИ	4	5	5	5	3
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B+	B	A-	A-	B+

Важливими питаннями України у відносинах з Радою Європи залишаються такі: зміцнення верховенства права, демократичних інститутів, прав людини; продовження й успішне втілення реформ; російська агресія, відновлення і посилення санкцій щодо РФ. Позиції України в РЕ у 2019 р. були суттєво підважені скандалом, пов'язаним із т. зв. «поверненням Росії». Комітет Міністрів РЕ пролобіював поновлення у правах російської делегації у ПАРЄ, що більшістю голосів схвалила таке рішення попри його суперечність інституційним принципам. Це викликало протест з боку української делегації в ПАРЄ і згорання політичної співпраці, а також створило ризик стагнації взаємин загалом.

'15– '19

Впродовж останніх п'яти років діалог і відносини України з РЄ носили стало позитивний характер. Українська сторона послідовно втілювала рекомендації РЄ, успішно здійснювалися спільні проекти. Україна відчувала всебічну підтримку з боку організації. Зберігався високий політичний інтерес в Україні до співпраці. На досить високому рівні була інституційна співпраця, що дозволяло ефективно виконувати проекти, спрямовані на посилення реформ в Україні. 2016–2018 рр. були найактивнішими та найбільш позитивними для України в РЄ та ПАРЕ. У 2019 р. спостерігалось погіршення відносин, що певною мірою можна пояснити проблемою повернення у ПАРЕ російської делегації.

Політичний інтерес/залученість

У 2019 р. до взаємодії із Радою Європи з боку політичних і владних кіл України проявлявся високий політичний інтерес. До питань політики України у РЄ зверталися усі провідні політичні сили і парламентські фракції, які залишились одноставними щодо проблеми повернення до роботи у ПАРЕ російської делегації (окрім представників ОПЗЖ). Що ж стосується ВРУ, то тема Ради Європи не сходить з порядку денного політичних дебатів. Значну увагу цьому напряму приділяли колишній та нова очільники парламентської делегації України в ПАРЕ (В. Ар'єв та Є. Ясько), зокрема доцільності «бойкоту» сесій ПАРЕ з боку українських парламентарів.

'19

Увагу РЄ приділяли обидва Президенти П. Порошенко і В. Зеленський, обидва КМУ на чолі з В. Гройсманом та О. Гончаруком. Тематика взаємин і співпраці була серед пріоритетів Віцепрем'єр-міністрів з питань європейської та євроатлантичної інтеграції І. Климпуш-Цинцадзе та Д. Кулеби. Помітно присутня вона і у діяльності Міністрів закордонних справ України П. Клімкіна та В. Пристайка.

Інституційна співпраця

Ефективність інституційної співпраці щодо питань, пов'язаних з РЄ (у т.ч. у рамках Плану дій Ради Європи в Україні на 2018–2021 рр.), забезпечується завдяки наявності у складі причетних міністерств Директоратів стратегічного планування та євроінтеграції. Помітною є результативність співпраці ВРУ, КМУ (передусім Мінрегіону) та ОПУ у частині проектів Ради Європи, що стосуються децентралізації. Традиційно у частині питань, пов'язаних з РЄ, ефективними є канали співпраці між ВРУ, Мінюстом, Верховним Судом, Вищою радою правосуддя. Окрім того, налагоджено ефективне співробітництво між ВРУ та Національною радою України з питань телебачення та радіомовлення. У рамках проектів та ініціатив, що стосуються розвитку соціальних прав людини, налагоджується співробітництво між Мінсоцполітики, МОН, Уповноваженим ВРУ з прав людини, Урядовою уповноваженою з питань гендерної політики, Уповноваженим Президента України з захисту прав людей з інвалідністю. Впродовж року на належному рівні також відбувалась співпраця між Мінюстом, ГПУ, Урядовим уповноваженим у справах Європейського суду з прав людини, зокрема в частині реформування кримінальної юстиції в Україні.

Водночас потребує суттєвого поліпшення механізм регулярного інформування територіальними, відомчими і міжвідомчими органами влади/управління МЗС України про плани і результати заходів по лінії РЄ, в яких вони беруть участь.

У грудні 2019 р. було призначено нового Постійного представника України при РЄ Б. Тарасюка (що змінив на цій посаді Д. Кулебу).

Стратегічне бачення

Стратегічне бачення відносин визначається Планом дій РЄ для України на 2018–2021 рр., що став підґрунтям для усього комплексу взаємин між Україною та РЄ на наступні роки. Ключовими партнерами з української сторони залишаються центральні та місцеві органи державної влади і неурядові організації. Важливо, що План певною мірою є синхронізованим із досягненням цілей Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Відповідно до цього Плану дій Рада Європи продовжить надання Україні допомоги у реформуванні системи судоустрою, правоохоронних органів, виконання рішень судів, а також у сфері децентралізації та боротьби з корупцією, захисту прав внутрішньо переміщених осіб та питаннях безпеки журналістів. Це співпадає з суттю положень Програми діяльності нинішнього Уряду України і настановами профільних указів нового Президента України.

Діяльність

Чимало значимих цьогорічних подій по лінії співпраці України та РЄ потрапили у тінь скандального повернення делегації Росії до роботи в ПАРЕ. Передусім це стосується удосконалення виборчого права і процедур у рамках втілення положень Меморандуму про співпрацю щодо посилення можливостей комісії в організації та проведенні виборів за європейськими стандартами (між ЦВК України та РЄ), захисту прав людини та етнічних прав кримських татар в анексованому Росією Криму.

Триває втілення РЄ в Україні 17 проектів, три із яких реалізуються у співпраці з ЄС.

Як і минулими роками, діяльність української парламентської делегації в ПАРЕ та МЗС України у напрямі відносин із РЄ були високого рівня інтенсивності, хоч і з складнощами з боку ПАРЕ. Наприкінці червня ПАРЕ через запровадження суперечливої новели у вигляді секвестр-норми щодо власної компетенції повернула делегацію РФ до роботи без жодних обмежень та виконання раніше визначених ПАРЕ політико-правових

вимог. Протидія цьому з боку делегації України та групи держав-друзів виявилася недостатньою. Внаслідок цього, на знак протесту, українська делегація оголосила демарш, до якого долучилися представники делегацій Грузії, Польщі, Словаччини, Литви, Латвії, Естонії, Великої Британії та Швеції; делегації домовилися надалі спільно координувати свою подальшу роботу в ПАРЕ.

У листопаді 2019 р. у Києві відбулася третя зустріч у форматі «Балтік плюс» (неформальна група, створена у ПАРЕ у складі національних делегацій Литви, Латвії, Естонії, Грузії та України у відповідь на повернення Росії до Асамблеї), де обговорювався спільний план дій щодо повернення довіри до Ради Європи та ПАРЕ. Надалі передбачається проведення консультацій з індивідуальними делегатами країн РЄ щодо розширення формату. Також було обговорено правові механізми, які можна використовувати у діяльності групи.

Активними були контакти по лінії співпраці у рамках Конгресу місцевих та регіональних влад РЄ. Віцепрезидент Палати регіонів Конгресу регіональних влад РЄ Ю. Світлична брала участь у всіх консультаційних та чільних заходах Конгресу. В середині 2019 р. в Одесі у рамках XV Українського муніципального форуму за високого представництва сторін (лідери громад-членів Асоціації міст України, представники парламенту, уряду та профільних міністерств, експертного середовища, закордонні партнери) відбувся День Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи.

Належним чином велася відповідна робота Постійним представництвом України при Раді Європи.

Результати

Тогорічні «тверді» прогнози стосовно позитивної перспективи співпраці і політичної підтримки України у рамках РЄ провалилися, результати виявилися суперечливими. З одного боку, 24 січня було ухвалено Резолюцію про загострення в Азовському морі та Керченській протоці, яка засуджує російську агресію, і в якій, за наполяганням України, згадується,

що захоплені українці підпадають під дію «міжнародного гуманітарного права, включаючи Женевські конвенції». 10 квітня ПАРЄ ухвалила Резолюцію «Про виклики перед Парламентською асамблеєю Ради Європи», до якої були внесені правки, що не дозволяли повернути РФ до асамблеї без виконання зобов'язань. З іншого боку, вже 25 червня ПАРЄ проголосувала за Резолюцію, яка повернула повноваження російській делегації.

Політична атмосфера у РЄ суттєво змінилася і сповнена тренду сприяння подальшій політичній розрядці та нарощуванню співпраці із Росією. Розраховувати на одностайне розуміння і підтримку цієї інституції не доводиться, а відтак Україні і її партнерам треба суттєво посилювати власні і колективні зусилля.

Попри російський кейс Рада Європи і надалі визнає досягнення в розгорнутих нею в Україні проектах, спрямованих на розвиток українського медіа середовища, забезпечення верховенства права, зміцнення місцевої демократії, реформи децентралізації, створення антикорупційного суду тощо. Водночас РЄ вказує Києву на низку проблемних питань у частині антикорупційної політики та реформи судочинства.

ІНІЦІАТИВИ БАГАТОСТОРОННЬОГО ХАРАКТЕРУ

.....
Захист прав людини

B-

.....
Зміна клімату

C+

.....
**Нерозповсюдження
ядерної зброї**

D-

.....
**Питання міжнародної
безпеки**

D+

Захист прав людини

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	4	4	5	4	4
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4	4	5	4	4
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	5	4	4	4	3
ДІЯЛЬНІСТЬ	4	4	5	3	4
РЕЗУЛЬТАТИ	4	4	5	3	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B+	B	A-	B-	B-

У 2019 р. механізмами, які використовувалися для просування питання дотримання прав людини як в Україні, так і громадян України за кордоном, переважно незаконно утримуваних на території РФ, в ОРДЛО та анексованому Криму, залишались майданчики ООН, Ради Європи та ОБСЄ. Водночас інституційна співпраця та політична залученість зазнали впливу через результати електорального циклу 2019 р. і ротацію еліт, у тому числі залучених до процесів, пов'язаних з правами людини. Зокрема, зміна складу української делегації України в ПАРЄ та утримання від участі у вересневій сесії позбавили можливості впливати на утримання уваги інституції. Водночас істотним досягненням МЗС стало рішення Міжнародного суду ООН про розповсюдження юрисдикції Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму та Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації на дії РФ в Криму.

'15–
'19

Впродовж п'яти років права людини були у фокусі України як інструмент дипломатії (ініціювання прийняття резолюцій на майданчиках ГА ООН, договірних органів ООН, ПАРЄ, Постійної ради ОБСЄ, переговорний процес у рамках Тристоронньої контактної групи тощо). Другим виміром є виконання міжнародно-правових зобов'язань України (проходження Універсального періодичного огляду у 2017 р., спільне з міжнародними партнерами напрацювання плану дій щодо забезпечення прав людини в процесі реформ в Україні, започаткований у 2018 р. Діалог з прав людини між Україною та ЄС), підтримка захисту прав людини у рамках співпраці України з Офісом Ради Європи.

Провідним документом, у якому відобразилось стратегічне бачення розвитку прав людини в Україні, залишається Національна стратегія з прав людини та План дій на її виконання на 2015–2020 рр. Водночас закріплення прав людини як стратегічного напрямку впродовж п'яти років було відсутнє у Стратегії 2020, щорічних посланнях Президента України ВРУ. Опосередковано певні аспекти дотримання прав людини, пов'язаних із наслідками збройної агресії РФ, фігурували в риториці Президента України В. Зеленського (акцент на звільненні військовополонених був частиною публічних виступів впродовж 2019 р.).

Політичний інтерес/залученість

Впродовж січня–квітня 2019 р., як і в попередні роки, послідовну активність проявляли представники фракцій ВР VIII скликання. Найбільш активними були народні депутати, які представляли Україну в ПАРЄ,

'19

а також у Мінському процесі, зокрема в гуманітарній підгрупі (фракції БПП «Солідарність», «Батьківщина», «Народний фронт»).

Прямі згадки щодо прав людини відсутні в програмах політичних партій, які брали участь у виборах, а також у програмах більшості кандидатів на посаду Президента України. У ВРУ IX скликання досить послідовними щодо ініціатив із забезпечення прав людини, пов'язаних із наслідками агресії РФ, а також недискримінації, гендерної рівності, прав нацменшин, були представники комітету ВРУ з прав людини, деокупації та реінтеграції ТоТ та АРК, нацменшин і міжнаціональних відносин (фракції «Слуги народу», «Голосу», «Європейської солідарності», позафракційні).

Обидва Президенти звертались до тематики визволення українських бранців в ОРДЛО та Криму, підтримки прав кримсько-татарського населення та консолідації міжнародної підтримки на цьому напрямі.

Міжінституційна співпраця

У ході імплементації плану дій на виконання Національної стратегії у сфері прав людини Мінюст, як і в попередні роки, виконувало координуючу функцію. Відтак взаємодія між Мін'юстом, МЗС, МВС, МінТоТ, СБУ, Офісом Омбудсмена щодо фіксації та розслідування порушення прав людини на тимчасово окупованих територіях залишалась на сталому рівні, у т.ч. щодо взаємодії з міжнародними партнерами (зокрема, створення спільних робочих груп з МКЧХ).

Водночас через ротацію еліт, зумовлену результатами електорального циклу 2019 р., координація між інституціями у зовнішньополітичному вимірі забезпечення прав людини розвивалась нерівномірно у порівнянні з 2015–2018 рр. Зокрема, не вистачало узгодженої позиції між ОПУ та МЗС щодо комунікації рішення Міжнародного Трибуналу ООН з морського права від 25.06.2019р. і шляхів звільнення українських військовополонених моряків.

Крім того, через відмову участі оновленого складу делегації ВРУ в осінній сесії ПАРЕ і неможливість участі попереднього складу делегації, який

неодноразово впродовж 2015–2019 рр. доводив свою ефективність, вперше було тимчасово втрачено можливість впливати на формування проектів резолюцій, які засуджували дії РФ в анексованому Криму та ОРДЛО.

Стратегічне бачення

Як і в попередні роки, провідним документом, який окреслював стратегічне бачення забезпечення прав людини, залишається Національна стратегія з прав людини та План дій на її виконання на 2015–2020 рр. Напрацювання індикаторів оцінки виконання стратегії зберігає актуальність. Це дало б змогу оцінити не тільки кількісне, але і якісне виконання Стратегії.

Програма дій Уряду О. Гончарука у розділі зовнішньої політики передбачає захист українських громадян закордоном.

Діяльність

У 2019 р. тривала діяльність МЗС із забезпечення судового позову України до Міжнародного суду ООН щодо визнання юрисдикції Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму, Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації на дії РФ.

Як і в попередні роки, тривав переговорний процес щодо звільнення чи обміну незаконно утримуваних громадян України в ОРДЛО, Криму та РФ. Позитивною тенденцією є залучення досвідчених представників організацій громадянського суспільства до переговорного процесу у рамках Мінських домовленостей попри зміну їх афіліації (залучення В. Лутковської, Уповноваженого ВРУ з прав людини у 2012–2018 рр. до гуманітарної групи у Мінському процесі).

Врахування наслідків порушення прав людини, викликані агресією РФ, як і у 2015–2018 рр., залишались у фокусі Діалогу з прав людини між Україною та ЄС. Зокрема, конструктивним є окреслення шляхів забезпечення дотримання прав людини і пом'якшення гуманітарних наслідків незаконної

анексії Кримського півострову та конфлікту на сході України, забезпечення реалізації виборчих прав ВПО, їх повного доступу до медичного обслуговування, соціальних об'єктів та інших державних послуг, а також відокремлення пенсійних виплат від статусу ВПО. Досягненням є окреслення шляхів законодавчих змін, які дозволили міжнародним партнерам робити прямі внески у Фонд гуманітарного розмінування.

Демонстрацією послідовного співробітництва, розпочатого у 2018 р. у рамках діалогу Україна–ЄС з прав людини, залишались зміцнення антидискримінаційної політики, включаючи права вразливих груп, реформування виборчого законодавства згідно з вимогами ОБСЄ–БДПЛ, реформування правоохоронних органів, боротьба з гендерно обумовленим насильством.

Результати

Незаперечним досягненням за підсумками року і за результатами п'ятиріччя є рішення Міжнародного суду ООН про розповсюдження юрисдикції Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму та Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (8.11).

Послідовність діяльності МЗС простежується в ухваленні у ГА ООН чергової резолюції «Ситуація з правами людини в Автономній республіці Крим та м. Севастополь, Україна» у грудні.

Попри високе значення в гуманітарному вимірі факту повернення в Україну громадян (7.09 та 29.12), незаконно утримуваних в РФ, анексованому Криму та ОРДЛО, що є істотним досягненням сторін, залучених у переговорний процес у рамках гуманітарної підгрупи Тристоронньої контактної групи, залишається ряд питань щодо саме правового виміру вказаних процесів. Зокрема, попри рішення Міжнародного трибуналу ООН з морського права щодо звільнення військовополонених моряків від 25.05.2019 р. (мали бути звільнені впродовж місяця згідно з ухвалою Суду), їх звільнення і повернення в Україну відбулось у вересні на основі обміну, що порушує рішення Суду.

Зміна клімату

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	3,5	2	2	2	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4	2	4	3	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	3	2	2	3	3
ДІЯЛЬНІСТЬ	4	4	4	4	4
РЕЗУЛЬТАТИ	3	2	3	3	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	C+	D+	C	C	C+

У 2019 р. відбулось об'єднання двох міністерств у Міністерство енергетики та захисту довкілля України. Був розпочатий процес створенням другого Національно-визначеного внеску та Національного плану з енергетики та зміни клімату на 2021–2030 рр. Продовжилась робота над імплементацією вимог відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС в частині клімату.

'15–19

За останні п'ять років з боку політичних партій та парламенту значної уваги до питання зміни клімату не з'явилося. Виключенням є лише депутати профільного Комітету. Водночас міжпрофільна співпраця міністерств та міжнародних партнерів посилилась. Пріоритет у кліматичній політиці зріс у роботі відповідного Міністерства. Реалізація взятих Україною міжнародних зобов'язань відтерміновувалась, але за останні роки за співпраці з міжнародними організаціями були розроблені перші важливі стратегічні документи для кліматичної політики.

Закінчення декади ознаменувалось початком перегляду стратегічно важливих документів для сфери зміни клімату. Був розпочатий процес створення другого Національно-визначеного внеску та Національного плану з енергетики та зміни клімату на 2021–2030 рр., перегляд Енергетичної стратегії 2035. Продовжується робота над імплементацією вимог відповідно до УА в частині клімату. Перегляд та створення документів продемонструє готовність роботи у кліматичній політиці на наступні 10–15 років

Політичний інтерес/залученість

'19

Під час парламентських виборів п'ять політичних партій підтримали Порядок денний Екологічної безпеки, підготовлений низкою громадських організацій, але основні партії не приділили належну увагу цьому питанню у свої програмах. У 2019 р. питаннями кліматичної політики та реалізації міжнародних зобов'язань насамперед приділяло увагу відповідне Міністерство.

Новим парламентом були проведені парламентські слухання «Пріоритети екологічної політики Верховної Ради України на наступні п'ять років», де від деяких учасників звучали питання виконання міжнародних зобов'язань України у сфері захисту клімату. Але жодна політична партія не оприлюднила заяви про свої наміри вносити зміни у державну кліматичну політику у контексті Паризької кліматичної угоди.

Інституційна співпраця

Мінприроди продовжило системну розробку кліматичної політики та взаємодію з іншими органами влади у процесі погодження проєктів нормативно-правових документів. Була створена робоча група для роботи над другим Національно-визначеним внеском, частиною якої також є інші міністерства. Оскільки відбулось об'єднання двох Міністерств — енергетики та вугільної промисловості й екології та природних ресурсів, наразі спільна система роботи перебуває у стані розробки. Окремо ведеться робота над співпрацею з іншими ЦОВВ, але процес сповільнився через зміну структури КМУ та потребу створення нової системи роботи. Було винесено на громадські обговорення створення нової Міжвідомчої комісії з питань зміни клімату та збереження озонового шару. Робота над включенням складової клімату у галузеві програми і нормативно-правові акти інших органів виконавчої влади продовжується.

Стратегічне бачення

З початком розробки Національно-визначеного внеску (НВВ) було заявлено про перегляд Енергетичної стратегії 2035 та синхронізацію процесів розробки Національного плану з енергетики та зміни клімату на 2021–2030 рр. Готується до розгляду Концепція «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 р., ініційована Мінприроди. Документи будуть об'єднані єдиним баченням для України за напрямками. Затверджені цілі у документах мають відповідати цілям Паризької угоди. Більшість роботи

щодо кліматичної політики проводиться через міжнародні зобов'язання та за міжнародної підтримки, де Україна не завжди виступає ініціатором.

Затверджена ще у 2018 р. Стратегія низьковуглецевого розвитку до 2030 р. залишилась на рівні протокольного рішення КМУ, і у 2019 р. не мала значного впливу на розробку політик загалом.

Діяльність

Мінприроди, а в подальшому Мінекоенерго продовжило взаємодіяти з міжнародними та вітчизняними партнерами, зокрема, брало участь у розробці Паризької книги правил відповідно до Паризької угоди та загалом у переговорах з питань захисту клімату. Також Україна була долучена до роботи на рівні Енергетичного співтовариства.

На національному рівні було розроблено низку нормативно-правових актів до Закону про моніторинг, звітність та верифікацію, які мають бути затверджені.

Проведено два засідання Міжвідомчої робочої групи з розгляду проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій. Міністерством винесено на громадські обговорення питання створення Міжвідомчої комісії з питань зміни клімату та збереження озонового шару.

Новий склад ВРУ провів парламентські слухання “Пріоритети екологічної політики ВРУ на наступні п’ять років” (листопад), ініційовані профільним комітетом ВРУ, підтримані Міністерством та окремими депутатами. Під час слухань Міністр енергетики та захисту довкілля та депутати профільного Комітету озвучили актуальність питань для України у сфері зміни клімату.

Офіційна делегація України брала участь у Кліматичній конференції ООН у м. Мадрид на чолі з Міністром енергетики та захисту довкілля О. Оржемем та представляла позицію України у розробці Паризької книги правил.

Розробляється 2 НВВ у рамках Паризької кліматичної угоди, який відповідно до зобов'язань має бути більше амбітним ніж попередній, який передбачав скорочення до 2050 р. на 60% від 1990 р. Розпочалась робота над створенням Національного плану з енергетики та зміни клімату на 2021–2030 рр. та зроблена заява про перегляд Енергетичної стратегії 2035.

Результати

Завдяки Міністерству та профільному Комітету були прийняті основні закони у частині кліматичної політики відповідно до Угоди з ЄС — про регулювання викидів озоноруйнівних речовин та фторованих парникових газів і про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів.

Міністерство енергетики та захисту довкілля виграло справу, де йшлося про скасування методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних через наднормативні викиди в атмосферу. Методика минулого року через суд була визнана не чинна, що обмежувало можливості з контролю за виконанням міжнародних зобов'язань із скорочення викидів.

Затверджено Національний кадастр антропогенних викидів із джерел і абсорбції поглиначами парникових газів в Україні за 1990–2017 рр.

Нерозповсюдження ядерної зброї

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	4	3	3	3	1
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4	3	3	4	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	3	3	2	2	1
ДІЯЛЬНІСТЬ	4	4	4	3	2
РЕЗУЛЬТАТИ	4	3	3	3	1
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B-	C+	C	C	D-

За звітний період зовнішня політика України у сфері нерозповсюдження була ще більш пасивною у порівнянні з минулим роком та спрямованою на уникнення формування будь-якої незалежної позиції з глобальних питань. З практичної сторони особлива увага була приділена виконанню міжнародних зобов'язань щодо фізичного захисту, експортного контролю та гарантій нерозповсюдження.

'15– '19

За п'ять років політику України в галузі нерозповсюдження слід характеризувати як досить неоднозначну. З одного боку, особливих змін не прослідковувалося — зовнішньополітичний напрям мав стабільний і сталий характер. Україна повною мірою виконувала свої зобов'язання за міжнародними угодами, системно працюючи в міжнародних інституціях заради зміцнення режиму ДНЯЗ. На зовнішній арені позиція України здебільшого солідаризувалася з позицією США та ЄС. Україна значно покращила спроможність щодо експортного контролю та протидії нелегальному обігу ядерного та радіоактивного матеріалів. За цими напрямками відбувалася активна співпраця з міжнародними партнерами.

З іншого боку, можна зазначити досить пасивний характер політики України в галузі нерозповсюдження, відображений у відсутності власного бачення стратегічних питань режиму нерозповсюдження й контролю над озброєннями. Зокрема, це стосується як браку чітко висловленої позиції відносно Договору щодо заборони ядерної зброї у 2017 р., так і офіційної відмови МЗС України від визнання власного членства у Договорі РСМД. Останнє виглядає доволі дивно, враховуючи те, що протягом багатьох років Україна брала участь в імплементації РСМД, а також з 1991 р. запровадила Закон про правонаступництво, згідно з яким вона є членом усіх підписаних СРСР міжнародних договорів.

Політичний інтерес/залученість

'19

У порівнянні з минулими роками інтерес України до питання нерозповсюдження ядерної зброї помітно знизився. Власне, він обмежився лише згадуванням ядерного роззброєння України у промові Президента В. Зеленського під час його виступу на ГА ООН у вересні 2019 р. Зокрема, Президент зазначив, що позбувшись одного з найбільших ядерних арсеналів в історії людства, Україна замість отримання поваги лише втратила території і продовжує втрачати людей. Тобто погляд на роль ДНЯЗ у безпеці України з 2014 р. виглядає доволі песимістичним. До відмови від ядерного потенціалу зверталися і політичні партії в контексті зміни Нормандського переговорного формату на так званий «Будапешт+».

Стосовно збереження режиму контролю над озброєннями, також можна відзначити певне нехтування власною роллю у великих договорах щодо контролю над озброєннями, підписаних ще СРСР. Зокрема, замість формування чіткої позиції щодо руйнування РСМД (після виходу з нього США та РФ) Україна офіційно відмовилася від власного членства у Договорі, відзначивши, що виконувала його добровільно. Така заява стала неприємним сюрпризом не лише для інших членів РСМД (США, РФ, Білорусь), а й негативно вплинула на імідж України як відповідальної держави, що свого часу прийняла Закон про правонаступництво міжнародних договорів.

Інституційна співпраця

Протягом 2019 р. інституційна співпраця відбувалася в порядку, передбаченому законодавством. Особливу увагу варто звернути на початок діяльності Робочої групи з питань запобігання та протидії фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення при Державній службі фінансового моніторингу. 24 квітня відбулось перше засідання, участь у якому взяли представники державних та правоохоронних органів, задіяних у системі боротьби з нерозповсюдженням. Така інституційна співпраця сприятиме посиленню національної

спроможності запобігати та протидіяти фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та тероризму.

Стратегічне бачення

Стратегічному баченню України щодо режиму нерозповсюдження очевидно бракує чіткості. Досі відсутня державна позиція щодо Договору про заборону ядерної зброї, який було підписано в ООН минулого року, і голосування за який Україна навіть уникнула. Простежується певне пов'язування державної позиції щодо режиму нерозповсюдження із загальною солідаризацією українських позицій з позиціями США і НАТО. Зокрема, позиція МЗС України щодо руйнування РСМД з'явилась кілька місяців після цієї події, більш того, лише у відповідь на суттєву критику громадянського суспільства пасивної позиції МЗС України. Сама позиція (як держави, що не вважає себе членом РСМД) виглядала скоріше як виправдання фактичного небажання розробляти будь-яку стратегію з цього приводу і цілком відображала підтримку позиції США.

У РНП під егідою Комісії Україна–НАТО на 2019 р. серед ключових заходів були визначенні зусилля щодо ефективного контролю над озброєннями, нерозповсюдженням зброї масового знищення. Зокрема, було зазначено намір України удосконалити процедуру державного експортного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання, у т. ч. шляхом впровадження цифрових технологій.

Діяльність

Низка заходів у 2019 р. були спрямовані більшою мірою на обговорення питань, пов'язаних із нерозповсюдженням, а не на прийняття конкретних/практичних рішень. Серед них, зокрема, наступні, під головуванням України в Женеві (21.01) відбулося засідання цьогорічної сесії Конференції з роззброєння з метою пошуку дієвих кроків, спрямованих на підвищення

ефективності роботи цього органу. Українська делегація взяла участь у 18-му щорічному засіданні країн, які підписали Гаазький кодекс поведінки проти розповсюдження балістичних ракет (3.06, Відень. В Одесі відбулося четверте засідання Групи з обміну інформацією про технічну допомогу Україні в галузі радіаційної та фізично-ядерної безпеки в рамках ініціативи Групи Семи «Глобальне партнерство проти розповсюдження матеріалів та зброї масового знищення» (4–5.09). Українська делегація взяла участь у Пленарному засіданні Режиму контролю за ракетними технологіями в Окленді, Нова Зеландія (9–11.10). У Києві відбулося засідання Українсько-американської робочої групи з питань нерозповсюдження та експортного контролю (21–22.11), де були обговорені проблеми, пов'язані з нерозповсюдженням, контррозповсюдженням і стратегічним експортним контролем та безпекою кордонів.

Крім того, українська делегація брала участь в обговоренні питань нерозповсюдження у рамках ООН, зокрема на загальних дебатах Першого комітету ГА ООН (11.10), де наголосила на своїй чіткій підтримці режиму ДНЯЗ та необхідності його подальшого посилення. Також українська сторона відзначила своє занепокоєння щодо ризику збільшення розповсюдження ядерної зброї в результаті руйнування РСМД.

Україна продовжила формувати порядок денний своєї зовнішньої політики у сфері нерозповсюдження через призму порушення умов Будапештського меморандуму. Так, у ході підготовки до Оглядової конференції 2020 р. з розгляду дії Договору про нерозповсюдження ядерної зброї українська сторона використала зазначений аргумент для привернення уваги до підризу безпекової системи ООН та необхідності подальших скоординованих дій, спрямованих на протидію загрозам міжнародній безпеці викликаних політикою Російської Федерації.

Україна продовжила активну співпрацю з МАГАТЕ щодо посилення гарантій нерозповсюдження. Українська делегація на чолі з Г. Плачковим, Головою Державної інспекції ядерного регулювання України, взяла участь у 63-ій сесії Генеральної конференції МАГАТЕ (Відень), де наголосила на незмінності позиції МАГАТЕ щодо гарантій у зв'язку з ДНЯЗ від 1995 р. та Додаткового протоколу до неї від 2000 р.. Зокрема, було зазначено, що вони залишаються чинними у повному обсязі, у т. ч. і щодо ядерних об'єктів

і матеріалів, розташованих на окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь. За результатами звітнього року МАГАТЕ підтвердило надання Україні «розширеного висновку», яким засвідчується виключно мирний характер всієї ядерної діяльності в Україні.

Результати

Як і в попередні роки, зовнішньополітичний вектор України в галузі нерозповсюдження був спрямований здебільшого на виконання взятих зобов'язань за існуючими міжнародними угодами без ініціювання нових активностей. При цьому у 2019 р. спостерігалось суттєве зниження політичного інтересу України до режиму нерозповсюдження. Позиція України щодо ключових подій у царині нерозповсюдження солідаризувалася з позицією США та ЄС.

Україна продовжила акцентувати увагу на міжнародній арені до кризи системи безпекових гарантій у результаті порушення деякими державами-підписантами умов Будапештського меморандуму та необхідності перегляду системи гарантій безпеки й формування нового порядку денного за цим питанням.

Одним із важливих досягнень можна вважати відкриття навчально-наукової лабораторії «Фізична ядерна безпека» на Теплоенергетичному факультеті у Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» та початок нової магістерської програми «Фізичний захист та облік і контроль ядерних матеріалів». Результатом цієї події буде посилення наукової та інституційної спроможності України протидіяти загрозам розповсюдження ядерної зброї, тероризму та нелегальному обігу ядерних матеріалів.

Питання міжнародної безпеки

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	3	3	3	2	2
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4	3	3	3	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	2	3	3	2	2
ДІЯЛЬНІСТЬ	3	4	4	4	3
РЕЗУЛЬТАТИ	3	3	3	3	2
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	C	C+	C+	C-	D+

У 2019 р. питання міжнародного безпекового порядку денного фактично були відсутні в українській політиці. Діяльність обмежувалась політичними заявами та традиційною співпрацею у рамках ООН та НАТО. З більшості проблем міжнародної безпеки відсутня артикульована державна позиція.

'15– '19

Питання міжнародної безпеки не були на порядку денному української зовнішньої політики і мали обмежений політичний інтерес лише у рамках взаємодії щодо російської агресії в Україні та проти інших держав. Україна втратила свої позиції у якості посередника у Придністровському конфлікті. Попри заяви щодо збільшення української участі у миротворчих операціях під егідою різних міжнародних організацій, загальна кількість фактично не зазнала зміни. Пік української діяльності та залученості у питання міжнародної безпеки прийшовся на 2016–2017 рр., коли Україна була непостійним членом РБ ООН. Здебільшого українські діяльність та результати обмежуються діями у рамках ООН, ОБСЄ та НАТО.

Політичний інтерес/залученість

Протягом 2019 р. питання міжнародної безпеки фактично зникли з українського порядку денного. Ні політичні партії, ні кандидати у президенти не приділяли їм жодної уваги, максимум згадуючи лише через призму російської агресії проти України та дій РФ у інших регіонах. Ані Президент, ані тодішній кандидат на посаду очільника МЗС В. Пристайко у своїх виступах у ВРУ у серпні не висловлювали українську позицію щодо основних питань міжнародного порядку денного у сфері міжнародної безпеки, будучи зосередженими лише на українській безпеці.

Під час свого виступу на відкритті 74-ї сесії ГА ООН Президент В. Зеленський говорив про взаємозв'язок міжнародної безпеки та сталого розвитку,

'19

агресію Росії в Україні, консолідацію міжнародної спільноти для покарання порушників Статуту ООН. На відміну від минулого року, Президент взагалі не торкнувся інших безпекових питань світового порядку денного.

Протягом 2019 р. найбільшу увагу в загальних фразах приділяли питанням безпеки в Чорноморському регіоні, про що у своїх виступах на різних майданчиках говорили Президент, представники Міністерства оборони та різних родів військ, тощо. Зокрема, Президент В. Зеленський під час візиту Північноатлантичної ради до Києва наголосив, що Україна та НАТО продовжать спільне зміцнення безпеки і стабільності у Чорноморському регіоні (жовтень).

МЗС у своїх офіційних заявах звертало увагу на теракт у Кенії (січень), загострення ситуації у Республіці Судан та збройний напад на мешканців у Республіці Малі (червень), авіаудар по Центру притулку для нелегальних мігрантів у Лівії (липень), припинення дії «Договору між США та СРСР про ліквідацію їх ракет середньої та меншої дальності» (серпень), атаки на об'єкти енергетичної інфраструктури Саудівської Аравії (вересень), початок військової операції ЗС Туреччини на північному сході Сирії (жовтень).

Інституційна співпраця

Інституційна співпраця з питань міжнародної безпеки у 2019 р. залишалась спорадичною. Координація роботи здебільшого відбувалася у рамках співробітництва з міжнародними організаціями (ООН, ОБСЄ, НАТО).

Стратегічне бачення

Стратегічне бачення питань міжнародної безпеки та участі України в їх вирішенні протягом 2019 р. суттєво не змінилось. Документи, ухвалені в попередні роки, розглядають ці проблеми переважно у форматі субрегіональної безпеки або євроатлантичного курсу держави. Зокрема, безпека Чорноморського регіону була визначена

серед пріоритетних напрямків реформи МО та ЗСУ на 2019–2020 рр. новим керівництвом МО України, що, зокрема, включає формування регіональних союзів та збільшення взаємодії з НАТО.

Діяльність

Міжнародна діяльність України щодо підтримки миру та безпеки у 2019 р. продовжувала зменшуватись і концентруватись у рамках місій ООН та НАТО. Водночас політична залученість навіть до традиційних регіонів була мінімальною. Незважаючи на чисельні виступи українських представників на дебатах ООН щодо «поліпшення безпеки та ефективності миротворців ООН» (наприклад, 7 травня в Нью-Йорку), на практиці українська залученість залишалася на дуже низькому рівні.

Станом на 2019 р. представники ЗСУ (загалом 346) були представлені у дев'яти міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, а саме: у місіях ООН у ДР Конго, Косово, Південному Судані, Малі, у складі Тимчасових сил ООН в Аб'ей та Сил ООН з підтримання миру на Кіпрі, у складі Багатонаціональних сил КФОР у Косово та Тренувально-дорадчої місії НАТО «Рішуча підтримка» в Афганістані, а також Спільних миротворчих сил у зоні безпеки Придністровського регіону Республіки Молдова. 42 працівники МВС брали участь у чотирьох місіях ООН у Південному Судані (28 осіб), ДР Конго (5 осіб), на Кіпрі (7 осіб), Косово (1 особа), а також у рамках місії ОБСЄ у Косово (1 особа).

25 жовтня у рамках робочого візиту до штаб-квартири НАТО в Брюсселі Міністр оборони України А. Загороднюк взяв участь у засіданні Північноатлантичної ради НАТО на рівні міністрів оборони держав-контрибуторів тренувально-дорадчої Місії НАТО «Рішуча підтримка» в Ісламській Республіці Афганістан.

Делегація України виступила на дебатах ГА ООН щодо міжнародного механізму сприяння розслідуванню злочинів у Сирії (23 квітня), під час яких, окрім продовження підтримки дії механізму, також наголосили на неприпустимості використання вето у РБ ООН з боку РФ щодо розслідувань у Сирії.

Українські представники в ООН та ОБСЄ реагували на загострення безпекової ситуації або порушення прав людини через невирішені конфлікти в Молдові та Грузії, а також брали активну участь в обговореннях з питань роззброєння та нерозповсюдження ядерної зброї. Традиційно велика увага приділялась заходам у рамках МАГАТЕ, під час яких приверталась увага до питань радіаційної безпеки та мілітаризації Чорноморського регіону (див. розділ «ядерне нерозповсюдження»).

Делегація України також брала участь у 18-му щорічному засіданні країн, які підписали Гаазький кодекс поведінки проти розповсюдження балістичних ракет (3.06, Відень), де привернула увагу до викликів у сфері запобігання розповсюдження зброї масового знищення внаслідок продовження КНДР та Сирією військової балістичної програми, а також виходу Росії із ДРСМД.

Протягом 2019 р. представники МО та МВС брали активну участь у міжнародних навчаннях, що сприяє кращій підготовці та координації. Зокрема, українські представники брали участь у багатонаціональних навчаннях НАТО Cyber Coalition –2019 (Естонія, грудень), Saber Junction–2019 (Німеччина, вересень), Rapid Trident–2019 (Україна, вересень), Platinum Eagle–2019 (Румунія, вересень), Riverine–2019 (Дунай, вересень), Combined Resolve-XII (Німеччина, серпень), «Сі Бриз–2019» (Україна, липень) тощо.

Очільники ВМС ЗСУ взяли участь у 12-й регіональному військово-морському симпозиумі Середземноморського та Чорноморського регіонів у Венеції, де, зокрема, розглядалися шляхи уточнення Конвенції ООН з морського права для забезпечення її відповідності сучасній ситуації на морі. Крім того, делегація ВМС ЗСУ разом з представниками збройних сил Румунії обговорили питання подальшого розвитку двостороннього співробітництва та зміцнення сучасної системи регіональної безпеки у Чорноморському регіоні (листопад, Румунія).

Командувач Повітряних Сил ЗСУ генерал-полковник С. Дроздов виступив на конференції «Повітряна міць у Східній Європі» за участю командувачів повітряних сил Східної Європи (грудень, Австрія).

У 2019 р. зменшилась кількість участі й особливо виступів народних депутатів, очільників МЗС та інших міністерств, президентів на великих міжнародних форумах та конференціях із питань безпеки, але вони були представлені, зокрема, у Мюнхені, Ризі, Галіфаксі, Лондоні, Києві тощо.

Зволікання до останнього з українською участю у NATO Engages 2019 (грудень, Лондон) могло мати негативні іміджеві наслідки.

Діяльність України щодо вирішення міжнародних конфліктів фактично була рівна нулю. Навіть у придністровському врегулюванні, де Україна є гарантом безпеки, діяльність обмежувалась заявами у рамках ОБСЄ, а також невдалою спробою переговорів під час політичної кризи в Молдові внаслідок парламентських виборів і формування уряду. Щодо Грузії, то МЗС обмежилось заявами про невизнання так званих «президентських виборів» на окупованій території Абхазії, Грузії та у зв'язку з 11-ми роковинами збройної агресії Росії проти Грузії (серпень).

Україна продовжила обмін досвідом із партнерами на державному та експертному рівні щодо боротьби з гібридними загрозами та побудови стійкості.

Результати

Фактично результати України у сфері міжнародної безпеки зводяться до її діяльності в рамках міжнародних організацій, насамперед ООН та у співробітництві з НАТО (див. відповідні розділи). Концентрація на власній безпеці у контексті триваючої агресії Росії обмежила залученість до вирішення інших конфліктів та кооперацію у сфері боротьби з тероризмом, нелегальною міграцією, участь у миротворчій діяльності, визначення політичної позиції з основних питань міжнародного безпекового порядку денного.

За підсумками 63-ї Генеральної конференції МАГАТЕ (вересень) Україна стала співавтором п'яти важливих резолюцій.

ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	5	3	4	3
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	4	4	4	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	5	5	5	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	4	4	4	3
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	4	4	4	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	B+	B	B+	C+

2019 р. продемонстрував наявність небезпечних тенденцій щодо ерозії міжнародної підтримки України в її протидії російській агресії. В силу певних внутрішньополітичних та зовнішньополітичних чинників українська стратегія розширення кола міжнародної підтримки та підсилення санкційного тиску на політику РФ в її попередньому вигляді себе вичерпала. Попри це ЄС та міжнародні партнери України вчергове подовжили антиросійські санкції та обмежувальні заходи, а НАТО продовжувало підтримувати Україну в протистоянні російській військовій агресії. Повернення російської делегації до роботи в ПАРЕ стало значною поразкою української дипломатії. Україна продовжила активну роботу у рамках ООН та міжнародних судів щодо засудження дій РФ у Криму та на Донбасі.

'15– '19

Підсумовуючи п'ятирічні зусилля української держави у формуванні міжнародної підтримки України в протидії російській агресії, варто зазначити, що загалом вітчизняна дипломатія ефективно виконувала безпрецедентні у власній історії завдання. Російська агресія проти України продовжує відбуватися на тлі суперечливих норм міжнародного права та громіздких процедур його застосування. У такій реальності вдалося створити дієву коаліцію міжнародної підтримки у рамках ООН, ЄС, НАТО та ряду інших міжнародних організацій. Водночас досі відсутня консолідована стратегія протидії. Політичний транзит всередині України послабив українську позицію, впровадження санкцій потребує більших зусиль, а заклики міжнародних партнерів до діалогу посилюються. Головним викликом залишається збереження стратегії «нічого про Україну без України».

Політичний інтерес/залученість

2019 р. вкотре продемонстрував, що міжнародна підтримка України в її протидії російській агресії є невід'ємним елементом захисту та збереження української держави. Попри внутрішньополітичні складнощі «транзиту влади» та зміни владної політичної риторики в оцінці причин, перебігу та технології протидії російській агресії, курс на залучення міжнародної спільноти та міжнародної підтримки у протидії

'19

російській агресії зберігається. Так само незмінним є (попри певну ревізію «дорожньої мапи») курс на поглиблення військово-політичного співробітництва у форматі трансатлантичного співтовариства. Разом з цим варто зазначити й певне «охолодження» з боку нових представників влади щодо оцінок протидії російському впливу на міжнародних публічно-політичних майданчиках та зміну політичної риторики у бік більшої прагматизації у стосунках із Росією.

За невеликим виключенням («ЄС», «Голос») українські політичні партії не перетворилися на інститути комунікації з донорами міжнародної підтримки України, залишаються «політичними машинами» внутрішньополітичної боротьби й недостатньо уваги приділяють зовнішньополітичному аспекту вирішення проблеми російської агресії.

Важливим елементом у формуванні міжнародної підтримки в протидії російської агресії є спадковість курсу України на вступ до ЄС та НАТО, що підтвердили Президент України В. Зеленський у своєму позачерговому посланні до ВРУ та Міністр закордонних справ В. Пристайко у виступі у Верховній Раді (29.08).

Інституційна співпраця

Істотні персонально-політичні зміни протягом року, що були зумовлені президентськими та парламентськими виборами, призвели до змін у консолідованій і координованій позиції української влади у питаннях протидії російській агресії. Значну роль у комунікації з міжнародними партнерами став відігравати Офіс Президента України та уповноважені ним радники, що здебільшого негативно позначається на інституційній співпраці у виробленні та реалізації зовнішньополітичних стратегій. Одним із негативних проявів порушення інституційних балансів та комунікації в реалізації зовнішньополітичних рішень став публічний конфлікт між МЗС та ОПУ з приводу відповіді на ноту російського МЗС щодо звільнення Росією українських моряків (27.06). Так само певної проблемності набули відмінності в інтерпретації узгодженої «формули

Штайнмайера» за результатами зустрічі радників «нормандської четвірки» (2.09) між МЗС та ОПУ.

Обрання нового Президента України, а також кадрове оновлення як у комітеті ВРУ з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва, так і в МЗС певним чином позначилися на «спадковості» внутрішньо- та зовнішньополітичного курсів у протидії російській агресії.

Стратегічне бачення

Сприяння отриманню міжнародної підтримки України залишалось стратегічним напрямом у рамках політико-правових інструментів протидії російській агресії. У стратегічно-нормативному пакеті (Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», Закон України «Про національну безпеку України», Стратегія національної безпеки України, Воєнна доктрина України, Стратегія Україна-2020, Стратегічний оборонний бюлетень України, Указ Президента України «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави», Програма діяльності КМУ 2019–2024 рр.) сформульовано цільові напрями взаємодії і стратегічної інтеграції України з ключовими безпековими та політичними системами сучасного світу, які наразі і виступають ключовими міжнародними донорами подальшого розвитку Української держави.

Важливим кроком у реалізації політики у даному напрямі є Указ Президента України «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» (від 8.11), відповідно до якого постановлено КМУ вжити заходів щодо зміцнення міжнародної підтримки України у питанні відновлення суверенітету та територіальної цілісності України й щодо забезпечення сталої міжнародної підтримки стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору.

Діяльність

Стратегічним напрямом у реалізації формування міжнародної підтримки України в протидії російській агресії залишається ефективна присутність України в міжнародних інститутах (ООН, ОБСЄ, ПАРЕ) і розвиток дипломатичної й військово-політичної співпраці з ключовими країнами партнерами — країнами Північної Америки та ЄС. На різних рівнях як Президент України В. Зеленський, так і Міністр закордонних справ В. Пристайко наголошували, що звільнення окупованих Росією українських територій повинно відбуватися суто дипломатично-політичним шляхом із залученням широкої підтримки міжнародного співтовариства у протидії російській агресії. Протягом минулого року Президент України провів значну кількість зустрічей із лідерами провідних країн-партнерів України та міжнародних організацій (ЄС, НАТО та ін.), на яких традиційно порушувалися питання підтримки України у протистоянні російській агресії та продовження санкційного тиску на Росію до повного звільнення українських територій.

Окремої нагальності отримує тісна комунікація з країнами-партнерами в рамках співробітництва з НАТО та ЄС. Серед іншого важливими з точки зору підсилення міжнародної підтримки України в протидії російській агресії у 2019 р. стали такі події: 21 саміт Україна — ЄС (8.07); зустрічі Президента України В. Зеленського з Віцепрезидентом США М. Пенсом (1.09) та Президентом США Д. Трампом (25.09), під час яких у фокусі уваги сторін було надання військово-технічної допомоги Україні; зустріч з Генеральним секретарем ООН А. Гутеррішем, під час якої обговорювалися питання міжнародної підтримки України (26.09); зустрічі з Генеральним секретарем НАТО Є. Столтенбергом (24.09 та 31.10), під час яких обговорювалися питання поглиблення партнерства та спільні дії щодо зміцнення безпеки та стабільності у Чорноморському регіоні.

Результати

2019 р. продемонстрував наявність міжнародної підтримки України в протидії російській агресії та можливість української дипломатії зберегти дану підтримку попри істотні складнощі, що були пов'язані зі значними персонально-політичними змінами як в країні загалом, так і в державних інститутах, які формують та реалізують зовнішню політику, зокрема. Головним досягненням української дипломатії стало, попри певні ризики, збереження міжнародного «санкційного консенсусу» в протидії російській агресії — антиросійські санкції як персональні, так і секторальні протягом року значним чином були збережені та пролонговані. Істотним негативним компонентом стало повернення російської делегації до роботи у ПАРЕ.

Важливим досягненням української дипломатії у 2019 р. стало прийняття Європарламентом резолюції про майбутні відносини ЄС з Росією (12.03), у якій закликано переглянути чинну Угоду про партнерство і співробітництво та обмежити співпрацю з Росією. 25 травня Міжнародний трибунал з морського права видав наказ, згідно з яким РФ має негайно звільнити українські кораблі, повернути їх під контроль України, а також негайно звільнити затриманих українських моряків і дозволити їм повернутися в Україну. 8 листопада Міжнародний суд ООН виніс важливе рішення у справі України проти РФ, за яким остаточно відхилив заперечення Росії щодо юрисдикції та погодився з Україною, що її вимоги належним чином подані на розгляд Суду. Всі вимоги України, які стосуються фінансування тероризму в Україні та расової дискримінації в Криму, тепер будуть предметом розгляду на слуханнях по суті.

За результатами 21 саміту Україна — ЄС (8.07) між урядом України та ЄК укладено додаткову угоду про внесення змін до угоди про фінансування заходу «Підтримка ЄС для Сходу України».

У рамках ООН 2 серпня була представлена доповідь Генерального секретаря ООН А. Гетерреша «Ситуація з правами людини в АР Крим та м. Севастополі, Україна», яка була вперше підготовлена на виконання однойменної тогорічної резолюції ГА ООН 73/263. У грудні ГА ООН схвалила оновлену і посилену резолюцію «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, Україна».

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	4	4	4	4	5
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	3	3	4	3	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	4	3	5	3	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	3	4	4	4	4
РЕЗУЛЬТАТИ	2	4	4	3	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	C+	B-	B+	C+	B

Одним із результатів зміни влади в Україні стало повернення в загальнодержавний дискурс питання підняття статусу економічної дипломатії шляхом відтворення у структурі Кабінету Міністрів України окремого міністерства, яке відповідатиме за зовнішньоекономічну політику України. Цей крок розв'яже основну проблему вітчизняної економічної дипломатії останніх декількох років щодо єдиного центру прийняття рішень.

'15– '19

Загалом протягом останніх п'яти років зовнішньоекономічна діяльність продовжує залишатися під впливом окремих великих олігархічних груп, контролюватися численними адміністративними органами та обмежуватися недосконалим законодавством. Стратегічне бачення щодо форми торговельних відносин з Росією та роботи з окремо взятими регіонами та провідними міжнародними економічними та фінансовими організаціями відсутнє.

Політичний інтерес/залученість

Відчутною зміною у порівнянні з попередніми періодами стало зростання ролі економічної дипломатії в політичних програмах провідних партій, що пройшли до ВРУ IX скликання. Так, партія «Слуга народу», яка представляє бачення політики Президента В. Зеленського та сформувала монобільшість, у своїй програмі визначила ціль запуску програми «комерційної дипломатії» для просування українських товарів на глобальні ринки. Такий підхід є продовженням заяв Президента України В. Зеленського, Прем'єр-міністра України О. Гончарука та Міністра закордонних справ України В. Пристайка щодо потреби прагматизації й економізації зовнішньої діяльності України. Зокрема, про розвиток відносин з Африкою, Азією та Латинською Америкою заради торгівлі, а також допомогу експортерам говорив В. Пристайко під час призначення у ВРУ. Інші партії, що пройшли до ВРУ, також приділили увагу питанням економічної дипломатії. С. Заліщук після призначення на посаду радника Прем'єр-міністра також назвала економізацію дипломатії першочерговим завданням.

'19

Інституційна співпраця

Логічним продовженням цілей, закладених у програму партії «Слуга народу», стало зазначення в програмі Уряду завдання захисту інтересів українського експортера, супроводження дипломатами і торговельними представництвами окремих важливих бізнес-контрактів, сприяння формуванню привабливих торговельно-економічних режимів, зниженню торговельних бар'єрів та обмежень, покращенню умов ведення міжнародної торгівлі.

Значною мірою матеріалізація цих цілей була покладена на Т. Качку, призначеного у вересні 2019 р. на посаду Торгового представника України (до цього обов'язки торговельного представника були покладені на першого заступника Міністра економічного розвитку та торгівлі, який мав багато інших функцій). Також інституційною основою реалізації цих цілей стала робота Офісу з просування експорту України поруч з кроками по запуску в Україні ПрАТ «Експортно-кредитне агентство».

Протягом року проводились засідання міжурядових змішаних комісій, а 15.11. КМУ затвердив голів української частини спільних міжурядових комісій з питань співробітництва.

Стратегічне бачення

Наприкінці 2019 р. були озвучені плани щодо внесення змін до прийнятої наприкінці 2017 р. Експортної стратегії України. Також з метою її доповнення у липні 2019 р. Уряд схвалив Стратегію розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України до 2026 року та затвердив план завдань і заходів з її реалізації.

Вірогідність виходу Великобританії з ЄС обумовила розробку проекту угоди про ЗВТ з цією країною.

Зі зміною влади в Україні наприкінці 2019 р. було порушене питання про модернізацію Угоди про асоціацію з ЄС. Крім того, у жовтні 2019 р. КМУ схвалив зміни до Угоди про асоціацію з ЄС, які передбачають

збільшення розміру безмитних квот на експорт м'яса птиці до ЄС з 2020 р. Також з 1.01.2019 р. між Україною та ЄС у двосторонній торгівлі розпочато застосування положень Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження, що сприятиме нарощуванню експорту до ЄС.

В Указі Президента № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» у розділі щодо зовнішньої політики окрема частина присвячена економічній дипломатії та представництву зовнішньоекономічних інтересів України за кордоном.

Також МЗС наразі розробляє сучасну систему державно-приватного партнерства щодо лобіювання вітчизняного бізнесу за кордоном, у т. ч. шляхом запровадження системних змін у структурі зовнішньоекономічного блоку Уряду та поєднання в МЗС зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної функцій.

Діяльність

Новопризначений Торговельний представник України Т. Качка першочерговою своєю ціллю визначив діалог України з основними гравцями у світовій торгівлі — США, ЄС і Китаєм. Відповідно, протягом листопада 2019 р. він провів Українсько-американську раду з торгівлі і інвестицій, — Комітет Асоціації у торговому складі, а згодом відвідав Китай. Пріоритетом його діяльності залишалась і Велика Британія з метою підписання угоди про ЗВТ після Брекзиту.

У 2019 р. продовжилась практика відвідування країн торговельними місіями. Протягом року ДУ «Офіс з просування експорту України» було організовано та проведено шість торгових місій: до ОАЕ (березень), Індії (квітень), Ізраїлю (липень), Німеччини (липень), Великої Британії (липень) та Грузії (вересень). Крім того, представлено чотири колективних стенди на виставках в ОАЕ, Великій Британії, ПАР та Канаді. Також МРЕТСГ провело 15 спільних міждержавних комісій з питань співробітництва.

Протягом року відбувались постійні переговори між Україною та ЄС стосовно укладання угоди АСАА (щодо перших трьох секторів),

а у листопаді Уряд забезпечив повноцінну роботу сайту, присвяченого динаміці виконання економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС.

Наприкінці року було заявлено про відкриття в Єрусалимі Офісу з просування інновацій та інвестицій, основним напрямом діяльності якого буде просування інновацій та інвестицій у сфері високих технологій.

Також наприкінці 2019 р. країни ГУАМ домовились фокусуватися на поглибленні економічної співпраці між собою та створити інструменти функціонування ЗВТ.

Результати

У 2019 р. була підписана Угода про Зону вільної торгівлі з Ізраїлем (січень), проте дострокові вибори до парламенту Ізраїлю призвели до кризи з формуванням більшості в ньому, що завадило ратифікації цієї угоди.

Протягом 2019 р. Україна продовжила тенденцію попередніх років щодо збільшення обсягів зовнішньої торгівлі. За підсумками року експорт товарів зріс на 5,8%, імпорт — на 6,3%, склавши 110, 84 млрд дол. США при негативному сальдо для України. Зростання експорту сільськогосподарської продукції на 21,4% компенсувало скорочення поставань на зовнішні ринки товарів металургійної продукції (на 10,6%) та машинобудівної галузі (на 3,1%). Найбільш суттєвим було зростання надходжень від експорту зернових культур (на 2,2 млрд дол. США), що на 33,6% більше ніж за аналогічний період 2018 р. Досягти цього вдалось завдяки нарощуванню поставань цього виду продукції до Китаю (загалом експорт до Китаю зріс на 70%).

Вартісним вираженням євроінтеграційного шляху України стало зростання експорту до ЄС на 4,4%, завдяки чому ЄС зберігає провідне місце в географічній структурі експорту (41,8% від загального експорту України). Крім того, 26.11 Європарламент ратифікував угоду з Україною, що збільшить квоти на експорт українського м'яса птиці до ЄС.

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	4	4	4	4	4
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	4	3	4	5	5
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	5	3	4	4	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	5	4	5	5	5
РЕЗУЛЬТАТИ	4	3	4	3	4
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B+	C+	B+	B+	B+

У 2019 р. Україна продовжила розвивати публічну дипломатію завдяки координації зусиль Управління публічної дипломатії МЗС, Українського інституту, Українського культурного фонду та ін. При цьому важливим завданням напряму є забезпечення його сталості і системності, чого надасть стратегія публічної дипломатії, яку поки не представлено. Домінантою напряму у 2019 р. стала культурна та іміджева складові — Україну було представлено на цілий низці культурних заходів міжнародної ваги. Запущено україномовні гіді у ряді музеїв, змінено транслітерацію Києва міжнародними медіа та аеропортами. Натомість досі бракує належної підтримки науково-експертному компоненту — програми мобільності для дослідників та науковців, як і грантова підтримка для українських ГО, окреслені не були. Закордонні філії УІ, як і курси з вивчення української мови за кордоном, наразі не запущено.

'15– '19

Упродовж 2015–2019 рр. відбувся справжній прорив у публічній дипломатії України, що є порівняно новим для української зовнішньої політики напрямом. Від поодиноких ініціатив цей напрям став інституалізованим і поволі набирає системного характеру. Цьому сприяло створення та активна діяльність Управління публічної дипломатії при МЗС, заснування і початок роботи Українського інституту та Українського культурного фонду. Питання представництв УІ за кордоном наразі не вирішено.

З огляду на новизну цього напрямку для України, політичний інтерес і залученість до нього — доволі помірні. Досі не всі представники політичного істеблішменту належним чином розуміють потенціал та ефект публічної дипломатії, а також її необхідність, особливо в умовах гібридної війни. Не завжди була присутня належна міжвідомча координація. Хоча у 2018 р. був проведений моніторинг діяльності культурно-інформаційних центрів у складі ЗДУ, опрацювання моделі взаємодії УІ з ними ще не завершено. Так само не окреслено запуск курсів з вивчення української мови за кордоном, розробка програм яких належить до компетенції МОН.

Водночас було прийнято цілу низку стратегічних документів, у яких відображені завдання і важливість публічної дипломатії, серед них Концепція популяризації України в світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, Доктрина інформаційної безпеки України, Закон «Про дипломатичну службу», Стратегія сталого розвитку «Україна–2020» та ін. Стратегія Українського інституту, як і Стратегія публічної дипломатії перебувають у розробці і поки представлені не були.

Політичний інтерес / залученість

'19

У передвиборних програмах кандидатів у президенти і політичних партій візія публічної дипломатії прямо представлена не була. Дотично звернулися до цієї теми П. Порошенко (у контексті входження України до десятка найпопулярніших культурно-туристичних напрямків Європи) та Ю. Тимошенко (у контексті розвитку центрів присутності української культури за кордоном, а також фінансування перекладів творів української літератури). Під час виборів «Громадянська позиція» наголошувала на потребі популяризувати українську історію, культуру, об'єкти Всесвітньої історичної спадщини і туристичні маршрути, а «Європейська солідарність» — на проведенні скоординованих заходів за участі дипломатичного корпусу, бізнесу та діаспори. Серед політичних партій ВРУ IX скликання напням публічної дипломатії присутній у програмі «Європейської солідарності» (у контексті важливості донесення позиції України за кордоном, формування позитивного іміджу України, боротьби з пропагандою і т. д.) та «ГОЛОСУ» (у контексті ефективності реалістичної культурної політики).

Значну увагу до публічної та культурної дипломатії проявляла голова комітету у закордонних справах ВРУ VIII скликання Г. Гопко, за ініціативи якої було проведено круглий стіл щодо культурної дипломатії (лютий). Зверталася до важливості цього напрямку Віцепрем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України І. Климпуш-Цинцадзе. Про культурну дипломатію йшла мова у виступі В. Пристайка у ВРУ перед призначенням його на посаду міністра.

Інституційна співпраця

З метою реалізації завдань публічної дипломатії відбувалася співпраця МЗС з міністерствами культури, інформаційної політики, молоді та спорту (нині Міністерство культури, молоді та спорту України), а також посольств, Українського інституту, тощо. Результатом взаємодії УПД МЗС з МІП та МЕРТ є розповсюдження іміджевої

літератури за кордоном і проведення інформаційної кампанії навколо III Міжнародної конференції з питань реформ в Україні у Торонто (2–4.07).

У співпраці з МІП, МЕРТ, UkraineInvest, Export Promotion Office, проектами Ukrainer та Discover Destination UA опрацьовано створення бази мультимедійних матеріалів для використання їх ЗДУ. Міністерства та відомства продовжують спільно комунікувати бренд Ukraine NOW.

Стратегічне бачення

У Законі «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» публічну дипломатію прямо не згадано, однак серед основ зовнішньої політики наголошено на зміцненні міжнародного авторитету України та забезпеченні її інтеграції в європейський і світовий простір. Про створення умов для інтеграції України в єдиний європейський простір зазначено у Стратегії національної безпеки. Водночас пряме посилення на публічну дипломатію міститься у Военній доктрині.

Про популяризацію України у світі, просування інтересів у світовому інформаційному просторі та створення бренду «Україна» йде мова у Стратегії сталого розвитку «Україна–2020». Крім того, завдання публічної дипломатії відображені у Концепції популяризації України в світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, Доктрині інформаційної безпеки України, Законі «Про дипломатичну службу», Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 р. Культурній дипломатії та інформаційному забезпеченню зовнішньополітичної діяльності окремо присвячений пункт в Указі Президента 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» у розділі щодо зовнішньої політики.

Було затверджено Стратегію УКФ на 2019–2021 рр. (лютий). Роботу над стратегією публічної дипломатії України, як і стратегією УІ, досі не завершено.

Діяльність

У 2019 р. в МЗС продовжило роботу Управління публічної дипломатії. Стартував із реалізацією проєктів, щоправда, переважно у культурній площині, Український інститут. Було організовано два конкурси програми мистецьких резиденцій ЕКСТЕР, у результаті чого представники українських мистецьких та кураторських кіл (21 учасник) вирушили на резиденції до 10 країн. У рамках року культури Україна-Австрія 2019 УІ було проведено 35 культурно-мистецьких проєктів, напр., виставку сучасного мистецтва «Україна між вогнем і вогнем. Українське сучасне мистецтво зараз», фестиваль електронної музики і візуального мистецтва просто неба «Українська ніч» тощо. Делегація українських музикантів вперше брала участь на найбільшій події сучасної музичної індустрії Австрії Waves Vienna, а український стріт-арт був представлений на міжнародному фестивалі урбаністичної естетики Calle Libre Festival.

За сприяння ЗДУ проведено понад 30 заходів із популяризації українського кінематографа за кордоном, зокрема у рамках Каннського фестивалю, міжнародних кінофестивалів у Торонто та Хайфі та ін. Працював Український національний стенд на 69-му Берлінському міжнародному кінофестивалі (7–17.02). Було проведено Український тиждень у Гданську (7–16.11). Українські театральні проєкти було представлено на двох театральних фестивалях у Польщі (серпень) і Німеччині (жовтень). Українська делегація побувала на Міланському тижні дизайну (8–14.04) та Hybrid Art Fair 2019 у Мадриді (13–28.09).

Українські стенди було представлено на міжнародних книжкових виставках і ярмарках, зокрема, у Лондоні (12–14.03), Парижі (14–18.03), Болоньї (1–4.04), Абу-Дабі (22–26.04), Празі (9–12.05), Варшаві (23–26.05), Відні (6–10.11), Франкфурті (16–20.10), Монреалі (20–25.11), Софії (10–15.12) тощо.

Започатковано проєкт «Через культурну дипломатію до економічної незалежності України». Велася робота над ініціативою «Україномовні аудіогіди в провідних музеях світу», оголошено про старт розробки програми розвитку україністики та українських студій за кордоном.

З метою інтернаціоналізації української культури повноцінно функціонує УКФ, що у 2019 р. отримав 2059 заявок з усіх областей (крім

АРК). Показово, що найбільший приріст кількості заявок було зафіксовано у конкурсі міжнародної співпраці — 352%.

Продовжилася промоція бренду Ukraine NOW та робота в рамках кампанії #CorrectUA. Проведено інформаційно-іміджеві кампанії, зокрема, #JusticeForMH17, #SelfieWithFlag, #UAINdependence2019, #LetMyPeopleGo, #StopNordStream2. Продовжено роботу Дипломатичного культурного клубу. Сформовано новий склад Громадської ради при МЗС (10.05).

Продовжують активну роботу у напрямі неурядові організації. Зокрема, за підтримки УКФ «Інтерньюз-Україна» було видано збірку есеїв українських інтелектуалів «Ukraine in Histories and Stories», презентація якої відбулася в європейських столицях, у т. ч. і за сприяння посольств. Рада зовнішньої політики «Українська призма» продовжила практику організації двосторонніх експертних форумів із державами-сусідами (Румунія, Словаччина, Угорщина, Білорусь) та візитів в Україну іноземних журналістів (з Румунії, Словаччини та Чехії). Відбулися форуми Global Ukrainians: VII у Нью-Йорку (26–27.01) та VIII у Києві (22–23.11).

Результати

За поточний рік Україна була представлена на значній кількості культурних подій міжнародної ваги. У рамках бюджетної програми у частині міжнародного позитивного іміджу України УПД було реалізовано 326 заходів, зокрема 190 іміджевих проєктів.

Міжнародні проєкти, підтримані УКФ, реалізовані у партнерстві з організаціями з 15 країн та охопили аудиторію приблизно у 5 млн осіб. У результаті участі у міжнародних книжкових ярмарках українськими видавцями були підписані десятки угод.

Активно функціонує twitter дипломатія МЗС. У результаті онлайн кампанії #CorrectUA транслітерацію назви столиці та інших міст України змінили ряд міжнародних медіахолдингів, авіоперевізників та аеропортів, міжнародних організацій. Запрацював україномовний аудіогід у Національному музеї у Польщі, австрійській галереї «Бельведер», Музеї історії польських євреїв POLIN, Королівських замках у Варшаві та Вавелі.

У 2019 р. за кошти державного бюджету 88 експертів-неурядовців взяли участь у важливих дискусійних майданчиках за кордоном (напр., представники Меджлісу взяли участь у заходах у парламенті Австрії, у Chatham House у Великобританії, колишні політв'язні Р. Суцєнко та О. Сенцов — у міжнародних заходах у Словаччині, Франції та Польщі тощо). Однак програми мобільності УІ для дослідників та науковців не оголошено, а перспективи надання грантової підтримки на реалізацію проектів у сфері публічної дипломатії українськими ГО не окреслено. Закордонні філії УІ, як і курси з вивчення української мови за кордоном, наразі не запусчено.

Нагальною проблемою залишається розробка стратегічних наративів. Стратегію публічної дипломатії України, як і стратегію УІ, досі не представлено.

ЗАКОРДОННЕ УКРАЇНСТВО

	'15	'16	'17	'18	'19
ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРЕС	н/о	н/о	3	3	4
ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ	н/о	н/о	4	3	3
СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ	н/о	н/о	4	4	4
ДІЯЛЬНІСТЬ	н/о	н/о	3	3	4
РЕЗУЛЬТАТИ	н/о	н/о	3	3	3
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	н/о	н/о	C+	C+	B-

Закордонне українство не залишається поза увагою державної влади України, про що свідчать зустрічі керівництва країни з представниками української діаспори, а також реалізація Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2020 р. З організаціями української діаспори налагоджено комунікації, які використовуються для популяризації України й українців, захисту інтересів України у світі та привернення уваги до важливих проблем безпеки, особливо у світлі агресії РФ. Проте, робота з діаспорою досить часто не має системного характеру і носить декларативний характер.

'15– '19

Діяльність щодо співпраці із закордонним українством у 2015–2019 рр. зросла, насамперед через агресію РФ та посилення політики євроатлантичної інтеграції України. Прийнято Державну програму співпраці із закордонними українцями до 2020 р., відкрито Український інститут, створено окремий структурний підрозділ у МЗС та посилено роботу ЗДУ в цьому напрямі.

Проте зберігається односторонність у стосунках з організаціями діаспори та завищені очікування з боку представників державних установ. Не вирішеним питанням залишається проблема наявності подвійного громадянства, а також допомога трудовим мігрантам. Відсутні програми щодо захисту національної ідентичності громадян українського походження на пострадянському просторі, а також українців на окупованих Росією українських територіях.

Політичний інтерес / залученість

Політичний інтерес керівництва держави до питань закордонного українства зберігається, що обумовлено розумінням важливості співпраці для реалізації інтересів України за кордоном та формування її позитивного міжнародного іміджу. Так, Президент України В. Зеленський підкреслив у своїй інавгураційній промові, що необхідно активізувати співпрацю з представниками української діаспори, і закликав 65 млн українців з усього світу будувати нову, успішну й сильну Україну. В Указі Президента України «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення

'19

держави» (від 8.11.) у розділі щодо зовнішньої політики окрему увагу приділено розвитку відносин у сфері співпраці із закордонними українцями, зокрема, «провадженню ефективної зовнішньополітичної діяльності України, спрямованої на задоволення національно-культурних і мовних потреб закордонних українців, захист їхніх прав як національних меншин в інших державах».

Виборчий процес в Україні в 2019 р. засвідчив, що з боку політичних партій та їхніх лідерів також є інтерес до закордонного українства. Особливо це прослідковувалось у заявах та передвиборних програмах «Слуги народу», «Європейської солідарності», «Голосу» та «Свободи». Головними питаннями, які порушувалися під час електоральних перегонів, стали регулярність контактів із діаспорою, економічна та інвестиційна співпраця, захист прав трудових мігрантів, а також подвійне громадянство.

Інституційна співпраця

В Україні продовжує діяти Національна комісія з питань закордонних українців, до складу якої входять представники ЦОВВ, зокрема ряду міністерств, ОПУ, ВРУ та громадських організацій. Комісія приймає рішення щодо надання, відмови або припинення статусу закордонного українця. 24 грудня склад комісії було оновлено. Пріоритетні завдання і заходи щодо інституційної співпраці з організаціями закордонних українців, зокрема інформаційно-роз'яснювального характеру, терміни їх реалізації та шляхи фінансування визначені Державною програмою співпраці із закордонними українцями на період до 2020 р., координатором якої є МЗС, а виконавцями — МЗС, Мінкультури, МОН, МІП, Міністерство в справах молоді та спорту, ряд обласних та Київська міська держадміністрації.

Стратегічне бачення

Питання закордонного українства згадується в офіційних документах стратегічного характеру. У Конституції України та ЗУ «Про засади внутрішньої

та зовнішньої політики» акцент робиться на задоволенні національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави. У Стратегії сталого розвитку «Україна–2020», Доктрині інформаційної безпеки України та Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі фокус робиться на сталій комунікації з українською діаспорою, використанні її потенціалу для популяризації України й українців. Основні засади співпраці з українською діаспорою визначаються Національною концепцією співпраці із закордонними українцями та ЗУ «Про закордонних українців». Діє Державна програма співпраці із закордонними українцями на період до 2020 р.

Однак поза увагою чинних офіційних документів продовжує залишатися захист інтересів українських трудових мігрантів, чисельність яких постійно зростає. ЗУ «Про зовнішню трудову міграцію» (від 2015 р.) визначає правові та організаційні засади державного регулювання зовнішньої трудової міграції, але є рамковим і декларативним. Тому він потребує змін і доповнень, адже наразі не передбачає ані санкцій за невиконання державою своїх обов'язків, ані фінансування задекларованої підтримки трудових мігрантів.

Діяльність

Важливими у сфері співпраці із закордонним українством були зустрічі з представниками діаспори, організовані в Україні та за її межами на різних рівнях. Так, Президент України П. Порошенко під час візитів до США (20.02) і Польщі (22.02), а Президент України В. Зеленський під час візитів до Канади (03.07), Туреччини (07.08) і США (24.09) зустрічалися з представниками української діаспори. Також Президент України В. Зеленський зустрічався з Президентом Світового Конгресу Українців (СКУ) П. Гродом (20.05 і 23.08). Ряд зустрічей проведу СКУ з представниками центральних державних органів України відбулися у вересні.

Натомість неможливість зустрічі В. Зеленського з представниками української громади під час його візиту до Польщі (31.08–01.09) спричинила підписання відкритого листа представниками 49 організацій діаспори з різних країн світу з висловленням свого незадоволення і стурбованості.

Представники діаспори провели громадські акції в Парижі напередодні зустрічі у форматі «Нормандська четвірка» (9.12) із закликами не йти на компроміси з В. Путіним. Діаспора відкликала на всі події, важливі для міжнародної позиції України: вимоги щодо протидії російській агресії, звільнення полонених моряків та українських політичних в'язнів у РФ, утвердження і визнання в світі автокефалії православною церквою України, визнання Голодомору 1932–1933 рр. актом геноциду тощо.

Переважна частина роботи з закордонним українством продовжує здійснювати МЗС та її ЗДУ, в яких ця робота виділена в окремий напрям діяльності. Також реалізацію своїх проєктів з налагодження міжнародних культурних зв'язків і створення можливостей для взаємодії українців зі світом у 2019 р. започатковано Українським інститутом.

Результати

З організаціями української діаспори діють комунікації, які продовжують використовуватися для популяризації України, просування інтересів України у світі та привернення уваги до важливих проблем безпеки, особливо у світлі агресії РФ, а також захисту українців, наприклад, вимоги справедливого розгляду справи В. Марківа в Італії, звільнення полонених моряків та політичних в'язнів Кремля в РФ. Важливою є робота культурно-інформаційних підрозділів ЗДУ, які проводять значну кількість культурних заходів за участі громадських організацій закордонних українців.

Позитивним результатом є реалізація Державної програми співпраці із закордонними українцями до 2020 р., для чого на 2019 р. державою було передбачено фінансування у розмірі 147 млн грн. Більшість коштів спрямовано на діяльність Українського інституту. Також у 2019 р. Національною комісією з питань закордонних українців статус закордонного українця було надано 320 особам. Проте, така незначна чисельність вказує на високу бюрократизацію процесу отримання статусу та відсутність вагомих переваг від його наявності для українців діаспори.

Результати діяльності у сфері співпраці із закордонним українством у 2019 р. продовжують фактично дорівнювати роботі ЗДУ в цьому напрямі. Мали місце нарікання щодо механізмів та умов розподілу коштів за Державною програмою співпраці із закордонними українцями до 2020 р., що обмежує їх доступність та ефективне використання.

Зведена таблиця оцінок реалізації напрямів зовнішньої політики у 2015–2019 роках

Напрямки зовнішньої політики	Загальна оцінка					Політична залученість	Інституційна співпраця	Стратегічне бачення	Діяльність	Результати
	2015	2016	2017	2018	2019					
СПІВПРАЦЯ З КРАЇНАМИ «ГРУПИ СЕМИ»										
Велика Британія	V-	V+	V+	V+	V+	4	5	5	4	4
Італія	-	V-	C+	C+	C+	3	3	3	4	3
Канада	V+	V+	V+	A-	V+	5	4	3	5	5
Німеччина	V	V+	V-	V+	V+	4	5	3	5	4
США	A-	A-	A-	A-	V+	5	4	5	4	4
Франція	V+	C+	C+	V-	C+	5	3	2	4	3
Японія	-	V-	V	C+	V-	3	3	3	5	4
ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ										
			V	V-	V+	3.7	4.2	4.3	4.7	4.0
Співпраця з ЄС	A-	V+	V+	A-	A-	5.0	4.5	5.0	5.0	4.0
Політичний діалог	-	A-	A-	A-	A-	5	4	5	5	4
Економічна співпраця	-	A-	A-	A-	A-	5	5	5	5	4
Східне партнерство	C+	C+	V-	V-	V	3	4	4	5	4
Європейське енергетичне співтовариство	C+	C-	C-	C+	V-	3	4	4	4	4
ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ	V+	A-	A-	A-	V+	4	4	5	4	4
ДВОСТОРОННІ ВІДНОСИНИ										
Білорусь	-	V-	V-	V+	V+	3	5	4	5	4
Грузія	-	C-	V-	V-	V-	4	3	4	4	4
Ізраїль	-	C	C+	V-	V+	4	5	3	4	5
Іран	-	C-	D+	D-	E+	1	1	2	1	1
Китай	-	C-	V-	C+	C	3	3	4	2	3
Литва	-	V	V+	A-	V+	5	4	4	4	5
Молдова	-	C-	C+	V-	C	2	3	3	4	3
Польща	V+	V+	V-	V+	V+	5	4	4	5	4
Румунія	V-	C+	V-	V-	C	3	3	3	3	3
Словаччина	-	V-	V-	V-	V-	3	4	3	4	4
Туреччина	V-	A-	V+	V	C+	4	4	2	4	3

Напрямки зовнішньої політики	Загальна оцінка					Політична залученість	Інституційна співпраця	Стратегічне бачення	Діяльність	Результати
	2015	2016	2017	2018	2019					
Угорщина	-	C+	C-	C-	C-	3	3	2	3	3
Чеська Республіка	-	-	-	-	B-	3	4	3	5	4
Російська Федерація	-	C-	C+	C+	C	3.7	3.3	2.7	3.0	2.3
Політичні відносини	-	B-	C+	C+	C-	4	3	3	3	1
Економічні відносини	-	C-	C-	C+	C+	3	4	3	3	3
Енергетичні відносини	-	D+	C	C-	C	4	3	2	3	3
РЕГІОНАЛЬНА СПІВПРАЦЯ										
АТР	C+	C-	C	C+	C	3	3	2	4	3
Близький Схід	C-	C	C	B-	C+	3	3	2	4	4
Західні Балкани	-	C	C-	B-	C+	3	3	3	4	4
Країни Балтії	B	B-	B+	B+	A-	5	4	4	5	5
Північна Європа	-	C	C+	B	B	4	4	3	5	4
Латинська Америка	D	D+	D+	C-	C-	3	2	2	4	3
Південна Азія	-	C-	C-	C+	C+	4	3	3	4	3
Субсахарська Африка	D+	C-	D+	C-	C-	2	2	3	3	3
Центральна Азія	-	D+	D-	D	D+	2	3	2	3	2
Вишеградська група	B	B	C+	C+	C	3	2	4	3	3
Чорноморський регіон	C-	C-	C	B-	B-	4	3	4	4	3
МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ										
ОБСЄ	B+	B+	B-	B+	B+	4	5	4	4	4
ООН	B	A-	B+	B+	B	3	4	4	5	4
Рада Європи	B+	B	A-	A-	B+	5	5	4	4	3
ІНІЦІАТИВИ БАГАТОСТОРОННЬОГО ХАРАКТЕРУ										
Захист прав людини	B+	B	A-	B-	B-	4	4	3	4	4
Зміна клімату	C+	D+	C	C	C+	3	3	3	4	4
Нерозповсюдження ядерної зброї	B-	C+	C	C	D-	1	3	1	2	1
Питання міжнародної безпеки	C	C+	C+	C-	D+	2	3	2	3	2
ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ	-	B+	B	B+	C+	3	3	4	3	4
ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ	C+	B-	B+	C+	B	5	3	4	4	4
ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ	B+	C+	B+	B+	B+	4	5	4	5	4
ЗАКОРДОННЕ УКРАЇНСТВО	-	-	C+	C+	B-	4	3	4	4	3
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА	B-	C+	B-	B-	C+	3.50	3.50	3.24	3.90	3.50

Рекомендації

1. Розробити Стратегію зовнішньої політики України як магістрального документа, який має визначити основні пріоритети, принципи та напрями зовнішньої політики держави. Цей документ повинен окреслити не лише основні завдання МЗС України на середньострокову перспективу, а й систему координації та орієнтири для всіх гілок влади.
2. На основі Стратегії розробити окремі регіональні концепції / дорожні карти зовнішньої політики України з метою чіткого стратегічного та всебічного підходу до просування українських національних інтересів у цих регіонах. Такі документи повинні включати політичний, безпековий, військово-технічний, економічний, гуманітарний та консульський виміри, зокрема:
  - Політику сусідства України;
  - Чорноморську концепцію зовнішньої політики України;
  - Єдину концепцію розвитку взаємин із країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону;
  - Концепцію відносин України з країнами Латинської Америки та Карибського басейну.

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ

3. Під час розгляду Комітетом ВРУ з питань інтеграції України з ЄС запровадити процедуру верифікації законопроектів щодо відповідності їх норм законодавству ЄС та українським зобов'язанням у рамках Угоди про асоціацію Урядовим Офісом з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.
4. У рамках Східного Партнерства зосередитись на просуванні формату А3 та спрямувати зусилля основних стейкхолдерів (ВІМ, МЗС, ВРУ, Урядовий офіс) на
  - консолідацію позиції всередині країни на основі пропозицій, офіційно поданих Україною під час структурованих консультацій. Доцільно

- запустити процес їх широкого обговорення з метою наповнення конкретним змістом та розширення ініціатив;
- запровадження механізму постійних консультацій між трьома країнами-підписантами УА (Україна, Грузія, Молдова) на рівні представників міністерств закордонних справ, міністерств економіки, парламентів, експертів. Основні пріоритети: поглиблення секторального співробітництва та більш повна інтеграція в енергетичний союз, єдиний цифровий ринок, регіональна та транспортна політика, інфраструктурні зв'язки, єдина європейська мережа розрахунків;
  - розширення підтримки ініціативи серед країн-членів ЄС. При цьому слід працювати як з традиційними прихильниками України, так і активізувати діяльність офіційної та публічної дипломатії в країнах, з боку яких варто очікувати протидії поглибленню існуючих рамок співробітництва;
5. Запропонувати Франції, Німеччині та Польщі консультації у форматі Веймарського трикутника плюс Україна, Молдова, Грузія щодо майбутнього розвитку стосунків ЄС з державами-підписантами УА.
6. Створити інституцію спеціального представника України з енергетичної політики, який би мав повноваження вести діалог з державними органами влади й ЄС та координувати реалізацію зобов'язань, враховуючи національні інтереси і питання енергетичної безпеки.
7. Забезпечити сертифікацію оператора системи передачі електроенергії як відповідального за процес інтеграції в ENTSO-E. До вересня 2020 р. розробити інтегрований енергетичний і кліматичний план до 2030 р., який має врахувати стратегію економічного розвитку і закласти засади його декарбонізації через скорочення споживання викопних видів палива, підвищення енергоефективності, збільшення частки відновлюваної енергії та зростання екологічної відповідальності бізнесу і населення.

8. Продовжити комунікацію із європейськими політиками, насамперед німецькими, для недопущення виведення газопроводу «Північний потік-2» з-під юрисдикції Газової директиви ЄС.

ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ

9. Забезпечити регулярний парламентський контроль шляхом проведення парламентських та/або комітетських слухань, зокрема з питань виконання річних національних програм співробітництва під егідою Комісії Україна–НАТО та інших питань порядку денного взаємодії України та НАТО.
10. Ініціювати підготовку Спільної декларації наступної сесії ПА НАТО (незалежно від того, чи вдасться зберегти її проведення у Києві), в якій підкреслити прогрес України щодо реформування сектору безпеки та оборони, наближення до стандартів НАТО й окремо наголосити на перспективі майбутнього членства в Альянсі.
11. Активізувати практичне співробітництво у рамках Платформи Україна–НАТО з вивчення досвіду протидії гібридній війні із залученням експертів аналітичних центрів. У зв'язку з можливим черговим перенесенням міжнародної конференції з питань протидії гібридним загрозам розглянути можливість підготовки відповідних аналітичних матеріалів спільно українськими та закордонними експертами, а також проведення низки онлайн заходів.
12. Завершити процедури приєднання до Центру передового досвіду НАТО з питань енергетичної безпеки та розглянути можливість приєднання до інших подібних центрів передового досвіду.
13. Активізувати співробітництво з питань побудови стійкості, зокрема і щодо можливої розробки стратегії стійкості для Чорноморського регіону.

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

14. З метою нейтралізації наполягань РФ на проведенні виборів на території ОРДЛО активізувати роботу з БДПЛ щодо визначення умов, за яких такі вибори можуть відбутися, та щодо здійснення оцінки ситуації на непідконтрольних територіях та її відповідності вимогам і стандартам ОБСЄ до проведення вільних і демократичних виборів.
15. Активізувати діалог у рамках **Ради Європи та Парламентської Асамблеї РЄ** з іншими делегаціями держав-партнерів щодо очищення, оздоровлення і збереження ціннісно-орієнтованого підходу у діяльності РЄ.
16. Проаналізувати перелік пріоритетних тем у рамках порядку денного **РЄ** та **ПАРЄ**, за рахунок яких Україна могла б заручитися більшою кількістю партнерів (наприклад, екологія).
17. Активізувати участь представників міністерств та ВРУ у міжнародних форумах і засіданнях під егідою **Організації Об'єднаних націй**, що дозволить не тільки просувати українську позицію на міжнародній арені, а й підвищить імідж України як країни, готової брати участь у розв'язанні міжнародних питань.
18. Пріоритетами роботи у системі **ООН**, окрім захисту українських інтересів, зробити ядерне нерозповсюдження та ядерну безпеку, продовольчу безпеку, захист навколишнього середовища, захист громадянського суспільства та дітей під час конфліктів, боротьбу з домашнім насильством, гендерну рівність, досягнення Цілей сталого розвитку, захист культурної спадщини та корінних народів, реформу РБ ООН.

ПРОТИДІЯ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

19. Оновити програму діяльності Уряду у частині інституційного забезпечення формування міжнародної підтримки України у протидії

російській агресії та забезпечення міжнародних проваджень як напрямку боротьби з російською агресією.

20. Розробити комплексне бачення використання можливостей міжнародних організацій для покращення координації дій інституцій влади України із протидії російській агресії та відновлення суверенітету і територіальної цілісності України. Окремо виділити парламентський вимір такої діяльності та заходи із залучення неурядового сектору.
21. Активізувати політичний діалог з країнами Латиноамериканського, Субсахарського та Азійського регіонів щодо підтримки позиції України у протидії російській агресії під час голосування в ООН. Такий діалог може відбуватися як через проведення консультацій на різних рівнях, у тому числі і парламентському, так і шляхом визначення пріоритетних питань для відповідних країн, де Україна може навзаєм підтримати їх ініціативи у рамках інституцій ООН.
22. Координувати зусилля та ініціативи на міжнародних майданчиках з Грузією з метою спільних дій щодо протидії політики РФ, засудження російської агресії проти країн та нагадування про наявні не вирішені територіальні проблеми.
23. У межах двосторонніх відносин поглиблювати співробітництво з країнами, які потенційно підтримують резолюції органів ООН, РЄ, ОБСЄ на підтримку територіальної цілісності України та запобігання порушення прав людини на окупованих і анексованих РФ територіях.

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ

24. Модернізувати існуючу систему управління економічної складової дипломатичної діяльності України шляхом концентрації функцій щодо проведення зовнішньоекономічної політики в Міністерстві закордонних справ з метою більш ефективного інституційного

забезпечення економічної дипломатії (зокрема, через торговельні представництва та посилення економічних відділів ЗДУ).

25. Створити на постійній основі представництво (місію) України при Світовій організації торгівлі з місцем розташування у Женеві та розробити пропозиції України стосовно реформування Світової організації торгівлі.
26. Організувати консультації з представниками бізнесу країн Групи семи щодо основних проблем їхньої роботи в Україні.

ЗАКОРДОННЕ УКРАЇНСТВО

27. Переглянути механізми та умови розподілу коштів за Державною програмою співпраці із закордонними українцями до 2020 р., зробити їх більш прозорими та доступними для громадських організацій.
28. Розпочати широкий громадський та експертний діалог, зокрема, із залученням представників діаспорянських організацій та бізнес-асоціацій щодо вирішення на законодавчому рівні питання подвійного громадянства.
29. Адаптувати до сучасних умов статус закордонного українця, спростити порядок його надання і розширити переваги для його власників.
30. Визначити перелік країн, де питання статусу українських трудових мігрантів та захисту їх прав потребує законодавчого та організаційного забезпечення, і відповідно розпочати консультації з урядами цих країн для вирішення найбільш проблемних питань та оновлення застарілої законодавчої бази. Зокрема, приділити особливу увагу питанням соціального захисту українських громадян, які працюють у державах Вишеградської четвірки, що може бути розглянуто у рамках зустрічі в форматі В4+Україна на рівні профільних міністерств.

РЕГІОНАЛЬНА СПІВПРАЦЯ

31. Вивчити питання приєднання України до форуму «Азія–Європа» (АСЕМ), що надасть доступ до діалогового майданчика між ЄС і понад 20 країнами Азії. Співпраця у рамках АСЕМ дозволить Україні приєднатися до перспективних економічних, фінансових, інфраструктурних, гуманітарних проектів. Очевидними є переваги використання АСЕМ для поживлення контактів з економічними партнерами — на держави, що беруть участь у цьому форумі, припадає значна частка зовнішньої торгівлі України. З іншого боку, обмеження доступу до традиційних експортних ринків спонукає до географічної диверсифікації експорту української продукції, готовності до змін кон'юнктури на міжнародних ринках та пошуку нових перспективних ринків збуту.
32. Серед країн **Азійського регіону** приділити більше уваги політичному діалогу на найвищому рівні з Бангладеш, Індонезією, Індією, Малайзією, Пакистаном та Південною Кореєю. Активізувати на рівні Уряду підходи до економічної співпраці у роботі із Південною Кореєю, В'єтнамом та Індонезією.
33. Інтенсифікувати культурний та освітній виміри співпраці з країнами **Південної Азії**, що може позитивно вплинути і на політичну складову взаємин між Україною та країнами регіону. Студенти-вихідці із країн Південної Азії, що приїжджають на навчання до України, а потім повертаються на батьківщину, могли б відігравати роль так званих «амбасадорів» України для покращення її іміджу. Відповідно, сприяти створенню асоціацій випускників на зразок тих, що практикують Велика Британія та США.
34. Розглянути можливість відкриття нового Посольства України на **Шрі-Ланці**, яке б також відповідало за Мальдіви, оскільки сьогодні Посольство України в Делі покриває шість країн (Бангладеш, Мальдіви, Непал, Шрі-Ланку та Бутан), що є критично багато для однієї установи.

35. Продовжити зусилля у міжнародних судах щодо скасування рішення РФ про обмеження транзиту українських товарів з метою протидії блокуванню транзиту українських товарів до країн **Центральної Азії** з боку РФ.
36. Активно проводити власні та брати участь у міжнародних заходах у країнах **Центральної Азії** з метою виходу на нові ринки, демонстрації потенціалу і можливостей українських компаній, а також вивчення перспектив роботи й особливостей ринку країн регіону.
37. Активізувати публічну дипломатію у регіоні **Центральної Азії**, у тому числі і шляхом організації та проведення експертних обговорень, конференцій, студентських обмінів, навчання студентів країн регіону в Україні тощо.
38. Зважаючи на високий рівень зацікавленості у залученні інвестицій з боку країн **Близького Сходу** та з огляду на важливість цього процесу для економіки України, активізувати та доповнити діяльність щодо інформування про інвестиційні можливості через розміщення на сайтах українських дипломатичних представництв переліку об'єктів приватизації, онлайн-карт інвестиційних контактних пунктів та інших документів, що стосуються інвестиційних можливостей та процедур, зокрема арабською мовою.
39. Поглибити діалог з країнами **Близького Сходу** (зокрема, з ОАЕ та Катаром) щодо співробітництва у сфері відновлювальної енергетики у рамках IRENA та сприяти залученню інвестицій у «зелену» енергетику та переробку сміття.
40. У контексті реалізації стратегічної мети розширення ринків збуту української продукції та з огляду на значні обсяги торгівлі з країнами **Близького Сходу** розглянути можливість ініціювання переговорів щодо створення ЗВТ з Єгиптом та країнами Перської Затоки (зокрема, з Саудівською Аравією). З цією ж метою доцільно інтенсифікувати зв'язки з Оманом та Бахрейном.

41. З метою інтенсифікації міжпарламентських зв'язків з країнами **Близького Сходу** необхідно якнайшвидше сформувати міжпарламентські групи дружби з Єгиптом та Катаром.
42. Активізувати участь України у форматах регіонального співробітництва, зокрема Ініціативі трьох морів, Центрально-європейській ініціативі, Процесі співробітництва у Південно-Східній Європі, Раді регіонального співробітництва, що дозволить отримати додаткову можливість відстоювати національні інтереси на рівні регіону **Південно-Східної Європи**.
43. Відновити міжпарламентські контакти і створити групи міжпарламентського співробітництва з усіма країнами **Балканського регіону**, що сприятиме досягненню зовнішньополітичних цілей України.
44. Активізувати контакти з країнами **Західних Балкан** на найвищому рівні за рахунок візитів керівників України до країн регіону. Крім того, враховуючи процес розширення НАТО через приєднання країн Західних Балкан, підтримувати постійну комунікацію на рівні Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції і створити постійно діючі формати вивчення досвіду й отримання підтримки від балканських країн, які нещодавно стали членами Альянсу.
45. Повернути до пріоритетних напрямів економічну сферу співробітництва України з країнами **Західних Балкан** шляхом проведення двосторонніх бізнес-форумів та участі українських компаній у національних економічних форумах.
46. Розглянути можливість проведення комітетських слухань щодо поточного стану та перспектив міждержавних відносин із **країнами Балтії**.

47. Забезпечити продовження «**Потягу п'яти столиць**» до Таллінна та розробити кампанію з його популяризації.
48. Розпочати консультації на рівні заступників міністрів закордонних справ щодо проактивного наповнення пріоритетів польського головування у **Вишеградській групі** (з 1 липня 2020 р.), у тому числі реанімації формату В4+Україна. Запропонувати провести саміт Вишеградської групи в Україні, демонструючи у такий спосіб сильні політичні контакти та солідарність між країнами.
49. Під час проведення зустрічі у форматі **В4+СхП** міністрам закордонних справ України, Молдови та Грузії в черговий раз вийти з пропозицією посилення формату підтримки держав-партнерів, що підписали УА. Політична заява країн В4 може мати додатковий позитивний ефект при організації подальшої роботи української дипломатії з європейськими інституціями.
50. Ініціювати поновлення зустрічей у форматі Міжпарламентської асамблеї **Україна–Грузія–Молдова**, посилити двосторонній міжпарламентський діалог. Взяти на себе зобов'язання бути «локомотивом» для Грузії та Молдови у рамках **СхП** та **А3**. Роль «драйвера» у процесі просування формату А3 найбільш органічно здатні виконати проєвропейські громадські платформи.
51. Ініціювати якомога більше двосторонніх та багатосторонніх заходів міжнародного рівня в безпековій сфері у **Чорноморському регіоні** задля збільшення присутності представників західних партнерів на території півдня України та Північного Причорномор'я як фактору опосередкованого стримування ескалації агресії з боку ЧФ РФ. Основний пріоритет — Грузія, Румунія та Туреччина.
52. Довести до результативного кінця ініціативи щодо створення міжнародної спостережної місії, яка сприяла б відновленню суверенітету України в **Азовському і Чорному морях**.

53. Більш активно використовувати політичні можливості **ОДЕР-ГУАМ**, зокрема, з метою формування спільної позиції на міжнародних майданчиках, а також можливого входження організації до переговорного процесу щодо приєднання до проекту «Тримор'я».
54. Порушити питання у рамках **ОЧЕС** щодо блокування РФ торгового судноплавства в Керченській протоці та Азовському морі, а також перешкоджання шляхом закриття морських зон, що має негативний вплив на морський та торговельно-економічний розвиток у Чорному морі.
55. Для активізації роботи з країнами **Північної Європи** призначити послів України до Швеції, Фінляндії та Ісландії (за сумісництвом).
56. На міжвідомчому рівні розробити план просування українського експорту до країн **Північної Європи** та стимулювання північноєвропейських інвестицій до української економіки.
57. Організувати офіційні візити Президента або Прем'єр-міністра України до країн **Латинської Америки**.
58. Активізувати процес створення груп дружби із країнами **Латинської Америки** у ВРУ IX скликання та проведення круглого столу із питань співпраці з країнами регіону за участі представників МЗС та МРЕТСГ.
59. Невідкладно призначити послів до країн **Субсахарської Африки**, оскільки в даний час вакантними лишаються посади у п'яти з шести посольств України в країнах регіону (зокрема, в Ефіопії — понад дев'яти років). Проаналізувати можливість розширення мережі дипломатичних представництв України на Африканському континенті, зокрема за рахунок відкриття нового дипломатичного представництва у ДР Конго або Кот д'Івуарі.
60. Провести підготовку та здійснити державний візит Президента України до країн **Субсахарської Африки**.

- 61. Дослідити можливість офіційного залучення України та інших країн СхП до проекту «**Альянс ЄС–Африка**».
- 62. Активізувати роботу посольств України в **Африці** щодо інформування африканської бізнес-спільноти на предмет інвестиційних, торговельно-економічних, туристичних та освітніх можливостей України.

ДВОСТОРОННІ ВІДНОСИНИ

- 63. Активізувати міжпарламентський діалог з метою пошуку додаткових каналів комунікації та формування позитивного іміджу України в **Білорусі**.
- 64. Розглянути можливості використання додаткових інструментів зближення України та **Білорусі** через проекти багатосторонньої співпраці у рамках СхП, можливість для чого відкривається через перегляд політики Східного партнерства.
- 65. Ініціювати двосторонні військові навчання з **Грузією** з метою обміну військовим/бойовим досвідом, у тому числі і на рівні правоохоронних органів у контексті боротьби з організованою злочинністю, тощо.
- 66. Групам з міжпарламентських відносин з країнами **Групи семи** ініціювати зустрічі з різними політичними партіями, включаючи ті, де не всі члени повністю поділяють позицію України щодо збереження санкційного тиску на РФ з метою повного донесення позиції України.
- 67. Сприяти активному діалогу у військовій та військово-технічній сфері, особливо по лінії ВМС з **Великою Британією**. Розглянути можливість залучення британських інвестицій або спільного виробництва у проектах оборонно-промислового комплексу.

68. Активізувати співробітництво з **Великою Британією** щодо кібербезпеки та розбудови національної і глобальної стійкості, а також посилити співпрацю розвідувальних та спеціальних служб, зокрема у сфері боротьби з тероризмом і відмиванням грошей.
69. Організувати візит парламентської групи дружби України до **Великої Британії**, беручи до уваги зміну складу в обох країнах.
70. Наполягати на активному діалозі щодо покращення візового режиму та не продовження одностороннього візового режиму для громадян **Великої Британії** на 2021 р. без значних змін у поточній ситуації.
71. Відновити діяльність Спільної міжурядової **українсько-естонської** комісії з економічного, промислового та науково-технічного співробітництва, яка не збиралась з 2013 р.
72. Розглянути можливість апробації Міністерством оборони України досвіду **естонського** Kaitselit на силах територіальної оборони за участі естонських фахівців у кількох із перелічених областей: Одеській, Сумській, Харківській, Херсонській, Чернівецькій і Чернігівській.
73. Ініціювати проведення спільних круглих столів для обговорення досвіду **Ізраїлю** у розвитку економіки, військової галузі та системи державного управління в складних безпекових умовах за участі народних депутатів, експертів і дипломатів двох країн.
74. Зважаючи на зниження рівня міжпарламентської співпраці та беручи до уваги значний лобістський потенціал **Ізраїлю** для просування інтересів України в світі, провести зустрічі на рівні міжпарламентських груп дружби у 2020 р.
75. Інтенсифікувати переговори про розширення ЗВТ з **Ізраїлем** до сфери послуг (після ратифікації Угоди ізраїльською стороною)

та інтенсифікувати узгодження процедур для відкриття інноваційних центрів, як було домовлено під час зустрічі Президента України та Прем'єр-міністра Ізраїлю.

76. Розробити і реалізувати на рівні МЗС окрему дорожню карту розвитку політичного діалогу з **Ісландією** з відповідним фінансуванням.
77. Розглянути можливість створення групи міжпарламентських зв'язків з **Ісландією**.
78. Вивчити доцільність запровадження посади дипломатичного радника України з питань **Італійської Республіки** (відповідно до Указу Президента України від 31 грудня 2005 року № 1901), оскільки італійська сторона дуже часто віддає перевагу застосуванню саме такої ролі під час взаємодії з українськими візаві, де дипломатичний радник має рівень посла, що може підвищити ефективність міжурядової координації зусиль між МЗС, іншими міністерствами щодо співпраці з Італією.
79. Провести чергове засідання Українсько-**Італійської** Ради з економічного, промислового та фінансового співробітництва, яке вже доволі тривалий час відкладається (не проводилося протягом останніх трьох років).
80. Міжпарламентській групі дружби Україна-**Італія** у співпраці з міжфракційним депутатським об'єднанням Free Markiv («Свободу Марківу!») ініціювати відповідний візит італійських візаві на Донбас у 2020 р. Це допоможе більшій кількості італійських політичних сил розуміти позицію України у питанні Донбасу та Криму.
81. Активізувати співпрацю з регіональними парламентами **Італії**, беручи до уваги вплив італійських регіонів та формування італійського політичного порядку денного. Така співпраця може відбуватися як на міжрегіональному рівні, так і на рівні окремих міністерств України та ЗДУ.

82. Вивчити досвід **Італії** у використанні відновлювальних джерел енергії, що може сприяти пошуку нових сфер взаємодії в енергетичній сфері. Крім того, провести роз'яснювальну роботу з італійськими інвесторами, які наразі мають занепокоєння через законодавчі зміни в частині регулювання «зеленого тарифу».
83. Розробити проекти іміджевих матеріалів у рамках культурної дипломатії з орієнтиром на італійське суспільство. Одним з інструментів може стати історія про спільні сучасні історії успіху представників України та **Італії** (бізнес, мода, візуальне мистецтво, музика тощо).
84. Провести прес-тур для представників **італійських** ЗМІ до України з відвідуванням Східної України.
85. Активізувати комунікацію посольства України в **Італії** з чисельною громадою, яка проживає на території Італії, зокрема з використанням нових каналів комунікації.
86. Визначити довгострокові пріоритети співробітництва з **Канадою**, наприклад, у сфері високотехнологічного співробітництва, розвитку безпекової спроможності України, спільних освітніх та наукових програмах тощо.
87. Поновити переговори щодо приєднання до програми ЕТА+, яка спрощує візовий режим, поставлені на паузу через вибори і формування нового уряду у **Канаді**.
88. Зосередитись на просуванні та заохоченні взаємовигідного співробітництва у сфері спільних з **КНР** виробництв, інвестиційного залучення, технологічної та наукової співпраці, співпраці у сферах енергетики, нафтогазової промисловості, інфраструктури, цивільної авіації. Важливим буде забезпечити патронат Президента та Прем'єр-міністра України над спільними проектами у вищезазначених галузях.

89. Організувати візити Президента та Прем'єр-міністра України до **Китаю**.
90. Інтенсифікувати співпрацю у сфері цифрової економіки й інновацій з **Литвою**.
91. Ініціювати проекти, які стосуються спільної культурної спадщини, з **Литвою**, а також створення спільних українсько-литовських інформаційних просвітницьких продуктів.
92. Затвердити склад української делегації для проведення чергового раунду переговорів з **Молдовою** з тематики Дністровського гідровузла.
93. Активізувати політичний діалог на рівні німецьких земель, використовувати можливості встановлених партнерських відносин з окремими містами **Німеччини**.
94. Розглянути можливість відкриття дипломатичних місій в **Омані та Бахреїні**.
95. Провести зустріч Глав урядів України та Республіки **Польща** і чергове засідання українсько-польської Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва з метою налагодження взаємовигідної співпраці для реалізації завдання щодо прагматизації та економізації зовнішньої політики України.
96. Відновити роботу Українсько-польського форуму партнерства (громадсько-експертного майданчика, який збирався у 2018 р.). Діяльність форуму буде доказом транспарентного підходу МЗС України до формування важливих напрямів зовнішньої політики України.
97. Наповнити реальним змістом наявні механізми міжпарламентської співпраці: Міжпарламентської асамблеї ВР, Сейму **Литви**, Сейму та Сенату **Польщі**, а також Парламентської асамблеї України і Республіки Польща, що потребує спільних зусиль ВРУ та МЗС.

98. Розширити співпрацю у військово-політичній сфері з **Румунією**. Наприклад, долучитися (щонайменше у якості спостерігача) до механізму регулярних Тристоронніх турецько-польсько-румунських військово-політичних консультацій на рівні міністрів закордонних справ.
99. Проаналізувати можливість створення Українсько-**румунського** батальйону (із можливістю долучення третіх сторін, скажімо, Болгарії чи Польщі) за прикладом Українсько-Польсько-Литовської Бригади.
100. Прискорити запуск поромної переправи через Дунай «Орлівка–Ісакча», що сприятиме поглибленню транскордонного співробітництва України та **Румунії**.
101. Погодити проект Угоди (у формі обміну нотами) між Урядом **Румунії** і КМУ про відкриття нового пункту пропуску для міжнародного сполучення через українсько-румунський державний кордон між населеними пунктами Біла Церква (Закарпатська обл.) і Сігет Мармаціей.
102. Розробити дорожню карту стратегічного партнерства зі **США** з окресленням пріоритетних цілей і завдань у цьому напрямі.
103. Посилити міжінституційний діалог між МЗС та ОПУ щодо практичного наповнення порядку денного відносин зі **США**, у тому числі і щодо організації та проведення візитів на різних рівнях.
104. Активізувати інформаційну складову діалогу зі **США** для покращення і підтримки іміджу України у США, у тому числі і засобами публічної та експертної дипломатії.
105. Звернути увагу на роботу з **Сербією** з метою подолання її негативної позиції щодо міжнародної підтримки Україні з протидії агресії РФ, а також позиції Сербської православної церкви.

106. У діалозі з новим урядом **Словацької Республіки** звернути увагу на нерегулярність проведення міжурядових комісій, зокрема міжурядової змішаної комісії з економічного, промислового та науково-технічного співробітництва, останнє засідання якої відбулось ще у 2013 р.
107. Посилити аналітичну роботу МЗС та ЗДУ у **Туреччині** для детального вивчення реальних загроз і потенційних ризиків від зближення ТР з РФ.
108. Виробити стратегічне бачення розвитку партнерства з **Туреччиною** на середньострокову перспективу (5–10 років).
109. Продовжити переговори щодо ЗВТ з **Туреччиною** з метою підписання взаємовигідного варіанту Угоди та збереження позитивного балансу у двосторонній торгівлі.
110. Розвивати спільні проекти стратегічного характеру в енергетичній, транспортній сферах та ВПК, які могли б стати альтернативою співпраці **Туреччини** з РФ за цими напрямками.
111. Розробити бачення українсько-угорських відносин, яке повинно відображати стратегію України у відносинах з країнами-сусідами, які є членами ЄС і НАТО. Вироблення стратегічного бачення відносин з **Угорщиною** дасть можливість не тільки швидше вийти з нинішнього «тілючого конфлікту», а й вибудувати прогнозовані добросусідські відносини на засадах національних інтересів.
112. У контексті ймовірного візиту Президента **Франції** Е. Макрона до України у 2020 р. підготувати проект документа щодо порядку денного розвитку двосторонніх відносин на середньострокову перспективу з особливою увагою до інституціоналізації політичного, економічного та культурного діалогу на різних рівнях.

113. Запровадити постійний діалог на рівні очільників урядів України та Чехії, беручи до уваги результати офіційного візиту в Україну Прем'єр-міністра **Чехії** А. Бабіша. Готовність України до позитивного вирішення «Ямбурзького боргу» може дати додатковий стимул для посиленої міжурядової кооперації. Чеські пропозиції щодо покриття боргових зобов'язань передачею у власність приміщення для Посольства Чехії в Україні є пропозицією, яка варта розгляду.
114. Відновити активну міжпарламентську співпрацю, зокрема контакти високого рівня між головою ВРУ та очільниками Палати депутатів та Сенату **Чеської Республіки**. Провести візит голови ВРУ до Чехії у 2020 р. Парламентська дипломатія може бути помічною у проведенні відповідної роботи з визнанням на рівні парламенту Чехії голодомору в Україні геноцидом.
115. Поширити практику міжрегіональної співпраці між областями України та краями **Чехії** із західних українських регіонів на області центральної та південно-східної України.
116. Започаткувати постійну співпрацю у форматі Українсько-**чеського** форуму, передбачити кошти на його проведення у 2021 р. у бюджетах зовнішньополітичних відомств.
117. Провести аудит нормативно-правової бази двостороннього співробітництва з **Японією** з метою її оновлення та підвищення політичної зацікавленості з боку українських посадовців та народних депутатів.
118. Вивчити досвід **Японії** у використанні технологій у державній сфері у рамках програми «Країна в смартфоні» та реформи медичної сфери.
119. Посилити контроль цільового використання **японських** інвестицій.

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ

120. Завершити розробку Стратегії публічної дипломатії України, де чітко окреслити, які ідеї та меседжі на просування іміджу Української держави та її привабливості мають трансливатися у світі, а також визначити пріоритетні завдання та напрями роботи (секторальні і географічні). Звернути окрему увагу на інституційне та інструментарне наповнення цього напрямку, забезпечити сталість його фінансування не за залишковим принципом для забезпечення його сталості та системності.
121. Провести аналіз сприйняття України у державах, співпраця з якими є стратегічно важливою для України та українських національних інтересів. Особливу увагу звернути на сусідні держави, діалог з якими був ускладнений у зв'язку з «мовною статтею» Закону «Про освіту». Такий аналіз поточного іміджу Української держави дозволить ефективніше оцінити дієвість публічної дипломатії України, послуговуючись конкретними індикаторами, і сприятиме оптимізації використання коштів за тими напрямками, за якими є запит.
122. Завершити роботу над Стратегією Українського інституту та передбачити розширення його роботи за напрямками публічної та експертної дипломатії.
123. Окрім започаткованої програми культурної мобільності Українському Інституту розробити систему грантової підтримки на конкурсній основі для українських науковців та експертів з метою проведення ними досліджень і представлення їх за кордоном, участі у міжнародних наукових конференціях та експертних майданчиках, а також навчальних заходах. Така програма сприятиме розвитку українських студій, підвищенню кваліфікації українських науковців та експертів, а також представленню українського продукту науковцями та експертами, афілійованими до українських, а не закордонних інституцій, що посилить присутність української науки та експертизи на міжнародному рівні.

124. Розробити прозору систему грантової підтримки для українських громадських організацій, які працюють у міжнародній площині, з метою посилення експертизи та аналітики. Така ініціатива забезпечить синергію акторів публічної дипломатії України і посилить її сталість.

ІНІЦІАТИВИ БАГАТОСТОРОННЬОГО ХАРАКТЕРУ

125. Переглянути Стратегію **миротворчої діяльності** України 2009 р., яка є застарілою та не відповідає поточному стану речей. Зокрема, звернути увагу на наступне: підвищення рівня залученості до Системи зі створення та визначення готовності сил до застосування в операціях ООН з підтримання миру та безпеки; розширення можливостей використання та створення багатонаціональних миротворчих контингентів; участь України в миротворчих операціях ЄС; залучення більшої кількості жінок для виконання миротворчих функцій.
126. Створити спільний (МЗС, МВС та МО) реєстр колишніх учасників **миротворчих операцій**, які могли б залучатися на підтримані позиції (seconded positions) для роботи у міжнародних організаціях.
127. Призначити нового спеціального представника України щодо **Придністровського врегулювання** та сформувавати позицію України як посередника. Провести консультації на рівні МЗС, а також із залученням Віцепрем'єра Республіки Молдова з питань реінтеграції щодо перспектив врегулювання Придністровського конфлікту.
128. Призначити посла з особливих доручень з питань нових **глобальних викликів** з метою моніторингу, аналізу та координації позиції України.
129. Активізувати участь українських офіційних представників у найбільших **безпекових форумах** з метою представлення

української позиції та демонстрації бути не лише споживачами, а й постачальниками безпеки. Нерозуміння важливості публічної участі у міжнародних впливових форумах недержавного формату впливає на відсутність України у міжнародному дискурсі.

130. Базуючись на досвіді виконання Національної Стратегії з **прав людини**, в оновленій Стратегії і плані дій до неї передбачити чіткі індикатори її виконання та контролю. Органам влади, залученим до створення Стратегії національної безпеки (РНБО, Міноборони, МВС, СБУ, МЗС), інтегрувати підхід, орієнтований на права людини в Стратегії.
131. Посилити координацію дій комітетів ВРУ, найбільш залучених до гарантій захисту **прав людини**, у тому числі міжнародно-правового виміру (комітет з прав людини, деокупації, реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та АРК, м. Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин, комітет з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва, комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, комітет з питань інтеграції України з ЄС).
132. Посилити комунікацію з партнерами та українським суспільством щодо результатів досягнень у сфері **прав людини** і пояснень значення цих досягнень, у тому числі через медіа.
133. У рамках виконання міжнародних зобов'язань України у сфері **зміни клімату** та у рамках виконання Закону про моніторинг, звітність та верифікацію парникових газів затвердити відповідну нормативно-правову базу для систематичного зниження обсягів викидів парникових газів в Україні у промисловому секторі.
134. Створити умови для залучення міжнародних приватних **зелених** інвестицій у національну економіку на рівні як державних, так і приватних компаній, що дозволить реалізувати затверджені політики України.

АПК	Агропромисловий комплекс
АПУ	Адміністрація Президента України
БПП	Блок Петра Порошенко
ВМС ЗС	Військово-Морські Сили Збройних Сил
ВПК	Військово-промисловий комплекс
ВРУ	Верховна Рада України
ВТС	Військово-технічне співробітництво
В4	Вишеградська Четвірка
ГВЗВТ	Глибока та всеохоплююча зона вільної торгівлі
ГПУ	Генеральна прокуратура України
ГУАМ	Організація за демократію та економічний розвиток (Грузія, Україна, Азербайджанська Республіка та Республіка Молдова)
ДАУ	Дипломатична академія України ім. Г. Удовенка при МЗС України
ДКАУ	Державне космічне агентство України
ДНЯЗ	Договір про нерозповсюдження ядерної зброї
ДПС	Державна прикордонна служба
(Д)РСМД	Договір про ліквідацію ракет середньої і меншої дальності
ЄБРР	Європейський банк реконструкції та розвитку
ЄІБ	Європейський інвестиційний банк
ЕСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЄС	Європейський Союз
ЗВТ	Зона вільної торгівлі
ЗДУ	Закордонна дипломатична установа
ЗЕД	Зовнішньоекономічна діяльність
ЗСУ	Збройні сили України
КМУ	Кабінет Міністрів України
КУН	Комісія Україна–НАТО
КФОР	Міжнародні сили з підтримки миру в Косові (НАТО)
МАГАТЕ	Міжнародне агентство з атомної енергії
МЕРТ	Міністерство економічного розвитку і торгівлі України
МЗС	Міністерство закордонних справ
МЗК	Міжурядова змішана комісія
МінТОТ	Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб

Список
скорочень

МІП	Міністерство інформаційної політики
МО	Міністерство оборони
МОЗ	Міністерство охорони здоров'я
НУО	Неурядова організація
НБУ	Національний банк України
НКРЕКП	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг
НФ	Народний фронт
ОБСЕ	Організація з безпеки та співробітництва в Європі
ОПУ	Офіс Президента України
ОРДЛО	Окремі райони Донецької та Луганської областей
ОЧЕС	Організація Чорноморського економічного співробітництва
ПАРЄ	Парламентська Асамблея Ради Європи
ПА	Парламентська асамблея
ПВЗВТ	Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі
ПГС	Платформа громадянського суспільства
ПД	Публічна дипломатія
ПДЧ	План дій щодо членства в НАТО
ПС ЗС	Повітряні Сили Збройних Сил
ПУ	посольство України
РЕ	Рада Європи
РБ ООН	Рада безпеки Організації об'єднаних націй
РНП	Річна національна програма Україна–НАТО
РНБО	Рада національної безпеки і оборони України
СБ	Світовий Банк
СОТ	Світова організація торгівлі
СММ ОБСЕ	Спеціальна моніторингова місія ОБСЕ
СхП	Східне партнерство
УА	Угода про асоціацію
УІ	Український інститут
УНП ФГС СхП	Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства
ЦОВВ	Центральні органи виконавчої влади

- Бурейко Надія,** к.політ. н., співдиректорка Програми Ukraine abroad Ради зовнішньої політики «Українська призма», заступниця голови ГО «Квадрівіум» *(Публічна дипломатія; США)*
- Вдовенко Юрій,** к.екон.н., доцент, директор Програми інтеграції з ЄС Ради зовнішньої політики «Українська призма» *(Європейський Союз. Економічна співпраця; Східне партнерство; Російська Федерація. Економічні відносини)*
- Вдовиченко Вікторія,** к.іст. н., доцентка кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Київського Університету ім. Б. Грінченка, асоційована експертка Ради зовнішньої політики «Українська призма» *(Італія)*
- Велика Ольга,** старша викладачка кафедри міжнародних відносин Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова *(Японія)*
- Ворожбит Ольга,** аспірантка кафедри політології Львівського національного університету ім. І. Франка, міжнародна оглядачка журналу «Український тиждень», експертка Східно-Європейського Інституту розвитку *(Азійсько-Тихоокеанський регіон; Південна Азія)*

- Воротнюк Марина,** к.політ. н., членкиня правління Ради зовнішньої політики «Українська призма», аналітикиня Центру дослідження політики Європейського сусідства Центральноєвропейського університету *(Словаччина)*
- Габер Євгенія,** к.політ. н., заступниця директора Дипломатичної академії України ім. Г. Удовенка при Міністерстві закордонних справ України *(Туреччина)*
- Герасимчук Анастасія,** асистентка головного редактора журналу «UA: Ukraine Analytica» *(Ізраїль; Близький Схід)*
- Герасимчук Сергій,** директор Програми регіональних ініціатив та сусідства Ради зовнішньої політики «Українська призма», член правління Групи стратегічних та безпекових студій *(КНР; Молдова; Румунія)*
- Глебов Сергій,** к.політ. н., доцент кафедри міжнародних відносин, заступник декана факультету міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, асоційований експерт Ради зовнішньої політики «Українська призма» *(Грузія; Чорноморський регіон)*

- Грицаєнко Олег,** Надзвичайний і Повноважний Посланник другого класу, незалежний експерт (*Північна Європа*)
- Засядько Євгенія,** експертка з кліматичної політики ГО «Центр екологічних ініціатив «Екодія», регіональний менеджер у Climate Scorecard (*Зміна клімату*)
- Кияк Максим,** к.філос. н., магістр державного управління, співзасновник всесвітньої мережі публічних дипломатів «Global Ukrainians», заступник директора Інституту Центральної Європи, асоційований експерт Ради зовнішньої політики «Українська призма» (*Литва; країни Балтії*)
- Коваль-Гончар Марія,** проєктна координаторка Представництва Фонду ім. Ф. Еберта в Україні, експертка Програми країн Європи Ради зовнішньої політики «Українська призма» (*Німеччина*)
- Коваль Надія,** експертка Програми країн Європи Ради зовнішньої політики «Українська призма» (*Велика Британія; Франція*)
- Крисенко Олексій,** к.філос. н., член правління Ради зовнішньої політики «Українська призма», доцент кафедри політології Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна (*Російська Федерація. Політичні аспекти; Формування міжнародної підтримки протидії російській агресії*)

- Максак Геннадій,** виконавчий директор Ради зовнішньої політики «Українська призма», Голова Громадської ради при МЗС України (*Білорусь; Вишеградська четвірка; Польща; Чехія*)
- Мартинюк Віталій,** виконавчий директор, керівник міжнародних програм Центру глобалістики «Стратегія XXI», асоційований експерт Ради зовнішньої політики «Українська призма» (*Західні Балкани, ОБСЄ*)
- Матійчик Ярослав,** виконавчий директор ГНДО «Група стратегічних та безпекових студій» (*Рада Європи*)
- Мішин Олександр,** к.політ. н., асистент кафедри міжнародного регіонаознавства Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т. Шевченка, співзасновник Центру дослідження Африки (*Субсахарська Африка*)
- Пойта Юрій,** докторант PhD Казахського національного університету ім. Аль-Фарабі, керівник секції Азійсько-Тихоокеанського регіону Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння, член правління Української асоціації китаєзнавців (*Центральна Азія*)
- Сербіна Юлія,** експертка з прав людини (*Права людини*)

- Сіновець Поліна,** к.політ. н., директорка Одеського центру з питань нерозповсюдження, доцентка кафедри міжнародних відносин Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова (*Нерозповсюдження ядерної зброї; Іран*)
- Тужанський Дмитро,** політолог, директор ГО «Інститут центральноєвропейської стратегії» (*Угорщина*)
- Ус Іван,** головний консультант відділу нових викликів Центру зовнішньополітичних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень, асоційований експерт Ради зовнішньої політики «Українська призма» (*Економічна дипломатія*)
- Чорногор Ярослав,** к.іст. н., член правління Ради зовнішньої політики «Українська призма», старший науковий співробітник відділу трансатлантичних досліджень ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» (*Закордонне українство*)
- Чубик Андрій,** аналітик з питань енергетичної політики (*Енергетичне співтовариство; РФ. Енергетичні відносини*)
- Шевченко Наталія,** к.іст. н., доцентка Київського національного університету ім. Т. Шевченка (*Латинська Америка*)

- Шелест Ганна,** к.політ. н., директорка Безпекових програм Ради зовнішньої політики «Українська призма», головна редакторка журналу «UA: Ukraine Analytica» (НАТО; ООН; Питання міжнародної безпеки)
- Шеренговський Дмитро,** к.політ. н, керівник академічного відділу, старший викладач кафедри політичних наук Українського католицького університету (Канада)
- Ярошевич Марина,** співдиректорка Програми Ukraine abroad Ради зовнішньої політики «Українська призма», директорка Представництва Світового Конгресу Українців при міжнародних організаціях в Брюсселі (2017–2019) (Європейський Союз. Політичний діалог)

Про Раду зовнішньої політики «Українська призма»

Рада зовнішньої політики «Українська призма» є мережевим неурядовим аналітичним центром, метою якого є участь у запровадженні демократичних основ вироблення і реалізації зовнішньої та безпекової політик органами державної влади України, здійснення міжнародних та загальнодержавних проектів і програм, спрямованих на поліпшення зовнішньополітичного аналізу та експертизи, посилення участі експертної спільноти у процесі прийняття рішень у сфері зовнішньої політики, міжнародних відносин, публічної дипломатії.

Основними напрямками діяльності «Української призми» є:

- запровадження сталої співпраці експертної спільноти та органів виконавчої, законодавчої влади, які долучені до розробки і реалізації зовнішньої політики України;
- дослідження проблематики зовнішньої політики, дипломатичної служби, міжнародних відносин та безпеки, розробка та оприлюднення відповідних рекомендацій;
- допомога органам влади України у поширенні достовірної інформації про Україну за кордоном, налагодження каналів публічної дипломатії;
- сприяння покращенню нормативно-правового поля, що регулює основи зовнішньої та безпекової політики України, основ дипломатичної служби та публічної дипломатії;
- інформаційна, організаційна та консультаційна підтримка органів державної влади, організацій громадянського суспільства, освітніх закладів та інших суб'єктів із питань зовнішньої політики та безпеки.

Рада зовнішньої політики «Українська призма» офіційно зареєстрована як організація громадянського суспільства в 2015 році, у той час як аналітико-дослідницька діяльність у рамках мережі експертів «Української призми» здійснювалась з 2012 року. Наразі організація об'єднує більш ніж 15 експертів у сфері зовнішньої політики, міжнародних відносин, міжнародної безпеки з різних аналітичних та академічних інституцій Києва, Одеси, Харкова, Чернігова та Чернівців, а також асоційованих експертів в Україні та за кордоном.

**Про Фонд
імені Фрідріха Еберта**

**FRIEDRICH
EBERT**
STIFTUNG

Фонд імені Фрідріха Еберта є найстарішим політичним фондом Німеччини, що володіє багатими соціал-демократичними традиціями зі дня свого заснування в 1925 році. Фонд був заснований як політичний заповіт Фрідріха Еберта, першого президента Німеччини, що був обраний демократичним шляхом, та іменем якого був названий Фонд.

Ключовою діяльністю політичного Фонду є втілення в життя основоположних ідеалів та цінностей соціал-демократії: свободи, справедливості, солідарності. Фонд працює в тісному зв'язку з соціал-демократами та організаціями вільних профспілок. Як некомерційна установа, Фонд організує свою діяльність на принципах самостійності та незалежності.

Фонд сприяє розвитку:

- вільного суспільства, що ґрунтується на принципах солідарності, та надає всім своїм громадянам можливість брати участь у політичному, економічному, соціальному та культурному житті, незалежно від свого походження, статі чи релігійних переконань;
- активної та сильної демократії, сталого економічного росту та наявності для всіх громадян гідної роботи;
- соціально-орієнтованої держави з розвиненою системою освіти та охорони здоров'я, яка одночасно прагне подолати бідність й забезпечує захист від тяжких випробовувань та труднощів, з якими доводиться стикатися громадянам у житті;
- держави, що несе відповідальність за мир та соціальний прогрес в Європі та світі в цілому.

Фонд підтримує та зміцнює ідеали соціал-демократії, зокрема, завдяки:

- політико-просвітницькій роботі з метою зміцнення громадянського суспільства. Політико-просвітницькі програми Фонду в Німеччині спрямовані на мотивування громадян, розвиток їх самостійності, інформування та навчання практиці активної участі в політичному житті,

діяльності профспілок та громадянського суспільства. Ми сприяємо підвищенню рівня участі громадян у дискусіях на тему соціальних питань та процесів прийняття рішень;

- політичним консультаціям. Фонд проводить стратегічні дослідження з основних питань економічної, соціальної та освітньої політики, а також з основних напрямків подальшого розвитку демократії. Завдяки залученню до досліджень Центру наукових кіл, чинних політиків, Фонд створює умови для широкого обговорення питань формування справедливого та сталого економічного і соціального ладу в окремих країнах, Європі та світі в цілому;
- міжнародній співпраці. За допомогою міжнародних представництв Фонду, що здійснюють свою діяльність у більш ніж 100 країнах світу, Фонд підтримує політику мирної співпраці та захисту прав людини, сприяє створенню і зміцненню демократичних, соціальних і конституційних структур. Фонд є прибічником вільних профспілок і сильного громадянського суспільства. У рамках європейського інтеграційного процесу Фонд активно сприяє розвитку соціально-орієнтованої, демократичної, конкурентоздатної Європи;
- наданню підтримки обдарованій молоді шляхом надання стипендій, зокрема, студентам та аспірантам із малозабезпечених родин та з числа мігрантів;
- збереженню колективної пам'яті соціал-демократії. Архіви та бібліотеки Фонду, а також праці з сучасної історії дозволяють зберегти коріння історії соціал-демократії та профспілок, при цьому вони є джерелом інформації при проведенні соціально-політичних та історичних досліджень.

У даний час головні офіси Фонду знаходяться в Бонні і Берліні. Крім того, у Федеративній Республіці Німеччина Фонд має 6 освітніх центрів, а також 12 земельних і регіональних офісів. Крім того, Фонд імені Фрідріха Еберта має в Бонні власну бібліотеку, де зібрано більше 650000 томів. «Архів соціальної демократії» Фонду імені Фрідріха Еберта в Бонні містить найбільшу в світі колекцію матеріалів з історії європейського робочого руху.

ЗА РЕДАКЦІЇ Н. БУРЕЙКО, Г. МАКСАК, Г. ШЕЛЕСТ

Фонд ім. Фрідріха Еберта. Представництво в Україні
вул. Пушкінська, 34, м. Київ, 01004, Україна
Тел.: +38-044-234-00-38 | факс: +38-044-451-40-31
www.fes.kiev.ua
mail@fes.kiev.ua

Рада зовнішньої політики «Українська призма»
вул. Коцюбинського 1, оф. 202, м. Київ, Україна
www.prismua.org
info@prismua.org

Погляди, висловлені в даній публікації, не обов'язково відображають погляди Фонду ім. Фрідріха Еберта або організацій, де працюють автори. Комерційне використання будь-яких матеріалів, надрукованих Фондом ім. Фрідріха Еберта, без письмового дозволу ФФЕ заборонено.